

ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ (Κ.Ε.Θ.Ι.)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΩΝ ΔΡΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ

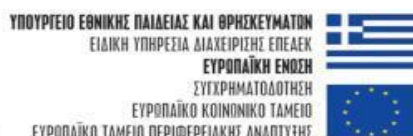
ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (Π.Ι.Ε.)

ΜΕΛΕΤΗ

**«Σειρά Εκθέσεων με Εξειδικευμένα Θέματα
με Αποδέκτες Κέντρα Λήψης Αποφάσεων και
Άσκησης Πολιτικής»**

Συντονίστρια Έρευνας: Ματίνα Χ. Παπαγιαννοπούλου
Υπεύθυνος Έρευνας: Δρ. Κάρολος-Ιωσήφ Καβουλάκος
Ερευνητική Ομάδα: Δρ. Σοφία Βουδούρη, Μαρία Ζάβαλη
Χρυσαιγή Καπουράλου, Ειρηλένα Παπαδοπούλου
Δρ. Κική Πετρουλάκη, Αντωνία Τσιριγώτη

ΑΘΗΝΑ 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
ABSTRACT	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
I. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	15
1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ	16
2. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	17
2.1 Σύντομη Περιγραφή του ΥΠ.Ε.Π.Θ.	17
2.2 Το Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα	17
3. ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ	22
3.1 Έμφυλες Ασυμμετρίες και Ανισότητες στο Εκπαιδευτικό Σύστημα	22
3.2 Ευρωπαϊκοί Συγκριτικοί Δείκτες	33
4. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΥΠ.Ε.Π.Θ. ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (2000-2006)	36
5. ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΥΠ.Ε.Π.Θ. ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	38
5.1 Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	38
5.2 Δευτεροβάθμια και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση	44
5.3 Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	47
5.4 Όλες οι βαθμίδες της Εκπαίδευσης	49
6. ΣΤΟΧΟΘΕΣΙΑ ΤΟΥ ΥΠ.Ε.Π.Θ. ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (2007-2013)	51
6.1 Προώθηση και ενσωμάτωση της ισότητας των φύλων και της ισότητας ευκαιριών στο εκπαιδευτικό σύστημα	53
7. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	55
II. ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ: ΟΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	63
1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ	64
2. Ο ΤΡΟΠΟΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΟΥ ΦΟΡΕΑ ΚΑΙ Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ	66
3. Η ΓΕΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ Γ.Γ.Ι. ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ	67
4. ΟΙ ΕΜΦΥΛΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ Η ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ Γ.Γ.Ι. ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΩΝ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	71
5. ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	79

6. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	84
III. ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ: ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	91
1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ	92
2. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΟΥ ΦΟΡΕΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΟΜΗΣ ΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ	94
3. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΦΟΡΕΑ	95
3.1 Τομείς δραστηριότητας και παρεχόμενες υπηρεσίες	95
3.2 Πλαίσιο λειτουργίας και διοικητική διάρθρωση	96
3.3 Δικτύωση και συνεργασία με φορείς	98
4. Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ Κ.Ε.Θ.Ι. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΓΕΝΙΚΑ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΑ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	100
5. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ Κ.Ε.Θ.Ι. ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΑΡΧΙΚΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	104
5.1 Διαχείριση και υλοποίηση του Έργου με τίτλο «Ευαισθητοποίηση Εκπαιδευτικών και Παρεμβατικά Προγράμματα για την Προώθηση της Ισότητας των Φύλων» (ΕΠΕΑΕΚ II, Κατηγορία Πράξης 4.1.1α)	104
5.2 Ευρωπαϊκά Προγράμματα σε θέματα εκπαίδευσης και ισότητας των φύλων	111
5.3 Υλοποίηση του Έργου με τίτλο «Παρατηρητήριο για την Ισότητα στην Εκπαίδευση» (ΕΠΕΑΕΚ II Κατηγορία Πράξης 4.1.1ε)	114
6. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	116
IV. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ: Τ.Ε.Ε. ΚΑΙ ΕΠΑ.Σ ΜΑΘΗΤΕΙΑΣ	119
1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ	120
2. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΟΥ ΦΟΡΕΑ	121
3. ΜΕΤΡΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	123
4. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΥΝΕΧΙΖΟΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ	128
5. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ Ο.Α.Ε.Δ. ΣΤΗΝ ΑΡΧΙΚΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	131
6. ΟΙ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	134
7. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	143
V. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ: Δ.Ι.Ε.Κ. ΚΑΙ Ι.Ι.Ε.Κ.	148
1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ	149
2. Ο ΤΡΟΠΟΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΟΥ ΦΟΡΕΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΟΜΗΣ ΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ	150
3. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΦΟΡΕΑ	151

3.1 Γενικά χαρακτηριστικά του Ο.Ε.Ε.Κ.	151
3.2 Η συμβολή του Ο.Ε.Ε.Κ. στην Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση	152
3.3 Αρμοδιότητες, αντικείμενα και τομείς δραστηριότητας	154
4. Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ Ο.Ε.Ε.Κ. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΓΕΝΙΚΑ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	157
4.1 Ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στην υλοποίηση Έργων και συνεργασία με άλλους φορείς σε θέματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, και ισότητας των φύλων	157
4.2 Συμμετοχή των γυναικών στη διοίκηση του φορέα και στην εκπαίδευση	158
4.3 Καταγραφή στοιχείων ως προς το φύλο για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση	162
5. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ Ο.Ε.Ε.Κ. ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΑΡΧΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	167
5.1 Επιμόρφωση-ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών και των εκπαιδευομένων σε θέματα ισότητας των φύλων	167
5.2 Επαγγελματικός προσανατολισμός και ισότητα των φύλων	178
6. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	181
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	183

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αντικείμενο των εκθέσεων εμπειρογνωμοσύνης αποτελούν φορείς που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο ως κέντρα λήψης αποφάσεων και άσκησης πολιτικής σε θέματα εκπαίδευσης. Στόχοι των εκθέσεων είναι η ανάδειξη του ιδιαίτερου ρόλου κάθε φορέα στη διαμόρφωση και υλοποίηση πολιτικών για θέματα ισότητας των φύλων στην εκπαίδευση, η διερεύνηση των προβλημάτων έμφυλων ανισοτήτων που αφορούν στους χώρους ευθύνης κάθε φορέα και η διατύπωση προτάσεων πολιτικής προς τους φορείς με σκοπό την ενίσχυση των διαδικασιών λήψης των απαραίτητων εκείνων μέτρων που απαιτούνται για την προώθηση πολιτικών ισότητας των φύλων.

Οι φορείς που επιλέχθηκαν για τη συγγραφή των εκθέσεων ήταν: το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠ.Ε.Π.Θ.), η Γενική Γραμματεία Ισότητας (Γ.Γ.Ι.), το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.), ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.) και ο Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ο.Ε.Ε.Κ.). Η επιλογή των φορέων δεν ήταν τυχαία, αλλά ανάλογη της σημασίας τους στην άσκηση εκπαιδευτικής πολιτικής και στην εφαρμογή πολιτικών για την ισότητα. Το ΥΠ.Ε.Π.Θ. και η Γ.Γ.Ι. επιλέχθηκαν ως οι κατεξοχήν αρμόδιοι κυβερνητικοί φορείς για την άσκηση εκπαιδευτικής πολιτικής και πολιτικής ισότητας των φύλων αντίστοιχα. Το Κ.Ε.Θ.Ι. επιλέχθηκε ως ο σημαντικότερος θεσμός έρευνας και παρακολούθησης των πολιτικών ισότητας. Τέλος, ο Ο.Α.Ε.Δ και ο Ο.Ε.Ε.Κ. επιλέχθηκαν, καθώς στο χώρο της τεχνικής και επαγγελματικής κατάρτισης, που δραστηριοποιούνται οι δύο φορείς, εμφανίζονται σχετικά πιο έντονα φαινόμενα έμφυλων ανισοτήτων.

Οι μελέτες παρουσιάζουν σε σημαντικό βαθμό μια ομοιόμορφη δομή, η οποία διευκολύνει τον/την αναγνώστη/-τρια στην απόκτηση μιας -κατά το δυνατό- συνολικής αντίληψης. Βασικά στοιχεία της δομής αποτελούν: α) η συνοπτική περιγραφή της φύσης του κάθε φορέα, β) η ανάδειξη της σημασίας του φορέα, γ) μια συνοπτική παρουσίαση του συνόλου του Έργου του φορέα που αφορά σε θέματα ισότητας, δ) η ανάδειξη συγκεκριμένων Προγραμμάτων και πολιτικών που αφορούν σε θέματα ισότητας φύλων στην εκπαίδευση, ε) η ανάδειξη της μορφής των έμφυλων ανισοτήτων στο χώρο ευθύνης του κάθε φορέα και τέλος, η διατύπωση γενικών προτάσεων πολιτικής ή συγκεκριμένων προτάσεων για την πραγματοποίηση στοχευμένων δράσεων και Προγραμμάτων.

ABSTRACT

The subject of the reports is bodies, i.e. public authorities, organizations and institutes, which play a significant role in policy and decision-making on educational matters. The scope of these reports is to present an assessment of the role that each body plays in the formulation and implementation of gender equality policies in education, to examine the problems related to gender inequality (obvious or hidden disparities) that exist within the prescribed area of responsibility of each body and to make suggestions to these bodies in order to take the necessary steps (e.g., measures, and actions) for the promotion of gender equality policies in education.

The bodies selected for these reports were: the General Secretariat for Gender Equality, the Hellenic Ministry of National Education and Religious Affairs, the Research Centre for Gender Equality, the Hellenic Manpower Employment Organization, and the Vocational Education and Training Organization. These bodies were not selected randomly, but according to their involvement in the decision-making related to education and gender equality policies. The Hellenic Ministry of National Education and Religious Affairs and the General Secretariat for Gender Equality were selected since they are the public bodies responsible for planning and implementing education and gender equality policies accordingly. The Research Centre for Gender Equality was selected for its general contribution to the research on gender equality issues as well as for implementing gender equality policies. Finally, the Hellenic Manpower Employment Organization and the Vocational Education and Training Organization were selected, since in the area of their activity, that is the technical and vocational education, exist many gender inequalities.

All reports are somewhat based on a similar structure which allows the reader to acquire a global understanding of the existing situation within the selected bodies. The reports' structure mainly includes: a) brief description of the nature of each body, b) assessment of the role each body plays in the promotion of gender equality, c) analysis of that specific equality policies and programmes that each body implements in educational matters, d) presentation of the forms of gender inequality existing in the area of responsibility of each body and e) suggestion of specific actions, programmes and policies for further action.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η «Σειρά εκθέσεων με εξειδικευμένα θέματα με αποδέκτες κέντρα λήψης αποφάσεων και άσκησης πολιτικής» πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του Παρατηρητηρίου Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Δράσεων της Εκπαιδευτικής Πολιτικής για την Ισότητα (Παρατηρητήριο για την Ισότητα στην Εκπαίδευση-Π.Ι.Ε.) που χρηματοδοτείται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση» (Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. ΙΙ, 4.1.1ε). Το Έργο αποτελεί προϊόν συνεργασίας μεταξύ της Γενικής Γραμματείας Ισότητας (Γ.Γ.Ι.), η οποία έχει την ευθύνη του σχεδιασμού της πολιτικής ισότητας σε όλους τους τομείς και του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.), που αποτελεί τον τελικό δικαιούχο του Έργου.

Αντικείμενο των εκθέσεων εμπειρογνωμοσύνης αποτελούν φορείς που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο ως κέντρα λήψης αποφάσεων και άσκησης πολιτικής σε θέματα εκπαίδευσης. Στόχοι των εκθέσεων είναι: α) η ανάδειξη του ιδιαίτερου ρόλου κάθε φορέα στη διαμόρφωση και υλοποίηση πολιτικών για θέματα ισότητας των φύλων στην εκπαίδευση, β) η διερεύνηση των προβλημάτων έμφυλης ανισότητας που αφορούν στους χώρους ευθύνης κάθε φορέα, και γ) η διατύπωση προτάσεων πολιτικής προς τους φορείς με σκοπό την ενίσχυση των διαδικασιών λήψης των απαραίτητων εκείνων μέτρων που απαιτούνται για την προώθηση πολιτικών ισότητας των φύλων.

Ο τρόπος προσέγγισης των φορέων επιδιώχθηκε να έχει κοινό χαρακτήρα. Για το σκοπό αυτό έγιναν προσπάθειες, με τη συνδρομή του Κ.Ε.Θ.Ι., για την πραγματοποίηση συναντήσεων και τη λήψη συνεντεύξεων και σχετικών στοιχείων από στελέχη του κάθε φορέα. Στόχος των συναντήσεων και των συνεντεύξεων ήταν η συμπλήρωση μιας φόρμας καταγραφής στοιχείων, η οποία είχε την παρακάτω δομή.

Στην πρώτη ενότητα αναζητήθηκαν τα γενικά χαρακτηριστικά του φορέα. Πιο συγκεκριμένα αναζητήθηκαν: α) οι αρμοδιότητες, τα αντικείμενα και οι τομείς δραστηριοποίησης του φορέα, β) οι αρμοδιότητες, τα αντικείμενα και οι τομείς δραστηριοποίησης του φορέα σε σχέση με την εκπαίδευση την αρχική και συνεχιζόμενη κατάρτιση, γ) η διοικητική διάρθρωση του φορέα (διευθύνσεις και αρμοδιότητες διευθύνσεων), και δ) οι μόνιμες και περιστασιακές συνεργασίες με άλλους φορείς. Στόχος της πρώτης αυτής ενότητας δεν ήταν η λεπτομερής καταγραφή του οργανογράμματος και των δραστηριοτήτων του κάθε φορέα, αλλά η απόκτηση μιας σαφούς αντίληψης των ερευνητών/-τριών σχετικά με τη δομή και τη λειτουργία του κάθε φορέα, προκειμένου να είναι δυνατή η ουσιαστικότερη διερεύνηση του βασικού

αντικειμένου των μελετών που είναι οι πολιτικές για την αντιμετώπιση των έμφυλων ανισοτήτων στην εκπαίδευση.

Στη δεύτερη ενότητα αναζητήθηκαν στοιχεία σχετικά με τη συμμετοχή των γυναικών στη διοίκηση του φορέα και κυρίως στοιχεία για την εκπαίδευση σε φορείς που προσφέρουν ή εποπτεύουν υπηρεσίες εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, αναζητήθηκαν α) στοιχεία σχετικά με τη συμμετοχή γυναικών στη διοίκηση του φορέα γενικά και ειδικά σε θέσεις ευθύνης (διευθύντριες, προϊστάμενες) ή θέσεις που αφορούν στο σχεδιασμό ή την υλοποίηση πολιτικών και δράσεων που αφορούν στη γυναίκα, β) στοιχεία σχετικά με τη συμμετοχή γυναικών ως εκπαιδευτριών (δασκάλων, καθηγητριών) στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες του φορέα. Στόχος της δεύτερης ενότητας ήταν η αναζήτηση πιθανών προβλημάτων έμφυλης ανισότητας στην ίδια τη δομή του φορέα. Έμφαση δόθηκε στη συμμετοχή των γυναικών στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες του φορέα.

Στην τρίτη ενότητα αναζητήθηκαν οι πολιτικές, οι δράσεις και τα προγράμματα που αφορούν στην ισότητα των φύλων. Συγκεκριμένα, αναζητήθηκαν οι πολιτικές, οι δράσεις και τα προγράμματα που αφορούν αποκλειστικά στην ισότητα των φύλων, δηλαδή: α) στην πρόσβαση των μαθητών/-τριών / εκπαιδευόμενων, β) στο περιεχόμενο των μαθημάτων (βιβλία, εκπαιδευτικό υλικό), γ) στην επιμόρφωση/ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε θέματα ισότητας των φύλων, και δ) στον επαγγελματικό προσανατολισμό. Επιπρόσθετα, καταγράφηκαν προγράμματα και δράσεις που δεν αφορούν αποκλειστικά αλλά εντάσσονται στο περιεχόμενο και τους στόχους τους το θέμα της ισότητας των φύλων. Για κάθε μία από τις παραπάνω κατηγορίες Προγραμμάτων και δράσεων καταγράφηκαν τα ακόλουθα:

1. Η σύνδεσή τους με άλλες πολιτικές και δράσεις
2. Η σκοπιμότητα, η καταλληλότητα και οι στόχοι των Προγραμμάτων
3. Τα αποτελέσματα
4. Οι θεωρούμενες ως επιτυχημένες πρακτικές (καλές πρακτικές), και
5. Τα κενά/προβλήματα στο σχεδιασμό ή/και την υλοποίηση.

Στην τέταρτη και τελευταία ενότητα καταγράφηκαν οι απόψεις και εκτιμήσεις των φορέων σχετικά με τα προβλήματα, τα κενά και τις μελλοντικές δράσεις τους για θέματα ισότητας των φύλων στην εκπαίδευση.

Τα στοιχεία που συλλέχθηκαν από τους φορείς¹ αξιολογήθηκαν και οι μελέτες εμπλουτίστηκαν με βάση τα δεδομένα που προσέφερε η δευτερογενής βιβλιογραφία. Ιδιαίτερα στη μελέτη σχετικά με το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων η

¹ Η Σοφία Βουδούρη συνέλεξε στοιχεία από τον Ο.Ε.Ε.Κ. και το Κ.Ε.Θ.Ι., ενώ ο Κάρολος-Ιωσήφ Καβουλάκος από τη Γ.Γ.Ι και τον Ο.Α.Ε.Δ.

άντληση στοιχείων και η ανάλυση των πολιτικών πραγματοποιήθηκε κατά κύριο λόγο μέσα από τη δευτερογενή βιβλιογραφία.

Οι μελέτες παρουσιάζουν σε σημαντικό βαθμό μια ομοιόμορφη δομή, η οποία διευκολύνει τον/την αναγνώστη/-τρια στην απόκτηση μιας κατά το δυνατό συνολικής αντίληψης. Βασικά στοιχεία της δομής αποτελούν: α) η συνοπτική περιγραφή της φύσης του κάθε φορέα, β) η ανάδειξη της σημασίας του φορέα, γ) μια συνοπτική παρουσίαση του συνόλου του Έργου του φορέα που αφορά σε θέματα ισότητας, δ) η ανάδειξη συγκεκριμένων Προγραμμάτων και πολιτικών που αφορούν σε θέματα ισότητας φύλων στην εκπαίδευση, ε) η ανάδειξη της μορφής των έμφυλων ανισοτήτων στο χώρο ευθύνης του κάθε φορέα και τέλος, η διατύπωση γενικών προτάσεων πολιτικής ή συγκεκριμένων προτάσεων για την πραγματοποίηση στοχευμένων δράσεων και Προγραμμάτων.

Οι φορείς που επιλέχθηκαν για τη συγγραφή των εκθέσεων ήταν: το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠ.Ε.Π.Θ.), η Γενική Γραμματεία Ισότητας (Γ.Γ.Ι.), το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.), ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.) και ο Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ο.Ε.Ε.Κ.). Η επιλογή των φορέων δεν ήταν τυχαία, αλλά ανάλογη της σημασίας τους στην άσκηση εκπαιδευτικής πολιτικής και την εφαρμογή πολιτικών για την ισότητα. Το ΥΠ.Ε.Π.Θ. και η Γ.Γ.Ι. επιλέχθηκαν ως οι κατεξοχήν αρμόδιοι κυβερνητικοί φορείς για την άσκηση εκπαιδευτικής πολιτικής και πολιτικής ισότητας των φύλων αντίστοιχα. Το Κ.Ε.Θ.Ι. επιλέχθηκε ως ο σημαντικότερος θεσμός έρευνας και παρακολούθησης των πολιτικών ισότητας των φύλων. Τέλος, ο Ο.Α.Ε.Δ και ο Ο.Ε.Ε.Κ. επιλέχθηκαν, καθώς στο χώρο της τεχνικής και επαγγελματικής κατάρτισης, που δραστηριοποιούνται οι δύο φορείς, εμφανίζονται σχετικά πιο έντονα φαινόμενα έμφυλων ανισοτήτων.

Η πρώτη, λοιπόν, μελέτη αναφέρεται στο **Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠ.Ε.Π.Θ.)**.² Αρχικά γίνεται μια συνοπτική περιγραφή του Υπουργείου Παιδείας, ως υπεύθυνου φορέα για την εθνική πολιτική για την εκπαίδευση και παρουσιάζεται η δομή του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος και της δια βίου εκπαίδευσης. Η τρίτη ενότητα της έκθεσης πραγματεύεται το ζήτημα της ισότητας των φύλων στο πλαίσιο του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, επισημαίνοντας την ασυμμετρία των φύλων που παρατηρείται σε διάφορες λειτουργίες του εκπαιδευτικού συστήματος, ως χώρος εργασίας (για τον πληθυσμό των εκπαιδευτικών), εκπαίδευσης (για το μαθητικό και φοιτητικό πληθυσμό) και λήψης αποφάσεων (και για τους δύο

² Το κεφάλαιο συνέγραψε η Κική Πετρουλάκη σε συνεργασία με την Αντωνία Τσιριγώτη.

πληθυσμούς). Γίνεται, επίσης, μια σύντομη αναφορά στη Στρατηγική της Λισαβόνας και στους πέντε ευρωπαϊκούς συγκριτικούς δείκτες που τέθηκαν στα πλαίσια της, καθώς και στη θέση της Ελλάδας σε σχέση με την επίτευξη των ποσοστών-στόχων που έχουν τεθεί για κάθε δείκτη.

Στην τέταρτη και πέμπτη ενότητα της έκθεσης παρουσιάζονται, αντίστοιχα, η πολιτική του ΥΠ.Ε.Π.Θ. για την ισότητα των φύλων στην εκπαίδευση (2000-2006) και οι δράσεις που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση» (Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. ΙΙ), ενώ στην έκτη ενότητα γίνεται αρκετά εκτενής αναφορά στη στοχοθεσία του ΥΠ.Ε.Π.Θ. για την ισότητα των φύλων στην εκπαίδευση για το χρονικό διάστημα 2007-2013, και πιο συγκεκριμένα στη χάραξη τεσσάρων στρατηγικών στόχων μέσα από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση (2007-2013)».

Στην έβδομη και τελευταία ενότητα της πραγματογνωμοσύνης υπογραμμίζεται η ανάγκη μιας ολιστικής προσέγγισης για την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου σε όλες τις εκφάνσεις της εκπαιδευτικής διαδικασίας και διατυπώνονται προτάσεις για τη χάραξη πολιτικής για την ισότητα των φύλων στην εκπαίδευση σε μια κοινή στρατηγική βάση.

Η δεύτερη μελέτη αναφέρεται στη **Γενική Γραμματεία Ισότητας (Γ.Γ.Ι.)**³, η οποία υπάγεται στο Υπουργείο Εσωτερικών και αποτελεί τον αρμόδιο κυβερνητικό φορέα για το σχεδιασμό, την επεξεργασία και την εισήγηση των προτεραιοτήτων πολιτικής για την ισότητα των φύλων, την παρακολούθηση της εφαρμογής των σχετικών πολιτικών σε όλους τους τομείς, το σχεδιασμό και το συντονισμό των κατάλληλων νομοθετικών και διοικητικών πρωτοβουλιών και παρεμβάσεων.

Στην έκθεση παρουσιάζεται συνοπτικά η πολιτική της Γ.Γ.Ι. κατά τα τελευταία χρόνια, η οποία κινήθηκε με βάση το τετραετές Πρόγραμμα Δράσης που εκπονήθηκε το 2004 και υιοθετήθηκε από την Κυβερνητική Επιτροπή. Το Πρόγραμμα Δράσης, που ακολουθεί πιστά τις κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, δίνει έμφαση στους ακόλουθους άξονες ειδικών δράσεων: α) Απασχόληση των γυναικών, β) Καταπολέμηση των στερεοτύπων μέσω της εκπαίδευσης, γ) Πρόληψη και καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών, και δ) Ενίσχυση των γυναικών στα κέντρα λήψης αποφάσεων. Στη συνέχεια, αναλύονται οι έμφυλες ανισότητες σε συνάρτηση με την προτεραιότητα της Γ.Γ.Ι. για την καταπολέμηση των στερεοτύπων στην εκπαίδευση. Πιο συγκεκριμένα, αναλύονται οι ανισότητες στην εκπαίδευση, την απασχόληση, την πρόσβαση των

³ Το κεφάλαιο συνέγραψε ο Κάρολος-Ιωσήφ Καβουλάκος, ενώ τις επεξεργασίες των στατιστικών δεδομένων που περιέχονται στο συγκεκριμένο κεφάλαιο έκανε η Χρυσαιγή Καπουράλου.

γυναικών σε αιρετές θέσεις και θέσεις ευθύνης, ενώ ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στα ζητήματα των αντιλήψεων, των νοοτροπιών και της κουλτούρας της ελληνικής κοινωνίας σε θέματα ισότητας, καθώς τα ζητήματα αυτά επηρεάζουν τη θέση των γυναικών σε όλα τα επίπεδα. Η παραπάνω ανάλυση καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ο χώρος της εκπαίδευσης αποτελεί το στρατηγικό πεδίο παρέμβασης με στόχο την καταπολέμηση των στερεοτύπων. Η προτεραιότητα της καταπολέμησης των στερεοτύπων μέσα από την εκπαίδευση κρίνεται ότι πρέπει να διατηρηθεί και στην επόμενη περίοδο μετά τη λήξη του τετραετούς προγράμματος δράσης της Γ.Γ.Ι.

Στη συνέχεια, παρουσιάζονται τα προγράμματα και οι δράσεις που πραγματοποίησε η Γ.Γ.Ι. τόσο ανεξάρτητα όσο και σε συνεργασία με άλλους φορείς στο πλαίσιο της λογικής της βασικής προτεραιότητας για την καταπολέμηση των στερεοτύπων στην εκπαίδευση. Τα προγράμματα αυτά σχετίζονται με την επιμόρφωση και ευαισθητοποίηση εκπαιδευτικών, την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών εγχειριδίων της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης από την πλευρά του φύλου, την ενίσχυση βιβλιοθηκών σχολικών μονάδων σχετικά με θέματα φύλου, τον επαναπροσδιορισμό του επαγγελματικού προσανατολισμού, την ενίσχυση της συμβουλευτικής στη βιβλιογραφία και τη συγγραφή εργασιών με θέματα ισότητας.

Η μελέτη ολοκληρώνεται με τη διατύπωση προτάσεων. Οι προτάσεις ακολουθούν τη λογική μιας κατά το δυνατό ολοκληρωμένης προσέγγισης και συνδυάζουν τη συνέχιση και βελτίωση πρόσφατων δράσεων με την πραγματοποίηση νέων Προγραμμάτων που αναφέρονται στην ενίσχυση της αξιολόγησης των εκπαιδευτικών εγχειριδίων από την οπτική του φύλου, την εκπόνηση οδηγών εφαρμογής του gender mainstreaming, την ενίσχυση της έρευνας σε θέματα φύλου και την κατάρτιση στελεχών των φορέων που εμπλέκονται στο σχεδιασμό και την υλοποίηση εκπαιδευτικών πολιτικών σε θέματα φύλου και εφαρμογής πολιτικών gender mainstreaming.

Η τρίτη μελέτη αναφέρεται στο **Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.)**⁴, το οποίο είναι Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου και λειτουργεί υπό την εποπτεία και χρηματοδότηση της Γενικής Γραμματείας Ισότητας (Γ.Γ.Ι.) του Υπουργείου Εσωτερικών. Κύριο έργο του είναι η διεξαγωγή ερευνών και μελετών σε θέματα ισότητας των φύλων και η πραγματοποίηση εθνικών και ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Δράσης με κύριο στόχο την εξάλειψη των διακρίσεων κατά των γυναικών και την προώθησή τους σε όλους τους τομείς της κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής ζωής.

Σύμφωνα με τη σχετική βιβλιογραφία η άρση των στερεοτυπικών αντιλήψεων και διακρίσεων ως προς το φύλο μπορεί να επιτευχθεί κατά τρόπο ουσιαστικό μέσω της

⁴ Το κεφάλαιο αυτό συνέγραψε η Σοφία Βουδούρη.

εκπαίδευσης. Το Κ.Ε.Θ.Ι., ήδη από τη σύστασή του το 1994, αλλά πιο συστηματικά κυρίως μετά το 2001, σχεδιάζει και εφαρμόζει ένα ευρύ φάσμα καινοτόμων δράσεων ευαισθητοποίησης, εκπαίδευσης και επιμόρφωσης ατόμων, ομάδων και φορέων, καθώς και παρεμβατικών προγραμμάτων με στόχο την προώθηση της ισότητας των φύλων.

Στο πλαίσιο της έκθεσης: α) παρουσιάζονται αναλυτικά τα προγράμματα δράσεις του Κ.Ε.Θ.Ι. με στόχο την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στην εκπαιδευτική διαδικασία, είτε πρόκειται για την αρχική ή τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση, είτε για την επαγγελματική κατάρτιση (όπως, για παράδειγμα, το Έργο *«Ευαισθητοποίηση Εκπαιδευτικών και Παρεμβατικά Προγράμματα για την Προώθηση της Ισότητας των Φύλων»* του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. II και τα Ευρωπαϊκά Προγράμματα GRUNDTVIG 1 και GRUNDTVIG 2), και β) αξιολογούνται οι πρακτικές των Προγραμμάτων αυτών και η απήχησή τους τόσο στο κοινωνικό όσο και στο εκπαιδευτικό περιβάλλον.

Στη συνέχεια, ακολουθεί σειρά προτάσεων για την αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών του φορέα. Συγκεκριμένα προτείνεται, εκτός των άλλων, η ανάληψη νέων Έργων με απώτερο στόχο τη συνέχιση των πρωτοβουλιών ένταξης της διάστασης του φύλου στα εκπαιδευτικά προγράμματα, την άρση των υφιστάμενων έμφυλων διακρίσεων και την προώθηση της αρχής των ίσων ευκαιριών στο εκπαιδευτικό σύστημα (ως προς την επιλογή του αντικειμένου κατάρτισης ή τομέα εξειδίκευσης).

Η τέταρτη μελέτη αναφέρεται στον **Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.)**⁵, ο οποίος βρίσκεται υπό την εποπτεία του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας και αποτελεί το σημαντικότερο όργανο εφαρμογής της Κυβερνητικής Πολιτικής για την απασχόληση. Στα πρώτα τμήματα της μελέτης παρουσιάζονται συνοπτικά τα μέτρα ισότητας των φύλων στην απασχόληση, καθώς και τα αντίστοιχα προγράμματα συνεχιζόμενης κατάρτισης.

Κέντρο της μελέτης αποτελούν οι εκπαιδευτικές υπηρεσίες που προσφέρει ο Ο.Α.Ε.Δ. μέσα από τα Τ.Ε.Ε. και ΕΠΑ.Σ. Μαθητείας. Αρχικά πραγματοποιείται μια συνοπτική αναφορά στην ιδιαίτερη σημασία του Οργανισμού στην αρχική επαγγελματική κατάρτιση. Στη συνέχεια, αναλύονται οι έμφυλες ανισότητες στην τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση. Στο χώρο της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης παρατηρούνται έντονες ανισότητες που αφορούν τόσο στην πρόσβαση των γυναικών σε θέσεις εκπαιδευόμενων και εκπαιδευτικών όσο και στο επίπεδο της επιλογής της ειδικότητας. Σε αναφορά με τα παραπάνω ζητήματα παρουσιάζονται και αναλύονται στοιχεία του Ο.Α.Ε.Δ. σε σχέση με την κατά φύλο σύσταση του συνόλου του μαθητικού

⁵ Το κεφάλαιο αυτό συνέγραψε ο Κάρολος-Ιωσήφ Καβουλάκος, ενώ επικουρικά συνέβαλε η Ειρηλένα Παπαδοπούλου. Τις στατιστικές επεξεργασίες στο συγκεκριμένο κεφάλαιο έκανε η Χρυσουγή Καπουράλου.

δυναμικού κατά τα τελευταία χρόνια, των εκπαιδευτικών, των επιλογών ειδικοτήτων που προσφέρει ο Οργανισμός στις σχολές Μαθητείας και του φαινομένου της μαθητικής διαρροής.

Η μελέτη ολοκληρώνεται με τη διατύπωση προτάσεων. Ο Ο.Α.Ε.Δ. ως ένας οργανισμός με σημαντικό εύρος δραστηριοτήτων στο χώρο της εκπαίδευσης και του εκπαιδευτικού και επαγγελματικού προσανατολισμού κρίνεται ότι είναι δυνατό να προσφέρει σημαντικές δυνατότητες για παρεμβάσεις με στόχο τη μείωση των φαινομένων ανισότητας των φύλων στην τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση. Πιο συγκεκριμένα, το ζήτημα της ισότητας των φύλων και της καταπολέμησης των στερεοτύπων μπορεί να ενταχθεί στα προγράμματα ενεργού επαγγελματικού προσανατολισμού στις ΕΠΑ.Σ. Μαθητείας του Ο.Α.Ε.Δ., στα προγράμματα επιμόρφωσης του διδακτικού προσωπικού των ΕΠΑ.Σ. και στα προγράμματα επιμόρφωσης των εργασιακών συμβούλων των Κ.Π.Α.

Η πέμπτη μελέτη αναφέρεται στον **Οργανισμό Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ο.Ε.Ε.Κ.)**⁶, που είναι εποπτευόμενο όργανο του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠ.Ε.Π.Θ.). Ο Ο.Ε.Ε.Κ. είναι ο κατ' εξοχήν φορέας που σχεδιάζει, οργανώνει, κατευθύνει και υποστηρίζει την Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση στην Ελλάδα. Έχοντας διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια, ο Ο.Ε.Ε.Κ. διοικεί τα 100 Αυτόνομα Δημόσια Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Δ.Ι.Ε.Κ.) και τα 14 Παραρτήματά τους που λειτουργούν πανελλαδικά, και επίσης εποπτεύει τα Ιδιωτικά Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ι.Ε.Κ.). Όπως είναι εύλογο, εξαιτίας της ουσιαστικής εμπλοκής του συγκεκριμένου Οργανισμού στην εκπαιδευτική διαδικασία, η αποτίμηση των πολιτικών που εφαρμόζει για την προώθηση της ισότητας των φύλων αποτελεί προτεραιότητα για το Έργο «Παρατηρητήριο για την Ισότητα στην Εκπαίδευση (Π.Ι.Ε.)».

Με την παρούσα έκθεση εμπειρογνωμοσύνης επιδιώκεται να καταγραφούν οι πρακτικές που ακολουθούνται σε διάφορους τομείς λειτουργίας του συγκεκριμένου Οργανισμού και που αποβαίνουν θετικά ως προς την ισότητα των φύλων. Συγκεκριμένα, παρουσιάζονται με τρόπο ευσύνοπτο οι δράσεις και τα προγράμματα που εφαρμόζονται στον Ο.Ε.Ε.Κ. και που στοχεύουν στην καταπολέμηση των στερεοτυπικών κοινωνικών αντιλήψεων και διακρίσεων ως προς το φύλο. Στο πλαίσιο αυτό, παρατίθενται στοιχεία σχετικά με την κατά φύλο κατανομή των εκπαιδευόμενων σε ειδικότητες που προσφέρονται σε Δ.Ι.Ε.Κ. και Ι.Ι.Ε.Κ. και αξιολογούνται κριτικά.

⁶ Το κεφάλαιο αυτό συνέγραψε η Σοφία Βουδούρη.

Είναι γεγονός ότι ο Ο.Ε.Ε.Κ. έχει προβεί σε εκσυγχρονισμό των εκπαιδευτικών του προγραμμάτων, προκειμένου να ανταποκριθεί στις υψηλές επαγγελματικές απαιτήσεις του εικοστού πρώτου αιώνα και να προσφέρει σε εκπαιδευόμενους/-ες άρτια κατάρτιση, προσαρμοσμένη στις πρόσφατες εξελίξεις της τεχνολογίας, της πληροφορίας και των επικοινωνιών. Προς αυτή την κατεύθυνση, και ειδικότερα για τα ζητήματα που αφορούν στην ισότητα των φύλων, στο τελευταίο τμήμα της Έκθεσης παρατίθεται σειρά προτάσεων που αποβλέπουν στην αναβάθμιση της παρεχόμενης από τον Ο.Ε.Ε.Κ., όπως, για παράδειγμα, η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στις προδιαγραφές των υπό έγκριση Προγραμμάτων, καθώς και στο περιεχόμενο σπουδών.

**Ι. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ:
ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ**

1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ

Στόχος της παρούσας εμπειρογνωμοσύνης είναι, μέσω της συστηματικής παρουσίασης των πολιτικών και δράσεων που έχουν αναληφθεί ή προγραμματίζονται να αναληφθούν από το Υπουργείο Παιδείας με στόχο την προώθηση της ισότητας στην εκπαίδευση, να συμβάλλει στον εντοπισμό έμφυλων ανισοτήτων ή διακρίσεων και να προτείνει δράσεις για την αντιμετώπισή τους.

Η εμπειρογνωμοσύνη ξεκινά με μια σύντομη περιγραφή του Υπουργείου και του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Στη συνέχεια (Κεφ. 3), με βάση τα διαθέσιμα δεδομένα, επιχειρείται μια σκιαγράφηση των έμφυλων ασυμμετριών που φαίνεται να υπάρχουν στην εκπαίδευση, α) ως χώρος μάθησης, β) ως χώρος εργασίας, αλλά και γ) ως χώρος λήψης αποφάσεων. Παρουσιάζεται, επίσης, η θέση της Ελλάδας ως προς την επίτευξη των στόχων που τέθηκαν από τη Στρατηγική της Λισαβόνας, μέσω της παρουσίασης των τιμών στους πέντε ευρωπαϊκούς συγκριτικούς δείκτες.

Στα κεφάλαια 4 και 5 παρουσιάζεται η πολιτική του ΥΠ.Ε.Π.Θ. και οι δράσεις που αναλήφθηκαν με στόχο την προώθηση της ισότητας των φύλων στο χώρο της εκπαίδευσης, κατά το χρονικό διάστημα 2000-2006. Το κεφάλαιο 6 παρουσιάζει το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» 2007-2013 που, ουσιαστικά, περιλαμβάνει τη μέχρι στιγμής σχεδιαζόμενη πολιτική του ΥΠ.Ε.Π.Θ. για την περίοδο 2009-2013. Η εμπειρογνωμοσύνη ολοκληρώνεται με το κεφάλαιο 7 στο οποίο, με βάση τις ανάγκες που διαπιστώθηκαν στο κεφάλαιο 3 και λαμβάνοντας υπόψη το ήδη παραχθέν Έργο, διατυπώνονται προτάσεις για τη χάραξη μιας πολιτικής που θα προσεγγίζει το ζήτημα της ενσωμάτωσης της ισότητας των φύλων σε όλες τις εκπαιδευτικές πολιτικές σε όλες τις εκφάνσεις της εκπαίδευσης και του εκπαιδευτικού συστήματος, ενεργοποιώντας όλες τις «εμπλεκόμενες» στην εκπαίδευση δυνάμεις, από τους/τις μαθητές/-τριες και τους/τις εκπαιδευτικούς μέχρι τους φορείς της τοπικής κοινωνίας και το διοικητικό και επιστημονικό μηχανισμό του ΥΠ.Ε.Π.Θ.

2. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

2.1 Σύντομη Περιγραφή του ΥΠ.Ε.Π.Θ.

Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠ.Ε.Π.Θ.) είναι υπεύθυνο για την εθνική πολιτική για την εκπαίδευση. Βασικό Έργο του Υπουργείου είναι να ορίζει, να αξιολογεί και να δημιουργεί τις συνθήκες του εκπαιδευτικού συστήματος, ώστε να ανταποκρίνεται στις εκπαιδευτικές ανάγκες. Συγκεκριμένα, καταρτίζει τη νομοθεσία που αφορά στον εκπαιδευτικό χώρο και είναι υπεύθυνο για την εφαρμογή της καθώς και για την εφαρμογή των συνακόλουθων διοικητικών αποφάσεων. Επιπλέον, συντονίζει και αξιολογεί τις περιφερειακές υπηρεσίες και τα σχολεία και παρέχει οικονομική υποστήριξη για εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

Γνωμοδοτικό όργανο προς τον/την Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων για ζητήματα εκπαιδευτικού σχεδιασμού και για μείζονος σημασίας ζητήματα εκπαιδευτικής πολιτικής είναι το Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας (Ε.ΣΥ.Π).

Ορισμένες αρμοδιότητες και καθήκοντα έχουν ανατεθεί σε δημόσιους οργανισμούς και άλλους φορείς που αναφέρονται κατευθείαν στον/στην Υπουργό Παιδείας. Στους οργανισμούς αυτούς συμπεριλαμβάνονται το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (Π.Ι.), ο Οργανισμός Έκδοσης Διδακτικών Βιβλίων (Ο.Ε.Δ.Β), ο Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ο.Ε.Ε.Κ.), το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ.), το Εθνικό Ίδρυμα Νεότητας (Ε.Ι.Ν.), το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας (Κ.Ε.Ε.), ο Οργανισμός Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών (Ο.ΕΠ.ΕΚ.), κ.ά. (Υπηρεσία Ευρυδίκη, 2003).

2.2 Το Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα

2.1.1 Δομή του Εκπαιδευτικού Συστήματος

Το Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα διαρθρώνεται σε τρεις διαδοχικές βαθμίδες εκπαίδευσης: την Πρωτοβάθμια, τη Δευτεροβάθμια και την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.⁷ Πιο συγκεκριμένα:

Η **Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση** χωρίζεται στην Προσχολική Εκπαίδευση (ISCED 0) που παρέχεται στα Νηπιαγωγεία και στην υποχρεωτική Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

⁷ Αναλυτικότερη παρουσίαση του Εκπαιδευτικού Συστήματος υπάρχει στις ιστοσελίδες του ΥΠ.Ε.Π.Θ. και του Εθνικού Κέντρου Επαγγελματικού Προσανατολισμού (Ε.Κ.Ε.Π.) <http://www.ekep.gr/Education/tritobathmia.asp#eap> & <http://www.ekep.gr/education/diagramma.asp>

(ISCED 1), δηλαδή το Δημοτικό Σχολείο. Στην Προσχολική Εκπαίδευση, όπου τίθενται οι πρώτες βάσεις για τη σχολική και ακαδημαϊκή πορεία των παιδιών, η φοίτηση διαρκεί από ένα έως δύο χρόνια και από το σχολικό έτος 2008-9 είναι υποχρεωτική (Νόμος 3518/2006) για παιδιά που συμπληρώνουν τα 5 έτη (παραμένει προαιρετική για παιδιά 4 ετών). Επίσης, έχουν θεσμοθετηθεί και λειτουργούν στην Ελλάδα Ολοήμερα Νηπιαγωγεία με διευρυμένο ωράριο δημιουργικής απασχόλησης.

Από την ηλικία των 6 ετών και μετά, η φοίτηση στο Δημοτικό Σχολείο είναι εξαετής και αυστηρά υποχρεωτική. Επίσης λειτουργούν Ολοήμερα Δημοτικά Σχολεία.

Η **Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση**, παρέχεται σε δύο κύκλους:

- στην Υποχρεωτική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (ISCED 2) που παρέχεται στο Γυμνάσιο, το οποίο διαρκεί τρία χρόνια και μπορεί να έχει διάφορες μορφές λειτουργίας (π.χ. μουσικό, πειραματικό, διαπολιτισμικό, κ.ά.), και
- στη Μετά-Υποχρεωτική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (ISCED 3), στην οποία ανήκουν το Ενιαίο Λύκειο, τα Επαγγελματικά Λύκεια (ΕΠΑ.Λ.) και οι Επαγγελματικές Σχολές (ΕΠΑ.Σ.). Η φοίτηση στο Ενιαίο Λύκειο είναι τριετής (ή τετραετής στην περίπτωση του εσπερινού Ενιαίου Λυκείου) και μπορεί να έχει διάφορες μορφές λειτουργίας (όμοιες με αυτές που υπάρχουν στο Γυμνάσιο). Τα Επαγγελματικά Λύκεια (ΕΠΑ.Λ.) και οι Επαγγελματικές Σχολές (ΕΠΑ.Σ.) αντικατέστησαν το 2006 τα Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια (Τ.Ε.Ε.)⁸ και στοχεύουν στη σύνδεση της γενικής εκπαίδευσης με την εξειδικευμένη επαγγελματική γνώση.

Τα ΕΠΑ.Λ. ανήκουν αποκλειστικά στο ΥΠ.Ε.Π.Θ., η φοίτηση σε αυτά είναι τριετής (ή τετραετής στην περίπτωση των εσπερινών ΕΠΑ.Λ.) και παρέχουν τρεις κύκλους μαθημάτων στην Α' τάξη, 8 τομείς στη Β' τάξη και 19 ειδικότητες στη Γ' τάξη.

Οι ΕΠΑ.Σ., οι οποίες οργανώνονται σε ειδικότητες, εστιάζουν κυρίως στην πρακτική εξάσκηση των μαθητών/-τριών και την ταχύτερη ένταξή τους στην αγορά εργασίας και είναι δυνατόν να ανήκουν στη δικαιοδοσία και άλλων Υπουργείων (πλην του ΥΠ.Ε.Π.Θ.). Η φοίτηση σε αυτά είναι διετής (με υποχρεωτική την προηγούμενη επιτυχή ολοκλήρωση της Α' τάξης του Ενιαίου ή Επαγγελματικού Λυκείου), με δυνατότητα λήψης άδειας ασκήσεως επαγγέλματος ή εισαγωγής στα Ι.Ε.Κ.

Παράλληλα με τα σχολεία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, λειτουργούν και Ειδικά Νηπιαγωγεία, Δημοτικά, Γυμνάσια και Λύκεια για ειδικές ομάδες μαθητών/-τριών. Συγκεκριμένα, λειτουργούν διαπολιτισμικά σχολεία για το μαθητικό

⁸ ΦΕΚ Αριθμ. 81646/Δ4, «Μετατροπή των Δημοσίων Τεχνικών Επαγγελματικών Εκπαιδευτηρίων (Τ.Ε.Ε.) σε Επαγγελματικά Λύκεια (ΕΠΑ.Λ.)», 14/9/2006.

πληθυσμό των αλλοδαπών και παλιννοστούντων/-ουσών, μειονοτικά σχολεία για μαθητές/-τριες της μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης και περίπου αυτοτελή ειδικά σχολεία για παιδιά με ειδικές ανάγκες. Στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, επίσης, λειτουργούν ισότιμα προς τα άλλα, σχολεία «Πειραματικά» (σε συνεργασία με Πανεπιστήμια), «Μουσικά» (με έμφαση στη μουσική), «Εκκλησιαστικά» (με έμφαση στη θρησκευτική παιδεία) και «Αθλητικά» (με έμφαση στον αθλητισμό).

Μετά το β' κύκλο, στη **Μετα-Δευτεροβάθμια, μη-Ανώτατη, Εκπαίδευση**, περιλαμβάνονται τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.) (ISCED 4), τα οποία είναι Ιδιωτικά και Δημόσια. Τα Ι.Ε.Κ. εστιάζουν στην παροχή επαγγελματικής, αρχικής ή συμπληρωματικής, κατάρτισης και στην ανάπτυξη πρακτικών και επιστημονικών δεξιοτήτων στους/στις καταρτιζόμενους/-ες (απόφοιτοι/-ες Ενιαίου Λυκείου, ΕΠΑ.Λ., ΕΠΑ.Σ. και, σε ορισμένες περιπτώσεις, Γυμνασίου) στη διάρκεια τεσσάρων εξαμήνων, ώστε να ανταποκριθούν αποτελεσματικότερα στην αγορά εργασίας.

Η **Τριτοβάθμια Εκπαίδευση** χωρίζεται στην Ανώτατη Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση και στην Ανώτατη Τεχνολογική Εκπαίδευση. Επαγγελματική και ειδική εκπαίδευση παρέχεται επίσης και στις σχολές της Ανώτερης Βαθμίδας Εκπαίδευσης. Πιο συγκεκριμένα, η δομή της Ελληνικής Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης έχει ως εξής:

1. Η Ανώτατη Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση (ISCED 5), στοχεύει στην άρτια θεωρητική και σφαιρική κατάρτιση των μελλοντικών επιστημόνων και σε αυτήν ανήκουν τα 21 Πανεπιστήμια και τα 2 Πολυτεχνεία της χώρας, καθώς και η Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών και το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (Ε.Α.Π.)⁹. Από το ακαδημαϊκό έτος 2007-8 προστέθηκαν σε αυτή την κατηγορία και οι Ανώτατες Εκκλησιαστικές Ακαδημίες¹⁰ ενώ από το 2003 ανήκουν στην Ανώτατη Εκπαίδευση και τα Ανώτατα Στρατιωτικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Σ.Ε.Ι.), τα οποία, ωστόσο, δεν εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του ΥΠ.Ε.Π.Θ.¹¹
2. Η Ανώτατη Τεχνολογική Εκπαίδευση (ISCED 5), εστιάζει στην πιο πρακτική εφαρμογή της γνώσης στον τομέα της παραγωγής και σε αυτήν ανήκουν τα 15 Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Τ.Ε.Ι.) και η Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε.).

⁹ Το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (Ε.Α.Π.) αποτελεί τη βάση της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Ο βασικός στόχος του είναι να προσφέρει περισσότερες εκπαιδευτικές ευκαιρίες σε ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερομένων και ηλικιακών ομάδων με βάση την αντίληψη ότι η μόρφωση είναι δικαίωμα όλων σε όλη τη διάρκεια της ζωής.

¹⁰ Κατά το ακαδημαϊκό έτος 2007-8, οι Ανώτερες Εκκλησιαστικές Σχολές μετονομάστηκαν σε Ανώτατες Εκκλησιαστικές Ακαδημίες και μετατράπηκαν σε σχολές ανωτάτης εκπαίδευσης (Ν. 3432/2006 «Δομή και λειτουργία της εκκλησιαστικής εκπαίδευσης» κεφ. β' και ε' Φ.Ε.Κ. 14 Α').

¹¹ Τα Ανώτατα Στρατιωτικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Σ.Ε.Ι.) ανήκουν στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας (ΥΠ.ΕΘ.Α.) και, με βάση το Ν. 3187/2003, παρέχουν εκπαίδευση ισότιμη με αυτή των Πανεπιστημίων.

3. Η Ανώτερη Εκπαίδευση (ISCED 5), στην οποία υπάγονται σχολές που παρέχουν επαγγελματική ή άλλη ειδική εκπαίδευση και η διάρκεια σπουδών δεν υπερβαίνει τα τρία έτη. Στην βαθμίδα αυτή ανήκουν οι Ανώτερες Σχολές Χορού και Δραματικής Τέχνης (που υπάγονται στο Υπουργείο Πολιτισμού), οι Ανώτερες Σχολές Τουριστικών Επαγγελματιών (που υπάγονται στο Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης), οι Ανώτερες Σχολές Υπαξιωματικών (που υπάγονται στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας) και η Ανώτερη Σχολή Αστυφυλάκων (που υπάγεται στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης). Στη βαθμίδα αυτή μέχρι πρόσφατα ανήκαν και οι Ανώτερες Εκκλησιαστικές Σχολές καθώς και οι Ακαδημίες Εμπορικού Ναυτικού (που υπάγονται στο Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας).¹²

Στην ανώτατη εκπαίδευση προσφέρονται και **Προγράμματα Μεταπτυχιακών (Π.Μ.Σ.) και Διδακτορικών (Π.Δ.Σ.) Σπουδών (ISCED 6)**. Τα Π.Μ.Σ. διαρκούν τουλάχιστον δύο ακαδημαϊκά έτη, έχουν συγκεκριμένες προϋποθέσεις εισαγωγής και στοχεύουν στην ειδίκευση σε διάφορα γνωστικά αντικείμενα. Στα Π.Δ.Σ. παρέχεται η δυνατότητα απόκτησης διδακτορικού διπλώματος, με στόχο την εξειδίκευση σε κάποια γνωστική περιοχή και την ανάπτυξη της επιστημονικής έρευνας.

Τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα αποτελούν, επιπλέον, το σημαντικότερο φορέα έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης της χώρας.

2.2.2 Δια Βίου Εκπαίδευση – Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Κατάρτιση

Η χρήση του όρου «δια βίου εκπαίδευση» είναι αρκετά πρόσφατη στην Ελλάδα. Η Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Κατάρτιση περιλαμβάνει το σύνολο των δραστηριοτήτων επαγγελματικής κατάρτισης και επιμόρφωσης που υλοποιούνται εκτός του θεσμοθετημένου συστήματος Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης. Η Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Κατάρτιση αποβλέπει στη συντήρηση, ανανέωση, αναβάθμιση και εκσυγχρονισμό των επαγγελματικών γνώσεων και δεξιοτήτων των ανέργων που χρειάζονται ειδίκευση, ώστε να αναζητήσουν εργασία και των εργαζομένων που επιθυμούν την επαγγελματική ανέλιξη.

Η χώρα μας κατατάσσεται στις τελευταίες θέσεις, καταγράφοντας ποσοστά 1% το 2000 και 2.1% το 2007 (Commission of the European Communities 2008) μεταξύ των χωρών της Ευρώπης των 27 ως προς τη συμμετοχή ατόμων ηλικίας 25-64 ετών σε προγράμματα δια βίου εκπαίδευσης (Eurostat News Release 2005). Επίσης, οι ευκαιρίες εκπαίδευσης και κατάρτισης ενηλίκων είναι όχι μόνο περιορισμένες αλλά και

¹² Οι Ακαδημίες Εμπορικού Ναυτικού αναγνωρίστηκαν ως ισότιμες με τα Τ.Ε.Ι. με το Ν. 3450/2006.

κατανέμονται ασύμμετρα για τα άτομα που ανήκουν σε κοινωνικά ευάλωτες ομάδες (Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων 2007).

Οι δράσεις δια βίου μάθησης και συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης στην Ελλάδα υλοποιούνται από ένα πλήθος φορέων που απευθύνονται σε διαφορετικές κατηγορίες του πληθυσμού και εποπτεύονται από διαφορετικά Υπουργεία. Ο επιτελικός φορέας στον τομέα της Δια Βίου Μάθησης είναι η Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Γ.Γ.Ε.Ε.) του ΥΠ.Ε.Π.Θ., στην οποία υπάγεται, μεταξύ άλλων, και το Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Ι.Δ.ΕΚ.Ε.), το οποίο ιδρύθηκε με το Νόμο 2327 (1995), και υποστηρίζει τη λειτουργία των εξής δομών δια βίου Μάθησης:

1. τα Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Κ.Ε.Ε.), τα οποία στοχεύουν στην απόκτηση νέων δεξιοτήτων ή στην επικαιροποίηση των ήδη υπάρχουσών για την καλύτερη προσαρμογή ή εξέλιξη των εκπαιδευόμενων στον εργασιακό τομέα,
2. τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (Σ.Δ.Ε.), τα οποία απευθύνονται σε άτομα που δεν έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση, παρέχοντάς τους τη δυνατότητα απόκτησης βασικών δεξιοτήτων,
3. τις Σχολές Γονέων (Σχ.Γ.), που στοχεύουν στη συστηματική ενημέρωση και εκπαίδευση γονέων παιδιών όλων των ηλικιών σε θέματα που τους απασχολούν.

Το Ι.Δ.ΕΚ.Ε. υποστηρίζει και τη λειτουργία αυτόνομων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, όπως την *εκμάθηση της Ελληνικής Γλώσσας σε εργαζόμενους/-ες μετανάστες/-τριες*.

Στη Γ.Γ.Ε.Ε. υπάγεται επίσης και το Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης (Κ.Ε.Κ.), το οποίο παρέχει επαγγελματική κατάρτιση σε ενήλικες (άνεργους/-ες, εργαζόμενους/-ες, κοινωνικά ευαίσθητες ομάδες). Υπηρεσίες Δια Βίου Μάθησης παρέχονται και από τις Νομαρχιακές Επιτροπές Λαϊκής Επιμόρφωσης (Ν.Ε.Λ.Ε.), καθώς και από το Κέντρο Δια Βίου Μάθησης από απόσταση.

3. ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

3.1 Έμφυλες Ασυμμετρίες και Ανισότητες στο Εκπαιδευτικό Σύστημα

Ασυμμετρία φύλων παρατηρείται σε διάφορες λειτουργίες του εκπαιδευτικού συστήματος, ως χώρος εργασίας (για τον πληθυσμό των εκπαιδευτικών), εκπαίδευσης (για το μαθητικό και φοιτητικό πληθυσμό) και λήψης αποφάσεων (και για τους δύο πληθυσμούς).

Ο στόχος της **ίσης πρόσβασης στην εκπαίδευση**, όχι μόνο έχει επιτευχθεί για τη Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, αλλά οι γυναίκες απόφοιτες ξεπερνούν αριθμητικά τους άνδρες, τουλάχιστον όσον αφορά στην ηλικιακή ομάδα 20-24 ετών. Πιο συγκεκριμένα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2007), στην Ευρώπη των 27, το 2006:

- το 80,7% των γυναικών ηλικίας 20-24 ετών έχει ολοκληρώσει τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση σε σύγκριση με το 74,8% των ανδρών. Τα αντίστοιχα ποσοστά για την Ελλάδα ήταν 86,6% για τις γυναίκες και 75,5% για τους άνδρες,
- οι γυναίκες αποτελούσαν το 59% των αποφοίτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (αύξηση κατά 4 ποσοστιαίες μονάδες από το 2000, που αποτελούσαν το 55%). Τα αντίστοιχα ποσοστά για την Ελλάδα ήταν 64,33% (ενώ το 2002-3 αποτελούσαν το 62,99%) (βλ. Πίνακα και Διάγραμμα 1).

Στις διδακτορικές σπουδές, ωστόσο, δεν ισχύει το ίδιο, αφού το ποσοστό των γυναικών εξακολουθεί να είναι μικρότερο από αυτό των ανδρών και μάλιστα η διαφορά μεταξύ των δύο φύλων αυξάνεται στους στερεοτυπικά «γυναικείους» ή «ανδρικούς» κλάδους σπουδών. Παρότι δεν υπάρχουν ακόμα διαθέσιμα δεδομένα για την ΕΕ-27 όσον αφορά στο ποσοστό των γυναικών κατόχων διδακτορικών διπλωμάτων, τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα δεδομένα (ΕΕ-25, για το έτος 2004) δείχνουν ότι σε διάστημα μικρότερο των πέντε ετών, το χάσμα των φύλων μειώθηκε από 22 σε 14 ποσοστιαίες μονάδες, καθώς το ποσοστό των διδακτορικών διπλωμάτων που απονεμήθηκαν σε γυναίκες έφτασε το 43% (έναντι του 39% το 2000) (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2005). Στην Ελλάδα¹³, από τα 1.187 διδακτορικά διπλώματα που απονεμήθηκαν το ακαδημαϊκό έτος 2005-6, τα 479 (40,35%) απονεμήθηκαν σε γυναίκες. Όσον αφορά στα μεταπτυχιακά διπλώματα ειδίκευσης, σε σύνολο 6.191, το 58,97% απονεμήθηκε σε γυναίκες.

¹³ Γενική Γραμματεία Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδας, http://www.statistics.gr/gr_tables/S806_SED_3B_TB_AN_05_ISC2_L_Y.pdf

Πιο συγκεκριμένα, για την Ελλάδα, το «μερίδιο» των γυναικών στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση παρουσιάζεται αναλυτικά, για μια σειρά τεσσάρων ετών, στον Πίνακα 1 και στο αριστερό τμήμα του Διαγράμματος 1, των οποίων η επισκόπηση αποκαλύπτει ότι οι γυναίκες, όχι μόνο αποτελούν την πλειοψηφία του φοιτητικού πληθυσμού, των πτυχιούχων και των κατόχων μεταπτυχιακών διπλωμάτων ειδίκευσης, αλλά και ότι, με την πάροδο των ετών, το ποσοστό αυτό εξακολουθεί να αυξάνεται, αργά, αλλά σταθερά.

Ακριβώς το αντίθετο συμβαίνει, ωστόσο, στο ανώτατο επίπεδο σπουδών: μόνο 4/10 που απέκτησαν διδακτορικό δίπλωμα το 2006, ήταν γυναίκες ενώ τα προηγούμενα χρόνια οι αντίστοιχες αναλογίες ήταν ακόμα μικρότερες. Εντυπωσιάζει το γεγονός ότι οι γυναίκες, στη χώρα μας, παρόλο που αποτελούν την πλειοψηφία σε όλα τα επίπεδα σπουδών, το πρότυπο αυτό αντιστρέφεται όταν εξετάζεται το ανώτερο επίπεδο, των διδακτορικών σπουδών, και παραμένει αντεστραμμένο σε όλη την εξέλιξη της ακαδημαϊκής πορείας ανδρών και γυναικών, όπως είναι εμφανές στο δεξί τμήμα του Διαγράμματος 1.

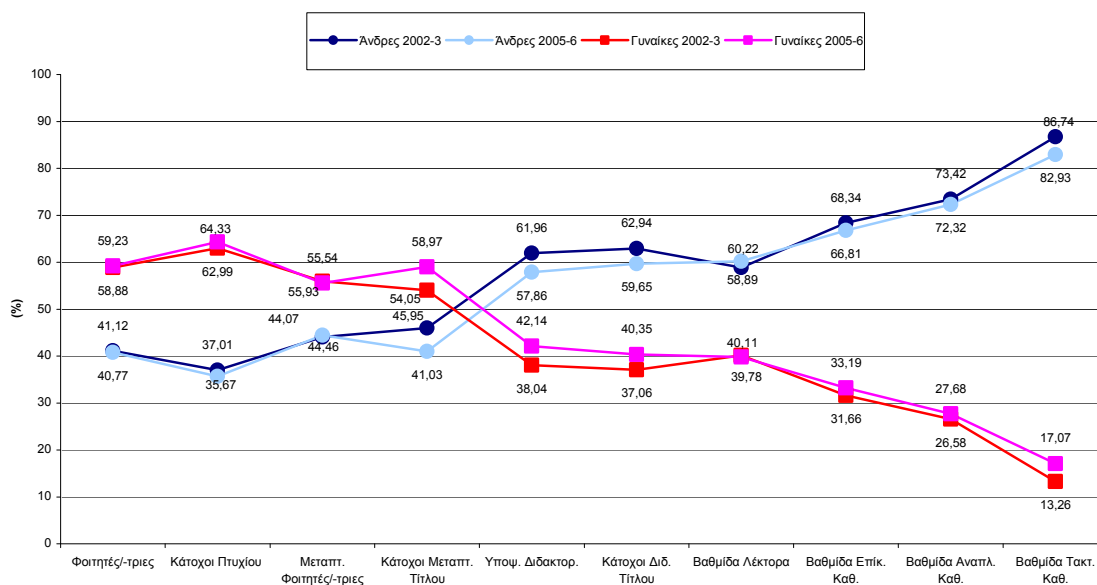
Πίνακας 1. Αναλογία ανδρών και γυναικών, κατά επίπεδο σπουδών και έτος αποφοίτησης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (Ακαδημαϊκά έτη: από 2002-3 έως 2005-6)¹⁴

Ακαδημαϊκό Έτος	Πτυχίο Πανεπιστημίου		Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης		Διδακτορικό Δίπλωμα	
	Άνδρες	Γυναίκες	Άνδρες	Γυναίκες	Άνδρες	Γυναίκες
2002-3	37,01	62,99	45,95	54,05	62,94	37,06
2003-4	36,00	64,00	42,66	57,34	65,02	34,98
2004-5	35,71	64,29	47,65	52,35	72,06	27,94
2005-6	35,67	64,33	41,03	58,97	59,65	40,35

Το «ψαλιδωτό» Διάγραμμα 1, αναπαριστά γραφικά το χάσμα μεταξύ των φύλων στα διάφορα στάδια της ακαδημαϊκής καριέρας ανδρών και γυναικών στην Ελλάδα, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο αυτό μεταβάλλεται στην πάροδο του χρόνου (για τα έτη 2002-2006). Καθώς έχει δημιουργηθεί με παρόμοιο τρόπο με το διάγραμμα (European Commission, Directorate-General for Research 2006, σελ. 55) που παρουσιάζεται από τη Γενική Διεύθυνση Έρευνας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (ΕΕ-25 για τα έτη 1999-2003), παρέχει τη δυνατότητα να αναζητηθούν ομοιότητες και διαφορές της Ελλάδας με τις 25 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δεν μπορούν, ωστόσο, να γίνουν άμεσες συγκρίσεις καθώς τα δύο διαγράμματα αφορούν σε διαφορετικά χρονικά διαστήματα.

¹⁴ Κατόπιν επεξεργασίας των δεδομένων που παρουσιάζονται στην ιστοσελίδα της Γενικής Γραμματείας της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδος: Στατιστικά στοιχεία/Κοινωνικές στατιστικές/Παιδεία (<http://www.statistics.gr/StatMenu.asp>) (Accessed 10 July 2008).

Τόσο στα ευρωπαϊκά όσο και στα ελληνικά δεδομένα φαίνεται ότι, παρόλο που η αναλογία των γυναικών, με την πάροδο του χρόνου, αυξάνεται ελαφρά σε όλα σχεδόν τα στάδια του διαγράμματος, το πρότυπο παραμένει σταθερό. Οι φοιτήτριες, δηλαδή, αποτελούν την πλειοψηφία στο σύνολο του εγγεγραμμένου φοιτητικού πληθυσμού και οι απόφοιτες αυξάνουν ακόμη περισσότερο το ποσοστό τους έναντι του ποσοστού των ανδρών, τόσο σε προπτυχιακό όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο. Η αναλογία, στη συνέχεια, αντιστρέφεται υπέρ των ανδρών, στα στάδια της απόκτησης διδακτορικού τίτλου σπουδών, και το χάσμα μεταξύ ανδρών και γυναικών αυξάνει αλματωδώς καθώς αυξάνεται η βαθμίδα των μελών ΔΕΠ (αγγίζοντας σχεδόν τις 66 ποσοστιαίες μονάδες διαφοράς, το 2006, στη βαθμίδα του/της πρωτοβάθμιου/-ας καθηγητή/-τριας).

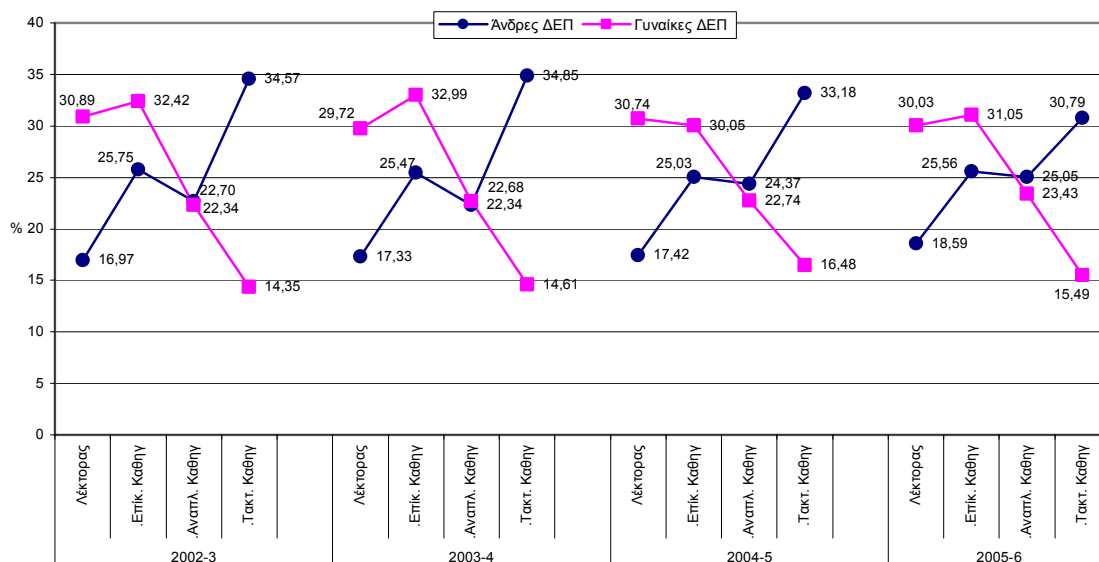

Διάγραμμα 1. Αναλογία ανδρών και γυναικών στα διάφορα στάδια μιας «τυπικής ακαδημαϊκής πορείας», φοιτητικός πληθυσμός, μέλη ΔΕΠ όλων των βαθμίδων (Ελλάδα, 2002-2006)¹⁵

Όσον αφορά στην πορεία της εξέλιξης γυναικών και ανδρών πανεπιστημιακών στις διάφορες βαθμίδες, από το Διάγραμμα 2 φαίνεται ότι οι γυναίκες μέλη ΔΕΠ έχουν πολύ υψηλότερη πιθανότητα να βρίσκονται στις δύο χαμηλότερες βαθμίδες, ενώ οι άνδρες στην υψηλότερη βαθμίδα του τακτικού καθηγητή. Η μόνη βαθμίδα, η οποία φαίνεται να κατακτάται από ίσο ποσοστό ανδρών και γυναικών είναι εκείνη του/της αναπληρωτή/-

¹⁵ Κατόπιν επεξεργασίας των δεδομένων που παρουσιάζονται στην ιστοσελίδα της Γενικής Γραμματείας της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδος: Στατιστικά στοιχεία/Κοινωνικές στατιστικές/Παιδεία (<http://www.statistics.gr/StatMenu.asp>) (Accessed 10 July 2008).

τριας καθηγητή/-τριας. Στο διάστημα των τεσσάρων ετών μάλιστα που αναπαριστώνται στο Διάγραμμα 1, η μορφή των καμπυλών φαίνεται να παραμένει αμετάβλητη.

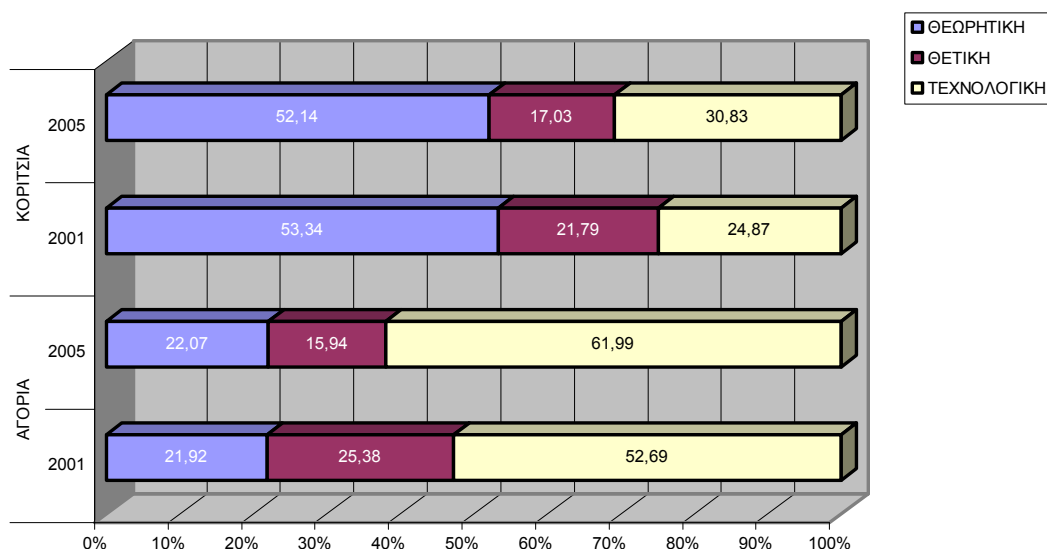
Διάγραμμα 2. Κατανομή ανδρών και γυναικών μελών ΔΕΠ των ελληνικών ΑΕΙ, κατά βαθμίδα, σε χρονικό διάστημα τεσσάρων ακαδημαϊκών ετών (2002-3 και 2005-6)¹⁶

Παρά την ίση πρόσβαση, όμως, που έχει επιτευχθεί στη Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, ο **διαχωρισμός των φύλων**, όσον αφορά στην **επιλογή της κατεύθυνσης σπουδών**, φαίνεται να εμμένει, και το ίδιο συμβαίνει και κατά την **επιλογή του τομέα σπουδών**.

Πράγματι, με βάση τα δεδομένα της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας, για διάστημα μιας τετραετίας (σχολικά έτη 2001-2 και 2005-6), σχετικά με τις **επιλογές κατεύθυνσης σπουδών** του μαθητικού πληθυσμού στο **Ενιαίο Λύκειο**, φαίνεται ότι το μεγάλο χάσμα μεταξύ των φύλων στη θεωρητική και την τεχνολογική κατεύθυνση εξακολουθεί να υφίσταται ή και να μεγαλώνει παρά τη διαφοροποίηση στις επιλογές των παιδιών και των δύο φύλων. Συγκεκριμένα, από το Διάγραμμα 3 φαίνεται ότι στο διάστημα της συγκεκριμένης τετραετίας ποσοστό 5,96% των κοριτσιών μετατοπίστηκε, από τη θεωρητική (1,2%) και τη θετική (4,76%), στην τεχνολογική κατεύθυνση. Το χάσμα, ωστόσο, μεταξύ αγοριών και κοριτσιών στην τεχνολογική κατεύθυνση αυξήθηκε αντί να μειωθεί, και αυτό επειδή το ποσοστό των αγοριών που μετατοπίστηκε από τη θετική

¹⁶ Κατόπιν επεξεργασίας των δεδομένων που παρουσιάζονται στην ιστοσελίδα της Γενικής Γραμματείας της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδος: Στατιστικά στοιχεία/Κοινωνικές στατιστικές/Παιδεία (<http://www.statistics.gr/StatMenu.asp>) (Accessed 10 July 2008).

προς την τεχνολογική κατεύθυνση (9,30%) ήταν κατά πολύ μεγαλύτερο από εκείνο των κοριτσιών.

Διάγραμμα 3. Ποσοστό αγοριών και κοριτσιών που επέλεξαν τις τρεις κατευθύνσεις στη Β΄ και Γ΄ Λυκείου κατά τα σχολικά έτη 2001-2 και 2005-6¹⁷

Εντύπωση προκαλεί, επίσης, η ελάχιστη μείωση του χάσματος στη θεωρητική κατεύθυνση (η διαφορά μειώθηκε μόνο κατά 1,35%). Παρότι, λοιπόν, τα κορίτσια φαίνεται ότι, πράγματι, αρχίζουν να μετακινούνται προς τεχνολογικές κατευθύνσεις, η μετακίνηση αυτή συμβαίνει κυρίως από τη θετική κατεύθυνση και όχι από την «παραδοσιακά» επιλεγόμενη από κορίτσια θεωρητική. Αντίστοιχα «στερεοτυπική» δείχνει να είναι και η μετακίνηση των αγοριών, αφού ένα μηδαμινό ποσοστό τους (0,14%) μετακινείται από τη θετική προς την «παραδοσιακά γυναικεία» κατεύθυνση, δηλαδή τη θεωρητική, και εξακολουθούν να αυξάνουν το ποσοστό της παρουσίας τους στην «ανδρική», τεχνολογική κατεύθυνση.

Χαρακτηριστικό της ανισομερούς κατανομής των φύλων (Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων 2007, 17) είναι επίσης το γεγονός ότι κατά το πρώτο έτος λειτουργίας των **ΕΠΑ.Λ.** (σχολικό έτος 2006-7) μόνο το **33,5% του μαθητικού πληθυσμού ήταν κορίτσια**, από τα οποία **9/10 (87,7%) επέλεξαν τον κύκλο των υπηρεσιών** και μόνο 11,6% τον τεχνολογικό κύκλο μαθημάτων (σε αντίθεση με τα αγόρια που επέλεξαν τον τεχνολογικό κύκλο μαθημάτων σε ποσοστό 71,5% και τον

¹⁷ Κατόπιν επεξεργασίας των δεδομένων που παρουσιάζονται στην ιστοσελίδα της Γενικής Γραμματείας της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδος: Στατιστικά στοιχεία/Κοινωνικές στατιστικές/Παιδεία (<http://www.statistics.gr/StatMenu.asp>) (Accessed 10 July 2008).

κύκλο των υπηρεσιών σε ποσοστό μόλις 27,6%). Είναι εμφανές, επομένως, ότι η χάραξη πολιτικής θα πρέπει να κινηθεί προς την κατεύθυνση της **στόχευσης και των δύο φύλων**, και όχι μόνο των κοριτσιών, **να επιλέγουν μη παραδοσιακές, για το φύλο τους, κατευθύνσεις σπουδών.**

Όσον αφορά στην **επιλογή του κλάδου σπουδών**, σύμφωνα με την Έκθεση-2007 της ΕΕ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2007), τα παραδοσιακά στερεότυπα του φύλου φαίνεται ότι εξακολουθούν να «σπρώχνουν» το 50% σχεδόν των πτυχιούχων γυναικών στους κλάδους της εκπαίδευσης, των κοινωνικών επιστημών, της υγείας και των καλών τεχνών (κλάδοι που προσελκύουν λιγότερο από το ¼ των ανδρών πτυχιούχων), ενώ μόνο μία στις 10 γυναίκες ακολουθεί κάποιον από τους τεχνολογικούς κλάδους (τους οποίους, όμως, επιλέγουν 4 στους 10 άνδρες). Στην Έκθεση του 2004 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2004) αναφέρεται ότι, σε επίπεδο ΕΕ, το 2001, οι γυναίκες αποτελούσαν το 36% των πτυχιούχων στους τομείς των φυσικών επιστημών, των μαθηματικών και της πληροφορικής και το 21% στους τομείς της εφαρμοσμένης μηχανικής, των κτηρίων και των κατασκευών.

Όσον αφορά στην Ελλάδα, με βάση τα δεδομένα της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας που παρουσιάζονται αναλυτικά στη Μελέτη Α1 με τίτλο: «Σειρά Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Επιπτώσεων των Εκπαιδευτικών Πολιτικών στο Φύλο» του Π.Ι.Ε. (Πετρουλάκη κ.ά. 2008)¹⁸, εμφανίζεται έντονος διαχωρισμός των φύλων ως προς την επιλογή του τομέα σπουδών σε όλα τα επίπεδα σπουδών (ISCED 5-6). Σε χρονικό διάστημα 4 ετών (από το ακαδημαϊκό έτος 2002-3 μέχρι το 2005-6), στο επίπεδο των προπτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών, το χάσμα των φύλων μειώθηκε ή και εξαφανίστηκε για κάποιους από τους τομείς όπου υπερεκπροσωπούσαν οι άνδρες, αλλά παρέμεινε αμείωτο ή και αυξήθηκε για τους «γυναικοκρατούμενους» τομείς (Πίνακες 3 και 4 και Διαγράμματα 10 και 11). Σε συνδυασμό με τα δεδομένα που δείχνουν ότι ο διαχωρισμός των φύλων είναι κατά πολύ μεγαλύτερος στους «γυναικοκρατούμενους» τομείς σπουδών, εύλογα προκύπτει το συμπέρασμα ότι οι γυναίκες έχουν αρχίσει να μετακινούνται προς μη παραδοσιακά για το φύλο τους επαγγέλματα αλλά οι άνδρες όχι. Φαίνεται, δηλαδή, ότι οι προσπάθειες να πεισθούν τα κορίτσια και οι νέες γυναίκες να μην επιλέγουν στερεοτυπικά γυναικείους τομείς σπουδών και επαγγέλματα έχουν αρχίσει και αποδίδουν καρπούς και, επομένως, οι εκπαιδευτικές πολιτικές θα πρέπει να αρχίσουν, πλέον, να στοχεύσουν και τα δύο φύλα προς την κατεύθυνση της επιλογής μη στερεοτυπικών τομέων σπουδών.

¹⁸ Βλ. Μέρος Δ: *Φυλομετρώντας...* την ισότητα των φύλων στην ελληνική εκπαίδευση, Πίνακες 3-5 και Διαγράμματα 10-12.

Στο διδακτορικό επίπεδο σπουδών (Πίνακας 5 και Διάγραμμα 12 της Μελέτης Α1), ωστόσο, το πρότυπο αλλάζει εντελώς καθώς σε 10 από τους 13 τομείς, το 2002-3, εμφανίζεται αριθμητική υπεροχή των ανδρών, η οποία διατηρείται και το 2005-6: σε τέσσερις μάλιστα από αυτούς τους τομείς (γεωργία-δασοκομία-αλιευτική, μαθηματικά-στατιστική, πληροφορική και κοινωνικές επιστήμες) το ποσοστό των ανδρών αυξάνεται, ενώ κάποια μείωση παρατηρείται στους υπόλοιπους 6 τομείς. Ισόρροπη κατανομή των φύλων ή ελαφρά υπεροχή των γυναικών διδασκόντων εμφανιζόταν μόνο στους τομείς των ανθρωπιστικών επιστημών, της πληροφόρησης-τεκμηρίωσης και της βιολογίας-περιβάλλοντος. Η διατύπωση συμπερασμάτων, ωστόσο, όσον αφορά στο διαχωρισμό των φύλων στο διδακτορικό επίπεδο σπουδών θα πρέπει να γίνει με μεγάλη επιφύλαξη, καθώς το μέγεθος του πληθυσμού ήταν πάρα πολύ μικρό για τους περισσότερους από τους τομείς.

Έντονη ασυμμετρία εμφανίζεται και στην **κατανομή των εκπαιδευτικών κατά φύλο** στα διάφορα επίπεδα εκπαίδευσης. Μια επισκόπηση των δεδομένων του Πίνακα 2, καθιστά εμφανή την υπεραντιπροσώπηση των διδασκουσών στα χαμηλά επίπεδα εκπαίδευσης και την υποαντιπροσώπηση τους στο Πανεπιστημιακό επίπεδο. Με μόνη εξαίρεση το Λύκειο, όπου η αναλογία ανδρών-γυναικών είναι 1:1, στο νηπιαγωγείο η αντίστοιχη αναλογία είναι 1:175, στο δημοτικό και στο γυμνάσιο περίπου 1:2, ενώ, τέλος, στο Πανεπιστήμιο η αναλογία αντιστρέφεται αφού, ανεξαρτήτως βαθμίδας, σε κάθε γυναίκα αντιστοιχούν τουλάχιστον δύο άνδρες πανεπιστημιακοί.

Πίνακας 2. Κατανομή διδακτικού προσωπικού¹⁹ κατά φύλο, στα πέντε επίπεδα εκπαίδευσης της Ελληνικής επικράτειας (σχολικό/ ακαδημαϊκό έτος 2005-6)²⁰

Επίπεδο Εκπαίδευσης	Σύνολο Εκπαιδευτικών	Ανδρες		Γυναίκες	
		N	%	N	%
Νηπιαγωγείο	12334	82	0,66	12252	99,34
Δημοτικό	64416	23062	35,80	41354	64,20
Γυμνάσιο	37679	13192	35,01	24487	64,99
Λύκειο	24470	12283	50,20	12187	49,80
Πανεπιστήμιο	14322	9762	68,16	4560	31,84

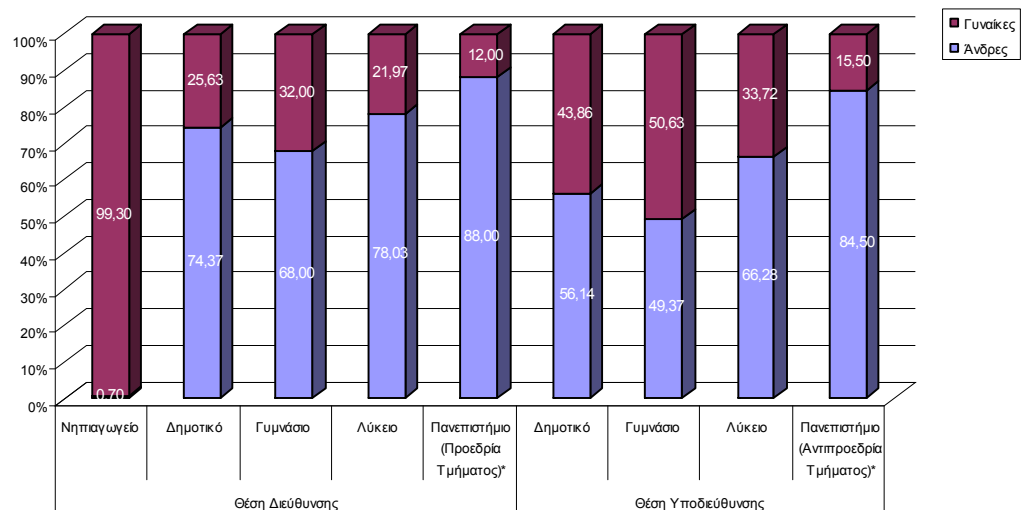
Παρόμοια είναι και σε ευρωπαϊκό επίπεδο η κατανομή, ως προς το φύλο, των εκπαιδευτικών στις διάφορες βαθμίδες. Όπως επισημαίνεται στην περιοδική έκδοση της Eurostat, που εκδόθηκε στο πλαίσιο της Παγκόσμιας Ημέρας της Γυναίκας της 8^{ης}

¹⁹ Στο Γυμνάσιο και το Λύκειο, τα δεδομένα αναφέρονται στο διδακτικό προσωπικό με πλήρες ωράριο, ενώ στο Πανεπιστήμιο στο Τακτικό Διδακτικό-Ερευνητικό Προσωπικό (μέλη ΔΕΠ) όλων των βαθμίδων.

²⁰ Κατόπιν επεξεργασίας των δεδομένων που παρουσιάζονται στην ιστοσελίδα της Γενικής Γραμματείας της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδος: Στατιστικά στοιχεία/Κοινωνικές στατιστικές/Παιδεία (<http://www.statistics.gr/StatMenu.asp>) (Accessed 10 July 2008).

Μαρτίου 2008, το 2005 στην ΕΕ-27 «το 70%, περίπου, των εκπαιδευτικών στην Πρωτοβάθμια/Δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι γυναίκες ενώ στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση παραπάνω από το 60% των εκπαιδευτικών είναι άνδρες» (Allen & Corselli-Nordblad 2008). **Υπάρχει τουλάχιστον η ίδια αναλογία και στην κατανομή γυναικών και ανδρών στις ανάλογες θέσεις λήψης αποφάσεων, ανάλογα με το επίπεδο εκπαίδευσης;**

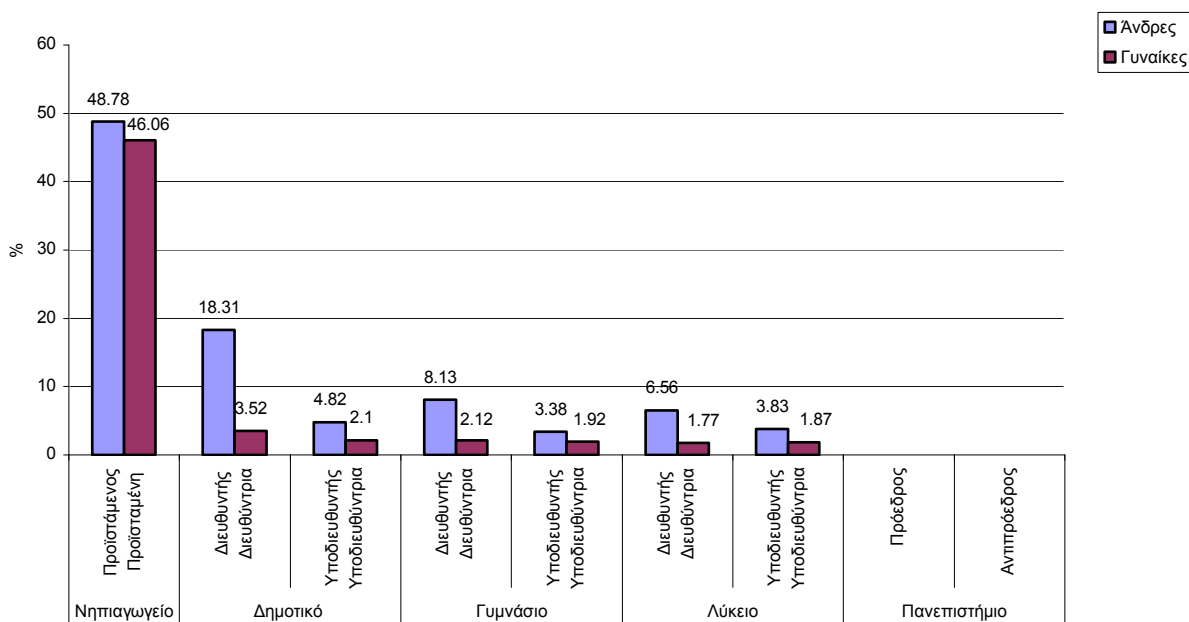
Μια εξέταση των δεδομένων που αφορούν στα ποσοστά ανδρών και γυναικών εκπαιδευτικών που καταλαμβάνουν θέσεις διεύθυνσης και υποδιεύθυνσης (Διάγραμμα 4 & 5) καταδεικνύει για ακόμα μία φορά την έντονη ανισότητα σε βάρος των γυναικών: παρότι, όπως είδαμε (Πίνακας 2), οι γυναίκες αποτελούν την πλειοψηφία των εκπαιδευτικών μέχρι και το γυμνάσιο (σε ποσοστά 64-99,3%), το μερίδιό τους στις διευθυντικές θέσεις φτάνει μόλις το 32% στο γυμνάσιο, ενώ στις θέσεις υποδιεύθυνσης το μεγαλύτερο ποσοστό που καταλαμβάνεται από γυναίκες εκπαιδευτικούς είναι το 50%, επίσης στο Γυμνάσιο. Είναι ενδιαφέρον να επισημανθεί ότι η μόνη θέση στην οποία δεν υπολείπονται καθόλου οι γυναίκες έναντι των ανδρών είναι η θέση προϊσταμένων στα νηπιαγωγεία, στην οποία οι γυναίκες καταλαμβάνουν το 99,31% των θέσεων, προφανώς, επειδή δεν υπάρχουν άνδρες να τις διεκδικήσουν. Από τους 82, όμως, άνδρες νηπιαγωγούς που υπήρχαν το 2005-6, οι 40 (48,78%) κατείχαν θέση προϊσταμένου (βλ. Διάγραμμα 4).

Διάγραμμα 4. Κατανομή, κατά φύλο, των θέσεων διεύθυνσης και υποδιεύθυνσης στα διάφορα επίπεδα εκπαίδευσης²¹ [σχολικό έτος 2005-6, ακαδημαϊκό έτος 2003-4 (Βοσνιάδου κ.ά. 2004)]

²¹ Τα δεδομένα σχετικά με την κατανομή, κατά φύλο, των προέδρων και αντιπροέδρων των Τμημάτων των Ελληνικών Α.Ε.Ι. αφορούν στο ακαδημαϊκό έτος 2003-4 και προέρχονται από τα αποτελέσματα της έρευνας της ομάδας του προγράμματος ΘΕ.ΦΥ.Λ.ΙΣ. για τη θέση των γυναικών μελών ΔΕΠ στα ελληνικά Α.Ε.Ι.

Με δεδομένη, λοιπόν, την αριθμητική υπεροχή των γυναικών εκπαιδευτικών, η κατανομή των δύο φύλων στις διευθυντικές θέσεις ακόμα και σε ποσοστό 50-50 (το οποίο αποτελεί και τη μοναδική εξαίρεση που παρατηρείται στις θέσεις υποδιεύθυνσης του γυμνασίου), σημαίνει υπεραντιπροσώπευση των ανδρών και υποαντιπροσώπευση των γυναικών σε θέσεις διοικητικής ευθύνης. Αυτό γίνεται άμεσα αντιληπτό εάν τα δεδομένα παρασταθούν με τη μορφή του Διαγράμματος 5, δηλαδή ως ποσοστό, επί του συνόλου των εκπαιδευτικών του ίδιου φύλου, των ατόμων που καταλαμβάνουν διευθυντικές και υποδιευθυντικές θέσεις: το ποσοστό των ανδρών που καταλαμβάνει θέση διευθυντή στα δημοτικά, γυμνάσια και λύκεια κυμαίνεται από 6,5% μέχρι 18,3% ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά των γυναικών ξεκινούν από 1,77% και δεν υπερβαίνουν το 3,5%. Παρόμοια, στις θέσεις υποδιεύθυνσης, το ποσοστό των ανδρών είναι 3,8-4,8% ενώ των γυναικών 1,9-2,1%.

Διάγραμμα 5. Ποσοστό ανδρών και γυναικών εκπαιδευτικών που καταλαμβάνουν θέσεις Διεύθυνσης και Υποδιεύθυνσης στα διάφορα επίπεδα εκπαίδευσης (σχολικό έτος 2005-6)²²

(Πίνακας 5, σελ. 8). Τα υπόλοιπα δεδομένα προέρχονται από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία και αφορούν στο σχολικό έτος 2005-6.

²² Κατόπιν επεξεργασίας των δεδομένων που παρουσιάζονται στην ιστοσελίδα της Γενικής Γραμματείας της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδος: Στατιστικά στοιχεία/Κοινωνικές στατιστικές/Παιδεία (<http://www.statistics.gr/StatMenu.asp>) (Accessed 10 July 2008).

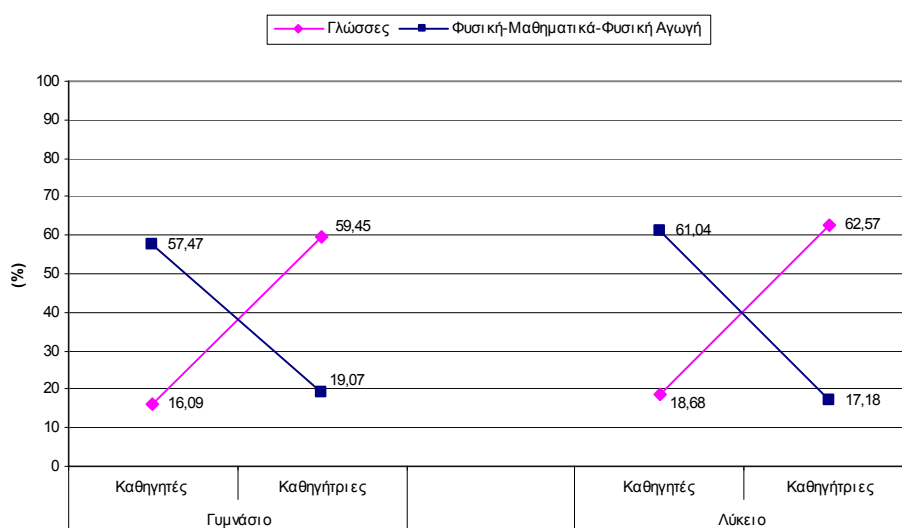
Όπως φαίνεται, επομένως, από το Διάγραμμα 5, μεγαλύτερη ασυμμετρία φύλου εμφανίζεται στις θέσεις Διεύθυνσης ενώ όσον αφορά στο επίπεδο εκπαίδευσης, ανεξάρτητα από τη θέση, η ασυμμετρία κατά των γυναικών αυξάνεται όσο μειώνεται το επίπεδο εκπαίδευσης, δηλαδή στις βαθμίδες όπου οι γυναίκες υπεραντιπροσωπεύονται η διάκριση σε βάρος τους φαίνεται να είναι μεγαλύτερη.

Παρότι, λοιπόν, **τα σχολεία** -τουλάχιστον μέχρι το γυμνάσιο- δείχνουν να είναι **«γένους θηλυκού»** ως προς το διδακτικό τους προσωπικό, η **διοίκησή τους και η λήψη αποφάσεων εξακολουθεί να είναι «γένους αρσενικού»**. Εκτός από την παραβίαση της αρχής των ίσων ευκαιριών των εργαζόμενων γυναικών, ένα άλλο σημαντικό ζήτημα που πρέπει να τεθεί είναι αυτό των άρρητων μηνυμάτων που μεταβιβάζονται σε μαθήτριες και μαθητές όταν τα σχολεία τους, στα οποία εργάζονται κυρίως γυναίκες, διευθύνονται, στην πλειοψηφία τους, από άνδρες.

Τα άρρητα μηνύματα που προωθούν την ανισότητα των φύλων προωθούνται ακόμα περισσότερο από την **έμφυλη διαστρωμάτωση των ειδικοτήτων του διδακτικού προσωπικού**, η οποία μεταβιβάζει και ενισχύει καθημερινά σε μαθητές και μαθήτριες το στερεότυπο των παραδοσιακά «γυναικείων» και «ανδρικών» μαθημάτων, κατευθύνσεων και, κατ' επέκταση, επαγγελμάτων.

Πιο συγκεκριμένα, το μεγαλύτερο ποσοστό των καθηγητριών διδάσκει «γλώσσες» (φιλολογικά μαθήματα και ξένες γλώσσες) (Διάγραμμα 6)²³, με το ποσοστό των φιλόλογων να αυξάνεται μάλιστα κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες από το Γυμνάσιο στο Λύκειο, αγγίζοντας σχεδόν το 50%, ενώ το ποσοστό των καθηγητριών που διδάσκουν μαθηματικά, φυσική και φυσική αγωγή κυμαίνεται από 4,5-8% στο γυμνάσιο, και μειώνεται ακόμη περισσότερο στο Λύκειο (3-8%).

²³ Πιο αναλυτική παρουσίαση της κατανομής των εκπαιδευτικών κατά ειδικότητα παρουσιάζεται στη Μελέτη Α1 με τίτλο: «Σειρά Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Επιπτώσεων των Εκπαιδευτικών Πολιτικών στο Φύλο» του Παρατηρητηρίου για την Ισότητα στην Εκπαίδευση (Π.Ι.Ε.) (Διαγράμματα 4-6 στο Πετρουλάκη, κ.ά. 2008, **Μέρος Δ: Φυλομετρώντας...** την ισότητα των φύλων στην ελληνική εκπαίδευση).

Διάγραμμα 6. Ποσοστό καθηγητών και καθηγητριών γυμνασίου και λυκείου που διδάσκουν γλώσσες (φιλόλογοι και ξένων γλωσσών) και φυσική, μαθηματικά και φυσική αγωγή (Σχολικό έτος 2005-6)²⁴

Την ακριβώς αντίθετη κατανομή (βλ. Διάγραμμα 6) παρουσιάζουν οι ειδικότητες των καθηγητών: το ποσοστό των καθηγητών που διδάσκουν φιλολογικά μαθήματα και ξένες γλώσσες μόλις που φτάνει το 16% στο γυμνάσιο και το 18,68% στο λύκειο, ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά των καθηγητών μαθηματικών, φυσικής και φυσικής αγωγής αποτελούν το 57,47% και 61,04% των ανδρών διδασκόντων στο γυμνάσιο και το λύκειο αντίστοιχα.

Και εύλογα προκύπτει το ερώτημα: έχουν, πράγματι, «κλίση» τα κορίτσια στις γλώσσες και τα αγόρια στα φυσικομαθηματικά και τα αθλήματα; Ή, μήπως, ο διαχωρισμός των φύλων στους συγκεκριμένους τομείς είναι τόσο στενά και παγιωμένα συνυφασμένος με τη στερεοτυπική ταυτότητα του φύλου, ώστε η συχνότερη ενασχόληση με τους αντίστοιχους τομείς να είναι σχεδόν μονόδρομος και για τα δύο φύλα; Και φυσικά, η συχνότερη ενασχόληση είναι αναμενόμενο ότι θα οδηγεί σε βελτιωμένη επίδοση. Αναμενόμενο είναι, επίσης, και ότι θα οδηγεί τα παιδιά και των δύο φύλων, στην επιλογή των παραδοσιακά «κατάλληλων» για το φύλο τους κατευθύνσεων, σπουδών και επαγγελμαμάτων, με αποτέλεσμα τον έντονο διαχωρισμό των φύλων και στην αγορά εργασίας, για τον οποίο τόσο πολύς λόγος γίνεται, τόσο σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσο και σε εθνικό επίπεδο.

²⁴ Κατόπιν επεξεργασίας των δεδομένων που παρουσιάζονται στην ιστοσελίδα της Γενικής Γραμματείας της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδος: Στατιστικά στοιχεία/Κοινωνικές στατιστικές/Παιδεία (<http://www.statistics.gr/StatMenu.asp>) (Accessed 10 July 2008).

Η διερεύνηση, ανίχνευση και ανάδειξη των ασυμμετριών μεταξύ των φύλων που υπάρχουν σε όλα τα επίπεδα και τις λειτουργίες του εκπαιδευτικού συστήματος είναι σημαντική, καθώς η έντονη ασυμμετρία είναι μια πρώτη ένδειξη για την ύπαρξη διακρίσεων, αποτελεί, επομένως, το πρώτο βήμα για την αντιμετώπισή τους.

Επιπρόσθετα, η έντονη ασυμμετρία, από μόνη της, μπορεί να οδηγήσει σε διακρίσεις. Η έντονη ασυμμετρία φύλου, για παράδειγμα, μεταξύ νηπιαγωγών, φιλολόγων, μαθηματικών, γυμναστών κ.λπ. μπορεί να θεωρηθεί ως ένας από τους βασικούς παράγοντες που συμβάλλουν στη διαμόρφωση στερεοτυπικών αντιλήψεων των μαθητών/-τριών για το ποια επαγγέλματα θεωρούνται «ανδρικά» ή «γυναικεία». Αυτή η «άτυπη εκπαίδευση», με τη σειρά της, έχει ως αποτέλεσμα τη διατήρηση της ασυμμετρίας, στην επιλογή παραδοσιακών –βάσει του φύλου– κατευθύνσεων και επαγγελμάτων από τις μαθήτριες και τους/τις μαθητές/-τριες, και ως εκ τούτου τη διαιώνιση των ανισοτήτων από γενιά σε γενιά.

Τέλος, αλλά όχι λιγότερο σημαντικό, η περιγραφή των ανισοτήτων με δεδομένα παρέχει μια ευκαιρία για τη χάραξη στοχευμένων πολιτικών και το σχεδιασμό εξειδικευμένων παρεμβάσεων. Η συστηματική συλλογή τέτοιου είδους δεδομένων κατά φύλο παρέχει τη δυνατότητα παρακολούθησης της μεταβολής των καταγεγραμμένων ανισοτήτων, είτε στην πάροδο του χρόνου, είτε λόγω της εφαρμογής κάποιας συγκεκριμένης πολιτικής, γεγονός που συμβάλλει και στην αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της εφαρμοζόμενης πολιτικής.

3.2 Ευρωπαϊκοί Συγκριτικοί Δείκτες

Η στρατηγική της Λισαβόνας υιοθετήθηκε από τους αρχηγούς των ευρωπαϊκών κρατών τον Μάρτιο του 2000 και έθεσε τις βάσεις για τη χάραξη μιας νέας ευρωπαϊκής αναπτυξιακής πολιτικής στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Αποτελεί πλέον σημείο αναφοράς για το σχεδιασμό πολιτικών στην εκπαίδευση, την έρευνα, την καινοτομία και την τεχνολογική ανάπτυξη των περισσότερων ευρωπαϊκών κρατών. Στόχος της στρατηγικής της Λισαβόνας είναι η πλήρης αναβάθμιση των ευρωπαϊκών συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης μέχρι το 2010 και η μετάβαση στην οικονομία και την κοινωνία της γνώσης.

Μέσα στο πλαίσιο της ατζέντας της Λισαβόνας τέθηκαν τρεις κατηγορίες στρατηγικών στόχων για τα ευρωπαϊκά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, οι οποίοι αναφέρονται:

1. στη βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας των συστημάτων εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης στην ΕΕ,
2. στη διευκόλυνση της πρόσβασης όλων στα συστήματα αυτά,
3. στο άνοιγμα των συστημάτων στον ευρύτερο κόσμο.

Δημιουργήθηκαν, επίσης, **πέντε βασικοί Ευρωπαϊκοί Συγκριτικοί Δείκτες** για την παρακολούθηση της πορείας των εκπαιδευτικών πολιτικών σε σχέση με τα ποσοστά-στόχο που τέθηκαν για κάθε δείκτη:

1. **Πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου** (ως ποσοστό επί του συνόλου των ατόμων ηλικίας 18-24 ετών). Το 2005, το ποσοστό της Ελλάδας (13,3%) για τα άτομα (18-24 ετών) που εγκατέλειψαν πρόωρα το σχολείο ήταν χαμηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό της ΕΕ-25 (14,9%) και πολύ κοντά στο ποσοστό-στόχο για το 2010 (10%), με **σχεδόν διπλάσιο ποσοστό αποχώρησης των ανδρών** από το εκπαιδευτικό σύστημα σε σχέση με τις γυναίκες (17,5% έναντι 9,2% για τις γυναίκες).
2. **Ολοκλήρωση της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης** (ως ποσοστό επί του συνόλου των ατόμων ηλικίας 18-24 ετών). Η χώρα μας παρουσιάζει και ως προς αυτό το δείκτη ποσοστό ολοκλήρωσης τουλάχιστον της Β΄βάθμιας εκπαίδευσης ύψους 84% (2005), το οποίο βρίσκεται κοντά στο ποσοστό-στόχο της ΕΕ (85%) για το 2010. Την ίδια χρονιά (2005) η ΕΕ-25 εμφανίζει ποσοστό ολοκλήρωσης της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της τάξης του 77,3%. Μεγαλύτερο ποσοστό γυναικών (88,7%) παρά ανδρών (79,4%) αυτής της ηλικιακής ομάδας έχει ολοκληρώσει τουλάχιστον τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.
3. **Βασικές δεξιότητες (ικανότητα ανάγνωσης και κατανόησης)** (ποσοστό μαθητών/-τριών με χαμηλές δεξιότητες – PISA επίπεδο 1). Στη μελέτη PISA 2003 εξετάστηκαν οι βασικές δεξιότητες των νέων ηλικίας 15 ετών, στην οποία το ποσοστό στην Ελλάδα των ατόμων χωρίς βασικές δεξιότητες ήταν απογοητευτικό (25,2%) σε σχέση με το ποσοστό-στόχο (15%) και τις 25 χώρες της ΕΕ (20%) και μάλιστα, σημειώθηκε αύξηση του ποσοστού αυτού σε σχέση με το 2000 (24,4%), υπογραμμίζοντας την ανάγκη για βελτίωση στην ποιότητα της εκπαίδευσης. Ιδιαίτερα αυξημένα ήταν τα ποσοστά των ανδρών που δεν είχαν βασικές δεξιότητες (32,6% έναντι 18,5% για τις γυναίκες).
4. **Αποφοίτηση Ανώτατης Εκπαίδευσης σε Μαθηματικά, Θετικές Επιστήμες και Τεχνολογία (MST)** (ISCED 5 και 6, ως ποσοστό επί του συνόλου των αποφοίτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης). Με βάση τα δεδομένα της Eurostat,

στην Ελλάδα το 2004 οι απόφοιτοι/-ες των αντίστοιχων σχολών αποτελούσαν το 27,3% του συνόλου των αποφοίτων ενώ στην ΕΕ-25 το 23,6%. Επί του συνόλου των αποφοίτων των σχολών αυτών, το 40,1% ήταν γυναίκες. Στην πραγματικότητα ο δείκτης αυτός μετράται ως ποσοστό κατοίκων ηλικίας 20-29 ετών (με ποσοστό-στόχο 15%). Για την Ελλάδα, ωστόσο, δεν υπάρχει διαθέσιμη τέτοιου είδους μέτρηση.

5. **Συμμετοχή σε προγράμματα Δια βίου Μάθησης** (ως ποσοστό επί του γενικού πληθυσμού ηλικίας 25-64). Σε αυτό το δείκτη η Ελλάδα, το 2005, βρισκόταν στη χαμηλότερη θέση ανάμεσα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (μέσος όρος ΕΕ-25: 10,8%), χωρίς ιδιαίτερες διαφοροποιήσεις ανάμεσα στους άνδρες και τις γυναίκες (1,9% και 1,7% αντίστοιχα). Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει, επίσης, να δοθεί και στην ενίσχυση της παρακολούθησης των προγραμμάτων αυτών από άτομα με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης, των οποίων η συμμετοχή είναι σχεδόν ανύπαρκτη (0,2% έναντι 3,4% στην ΕΕ των 25). Είναι, δε, εμφανές ότι είναι αδύνατον ακόμα και να προσεγγιστεί το ποσοστό-στόχος του 12,5%.

4. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΥΠ.Ε.Π.Θ. ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (2000-2006)

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα *Εκπαίδευση και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση* (Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ.) 2000-2006, το οποίο εγκρίθηκε τον Μάρτιο του 2001 με την απόφαση Ε(2001) 44/16-3-2001 της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, αποτέλεσε το βασικό χρηματοδοτικό εργαλείο για την υλοποίηση της αναπτυξιακής πτυχής της εκπαιδευτικής πολιτικής.

Το Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. II έθεσε έξι (6) Άξονες Προτεραιότητας, από τους οποίους εκείνοι που σχετίζονταν με την οριζόντια πολιτική για την ισότητα των φύλων και, ως εκ τούτου, παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, ήταν οι Άξονες 1 («Πρώθηση της ισότητας ευκαιριών πρόσβασης στην αγορά εργασίας για όλους²⁵ και ιδιαίτερα για όσους απειλούνται με κοινωνικό αποκλεισμό») και 4 («Πρώθηση της ισότητας των φύλων και βελτίωση της πρόσβασης των γυναικών στην αγορά εργασίας»).

Η ίδρυση ολοήμερων σχολείων, που εντασσόταν στον Άξονα 1, έδωσε τη δυνατότητα σε πολλές μητέρες να συνεχίσουν τις σπουδές τους, να εισέλθουν στο χώρο εργασίας ή να εξελιχθούν στην εργασία τους.

Στο πλαίσιο του Άξονα 4 πραγματοποιήθηκαν, επίσης, πολλές θετικές δράσεις, οι οποίες συνίστανται συνοπτικά στις εξής:

- Προγράμματα υποστήριξης αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης γυναικών, προγράμματα ευαισθητοποίησης εκπαιδευτικών σε ζητήματα φύλου, αναμόρφωση του διδακτικού υλικού, προγράμματα συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού με στόχο την άρση των έμφυλων στερεοτύπων,
- Δράσεις για την ενθάρρυνση της συμμετοχής των γυναικών σε ερευνητικά προγράμματα για θέματα φύλου, προπτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές και στη δια βίου μάθηση,
- Πρώθηση της τεχνικής εκπαίδευσης και κατάρτισης για τις γυναίκες και εισαγωγή καινοτομιών στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Επιπρόσθετα, στις δράσεις των Αξόνων 1 και 4, αξίζει να αναφερθεί και η δημιουργία και λειτουργία του **Παρατηρητηρίου Μετάβασης** στην Εκπαίδευση και στην

²⁵ Αξίζει να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι ακόμα και ο τίτλος του 1^{ου} Άξονα Προτεραιότητας του ΕΠΕΑΕΚ, ο οποίος στοχεύει στην προώθηση της **ισότητας** των ευκαιριών πρόσβασης στην αγορά εργασίας, δεν κατάφερε να ξεφύγει από τη χρήση της «σεξιστικής γλώσσας» (για όλους, για όσους...) καθιστώντας αόρατο το θηλυκό γένος.

Αγορά Εργασίας Μαθητών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου²⁶ (Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ., Μέτρο 2.4). Σκοπός του Παρατηρητηρίου είναι: α) ο έλεγχος της «εξωτερικής αποδοτικότητας» του εκπαιδευτικού συστήματος, β) η υποστήριξη της εκπαιδευτικής πολιτικής (διερεύνηση κατευθύνσεων, τομέων, κύκλων και ειδικοτήτων/ανάπτυξη προγραμμάτων σπουδών/βελτίωση αναλυτικών προγραμμάτων, μετάβαση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, μετάβαση στην αγορά εργασίας, σύνδεση αρχικής με τη συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση και γενικότερα χάραξη πολιτικής δια βίου εκπαίδευσης), και γ) η συγκέντρωση πληροφοριών για τη στήριξη αυτόνομων, ρεαλιστικών και συνειδητών επιλογών σπουδών και επαγγέλματος από τους/τις μαθητές/-τριες της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

Επιπλέον, αξίζει να σημειωθούν οι θετικές ενέργειες που έχουν πραγματοποιηθεί για την **εξάλειψη των πολλαπλών διακρίσεων**, μέσω της ενίσχυσης της συμμετοχής των **ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες** στο εκπαιδευτικό σύστημα. Η συμμετοχή των ατόμων αυτών, και ιδιαίτερα των ατόμων με αναπηρία, γίνεται πολύ συχνά σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, χωρίς την παροχή της αναγκαίας υποστήριξης (κατάλληλα προσαρμοσμένο εκπαιδευτικό υλικό, παροχή τεχνολογικών βοηθημάτων). Εντούτοις, καταβάλλεται τα τελευταία χρόνια προσπάθεια για τη διασφάλιση της ισότιμης συμμετοχής των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στην Κοινωνία της Γνώσης και της Πληροφορίας, ώστε να τους παρέχονται τα απαραίτητα εφόδια για την είσοδό τους στην αγορά εργασίας. Θετικό σημείο αναφοράς σε αυτή την προσπάθεια αποτελεί η ίδρυση των Κέντρων Διάγνωσης Αξιολόγησης και Υποστήριξης²⁷ (58 Κ.Δ.Α.Υ. σε όλη την Ελλάδα) και η λειτουργία των Τμημάτων Ένταξης στα σχολεία γενικής παιδείας και των Πρότυπων Σχολικών Μονάδων Ειδικής Αγωγής (Σ.Μ.Ε.Α.). Επίσης, στο πλαίσιο του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. II εντάχθηκαν προγράμματα για **Ευάλωτες Κοινωνικές Ομάδες** (ΕΚΟ) και, πιο συγκεκριμένα, παρεμβάσεις για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση τεσσάρων κυρίως πληθυσμιακών ομάδων (τσιγγάνων, μουσουλμάνων της Θράκης, ομογενών του εξωτερικού, παλινοστούντων και αλλοδαπών). Οι δράσεις αφορούν στην ίδρυση διαπολιτισμικών σχολείων σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, και στην οργάνωση τάξεων υποδοχής και φροντιστηριακών τμημάτων με στόχο την ένταξη και ενσωμάτωση των παιδιών αυτών στο εκπαιδευτικό σύστημα, ανεξάρτητα από το καθεστώς παραμονής των γονέων τους στη χώρα.

²⁶ Περισσότερες πληροφορίες παρέχονται από την ιστοσελίδα του Παρατηρητηρίου: <http://www.pi-schools.gr/programs/par/index1.htm>

²⁷ Με βάση το Σχέδιο Νόμου «Ειδική Αγωγή & Εκπαίδευση για τη διασφάλιση ίσων ευκαιριών σε άτομα με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες», που πρόκειται να ψηφιστεί μέσα στο 2008, τα Κ.Δ.Α.Υ. θα μετονομαστούν σε Κέντρα Διαφοροδιάγνωσης, Διάγνωσης και Υποστήριξης Ειδικών Εκπαιδευτικών Αναγκών (ΚΕΔΔΥ).

5. ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΥΠ.Ε.Π.Θ. ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται πολύ συνοπτικά τα Έργα που είτε έχουν ολοκληρωθεί είτε είναι σε εξέλιξη (μέχρι τον Δεκέμβριο του 2008), τα οποία σχετίζονται – άμεσα ή και έμμεσα– με την ισότητα των φύλων στην εκπαίδευση, και υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Εκπαίδευση και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση (Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. ΙΙ) του ΥΠ.Ε.Π.Θ. Η παρουσίαση των Έργων αυτών χωρίζεται σε τέσσερα υποκεφάλαια, ανάλογα με τη βαθμίδα εκπαίδευσης στην οποία στόχευαν οι δράσεις των Έργων.

5.1 Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Το Έργο «*Παραγωγή Βοηθητικού Υλικού για την Εισαγωγή Θεμάτων σχετικά με τα Φύλα στην Εκπαιδευτική Διαδικασία*» του ΥΠ.Ε.Π.Θ., το οποίο εντάσσεται στον Άξονα Προτεραιότητας 4 του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. ΙΙ (Κατηγορία Πράξεων 4.1.1.δ.), υλοποιείται από το τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας (Φ.Π.Ψ.) του τομέα Παιδαγωγικής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (ανάδοχος φορέας), με διάρκεια ολοκλήρωσης έως τον Οκτώβριο του 2008. Το Έργο στοχεύει στην προώθηση της ισότητας των φύλων στην Πρωτοβάθμια (Νηπιαγωγείο, Δημοτικό) και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο, Γενικό Λύκειο, και ΕΠΑ.Λ/ΕΠΑ.Σ.), μέσω της παραγωγής και αξιοποίησης ειδικού βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού (έντυπου και ηλεκτρονικού):

1. Βιβλίο-Εγχειρίδιο για τους/τις Νηπιαγωγούς,²⁸ που αποσκοπεί στην αποδόμηση των κυρίαρχων έμφυλων στερεοτύπων μέσα από την ευαισθητοποίηση του διδακτικού προσωπικού ως προς την ανίχνευση, την καταγραφή και την επανεξέταση τους στη διδακτική πράξη, προτείνοντας στους/στις νηπιαγωγούς ιδέες και δραστηριότητες κατάλληλες για παιδιά προσχολικής ηλικίας.
2. Βιβλίο-Εγχειρίδιο για τους/τις Εκπαιδευτικούς,²⁹ που στοχεύει στην ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών και των παιδιών, μέσω μιας σειράς παρεμβατικών ασκήσεων, σε σχέση με την ισότητα των δύο φύλων, τον εντοπισμό και την άρση των έμφυλων στερεοτύπων αντιλήψεων και την αλλαγή

²⁸ Διαθέσιμο από την ιστοσελίδα του προγράμματος: http://www.isotita-epeaek.gr/ipostirkτικο_iliko/Nipiagogon_Biblio_7.pdf (Accessed 25 August 2008).

²⁹ Διαθέσιμο από την ιστοσελίδα του προγράμματος: http://www.isotita-epeaek.gr/ipostirkτικο_iliko/Egxeiridio_7.pdf (Accessed 25 August 2008).

στάσεων μέσα στις σχολικές τάξεις μέσω της χρήσης διαφόρων τεχνικών (συζήτηση, παιχνίδι ρόλων, καταγισμός ιδεών, αναζήτηση στο διαδίκτυο, εργασίες).

3. Βιβλίο για τα Νέα Επαγγελματικά Προφίλ,³⁰ με στόχο αφενός να ενημερώσει τους μαθητές και τις μαθήτριες για τις συνθήκες που διαμορφώνονται στην αγορά εργασίας για την ανάδειξη νέων επαγγελματών και αφετέρου να παρουσιάσει στοιχεία που φανερώνουν ότι οι γυναίκες συνεχίζουν να βρίσκονται σε μειονεκτική θέση στην αγορά και να διερευνήσει τους λόγους της ανισότητας αυτής, αποσκοπώντας στην ευαισθητοποίηση εκπαιδευτικών και μαθητών/-τριών σε ζητήματα ανισότητας των φύλων στο χώρο της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής ζωής.
4. Βιβλίο-Συλλογή Δοκιμίων,³¹ που αποσκοπεί στην κατάρτιση και ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα φύλου και ισότητας μέσα από ενδεικτικά παραδείγματα επιστημονικών μελετών και ερευνών. Τα κείμενα αυτά αποσκοπούν τόσο στην κατάδειξη των πρακτικών μέσω των οποίων η εκπαιδευτική διαδικασία αναπαράγει τις έμφυλες ανισότητες όσο και στην αξιοποίηση τους σε διάφορες εκπαιδευτικές παρεμβάσεις και δραστηριότητες.
5. Οπτικοακουστικό υλικό, το οποίο αποτελείται από δύο εκπαιδευτικές βιντεοταινίες συνοδευόμενες από βοηθητικά εγχειρίδια για τους/τις εκπαιδευτικούς. Η πρώτη απευθύνεται σε μαθητές και μαθήτριες του Δημοτικού και του Γυμνασίου³² ενώ η δεύτερη βιντεοταινία απευθύνεται σε μαθητές και μαθήτριες Λυκείου και Σχολών Επαγγελματικής Κατάρτισης.³³
6. Υποστηρικτικό Διδακτικό Υλικό για τα Σχολικά Εγχειρίδια Μαθημάτων Θεωρητικής και Θετικής Κατεύθυνσης του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Γενικού Λυκείου και των ΕΠΑ.Λ./ΕΠΑ.Σ. Στόχος του υλικού αυτού είναι η δυνατότητα των εκπαιδευτικών: α) να εντοπίζουν τα σεξιστικά στοιχεία στα σχολικά εγχειρίδια και να τα αποδομούν, β) να αξιοποιούν τα νεωτεριστικά στοιχεία των εγχειριδίων, και γ) να εισάγουν την προβληματική για την ισότητα των φύλων στη διδακτική πράξη, αντλώντας υλικό από τις προτεινόμενες εκπαιδευτικές παρεμβάσεις. Το υλικό, τέλος, παρέχει στον/στην εκπαιδευτικό

³⁰ Διαθέσιμο από την ιστοσελίδα του προγράμματος: http://www.isotita-epeaek.gr/ipostirtiko_iliko/Nea_Epaggelmata_7.pdf (Accessed 25 August 2008).

³¹ Διαθέσιμο από την ιστοσελίδα του προγράμματος: http://www.isotita-epeaek.gr/ipostirtiko_iliko/Dokimia_Biblio_7.pdf (Accessed 25 August 2008).

³² Διαθέσιμο από την ιστοσελίδα του προγράμματος: http://www.isotita-epeaek.gr/ipostirtiko_iliko/Video_dim_gumnasio.pdf (Accessed 25 August 2008).

³³ Διαθέσιμο από την ιστοσελίδα του προγράμματος: http://www.isotita-epeaek.gr/ipostirtiko_iliko/Video_Lukeio_TEE.pdf (Accessed 25 August 2008).

συμπληρωματικά φυλλάδια και κριτήρια αξιολόγησης του διδακτικού υλικού από την οπτική του φύλου.³⁴

Το Έργο «**Εφαρμογή Προγραμμάτων που προωθούν την ισότητα στην κοινωνία - Καλλιπάτειρα**»³⁵ εντάσσεται στον Άξονα Προτεραιότητας 4 του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. ΙΙ: «Μέτρα για τη βελτίωση της πρόσβασης και της θέσης των γυναικών στην αγορά εργασίας» (Μέτρο 4.1 – Κατηγορία Πράξης 4.1.1.ζ). Φορέας υλοποίησης της Πράξης είναι η Ειδική Υπηρεσία Εφαρμογής Προγραμμάτων Κ.Π.Σ. του ΥΠ.Ε.Π.Θ. και φορέας Πρότασης και Εφαρμογής της Πράξης είναι το αυτοτελές Γραφείο Ολυμπιακής Εκπαίδευσης της Κεντρικής Υπηρεσίας του ΥΠ.Ε.Π.Θ. Το Πρόγραμμα «ΚΑΛΛΙΠΑΤΕΙΡΑ» ξεκίνησε το σχολικό έτος 2006-2007 με την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών φυσικής αγωγής, η υλοποίηση των Σχολικών Πιλοτικών Προγραμμάτων βρίσκονταν σε εξέλιξη μέχρι και το σχολικό έτος 2007-2008, και αναμένεται να ολοκληρωθεί τον Νοέμβριο του 2008.

Το Έργο αυτό προωθεί την καλλιέργεια των **ιδανικών της ισότητας** στη σχολική κοινότητα μέσα από τον αθλητισμό και τα ολυμπιακά ιδεώδη με στόχο την εξάλειψη κάθε είδους κοινωνικής διάκρισης στο χώρο της κοινωνίας και της αγοράς εργασίας.

Το Πρόγραμμα «ΚΑΛΛΙΠΑΤΕΙΡΑ» αποτέλεσε τη συνέχεια του Προγράμματος «Ολυμπιακή Παιδεία». Στοχεύει στην εξέλιξη και τη διεύρυνση του ρόλου, των ορίων και επιδιώξεων του Μαθήματος της Φυσικής Αγωγής. Μέσα από την ενεργητική συμμετοχή σε προγράμματα που συνδέονται με τα ανθρώπινα δικαιώματα, την πολυπολιτισμικότητα, την αντιμετώπιση της ξενοφοβίας και του ρατσισμού, την ισότητα των φύλων στην εκπαίδευση και την κοινωνία, τις κοινωνικές ανισότητες και τον κοινωνικό αποκλεισμό, τα παιδιά ενθαρρύνονται στην αμφισβήτηση των παραδοσιακών προτύπων για τις κοινωνικές ανισότητες, θέτοντας μέσα από το χώρο της εκπαίδευσης τα θεμέλια για τον περιορισμό και την εξάλειψή τους.

Στο πλαίσιο του προγράμματος έχει δημιουργηθεί **επιμορφωτικό-εκπαιδευτικό υλικό** για εκπαιδευτικούς και μαθητές/-τριες, καθώς και διάφορες ψηφιακές εφαρμογές (ενημερωτικό υλικό, σύνδεσμοι, κ.ά.).

Το Έργο χωρίζεται σε 8 Υποέργα, τα οποία είναι συμπληρωματικά μεταξύ τους, και έχουν ως βασικούς άξονες³⁶:

³⁴ Το Υποστηρικτικό Διδακτικό Υλικό και τα Συμπληρωματικά Φυλλάδια που περιλαμβάνουν για τα Σχολικά Εγχειρίδια Μαθημάτων Θεωρητικής και Θετικής Κατεύθυνσης του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Γενικού Λυκείου και των ΕΠΑ.Λ./ΕΠΑ.Σ. παρέχονται στο διαδικτυακό τόπο του Προγράμματος: http://www.isoita-epaek.gr/ipostirikiko_iliko.htm (Accessed 25 August 2008).

³⁵ Περισσότερες πληροφορίες στην ιστοσελίδα του Προγράμματος: <http://kallipateira.sch.gr/default.aspx>

³⁶ Βλ. υπ' αρ. 2167/ 04-05-2006 Πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος προς στους/στις εκπαιδευτικούς φυσικής αγωγής – Ολυμπιακής Παιδείας για τη συμμετοχή στα Προγράμματα επιμόρφωσης της Πράξης «Εφαρμογή Προγραμμάτων που προωθούν την ισότητα στην κοινωνία – Καλλιπάτειρα».

α) την Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών (Υποέργο 2)³⁷ για την υλοποίηση πιλοτικών προγραμμάτων στις σχολικές μονάδες της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Γενικής και Τεχνικής Εκπαίδευσης της χώρας, ιδιωτικής και δημόσιας με τη μέθοδο «project». Το περιεχόμενο της επιμόρφωσης συνδέεται με τα θεματικά πεδία που αφορούν στη φυσική αγωγή και τον αθλητισμό, έτσι ώστε να παρέχονται όλες οι απαραίτητες γνώσεις και πληροφορίες για τους τρόπους και τις πρακτικές δράσης στις οποίες θα πρέπει οι εκπαιδευτικοί να κατευθύνονται και να ενεργούν κατά την υλοποίηση των πιλοτικών προγραμμάτων που προωθούν την ισότητα στην κοινωνία, αλλά και στο χώρο της εκπαίδευσης κατά την εκτέλεση των καθημερινών καθηκόντων τους.

β) τα Σχολικά Πιλοτικά Προγράμματα (Υποέργο 4), τα οποία οργανώνονται και υλοποιούνται με τη μέθοδο «project», από τις σχολικές μονάδες της Α/θμιας και Β/θμιας Γενικής και Τεχνικής Εκπαίδευσης, δημόσιας και ιδιωτικής, είτε μεμονωμένα είτε μέσω συμπράξεων. Η μέθοδος «project» στοχεύει στην ανάδειξη των ενδιαφερόντων των μαθητών/-τριών, ως μελλοντικών πολιτών σε μια πολυπολιτισμική και παγκόσμια κοινωνία με ιδιαίτερη βαρύτητα στη συμμετοχή όλων των τύπων σχολείων (Εσπερινά Σχολεία, Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, Μειονοτικά και Διαπολιτισμικά Σχολεία, Σχολεία Ειδικής Αγωγής, κ.ά.).

Το Έργο *«Ευαισθητοποίηση Εκπαιδευτικών και Παρεμβατικά Προγράμματα για την Προώθηση της Ισότητας των Φύλων»*³⁸ εντασσόταν στον Άξονα Προτεραιότητας 4 (Μέτρο 4.1 – Κατηγορία Πράξης 4.1.1.α) του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. II του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Τελικός Δικαιούχος και υπεύθυνος για την υλοποίησή του ήταν το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.), το οποίο εποπτεύεται από τη Γενική Γραμματεία Ισότητας του ΥΠ.Ε.Σ., και υλοποιήθηκε σε συνεργασία με την αρμόδια Διεύθυνση Συμβουλευτικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού και Εκπαιδευτικών Δραστηριοτήτων (Δ.Σ.Ε.Π.Ε.Δ) που υπάγεται στον Ενιαίο Διοικητικό Τομέα Θεμάτων Σπουδών Επιμόρφωσης και Καινοτομιών του ΥΠ.Ε.Π.Θ. Το Έργο αποσκοπούσε στην προώθηση της Ισότητας των Φύλων στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και στην Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση μέσα από την υλοποίηση Παρεμβατικών Προγραμμάτων στις σχολικές μονάδες.

³⁷ Ανάδοχος του Υποέργου 2 ήταν το Τμήμα Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας σε συνεργασία με το αντίστοιχο τμήμα του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης.

³⁸ Βλ τα προγράμματα δράσης στο διαδικτυακό τόπο του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας: <http://www.kethi.gr/greek/programmata/index.htm> Επίσης, βλ. την ιστοσελίδα του Έργου: <http://www.elysis-kethi.gr>

Πιο συγκεκριμένα, **οι στόχοι** του Προγράμματος ήταν:

1. Η ευαισθητοποίηση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα ισότητας και φύλου, ώστε να έχουν τη δυνατότητα να εντοπίζουν την αναπαραγωγή έμφυλων ανισοτήτων και να πραγματοποιούν τις κατάλληλες παρεμβάσεις στην εκπαιδευτική διαδικασία.
2. Η ευαισθητοποίηση των μαθητών/-τριών και των σπουδαστών/-τριών, ώστε να γνωρίζουν και να διεκδικούν τα δικαιώματά τους, να κάνουν εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές που δεν παγιδεύονται σε παραδοσιακά πρότυπα και να αναπτύξουν κριτική σκέψη.
3. Η έμμεση ευαισθητοποίηση των γονέων των μαθητών/-τριών, έτσι ώστε να εξοικειωθούν με τα θέματα ισότητας και να ανακαλύψουν εναλλακτικούς τρόπους εκπαίδευσης των παιδιών τους.
4. Η έμμεση ευαισθητοποίηση της υπόλοιπης σχολικής κοινότητας και της τοπικής κοινωνίας, ώστε να αυξηθεί η αποτελεσματικότητα του Έργου και να επεκταθούν οι θετικές επιδράσεις του στην ευρύτερη κοινωνία.

Καθ' όλη τη διάρκεια του Έργου (2002-2008), με την υποστήριξη α) εμπειρογνομώνων, συνεργατών/-τριών και στελεχών του Κ.Ε.Θ.Ι., και β) των Υπευθύνων Αγωγής Υγείας, Συμβούλων Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού, Υπευθύνων Συμβουλευτικών Σταθμών Νέων και Υπευθύνων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, που λειτούργησαν ως Επιμορφώτριες/-ες με την καθοδήγηση της Επιστημονικής Επιτροπής του Έργου υλοποιήθηκαν:

- **78 Επιμορφωτικά Προγράμματα Εκπαιδευτικών** στις 13 Περιφέρειες της χώρας – με τη συμμετοχή, κυρίως, εκπαιδευτικών που υπηρετούν σε δημόσιες σχολικές μονάδες Δευτεροβάθμιας Γενικής και Τεχνικής Εκπαίδευσης και σε Σχολές Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης.
- **850 Παρεμβατικά Προγράμματα** –σε καθένα από τα οποία συμμετείχαν 3 τουλάχιστον σχολικές μονάδες εκπροσωπούμενες από έναν/μία έως δύο εκπαιδευτικούς, τα οποία είχαν τη μορφή **διδακτικών παρεμβάσεων (εμπλουτισμός της διδασκαλίας με την οπτική του φύλου)** ή/και **παρεμβατικών δραστηριοτήτων**– projects (εκτός ωρολογίου και αναλυτικού προγράμματος).
- **Εκπόνηση και δημοσίευση** πλήθους μελετών, οδηγιών και άλλων εγχειριδίων καθώς ενημερωτικών φυλλαδίων.

Το Έργο **«ΚΑΛΛΙΡΡΟΗ - Προωθώντας την ισότητα των φύλων κατά τη μετάβαση από την εκπαίδευση στην αγορά εργασίας: δράσεις συμβουλευτικής**

και επαγγελματικού προσανατολισμού με την οπτική του φύλου»,³⁹ το οποίο ολοκληρώθηκε τον Σεπτέμβριο του 2008, εντασσόταν στον Άξονα Προτεραιότητας 4 (Μέτρο 4.1 – Κατηγορία Πράξης 4.1.1.β) του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. ΙΙ. Υλοποιήθηκε από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, και συγκεκριμένα το Τμήμα Ψυχολογίας σε συνεργασία με το Τμήμα Φιλοσοφίας & Παιδαγωγικής, απευθυνόταν στα Στελέχη σε όλες τις Δομές Σ.Ε.Π. της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του ΥΠ.Ε.Π.Θ. και, μέσα από την ευαισθητοποίηση των μαθητών/-τριών, σπουδαστών/-τριών, των εκπαιδευτικών που εφαρμόζουν το Σ.Ε.Π. στο σχολείο, των γονέων των μαθητών/-τριών και των φορέων των τοπικών κοινοτήτων σε θέματα φύλου και ισότητας, **στόχευε:**

- στη βελτίωση της πρόσβασης των κοριτσιών στην αγορά εργασίας και την ισότιμη συμμετοχή τους στην επαγγελματική ζωή, απευθυνόμενο και στα δύο φύλα,
- στην προώθηση της αντίληψης ότι η ισότητα των φύλων στην αγορά εργασίας αφορά και στο γυναικείο και τον ανδρικό πληθυσμό,
- στη διεύρυνση των επαγγελματικών οριζόντων των κοριτσιών και των γυναικείων ταυτοτήτων,
- στην ενσωμάτωση αξιών που συνδέονται με την οικογενειακή ζωή και συμπεριφορών φροντίδας στις ανδρικές ταυτότητες.

Στο πλαίσιο του Έργου «Καλλιρρόη» έχουν πραγματοποιηθεί τα ακόλουθα:

1. Πανελλαδική έρευνα με θέμα: *«Αντιλήψεις της σχολικής κοινότητας στα θέματα της ισότητας των φύλων και επιλογές ζωής των εφήβων: Προβληματική, στόχοι και μεθοδολογία της έρευνας»*, που διενεργήθηκε κατά την περίοδο Μαρτίου-Ιουνίου 2005 σε αντιπροσωπευτικό δείγμα μαθητών/-τριών, γονέων και εκπαιδευτικών από όλους τους νομούς της χώρας.
2. Ανάπτυξη ενός συστήματος καταγραφής απόψεων και αναγκών μαθητών/-τριών.
3. Προγράμματα κατάρτισης των Στελεχών Σ.Ε.Π. του ΥΠ.Ε.Π.Θ. σε θέματα ισότητας των φύλων στον τομέα της εργασίας.
4. Προγράμματα δράσεων Σ.Ε.Π. με την οπτική του φύλου (πιλοτική και διευρυμένη εφαρμογή Προγραμμάτων).
5. Οργάνωση και ηλεκτρονική διασύνδεση των δομών Σ.Ε.Π. (εξοπλισμός βιβλιοθηκών των δομών Σ.Ε.Π. με έντυπο και ηλεκτρονικό υλικό, ηλεκτρονική διασύνδεση των δομών Σ.Ε.Π., κ.ά.) και δημιουργία ψηφιακής βιβλιοθήκης.

³⁹ Περισσότερες πληροφορίες παρέχονται στην ιστοσελίδα του Προγράμματος: <http://www.kallirroee.edu.gr/>

6. Ημερίδες ενημέρωσης από τα στελέχη Σ.Ε.Π., επισκέψεις σε χώρους εργασίας, κ.ά.
7. Συνέδριο με θέμα: «Από την εφηβεία στην ενήλικη ζωή: Φύλο, Εκπαίδευση και Επιλογές» (15-18 Μαΐου 2008).

Κατά τη διάρκεια του Προγράμματος, συνολικά, επιμορφώθηκαν 625 Στελέχη Σ.Ε.Π. και υλοποιήθηκαν 2.885 προγράμματα Σ.Ε.Π. με την οπτική του φύλου σε αντίστοιχες σχολικές μονάδες. Επιπλέον κατά τη Β΄ διευρυμένη εφαρμογή (σχ. έτος 2006-2007) εφαρμόστηκαν σε πιλοτική βάση 11 προγράμματα Σ.Ε.Π. σε δομές της Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.). Το σχολικό έτος 2007-2008 ολοκληρώθηκε και η Γ΄ διευρυμένη εφαρμογή του Προγράμματος.

Τέλος, η **Κατηγορία Πράξεων 4.1.1.γ** του Μέτρου 4.1 του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. περιελάμβανε τη **μελέτη ολόκληρου του υπάρχοντος διδακτικού υλικού** που χρησιμοποιείται στην **Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια** εκπαίδευση και στις **Σχολές Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης** σε σχέση με τον τρόπο που παρουσιάζουν τα δύο φύλα ή χειρίζονται τον παράγοντα φύλο και τη διατύπωση προτάσεων για αλλαγές και προσθήκες (ΥΠ.Ε.Π.Θ., Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. 2007). Ωστόσο δεν εντοπίστηκαν από την ερευνητική ομάδα λεπτομέρειες για την πορεία υλοποίησης του συγκεκριμένου Έργου.

5.2 Δευτεροβάθμια και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση

Το Έργο «**Ευρυδίκη - Θετικές Ενέργειες υπέρ των γυναικών**»⁴⁰ εντασσόταν στον Άξονα 4 και συγκεκριμένα στο Μέτρο 4.1 (Κατηγορία Πράξης 4.1.1.στ) του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. Τελικός δικαιούχος και φορέας υλοποίησης του Έργου ήταν το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, η συνολική διάρκεια του Έργου ήταν 32 μήνες, και ολοκληρώθηκε τον Ιούνιο του 2008.

Στο πλαίσιο του Έργου υλοποιήθηκαν θετικές δράσεις στη Δευτεροβάθμια και Μεταλυκειακή Τεχνική Εκπαίδευση με στόχο την άμβλυνση των ανισοτήτων που παρουσιάζονται μεταξύ των δύο φύλων στην εκπαίδευση και την αγορά εργασίας, τη χρήση και αξιοποίηση δομών και φορέων συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού, ώστε να ενθαρρυνθούν οι μαθήτριες/σπουδάστριες να κατευθυνθούν σε επαγγέλματα και ειδικότητες, τα οποία έχουν υψηλή ζήτηση στην αγορά εργασίας και χαμηλή εκπροσώπηση γυναικών.

⁴⁰ Περισσότερες πληροφορίες παρέχονται στην ιστοσελίδα του Προγράμματος: http://euridiki.eled.duth.gr/information.php?cat_id=14&par_id=4#drash_i

Οι ενέργειες που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο του Έργου συνθέτουν ένα πλέγμα ουσιαστικής παρέμβασης με πολλαπλασιαστικά οφέλη και πολλαπλούς αποδέκτες στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης στο ζήτημα της ισότητας των δύο φύλων στη βάση της βέλτιστης αξιοποίησης των υφιστάμενων δομών, στελεχών και πόρων της Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης όλων των φορέων.

Συγκεκριμένα, το Έργο περιελάμβανε τις εξής **δράσεις**:

1. Έρευνα/Μελέτη με στόχο την αποτύπωση της υπάρχουσας κατάστασης στην ελληνική αγορά εργασίας ανά φύλο και της σύνδεσής της με τις τάσεις που παρατηρούνται ανά φύλο στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και την Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση. Στο πλαίσιο της Έρευνας εκδόθηκε το Βιβλίο μελέτης «Δρόμοι επαγγελματικής ισότητας – έρευνα».
2. Υποτροφίες για μαθήτριες/σπουδάστριες της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με στόχο: α) την παροχή κινήτρων για τον προσανατολισμό των μαθητριών προς ειδικότητες που οι γυναίκες υποαντιπροσωπεύονται και που παρουσιάζουν αυξημένη ζήτηση στην αγορά εργασίας, και β) την υποστήριξη μαθητριών/σπουδαστριών, που εντάσσονται σε ειδικές κατηγορίες πληθυσμού, που κινδυνεύουν από αποκλεισμό από την αγορά εργασίας και από κοινωνικό αποκλεισμό.
3. Ενίσχυση της πρακτικής άσκησης μαθητριών/σπουδαστριών με στόχο να παρέχει στις μαθήτριες/σπουδάστριες των μονάδων Τ.Ε.Ε. και Ι.Ε.Κ. όλων των φορέων και των σχολών Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (εκτός των Τ.Ε.Ε. του ΥΠ.Ε.Π.Θ.) τη δυνατότητα απόκτησης επαγγελματικής εμπειρίας.
4. Έκδοση μελέτης, Οδηγών εφαρμογής των θετικών δράσεων και ενημερωτικά έντυπα διάχυσης των αποτελεσμάτων.

Από το Πρόγραμμα επωφελήθηκαν συνολικά 4.679 μαθήτριες/σπουδάστριες, ενώ εργάστηκαν σε αυτό περίπου 1000 καθηγητές/-τριες. Πεδίο εφαρμογής των δράσεων αποτέλεσαν οι 764 εκπαιδευτικές μονάδες Τ.Ε.Ε. και Ι.Ε.Κ. διαφόρων φορέων, καθώς και οι Ακαδημίες Εμπορικού Ναυτικού του Υ.Ε.Ν. Άμεσα επωφελούμενες από το Έργο ήταν οι μαθήτριες/σπουδάστριες της δημόσιας αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης της χώρας. Έμμεσα επωφελούμενοι ήταν η εκπαιδευτική κοινότητα (εκπαιδευτικοί, διευθύνσεις και φορείς εκπαίδευσης), καθώς και ο επιχειρηματικός κόσμος. Στο Έργο ενεπλάκησαν 6 Υπουργεία, 9 Φορείς Λειτουργίας (εμπλεκόμενοι Φορείς Εκπαίδευσης), 494 συμμετέχουσες σχολικές μονάδες (από το σύνολο των 764)

1.233 Επιχειρήσεις/Υπηρεσίες/Οργανισμοί και 568 απασχολούμενοι/-ες (με αμοιβή) στην υλοποίηση του Έργου (ομάδα Έργου).⁴¹

Το Έργο «**Γυναικεία Εκπαίδευση, Νεανική Επιχειρηματικότητα, Στόχος Ισότητας (Γ.Ε.Ν.Ε.Σ.Ι.Σ)**»⁴² (Κατηγορία Πράξεων 4.1.1.στ, Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ.) του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών, το οποίο ολοκληρώθηκε τον Μάιο του 2008, στόχευε στην ανάπτυξη των ικανοτήτων των σύγχρονων γυναικών στην ανάλυση θεμάτων επιστήμης και τεχνολογίας. Βασικός στόχος ήταν η εξειδικευμένη εκπαίδευση γυναικών πανελλαδικά, ώστε να αποκτήσουν τις απαραίτητες γνώσεις και να αναπτύξουν δεξιότητες που θα τις καταστήσουν ικανές να αναλάβουν τους σύγχρονους απαιτητικούς ρόλους στην Αγορά Εργασίας της Νέας Οικονομίας. Παράλληλα, το Έργο αποσκοπούσε στην προσωπική και επαγγελματική ανάπτυξη των γυναικών που θα καταρτίζονταν, στο πλαίσιο μιας ενεργητικής διαχείρισης της σταδιοδρομίας τους, ώστε να καταστούν ικανές και ολοκληρωμένες με επαγγελματική προοπτική, συνειδητές αποδέκτριες και άξιες εκτελέστριες του σημαντικού τους ρόλου μέσα στην κοινωνία.

Το Πρόγραμμα απευθυνόταν σε γυναίκες που σπουδάζουν σε Τ.Ε.Ε. και Ι.Ε.Κ. και σε σχολές αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης του ΥΠ.Ε.Π.Θ. και λοιπών Υπουργείων. Η παροχή ολοκληρωμένων εκπαιδευτικών προτάσεων σε συγκεκριμένες ομάδες γυναικών συνέβαλε στην ομαλή ένταξη τους αγορά εργασίας, ιδιαίτερα σε τομείς με μεγάλη επαγγελματική ζήτηση.

Το Έργο «**Θετικές Δράσεις Υπέρ των Γυναικών Στις Σχολές Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης**»⁴³, της Γενικής Γραμματείας Ισότητας (Κατηγορία Πράξεων 4.1.1.στ, Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ.), το οποίο ολοκληρώθηκε τον Μάιο του 2008, στόχευε στην:

- Εξειδίκευση και τον εμπλουτισμό της αρχικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης με σχετική βιβλιογραφία των αντίστοιχων θεματικών σπουδών με τη διάσταση του φύλου.
- Ενημέρωση για τις στάσεις του ατόμου και δη των νέων γυναικών – κοριτσιών για την επιλογή επαγγέλματος για την καταπολέμηση του επαγγελματικού διαχωρισμού.

⁴¹ Την ομάδα Έργου αποτελούσαν Στελέχη ΣΕΠ - Νομαρχιακοί Συντονιστές/-τριες, Στελέχη Διοικητικών Υπηρεσιών των Φορέων Λειτουργίας – Συντονιστές/-τριες φορέων λειτουργίας, Εκπαιδευτικοί σχολών Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης και Εκπαίδευσης (Επόπτες/-τριες πρακτικής άσκησης), μέλη ΔΕΠ του ΔΠΘ και άλλων Πανεπιστημίων καθώς και Διοικητικοί Υπάλληλοι του ΔΠΘ και Εξωτερικοί/ές Συνεργάτες/-ίδες].

⁴² Περισσότερες πληροφορίες παρέχονται στην ιστοσελίδα του Προγράμματος: <http://www.aueb.gr/genesis/general.htm>

⁴³ Περισσότερες πληροφορίες στην ιστοσελίδα της Γ.Γ.Ι. (<http://www.isotita.gr/index.php/docs/c75/>) (Accessed 25 August 2008)

- Προώθηση της ισότητας των φύλων στο χώρο της αρχικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, με απώτερο σκοπό την προώθηση της ισότητας ευκαιριών μεταξύ των δύο φύλων και την καταπολέμηση του αποκλεισμού των γυναικών από την αγορά εργασίας και την κοινωνία γενικότερα.

Το Έργο «**ΜΟΥΣΕΣ - Εφαρμογή πιλοτικού προγράμματος για την προώθηση της ισότητας των δύο φύλων μέσα από τον πολιτισμό**» εντάσσεται στο Μέτρο 4.1. (Κατηγορία Πράξης 4.1.1.η) του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. Στόχος του Έργου είναι η υλοποίηση πιλοτικού προγράμματος που προωθεί την προβληματική της ισότητας στις σχολικές μονάδες της Δευτεροβάθμιας Γενικής και Τεχνικής Εκπαίδευσης μέσα από τον πολιτισμό, έτσι ώστε να ευαισθητοποιηθεί και να ενημερωθεί το σύνολο της εκπαιδευτικής κοινότητας -εκπαιδευτικοί, μαθητές/-τριες και γονείς- πάνω στο ζήτημα της ισότητας των δύο φύλων μέσω δράσεων που σχετίζονται με τις τέχνες και τον πολιτισμό. Απώτερο σκοπό *«αποτελεί η προώθηση της αλλαγής στερεοτύπων, στάσεων, αξιών και συμπεριφορών που ορίζουν τους ρόλους των δύο φύλων μέσα από τη διάδραση των τομέων της Εκπαίδευσης και του Πολιτισμού»*.

Στο πλαίσιο αυτό σχεδιάστηκαν τα εξής: α) εκπόνηση σχετικού ειδικού επιμορφωτικού υλικού, το οποίο θα αφορούσε σε θέματα όπως: πολιτισμός, ανθρώπινα δικαιώματα και ισότητα των δύο φύλων, ισότητα των δύο φύλων και τέχνη, ισότητα των δύο φύλων και πολυπολιτισμικότητα, κ.ά., β) ταχύρυθμη κατάρτιση εκπαιδευτικών στο εκπαιδευτικό υλικό, γ) πιλοτική εφαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού, δ) δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης της εκπαιδευτικής κοινότητας και ευρύτερα της κοινωνίας, και ε) αξιολόγηση της πιλοτικής εφαρμογής και μελέτη ανάπτυξης διευρυμένης εφαρμογής.

5.3 Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Η Ενέργεια 4.2.1 «**Διευκόλυνση της πρόσβασης των γυναικών σε προπτυχιακά, μεταπτυχιακά και ερευνητικά προγράμματα**»⁴⁴ που εντάσσεται στον Άξονα Προτεραιότητας 4 και συγκεκριμένα στο Μέτρο 4.2 του Επιχειρησιακού Προγράμματος Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. II) του ΥΠ.Ε.Π.Θ., υποστηρίζει την πρόσβαση των γυναικών σε προπτυχιακά και μεταπτυχιακά προγράμματα νέας τεχνολογίας και την ενίσχυση της ερευνητικής δράσης των γυναικών. Παράλληλα, μέσω της Ενέργειας αυτής, ενισχύονται τα προπτυχιακά και μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών, αλλά και η έρευνα ειδικά σε θέματα φύλου και

⁴⁴ Διαθέσιμο από την ιστοσελίδα του ΕΠΕΑΕΚ: http://www.epeaek.gr/epeaek/sitecontent/AP4_Metro4.2.pdf

ισότητας, με στόχο την προαγωγή της γνώσης και της εξειδίκευσης στις Γυναικείες Σπουδές και, ταυτόχρονα, την προώθηση της αρχής της ισότητας και στο γνωστικό πεδίο των Ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την υπ' αριθ. 2/18-06-02 απόφαση της Επιτροπής Παρακολούθησης περί τροποποίησης του Συμπληρωματικού Προγραμματισμού και συγκεκριμένα του Μέρους 4.2, για την προώθηση της ισότητας των φύλων στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση υλοποιήθηκαν ή/και είναι σε εξέλιξη οι ακόλουθες δράσεις:

I. Προγράμματα Μεταπτυχιακών Σπουδών σε θέματα φύλου και ισότητας (Κατηγορία Πράξεων 4.2.1.α). Στο πλαίσιο του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. ξεκίνησαν και λειτουργούν στην Ελλάδα 4 Προγράμματα Μεταπτυχιακών Σπουδών (Π.Μ.Σ.), τα οποία στοχεύουν στην προαγωγή της γνώσης, την ανάπτυξη της έρευνας, καθώς και τη μετεκπαίδευση και εξειδίκευση σε θέματα ισότητας των φύλων και στις Γυναικείες Σπουδές. Προγράμματα Μεταπτυχιακών Σπουδών σε θέματα Φύλου και Ισότητας λειτουργούν στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (Τμήμα Θεολογίας), στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, και δύο Προγράμματα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου (Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας & Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού της Σχολής Ανθρωπιστικών Επιστημών).

II. Προπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών για θέματα φύλου και ισότητας (Κατηγορία Πράξεων 4.2.1.β). Τα 12 Προγράμματα Προπτυχιακών Σπουδών που λειτουργούν στα Α.Ε.Ι. και Τ.Ε.Ι. της χώρας αποβλέπουν στη διεύρυνση επιλεγμένων γνωστικών αντικειμένων και πτυχίων με ειδική έμφαση σε θέματα φύλου και ισότητας. Κύριος στόχος των Προγραμμάτων αυτών είναι η πολυεπίπεδη εκπαίδευση των φοιτητών/-τριών και ευαισθητοποίηση του συνόλου της ακαδημαϊκής κοινότητας στην άρση των κοινωνικών ανισοτήτων και την εξάλειψη των στερεοτυπικών αντιλήψεων για τα δύο φύλα, αλλά και η δικτύωση και ανάπτυξη συνεργασιών με άλλα πανεπιστήμια, ερευνητικούς φορείς και κέντρα γυναικείων σπουδών στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Στο πλαίσιο των Προγραμμάτων αυτών υλοποιούνται ποικίλα εκπαιδευτικά και ερευνητικά προγράμματα με στόχο την προώθηση της ισότητας των φύλων. Προπτυχιακά Προγράμματα σε θέματα Φύλου και Ισότητας λειτουργούν στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, Πανεπιστήμιο Πειραιά, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, στο Ε.Μ.Π. και στα Τ.Ε.Ι. Αθήνας, Κρήτης, Πάτρας και Δυτικής Μακεδονίας.

III. Υποτροφίες Έρευνας σε θέματα φύλου και ισότητας με προτεραιότητα στη βασική έρευνα (Κατηγορία Πράξεων 4.2.1.γ). Η συγκεκριμένη Κατηγορία Πράξεων στόχευε στην ενίσχυση της έρευνας, με έμφαση στη βασική έρευνα, στο χώρο

της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης μέσα από τη χρηματοδότηση της υλοποίησης ερευνητικού Έργου σε ζητήματα φύλου και ισότητας στο πλαίσιο των διδακτορικών σπουδών.

Δράσεις που εντάσσονται στην Κατηγορία Πράξεων 4.2.1.γ. υλοποιήθηκαν με τον τίτλο: «Ηράκλειτος» από το Ε.Κ.Π.Α., Α.Π.Θ., Πανεπιστήμιο Αιγαίου και Πάντειο Πανεπιστήμιο.

IV. Υποτροφίες για μεταδιδακτορικό Έργο σε θέματα φύλου και ισότητας (Κατηγορία Πράξεων 4.2.1.δ). Στο πλαίσιο της παρούσας Κατηγορίας Πράξεων χρηματοδοτήθηκε η έρευνα στα ελληνικά Πανεπιστήμια σε μεταδιδακτορικό επίπεδο σε θέματα φύλου και ισότητας, με στόχο την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των Πανεπιστημίων της χώρας στον τομέα της έρευνας και τη γενικότερη αναβάθμιση του εκπαιδευτικού Έργου. Δράσεις που εντάσσονται στην Κατηγορία Πράξεων 4.2.1.δ. υλοποιήθηκαν με τον τίτλο: «Φύλο – Πυθαγόρας II» από την Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών, το Ε.Κ.Π.Α., Α.Π.Θ., Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Πάντειο Πανεπιστήμιο και Ε.Μ.Π.

V. Ενίσχυση ερευνητικών ομάδων στα Πανεπιστήμια και Τ.Ε.Ι. σε θέματα φύλου και ισότητας (Κατηγορία Πράξεων 4.2.1.ε). Στο πλαίσιο αυτής της Κατηγορίας Πράξεων χρηματοδοτήθηκαν ερευνητικές ομάδες στα Α.Ε.Ι. και Τ.Ε.Ι. με διατμηματικό/διεπιστημονικό χαρακτήρα (μέλη Δ.Ε.Π., μεταδιδάκτορες, ερευνητές/-τριες, μεταπτυχιακοί/ες φοιτητές/-τριες, μέλη Ε.Π. από τα Τ.Ε.Ι.) για τη διεξαγωγή έρευνας σε ζητήματα φύλου και ισότητας επιδιώκοντας όχι μόνο την ανάπτυξη της έρευνας αλλά και την αναβάθμιση της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Το Μέτρο αυτό έδινε ιδιαίτερη έμφαση στην επιχορήγηση της συμμετοχής ερευνητριών σε γνωστικούς τομείς στους οποίους υπο-αντιπροσωπεύονται οι γυναίκες μέσω ειδικού συντελεστή βαρύτητας κατά την αξιολόγηση των προτάσεων. Δράσεις που εντάσσονταν στην Κατηγορία Πράξεων 4.2.1.ε. υλοποιήθηκαν με τον τίτλο: «Φύλο-Αρχιμήδης II» από τα Τ.Ε.Ι.: Ηπείρου, Λάρισας, Κρήτης, Θεσσαλονίκης, Αθήνας κα Καλαμάτας, και με τον τίτλο: «Φύλο-Πυθαγόρας» από τα Πανεπιστήμια: Ε.Κ.Π.Α., Α.Π.Θ., Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Πάντειο Πανεπιστήμιο και Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

5.4 Όλες οι βαθμίδες της Εκπαίδευσης

Στο πλαίσιο του Μέρους 4.1 (Κατηγορία Πράξης 4.1.1.ε.) του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. σχεδιάστηκε η ίδρυση του Παρατηρητηρίου Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των

Δράσεων της Εκπαιδευτικής Πολιτικής για την Ισότητα (Παρατηρητήριο για την Ισότητα στην Εκπαίδευση – Π.Ι.Ε.).⁴⁵ Στόχος της ίδρυσης του Παρατηρητηρίου ήταν η οργάνωση και στελέχωση μιας δομής, η οποία:

- θα παρακολουθεί όλες τις δράσεις που στοχεύουν στην προώθηση της ισότητας των φύλων σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης σε όλους τους τύπους σχολείων,
- θα αξιολογεί την αποτελεσματικότητα των δράσεων αυτών,
- θα διαμορφώνει προτάσεις πολιτικής και νέων δράσεων,
- θα παρέχει εξειδικευμένη πληροφόρηση στους/στις εκπαιδευτικούς φορείς, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, τους υπεύθυνους του Υπουργείου Παιδείας για την πορεία των Πράξεων.

Το Έργο αποτελεί προϊόν συνεργασίας μεταξύ της Γ.Γ.Ι. και του Κ.Ε.Θ.Ι. ως τελικού δικαιούχου και λήγει τον Οκτώβριο του 2008.

⁴⁵ Η παρούσα Μελέτη αποτελεί τμήμα των δράσεων του Π.Ι.Ε.

6. ΣΤΟΧΟΘΕΣΙΑ ΤΟΥ ΥΠ.Ε.Π.Θ. ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (2007-2013)

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» 2007-2013 (ΥΠ.Ε.Π.Θ. 2007, σελ. 82-85 & 118-181) χαράσσει **τέσσερις Στρατηγικούς Στόχους** που συμπίπτουν με αντίστοιχους **άξονες προτεραιότητας** για τις διάφορες Περιφέρειες:

1. Αναβάθμιση της ποιότητας της εκπαίδευσης και προώθηση της κοινωνικής ενσωμάτωσης, ο οποίος αναφέρεται: α) στην ενίσχυση της πρόσβασης και της συμμετοχής όλων των ατόμων στο εκπαιδευτικό σύστημα και την καταπολέμηση της σχολικής διαρροής, με έμφαση στις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και στα άτομα με αναπηρία, β) στην επιτάχυνση του ρυθμού ένταξης των νέων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (Τ.Π.Ε.) στην εκπαιδευτική διαδικασία, γ) στην ενίσχυση και βελτίωση της ποιότητας της επιμόρφωσης του εκπαιδευτικού προσωπικού της Α/βάθμιας και Β/βάθμιας εκπαίδευσης, με έμφαση στην καινοτομία και τη χρήση Τ.Π.Ε., και δ) στην αποτίμηση της προόδου στην εκπαίδευση μέσω της εφαρμογής συστημάτων διασφάλισης της ποιότητας-αξιολόγησης των συντελεστών του εκπαιδευτικού συστήματος (Άξονες Προτεραιότητας 1, 2 και 3).
2. Αναβάθμιση των συστημάτων αρχικής κατάρτισης και επαγγελματικής εκπαίδευσης και σύνδεση της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας, ο οποίος αναφέρεται στην ενίσχυση της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης, την αποτελεσματικότερη σύνδεση του εκπαιδευτικού συστήματος με την αγορά εργασίας και τη μείωση της ανεργίας για τα άτομα με μέτριο επίπεδο εκπαίδευσης (Άξονες Προτεραιότητας 4, 5 και 6).
3. Ενίσχυση της δια βίου εκπαίδευσης ενηλίκων, ο οποίος σχετίζεται με την αύξηση του πολύ χαμηλού ποσοστού συμμετοχής στα προγράμματα αυτά στην Ελλάδα, μέσω της ενίσχυσης του συστήματος, των υπηρεσιών και των ενεργειών δια βίου εκπαίδευσης, της παροχής ειδικών κινήτρων για την αύξηση της συμμετοχής και της ανάπτυξης της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης (Άξονες Προτεραιότητας 7, 8 και 9).
4. Ενίσχυση του ανθρώπινου κεφαλαίου για την προαγωγή της έρευνας και της καινοτομίας, ο οποίος αφορά στην ενίσχυση της έρευνας και της καινοτομίας μέσω προγραμμάτων βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας και της

προσέλκυσης ερευνητών υψηλού επιπέδου από το εξωτερικό, καθώς και στην αναβάθμιση των μεταπτυχιακών προγραμμάτων με έμφαση στις θετικές επιστήμες και τις Τ.Π.Ε. (Άξονες Προτεραιότητας 10, 11 και 12).

Η εθνική στρατηγική για την παιδεία για την Προγραμματική Περίοδο 2007-2013 εντάσσεται στο πλαίσιο των αποφάσεων της Στρατηγικής της Λισαβόνας και αρθρώνεται σε τέσσερις άξονες (Ανάπτυξη, Ανταγωνιστικότητα, Εκπαίδευση και Απασχόληση).

Η συνολική στρατηγική για την παιδεία για την Προγραμματική Περίοδο 2007-2013 θα χρηματοδοτηθεί από τρεις πυλώνες χρηματοδότησης:

1. το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.),
2. το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (Ε.Τ.Π.Α.),
3. αμιγώς εθνικούς πόρους μέσα από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων και τον τακτικό προϋπολογισμό.

Ο στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως διατυπώθηκε στη στρατηγική της Λισαβόνας, αναφέρεται στην αναβάθμιση των ευρωπαϊκών συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, ώστε να καταστούν μοντέλα παγκόσμιας ποιοτικής αναφοράς. Οι βασικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα ευρωπαϊκά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης είναι να καταφέρουν να συνδυάσουν αρμονικά την αποδοτικότητα με την ισότητα, την καινοτομία, τις δημογραφικές αλλαγές και τη μετανάστευση.

Η παιδεία και η επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο αποκτούν καίρια σημασία για την ανάπτυξη του Ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου. Η έμφαση στην έρευνα, την καινοτομία, τις νέες τεχνολογίες, τη δια βίου μάθηση, την ενίσχυση της ευελιξίας και της συνοχής του εκπαιδευτικού συστήματος και τη γενικότερη αναβάθμισή του, αποτυπώνεται στο Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (Ε.Σ.Π.Α.) 2007-2013 μέσα από συγκεκριμένες στρατηγικές επιλογές και κατευθύνσεις. Μέσα στο πλαίσιο του Ε.Σ.Π.Α. διασφαλίζονται, επίσης, οι ενισχυμένες επενδύσεις για την παιδεία με στόχο την υλοποίηση του εθνικού αναπτυξιακού προτύπου για την Κοινωνία της Γνώσης και της Καινοτομίας.

Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος, κύρια αναπτυξιακή επιλογή αποτελεί η ***αποδέσμευση των θεμάτων ισότητας των δύο φύλων από την κατηγορία των «περιθωριακών θεμάτων» και η αναγωγή τους σε «βασικά στοιχεία πολιτικής με σημαντικό πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό και αναπτυξιακό χαρακτήρα»***. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η Ελλάδα καλείται να δημιουργήσει ένα δυναμικό και ανταγωνιστικό εκπαιδευτικό σύστημα, με έμφαση στην υψηλή ποιότητα και τις σύγχρονες ανάγκες και στόχο την αύξηση της επένδυσης στο ανθρώπινο κεφάλαιο.

6.1 Προώθηση και Ενσωμάτωση της Ισότητας των Φύλων και της Ισότητας Ευκαιριών στο Εκπαιδευτικό Σύστημα

Οι εκπαιδευτικές ανισότητες ανάμεσα στα δύο φύλα έχουν μειωθεί αρκετά τα τελευταία χρόνια, γεγονός που επιβεβαιώνεται και μέσα από την ανάλυση των σχετικών με την ισότητα των φύλων δεικτών. Πιο συγκεκριμένα, όπως παρουσιάστηκε και παραπάνω:

- τα ποσοστά συμμετοχής των γυναικών στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και στην αρχική επαγγελματική κατάρτιση είναι υψηλότερα από εκείνα των ανδρών,
- το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών που φοιτούν σε σχολές Μαθηματικών, Θετικών Επιστημών και Τεχνολογίας στην Ελλάδα είναι αρκετά υψηλότερο σε σχέση με το ευρωπαϊκό (40,1% έναντι 30,8% στην ΕΕ-25, Eurostat 2005),
- τα ποσοστά των γυναικών που εγκαταλείπουν το σχολείο ή δεν ολοκληρώνουν τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση είναι μικρότερα από εκείνα των ανδρών,
- η συμμετοχή στη δια βίου μάθηση, παρότι πολύ χαμηλή, δεν παρουσιάζει διαφοροποιήσεις ανάμεσα στα φύλα.

Γίνεται φανερό από τα παραπάνω ότι σε ποσοτικό επίπεδο δεν υπάρχουν, πλέον, σημαντικές ανισότητες ανάμεσα στα δύο φύλα, όσον αφορά στη συμμετοχή των γυναικών στην εκπαίδευση. Παρά, όμως, τη δυναμική παρουσία του γυναικείου φύλου στην εκπαιδευτική διαδικασία, τις καλές επιδόσεις και την επιτυχία τους στις εξετάσεις, η θέση των γυναικών στην αγορά εργασίας και γενικότερα στην κοινωνία δεν έχει αλλάξει σημαντικά. Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα **θέτει σε προτεραιότητα το ζήτημα της ισότητας των φύλων** και το θέτει **στο κέντρο της εκπαιδευτικής πολιτικής** που χαράσσει, υπογραμμίζοντας την πολιτική, οικονομική και κοινωνική του σημασία.

Όσον αφορά στην προώθηση της ισότητας των φύλων και την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου σε όλες τις πολιτικές και πρακτικές για την εκπαίδευση, το Ε.Π. «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» αρθρώνεται στο πλαίσιο του Άρθρου 16 του Καν. 1083/2006, αναφορικά με την ισότητα ανάμεσα στα δύο φύλα και τη μη διάκριση και του Γενικού Στόχου 11 του Ε.Σ.Π.Α. που είναι «η ανάδειξη του οικονομικού, κοινωνικού και αναπτυξιακού χαρακτήρα των θεμάτων ισότητας των φύλων, με την άμεση σύνδεσή τους με τις κυρίαρχες εθνικές πολιτικές προτεραιότητες (ανάπτυξη – απασχόληση – κοινωνική συνοχή)» (Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Γενική Γραμματεία Επενδύσεων και Ανάπτυξης 2007).

Πιο συγκεκριμένα, **προγραμματίζει δράσεις:** α) για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας των γυναικών, β) για την αύξηση της συμμετοχής τους σε

προγράμματα αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης και επαγγελματικού προσανατολισμού, και γ) για την ενθάρρυνση των γυναικών, μέσα από την παροχή κινήτρων, να συμμετέχουν σε προπτυχιακά, μεταπτυχιακά και διδακτορικά προγράμματα σπουδών και σε ερευνητικές δραστηριότητες.

Στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα προβλέπονται, επιπλέον, ειδικά στοχευμένες δράσεις για την **προώθηση της ισότητας των εκπαιδευτικών ευκαιριών για όλους/-ες**, και ιδιαίτερα για τα άτομα που απειλούνται με κοινωνικό ή/και εργασιακό αποκλεισμό λόγω χαμηλού εισοδήματος, γεωγραφικής απομόνωσης ή των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών συγκεκριμένων κοινωνικών στρωμάτων. Κάποιες από αυτές τις δράσεις συνίστανται σε προγράμματα ενισχυτικής διδασκαλίας στο γυμνάσιο και σε υποτροφίες στη Μεταδευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.

Όσον αφορά στις **Ευάλωτες Κοινωνικές Ομάδες**, το Ε.Π. στοχεύει στην **ενίσχυση της συμμετοχής τους στην εκπαιδευτική διαδικασία και τη δια βίου μάθηση**, ώστε να βελτιωθούν οι συνθήκες ένταξης των ατόμων αυτών στην αγορά εργασίας. Οι παρεμβάσεις που σχεδιάζονται για τα άτομα ευάλωτων κοινωνικά ομάδων, όπως είναι οι μετανάστες/-τριες, οι πρόσφυγες, άτομα εθνικών μειονοτήτων, άτομα με οικογενειακές δυσκολίες, με μαθησιακές δυσκολίες, με χαμηλή σχολική επίδοση ή που έχουν εγκαταλείψει πρόωρα το σχολείο, συνίστανται:

1. στη διεύρυνση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και της εκπαίδευσης μειονοτήτων, με στόχο την άρση των στερεοτύπων και την καλλιέργεια του σεβασμού της διαφορετικότητας μέσα από τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και άλλων βασικών μαθημάτων, ενταγμένης μέσα στα ιδιαίτερα κοινωνικά και πολιτιστικά πλαίσια,
2. στην ανάπτυξη δομών και προγραμμάτων κατάρτισης στην Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση, που να εστιάζουν σε αυτές τις ομάδες,
3. στην αύξηση και βελτίωση των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας και των Κέντρων Εκπαίδευσης Ενηλίκων, ώστε να ικανοποιούνται σε μεγαλύτερο βαθμό οι ανάγκες των ατόμων από ευάλωτες κοινωνικές ομάδες.

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ενσωματώνει επίσης την αρχή της **μη διάκρισης και την ισότητα πρόσβασης για άτομα με αναπηρία**, σε όλες τις δράσεις για τη βελτίωση των συνθηκών εκπαίδευσης των ατόμων αυτών, όπως είναι ο εμπλουτισμός των προγραμμάτων σπουδών, η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, η ενίσχυση της συμμετοχής τους στη δια βίου μάθηση κ.ά., ώστε να ενισχυθεί η συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία και να βελτιωθούν οι συνθήκες ένταξης τους στην αγορά εργασίας και την κοινωνική ζωή.

7. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ο χώρος της εκπαίδευσης έχει αναγνωριστεί ως ένας κρίσιμος χώρος για παρέμβαση, προκειμένου η ισότητα των φύλων να εδραιωθεί ως πολιτική αλλά, κυρίως, ως καθημερινή πρακτική από τους/τις μαθητές/-τριες, τους/τις εκπαιδευτικούς, τους γονείς και το κοινωνικό σύνολο γενικότερα. Ο ρόλος επομένως του ΥΠ.Ε.Π.Θ. προς αυτή την κατεύθυνση μπορεί να είναι καθοριστικός.

Οι δράσεις του ΥΠ.Ε.Π.Θ. για την ισότητα των φύλων στην εκπαίδευση, αν και πρωτοποριακές για τα ελληνικά δεδομένα, εμφανίζουν μάλλον αποσπασματικό χαρακτήρα, ελάχιστες -έως ανύπαρκτες θα λέγαμε- είναι οι παρεμβάσεις που έχουν υλοποιηθεί στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση και, το κυριότερο, δε συνιστούν αποτέλεσμα μιας **συντονισμένης προσπάθειας και στοχευμένης πολιτικής του ΥΠ.Ε.Π.Θ.** Μεταξύ των ελλείψεων στον τομέα αυτό, είναι έκδηλη και η απουσία εκπαίδευσης σε θέματα φύλου και ισότητας τόσο στη βασική εκπαίδευση των μελλοντικών εκπαιδευτικών όσο και στην επιμόρφωση των εν ενεργεία εκπαιδευτικών (εκτός από ορισμένες αποσπασματικές προσπάθειες). Μια επίσης από τις βασικότερες ελλείψεις του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. της Γ' Προγραμματικής Περιόδου, ήταν η **έλλειψη αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας των Προγραμμάτων** που υλοποιήθηκαν, καθώς στις προκηρύξεις του Προγράμματος δεν προβλέπονταν δράσεις αξιολόγησης (Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων 2008).

Γίνεται, επομένως, εμφανής η ανάγκη μιας **ολιστικής προσέγγισης για την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου** σε όλες τις εκφάνσεις της εκπαιδευτικής διαδικασίας, ώστε οι πολιτικές που χαράσσονται και τα μέτρα που λαμβάνονται για την ισότητα των φύλων να τοποθετούνται σε μια κοινή στρατηγική βάση. Βασική προϋπόθεση για την επιτυχία και την αποτελεσματικότητα της πολιτικής ισότητας των φύλων αποτελεί η υιοθέτηση μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης του προβλήματος με στόχο την προώθηση δράσεων και μέτρων που θα αντιμετωπίζουν το σύνολο των διαστάσεων του προβλήματος της ανισότητας, τόσο σε βραχυπρόθεσμη όσο και σε μακροπρόθεσμη βάση. Οι δράσεις θα πρέπει απαραίτητως να συνδέονται μεταξύ τους, να στοχεύουν σε ένα συγκεκριμένο σκοπό και να έχουν μια κοινή κατεύθυνση, αλλά και να περιλαμβάνουν όλα τα στάδια της εκπαίδευσης (υποχρεωτικής και μη) καθώς και ζητήματα που αφορούν στους/στις εκπαιδευτικούς, ως εργαζόμενους/-ες. Προτείνεται, επομένως, ο σχεδιασμός ενός μακροπρόθεσμου (με ορίζοντα πενταετίας, για παράδειγμα) **Σχεδίου Δράσης για την ενσωμάτωση του φύλου σε όλες τις πολιτικές του ΥΠ.Ε.Π.Θ.**, στο οποίο θα περιλαμβάνονται συγκεκριμένοι ποσοτικοί και

ποιοτικοί στόχοι, μεθοδολογία και χρονοδιάγραμμα για την επίτευξή τους καθώς και μεθοδολογία αξιολόγησης των εφαρμοζόμενων δράσεων. Οπωσδήποτε, τόσο για τη δημιουργία όσο και για την εφαρμογή του Σχεδίου Δράσης θα πρέπει να υπάρχει πολιτική βούληση και επαρκής διάθεση κονδυλίων για την εφαρμογή των προτεινόμενων δράσεων.

Καθώς το ΥΠ.Ε.Π.Θ. δε διαθέτει κάποια δομή ή Επιτροπή αρμόδια για θέματα ισότητας στην εκπαίδευση προτείνεται η ίδρυση ενός **Τμήματος, Διεύθυνσης ή Επιτροπής Ισότητας στην Εκπαίδευση**, που να φέρει την ευθύνη για τη χάραξη πολιτικής και το συντονισμό των δράσεων για την ισότητα των φύλων στην εκπαίδευση. Η συγκεκριμένη δομή, η οποία, φυσικά, θα ανήκει και/ή θα εποπτεύεται από το ΥΠ.Ε.Π.Θ., θα μπορούσε να αναλάβει τη διαμόρφωση του Σχεδίου Δράσης για την καταπολέμηση των διακρίσεων φύλου στην εκπαίδευση. Επιπρόσθετα, μεταξύ των έργων της, θα εμπίπτει και η ευαισθητοποίηση και ενημέρωση για την ισότητα των φύλων των υπευθύνων για τη χάραξη των εκπαιδευτικών πολιτικών και την εξασφάλιση της απαραίτητης χρηματοδότησης. Η ύπαρξη μιας τέτοιας δομής για την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου σε όλες τις εκπαιδευτικές πολιτικές θα ενισχύσει τη τοποθέτηση του ζητήματος σε υψηλότερη θέση στην ατζέντα του Υπουργείου και θα μεταφέρει περισσότερο σαφή μηνύματα σε ολόκληρη την εκπαιδευτική κοινότητα. Αρωγοί στην προσπάθεια αυτή μπορεί να είναι ο εθνικός μηχανισμός για την Ισότητα, υπό το συντονισμό της Γ.Γ.Ι., σε συνεργασία με άλλους αρμόδιους φορείς, κρατικούς ή Μ.Κ.Ο. Καθοριστικό ρόλο εποπτεύουσας αρχής, που θα φέρει και την ευθύνη για την αξιολόγηση των δράσεων, μπορεί να έχει είτε η Γ.Γ.Ι. είτε το νεοσύστατο Παρατηρητήριο για την Ισότητα στην Εκπαίδευση (Π.Ι.Ε.), μαζί με το ΥΠ.Ε.Π.Θ.

Στην πολιτική και τις δράσεις του ΥΠ.Ε.Π.Θ. θα πρέπει να υιοθετηθεί και να αποτελέσει συστηματική δράση η **εκπαίδευση, επιμόρφωση** και συνεχιζόμενη ενδοϋπηρεσιακή **κατάρτιση** των **εκπαιδευτικών** όλων των βαθμίδων σε ζητήματα φύλου και ισότητας αλλά, επίσης, και σεξουαλικής αγωγής, τόσο κατά τη διάρκεια των ακαδημαϊκών τους σπουδών, όσο και στη συνέχεια. Θα πρέπει να υπάρξει ουσιαστική ευαισθητοποίηση ολόκληρης της εκπαιδευτικής κοινότητας πάνω στα ζητήματα αυτά και κυρίως στη διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο οι προσωπικές στάσεις και αντιλήψεις τους παίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση των ταυτοτήτων και των επαγγελματικών επιλογών των μαθητών/-τριών τους. Στο πλαίσιο της επιμόρφωσης θα πρέπει να **παραχθεί εκπαιδευτικό υλικό** για την προώθηση της ισότητας στην εκπαίδευση. Τέτοιες δράσεις θα πρέπει να διεκπεραιώνονται από ειδικούς/-ές σε θέματα φύλου και ισότητας και να τελούν υπό το συντονισμό ενός εξειδικευμένου φορέα, όπως

για παράδειγμα από το Τμήμα Εκπαίδευσης και Κατάρτισης της Γ.Γ.Ι., ή το Παρατηρητήριο για την Ισότητα στην Εκπαίδευση (Π.Ι.Ε.). Επειδή, ωστόσο, το εγχείρημα είναι δύσκολο, θα πρέπει να είναι άρτια σχεδιασμένο και οργανωμένο, προκειμένου να έχει τα επιθυμητά αποτελέσματα. Θα πρέπει, επιπρόσθετα, να εξεταστεί η δυνατότητα, η συγκεκριμένη εκπαίδευση/επιμόρφωση, είτε να έχει **υποχρεωτικό χαρακτήρα**, είτε να συνοδεύεται από **παροχή κινήτρων** στους/στις εκπαιδευτικούς (οικονομικά κίνητρα, μοριοδότηση, εκπαιδευτικές άδειες, κ.ά.), με παράλληλη ενθάρρυνσή τους για εφαρμογή προγραμμάτων ευαισθητοποίησης (που επιφέρουν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα) στο χώρο αλλά και την κοινότητα στην οποία δραστηριοποιούνται. Ιδιαίτερα ενθαρρυντική κρίνεται η συζήτηση της πρότασης της **επέκτασης της εφαρμογής** του προγράμματος «Ευαισθητοποίηση Εκπαιδευτικών και Παρεμβατικά Προγράμματα για την Προώθηση της Ισότητας των Φύλων» (ΕΠΕΑΕΚ II, Κατηγορία Πράξης 4.1.1.α) **στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση**. Επισημαίνεται, επίσης, ότι η εμπειρία της εφαρμογής του συγκεκριμένου προγράμματος, η μελέτη τρόπων αναβάθμισής του και φυσικά η εφαρμογή του σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης (υποχρεωτικής και μη) μπορούν να επιφέρουν μελλοντικά, μεταξύ άλλων, την προώθηση θεμάτων ισότητας και στο κρυφό αναλυτικό πρόγραμμα.

Προς την ίδια κατεύθυνση και στο πλαίσιο της συμμετοχής ολόκληρης της εκπαιδευτικής κοινότητας στα επιμορφωτικά προγράμματα με την οπτική του φύλου, αναγκαία είναι και η αντίστοιχη **επιμόρφωση** των διευθυντών/-τριών (και υποδιευθυντών/-τριών) των σχολείων αλλά και γενικότερα **των ατόμων που κατέχουν θέσεις λήψης αποφάσεων**. Εάν η όλη ιδέα της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου δεν υιοθετηθεί από εκείνους/-ες που βρίσκονται σε υψηλότερες θέσεις της ιεραρχίας, δύσκολα θα μπορέσει να εφαρμοστεί από τους/τις εκπαιδευτικούς οι οποίοι/-ες θα καλούνται να ξεπεράσουν εμπόδια που μπορεί να επιβάλλονται από το ίδιο το σχολικό πλαίσιο.

Εξειδικευμένη επιμόρφωση και επαρκής ενημέρωση θα πρέπει να παρέχεται σε διαχρονική βάση σε όλα τα εμπλεκόμενα άτομα και φορείς σε θέματα ισότητας στην εκπαίδευση ως προς το θεωρητικό τους υπόβαθρο, τη μεθοδολογία και τα εργαλεία της διαδικασίας ένταξης της οπτικής του φύλου και της διάστασης της ισότητας στην εκπαίδευση. Δράσεις **επιμόρφωσης και ενημέρωσης** θα πρέπει να εφαρμοστούν και στο ίδιο το **προσωπικό που στελεχώνει το ΥΠ.Ε.Π.Θ.** και τους εποπτευόμενους φορείς του. Η εφαρμογή μιας πολιτικής για την ισότητα στην εκπαίδευση πρέπει, απαραίτητα, να ξεκινήσει και μέσα από τον ίδιο το φορέα εφαρμογής της πολιτικής αυτής.

Το εκπαιδευτικό πλαίσιο προσφέρει, επίσης, τις ιδανικές συνθήκες για την προσέγγιση και ανάπτυξη προγραμμάτων **ευαισθητοποίησης των γονέων και κηδεμόνων** των μαθητών/-τριών, που αναμφισβήτητα ασκούν στα παιδιά τους, ακούσια ή εκούσια, καταλυτική επιρροή, ως προς τη δημιουργία και συντήρηση στερεοτυπικών αντιλήψεων για τους ρόλους των φύλων. Η συγκεκριμένη δράση θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί, είτε μέσω ειδικών εκδηλώσεων, είτε μέσω των Σχολών Γονέων και των Συλλόγων Γονέων και Κηδεμόνων.

Όλες αυτές οι προτάσεις αποτελούν ουσιαστικά μία αλυσίδα. Για να είναι αποτελεσματική η προσπάθεια θα πρέπει όλοι/-ες οι εμπλεκόμενοι/-ες να κατανοήσουν τη σημασία του ζητήματος. Και βέβαια στο σημείο αυτό δε θα πρέπει να παραλείψουμε να σημειώσουμε ότι, κατά την **τοποθέτηση των εκπαιδευτικών** σε όλα τα επίπεδα και τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, και ιδιαίτερα **στις θέσεις λήψης αποφάσεων** στο χώρο της εκπαίδευσης, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ο παράγοντας φύλο, με στόχο την εξάλειψη των έμφυλων ανισοτήτων στην κατανομή των εκπαιδευτικών στην επαγγελματική ιεραρχία, στα όργανα λήψης αποφάσεων, αλλά και στα διάφορα επίπεδα εκπαίδευσης. Προσοχή θα πρέπει, επίσης, να δοθεί στην κατανομή των ειδικοτήτων τους σε σχέση με το φύλο ανά σχολείο.

Σημαντική θέση στις προτεραιότητες της χάραξης πολιτικών και δράσεων για την ισότητα επέχει η ανάπτυξη μίας **μη σεξιστικής εκπαιδευτικής διαδικασίας**, η οποία θα καταργεί κάθε είδους έμφυλη διάκριση και δε θα αναπαράγει παραδοσιακές εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές από τα δύο φύλα. Η επίτευξη αυτού του στόχου επιβάλλει α) τη διερεύνηση των σεξιστικών μηνυμάτων που προβάλλουν και μεταδίδουν τα σχολικά εγχειρίδια, και β) την αναμόρφωση των εγχειριδίων αυτών και των προγραμμάτων σπουδών με την οπτική του φύλου. Η αποτελεσματική εφαρμογή αυτής της προσπάθειας, ωστόσο, απαιτεί την ανάθεση του Έργου αυτού ή την πρόσληψη από το Υπουργείο Παιδείας εξειδικευμένων επιστημόνων για αναθεώρηση των διδακτικών εγχειριδίων αλλά και για αξιολόγηση κάθε προτεινόμενου, νέου βιβλίου ή υλικού, από την άποψη της ισότητας των φύλων. Καθοριστικό ρόλο στην επιτυχία του εγχειρήματος αυτού θα κληθεί να διαδραματίσει το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (Π.Ι.) και ο Οργανισμός Έκδοσης Διδακτικών Βιβλίων (Ο.Ε.Δ.Β.).

1. Σε πρώτο στάδιο, θα πρέπει να εντοπιστούν τα σεξιστικά μηνύματα που προβάλλονται μέσα από τα σχολικά εγχειρίδια της Πρωτοβάθμιας, Δευτεροβάθμιας και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, τα οποία παρουσιάζουν γυναίκες και κορίτσια λιγότερο από ότι άνδρες και αγόρια και, επίσης, εμφανίζουν και τα δύο φύλα σε παραδοσιακά στερεότυπους ρόλους, τόσο στην

εικονογράφησή τους όσο και στο περιεχόμενό τους. Πρόσφατα, πραγματοποιήθηκε μία αξιολογή προσπάθεια από το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων προς αυτή την κατεύθυνση με τη δημιουργία συμπληρωματικών φυλλαδίων για την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, ωστόσο, μια τέτοια προσπάθεια θα πρέπει να είναι περισσότερο συντονισμένη και να στοχεύει στη **γενική αναμόρφωση των σχολικών εγχειριδίων** σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης ως προς την προβολή μίας πιο ισορροπημένης αναπαράστασης των δύο φύλων και στην εξάλειψη της χρήσης της σεξιστικής γλώσσας και εικονογράφησης.⁴⁶

2. Η παραπάνω προσπάθεια θα πρέπει να οδηγήσει στην **αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών** όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης, βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων, ώστε να ενσωματώνουν την οπτική του φύλου σε όλα τα επίπεδα και να λαμβάνουν υπ' όψιν τις διαφορετικές εκπαιδευτικές ανάγκες των δύο φύλων. Προτείνεται, επιπλέον, η εισαγωγή στα προγράμματα σπουδών ειδικών μαθημάτων ή εξωσχολικών δραστηριοτήτων (παρεμβατικές δραστηριότητες), όπου θα δίνεται η δυνατότητα επικοινωνίας και συνεργασίας των δύο φύλων, γεγονός στο οποίο συντελεί και η κατάλληλη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Έμφαση πρέπει να δοθεί και στο χώρο της επαγγελματικής και τεχνικής εκπαίδευσης, όπου τα προγράμματα που προσφέρονται θα πρέπει να διαμορφωθούν, προκειμένου να μην μεταδίδουν στερεότυπα φύλου.
3. Επίσης, τα σεξιστικά **στερεότυπα θα πρέπει να εξαλειφθούν και στη διδακτική πράξη**, όπου πολύ συχνά οι εκπαιδευτικοί έχουν διαφορετικές προσδοκίες και στάσεις για τις ικανότητες και τις επιδόσεις των δύο φύλων, ενισχύοντας και μεταδίδοντας με αυτόν τον τρόπο τα στερεότυπα φύλου. Οι δράσεις θα πρέπει να εστιαστούν στην ενθάρρυνση των κοριτσιών σε εκπαιδευτικούς τομείς και επαγγέλματα που σχετίζονται με τις θετικές επιστήμες και την τεχνολογία, καθώς και να τα ενισχύσουν στη χρήση των νέων τεχνολογιών στην καθημερινή τους ζωή. Για την επίτευξη μιας

⁴⁶ Αξίζει να αναφερθεί στο σημείο αυτό ότι ακόμα και τα νέα εκπαιδευτικά πακέτα που δημιουργήθηκαν από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο στο πλαίσιο του Έργου του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. «Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων» (Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α.), όπου σύμφωνα με το Τεχνικό Δελτίο του Μέτρου θα λαμβανόταν υπόψη κατά το σχεδιασμό τους η διάσταση της ισότητας των φύλων, εν τούτοις, αυτά τα αρκετά αξιόλογα και χρήσιμα εκπαιδευτικά πακέτα απευθύνονται **στον εκπαιδευτικό, στον καθηγητή και όχι στην εκπαιδευτικό, στην καθηγήτρια** οι οποίοι/-ες με τη σειρά τους φυσικά και απευθύνονται σε **μαθητές!** Η χρήση μόνο του αρσενικού γένους δεν αποφεύχθηκε ούτε σε αυτή τη περίπτωση. Ως προς την εικονογράφηση δεν θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα πράγματα είναι καλύτερα, αφού μια γρήγορη ματιά στα βιβλία των εκπαιδευτικών και συγκεκριμένα για τη Φυσική Αγωγή της Β' Γυμνασίου στην καλαθοσφαίριση και το ποδόσφαιρο κυριαρχούν αποκλειστικά φιγούρες αγοριών! (http://www.fa3.gr/phys_educ_2/PhysEd_Books/PhysEd_Teacher_Book_for_B_class_Gymnasio.pdf, accessed 25 August 2008).

ουσιαστικής αλλαγής όμως, όπως έχει ήδη επισημανθεί στις προηγούμενες ενότητες, δε θα πρέπει να **ενθαρρύνονται** μόνο τα κορίτσια στην επιλογή μη παραδοσιακών τομέων σπουδών, και κατ' επέκταση επαγγελματών, αλλά **και τα αγόρια στην επιλογή των αντίστοιχων «γυναικοκρατούμενων» σπουδών και επαγγελματών**. Προς αυτή την κατεύθυνση θα πρέπει να εφαρμοστούν προγράμματα ενημέρωσης/ευαισθητοποίησης αγοριών και κοριτσιών για την επιλογή κατευθύνσεων, κλάδων και επαγγελματών ανάλογα με την κλίση και τα ενδιαφέροντά τους, χωρίς να επηρεάζονται από το εάν το συγκεκριμένο επάγγελμα θεωρείται παραδοσιακά ανδρικό ή γυναικείο. Η **ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών στα προγράμματα σπουδών** τόσο της γενικής όσο και της επαγγελματικής εκπαίδευσης αποτελεί, επίσης, προτεραιότητα καθώς οι γυναίκες διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο ψηφιακού αναλφαριθμητισμού (πιλοτικές εφαρμογές για ευρύτερη χρήση των Τ.Π.Ε. –και ιδιαίτερα στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση–, χρήση του διαδικτύου, εφαρμογή προγραμμάτων που να προκαλέσουν το ενδιαφέρον των μαθητών/-τριών, διευκόλυνση της διδασκαλίας με τη χρήση πολυμέσων, κ.ά.).

Επίσης, θα πρέπει να προβλέπονται **δράσεις που**, μέσω της προώθησης της ισότητας των φύλων, θα **στοχεύουν στην πρωτογενή πρόληψη** της κακοποίησης και της σεξουαλικής παρενόχλησης και/ή παραβίασης, καθώς και της ενδοοικογενειακής βίας. Οι συγκεκριμένες δράσεις, με τον κατάλληλο σχεδιασμό, θα μπορούσαν να ξεκινούν από την προσχολική εκπαίδευση και να εκτείνονται σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες μέχρι το Πανεπιστήμιο.

Στο χώρο της **Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης**, εκτός από τις παραπάνω δράσεις, προτείνεται επιπρόσθετα, η δημιουργία **Επιτροπών Ισότητας**, ενός θεσμικού πλαισίου δηλαδή, σε κάθε Ανώτατο και Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα με στόχο την επιβολή και το συντονισμό της εφαρμογής της ισότητας των φύλων σε κάθε Ίδρυμα. Αναγκαία κρίνεται και η εφαρμογή προγραμμάτων και μέτρων για την ισόρροπη αντιπροσώπηση των δύο φύλων σε όλους τους τομείς σπουδών (προκηρύξεις ειδικών θέσεων μελών Δ.Ε.Π.), στις διοικητικές θέσεις και στα όργανα λήψης αποφάσεων. Τέλος, η προσπάθεια της εισαγωγής των Γυναικείων Σπουδών/Σπουδών σε θέματα Φύλου και Ισότητας, τόσο σε προπτυχιακό όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο, θα πρέπει να συνεχιστεί οδηγώντας στο πολλαπλασιασμό τους (και ιδιαίτερα των Π.Μ.Σ.) αλλά και να ενθαρρυνθεί η ανάπτυξη διακρατικών συνεργασιών με Πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα, καθώς και η διεξαγωγή ερευνών σχετικά με το πεδίο της ισότητας των φύλων με έμφαση στο χώρο της εκπαίδευσης.

Απαραίτητη είναι η **ανάλυση του εθνικού συστήματος εκπαίδευσης με την οπτική του φύλου**. Η ανάλυση αυτή θα μπορεί να καθοδηγήσει το σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτικών και συγκεκριμένων μέτρων για όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Αρμόδιοι θα πρέπει, εκτός από το ΥΠ.Ε.Π.Θ. και το Π.Ι., να είναι και ερευνητικές ομάδες Πανεπιστημίων. Έμφαση σε αυτή την προσπάθεια θα πρέπει να δοθεί στη **δημιουργία δεικτών**, ποιοτικών και ποσοτικών, για τη συστηματική αξιολόγηση και παρακολούθηση της πορείας της εφαρμογής της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου. Οι δείκτες αυτοί θα πρέπει να είναι τόσο εθνικοί, που να λαμβάνουν υπ' όψιν τις πολιτισμικές και εκπαιδευτικές ιδιαιτερότητες της χώρας, όσο και ευρωπαϊκοί, σύμφωνα, δηλαδή, με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, προκειμένου να διευκολύνεται η σύγκριση με τα υπόλοιπα Κράτη-Μέλη. Οι ευρωπαϊκοί δείκτες, όπως αυτοί που τέθηκαν από τη Στρατηγική της Λισαβόνας, αποτελούν ένα πολύ καλό σημείο αναφοράς για τη χώρα ως προς τη χάραξη και την εφαρμογή αποτελεσματικότερων πολιτικών και δράσεων.

Δημιουργία **τράπεζας στατιστικών δεδομένων** για τη συστηματική συλλογή στοιχείων και παρακολούθηση της προόδου, που θα διαχωρίζονται όχι μόνο κατά φύλο αλλά και κατά κατηγορίες (όπως π.χ. τόπος διαμονής, ηλικιακές ομάδες κ.ά.) ώστε να εντοπίζονται ευκολότερα οι υπάρχουσες διακρίσεις, ανισότητες ή ασυμμετρίες και να επιχειρείται αποτελεσματικότερα η γεφύρωσή τους. Αυτή η **στατιστική βάση θα πρέπει να βρίσκεται σε άμεση συνάφεια με τους παραπάνω δείκτες**. Αυτονόητο είναι όμως, ότι η λειτουργία μιας τέτοιας βάσης θα πρέπει να αποτελεί προϊόν μιας κοινής πολιτικής και κατευθυντήριων γραμμών με βάση τις οποίες θα συγκεντρώνονται τα στοιχεία από διάφορες πηγές (ΥΠ.Ε.Π.Θ., Ο.Α.Ε.Δ., κ.λπ.). Η έλλειψη ποσοτικών δεδομένων στην Ελλάδα, και πιο συγκεκριμένα στο χώρο της εκπαίδευσης, οφείλεται συχνά στη γραφειοκρατία και στη μειωμένη χρήση των νέων τεχνολογιών. Τα δεδομένα αυτά θα πρέπει να συλλέγονται συστηματικά, τουλάχιστον ανά έτος, από τις αρμόδιες Διευθύνσεις, να κατανέμονται κατά φύλο ως προς το ανθρώπινο δυναμικό όλων των βαθμίδων του εκπαιδευτικού συστήματος, τις εγγραφές των μαθητών/-τριών, σπουδαστών/-τριών, την ολοκλήρωση των σπουδών ή τη διαρροή. Επίσης, απαραίτητη κρίνεται και η συλλογή δεδομένων για το ανθρώπινο δυναμικό που στελεχώνει την εκπαίδευση όχι μόνο κατά φύλο αλλά και κατά εκπαιδευτικό επίπεδο, θέση στην ιεραρχία, τάξη στην οποία διδάσκουν, κ.ά. Η συστηματική συλλογή τέτοιων δεδομένων κατά φύλο παρέχει τη δυνατότητα παρακολούθησης της μεταβολής των ανισοτήτων, είτε με την πάροδο του χρόνου, είτε λόγω της εφαρμογής κάποιας συγκεκριμένης πολιτικής, γεγονός που θα συμβάλλει και στην αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της εφαρμοζόμενης πολιτικής. Η περιγραφή των ανισοτήτων και των ασυμμετριών μέσω

δεδομένων παρέχει, επίσης, τη δυνατότητα αξιολόγησης των αναγκών η οποία μπορεί, στη συνέχεια, να χρησιμοποιηθεί για τη χάραξη στοχευμένων πολιτικών και το σχεδιασμό εξειδικευμένων παρεμβάσεων.

II. ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ:

**ΟΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ
ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ**

1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Αναμφισβήτητα η Γενική Γραμματεία Ισότητας αποτελεί το σημαντικότερο κρατικό φορέα για την ισότητα των φύλων. Η Γ.Γ.Ι. είναι ο αρμόδιος κυβερνητικός φορέας για το σχεδιασμό, την επεξεργασία και την εισήγηση των προτεραιοτήτων πολιτικής για την ισότητα των φύλων, την παρακολούθηση της εφαρμογής των σχετικών πολιτικών σε όλους τους τομείς, το σχεδιασμό και το συντονισμό των κατάλληλων νομοθετικών και διοικητικών πρωτοβουλιών και παρεμβάσεων, ενώ ταυτόχρονα αναπτύσσει τις εθνικές θέσεις στα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εισηγείται την προσαρμογή της εθνικής νομοθεσίας στις κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προετοιμάζει το στρατηγικό σχεδιασμό στα θέματα ισότητας για τις προγραμματικές περιόδους ενίσχυσης της χώρας από ευρωπαϊκούς πόρους, συντονίζει και παρακολουθεί τις διαδικασίες που αφορούν στην οργάνωση και τη χρήση των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων σε θέματα ισότητας. Η Γ.Γ.Ι. υπάγεται στο Υπουργείο Εσωτερικών. Ωστόσο, εξαιτίας της ενασχόλησής της με το πολυδιάστατο ζήτημα της ισότητας των φύλων συνεργάζεται με μεγάλο αριθμό άλλων κυβερνητικών φορέων, φορέων τοπικής αυτοδιοίκησης, υπερεθνικών οργανισμών, κοινωνικών φορέων, ομάδων συμφερόντων, οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, και μη κυβερνητικών οργανώσεων για την προώθηση των στόχων της. Η Γ.Γ.Ι. προωθεί τη συνεργασία μεταξύ εθνικών, περιφερειακών και τοπικών κυβερνητικών φορέων και εθνικών και διεθνών οργανισμών, παρέχει τεχνογνωσία σε φορείς που υλοποιούν δράσεις ισότητας των φύλων και ενισχύει, επιχορηγεί και ενθαρρύνει κάθε είδους πρωτοβουλίες, δραστηριότητες, κοινωνικούς φορείς και μη κυβερνητικές οργανώσεις που στοχεύουν στην ισότητα των φύλων. Επιπρόσθετα, ασκεί εποπτεία στο Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.) υποστηρίζοντας και δίνοντας κατευθυντήριες γραμμές για τη μελέτη και έρευνα που απαιτείται σχετικά με την τεχνική και κυρίως την επιστημονική τεκμηρίωση των πολιτικών ισότητας.

Η Γ.Γ.Ι. στοχεύοντας στην υιοθέτηση της οπτικής του φύλου στο σύνολο των κυβερνητικών πολιτικών και δράσεων, διαμορφώνει συνθήκες κοινωνικού διαλόγου και διαβούλευσης, αναλαμβάνει πρωτοβουλίες, οργανώνει δικτυώσεις, κάνει παρεμβάσεις, εκπροσωπεί τη χώρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, παρέχει τεχνογνωσία, διαχειρίζεται και υλοποιεί Έργα, επιχορηγεί και ενθαρρύνει κάθε είδους πρωτοβουλίες και δραστηριότητες που σχετίζονται με το θέμα της έμφυλης ισότητας.

Μέχρι τώρα η Γ.Γ.Ι. διέθετε δύο διευθύνσεις: τη Διεύθυνση Ανάπτυξης και Πληροφόρησης και τη Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικής Προστασίας και

Ασφάλισης. Από το 2008 με το Προεδρικό Διάταγμα 5/2008 (ΦΕΚ17Α΄/08-02-2008) η Γ.Γ.Ι αναδιοργανώνεται. Οι διευθύνσεις της αυξάνονται σε πέντε (Διεύθυνση Προγραμματισμού, Ανάπτυξης και Απασχόλησης, Διεύθυνση Εργασιακών Σχέσεων και Κοινωνικής Πολιτικής, Διεύθυνση Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης, Διεύθυνση Ευρωπαϊκής Πολιτικής και Διεθνούς Συνεργασίας, Διεύθυνση Διοικητικού – Οικονομικού), ενώ ο αριθμός των στελεχών της σχεδόν διπλασιάζεται. Ταυτόχρονα, με το ίδιο Προεδρικό Διάταγμα η Γ.Γ.Ι. μετατρέπεται σε Οργανισμό αποκτώντας μεγαλύτερη οικονομική και διοικητική αυτοτέλεια. Οι εξελίξεις αυτές δίνουν αναμφισβήτητα νέα πνοή και δυναμική στη Γενική Γραμματεία Ισότητας, καθώς πολλαπλασιάζονται οι δυνατότητές της για παρεμβάσεις και δράσεις και γενικότερα για την επίτευξη των στόχων της.

2. Ο ΤΡΟΠΟΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΟΥ ΦΟΡΕΑ ΚΑΙ Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ

Για την εκπόνηση της μελέτης εμπειρογνωμοσύνης πραγματοποιήθηκαν επισκέψεις στα γραφεία της Γ.Γ.Ι., όπου αναπτύχθηκε συνεργασία με τη Γενική Γραμματέα Ισότητας, κ. Ευγενία Τσουμάνη και λήφθηκαν συνεντεύξεις από ανώτερα και ανώτατα στελέχη της κεντρικής διοίκησης και των διευθύνσεων Ανάπτυξης και Πληροφόρησης (Τμήμα Παιδείας και Εκπαίδευσης). Παράλληλα, παραλήφθηκε σχετικό, με τα θέματα της μελέτης, έγγραφο υλικό της Γραμματείας.

Οι συνεντεύξεις και το έγγραφο υλικό απέδωσαν την καταγραφή του συνόλου των δραστηριοτήτων του Οργανισμού που αφορούν στην ισότητα των δύο φύλων, ενώ δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στα θέματα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Από τις παραπάνω εργασίες διαμορφώθηκε η δομή της παρούσας μελέτης εμπειρογνωμοσύνης. Πιο συγκεκριμένα, επιλέχθηκε η συνοπτική παρουσίαση του συνόλου των δράσεων που αφορούν στην ισότητα των φύλων. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται η βασική προτεραιότητα της Γ.Γ.Ι. σχετικά με το θέμα της εκπαίδευσης που είναι η καταπολέμηση των στερεοτύπων. Στην ενότητα αυτή εξετάζονται αναλυτικά η σημασία της καταπολέμησης των στερεοτύπων και οι διαστάσεις που λαμβάνουν επηρεάζοντας, ουσιαστικά, το σύνολο της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ζωής της χώρας, ενώ σχετίζεται και με τους βασικούς άξονες της εφαρμοζόμενης εθνικής πολιτικής: ανάπτυξη, απασχόληση, κοινωνική συνοχή. Ταυτόχρονα, αξιολογείται η σημασία της διατήρησης της παραπάνω προτεραιότητας. Η επόμενη ενότητα παρουσιάζει, με αξιολογικό τρόπο, τις δράσεις και τα Έργα για την ισότητα των φύλων στην εκπαίδευση στα οποία είχε εμπλοκή η Γ.Γ.Ι. Αναλυτικότερα παρουσιάζονται τα προγράμματα που είχαν κεντρική σημασία για το φορέα κατά την πρόσφατη και τρέχουσα περίοδο. Στην τελευταία ενότητα, διατυπώνονται προτάσεις πολιτικής για την επόμενη περίοδο. Οι προτάσεις αυτές ακολουθούν την αρχή «της συνέχειας της πολιτικής» με την έννοια της οικοδόμησης πάνω στις τρέχουσες και παρελθούσες πολιτικές και πηγάζουν από τον κεντρικό ρόλο που, τόσο θεσμικά, όσο και ουσιαστικά, κατέχει η Γ.Γ.Ι. σε θέματα ισότητας. Οι προτάσεις στοχεύουν στη διαμόρφωση εκείνων των προϋποθέσεων που θα συμβάλουν στον καλύτερο δυνατό σχεδιασμό και την άσκηση πολιτικής για θέματα ισότητας στην εκπαίδευση.

3. Η ΓΕΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ Γ.Γ.Ι. ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ

Η πολιτική της Γ.Γ.Ι. κατά τα τελευταία χρόνια κινήθηκε με βάση το τετραετές Πρόγραμμα Δράσης που εκπονήθηκε το 2004 και υιοθετήθηκε από την Κυβερνητική Επιτροπή. Με το Πρόγραμμα αυτό τα θέματα της ισότητας των γυναικών και ανδρών συνδέονται με τις εθνικές προτεραιότητες Ανάπτυξη, Απασχόληση, Εκπαίδευση - Κοινωνική Συνοχή και δίνεται έμφαση στην οικονομική, αναπτυξιακή και πολιτική διάστασή τους. Το Πρόγραμμα Δράσης, που ακολουθεί πιστά τις κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, δίνει έμφαση στους ακόλουθους άξονες ειδικών δράσεων: α) απασχόληση των γυναικών, β) καταπολέμηση των στερεοτύπων μέσω της εκπαίδευσης, γ) πρόληψη και καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και δ) ενίσχυση των γυναικών στα κέντρα λήψης αποφάσεων.

Για την εκπλήρωση των στόχων της, η Γ.Γ.Ι. συνεργάζεται με πλήθος κυβερνητικών φορέων, κοινωνικών εταίρων, οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, φορέων, Μ.Κ.Ο., κ.λπ. Ωστόσο, πέρα από τις επιμέρους συνεργασίες, από το 2006 θεσπίστηκε και λειτουργεί Εθνική Επιτροπή για την Ισότητα μεταξύ Γυναικών και Ανδρών ως ένα όργανο κοινωνικού διαλόγου. Στην Εθνική Επιτροπή προεδρεύει ο Υπουργός Εσωτερικών, ο οποίος αναπληρώνεται από τη Γενική Γραμματέα Ισότητας, ενώ συμμετέχουν οι Γενικοί Γραμματείς συναρμόδιων υπουργείων, εκπρόσωποι της Τ.Α. α' και β' βαθμού, της Ο.Κ.Ε., των κοινωνικών εταίρων, των Μ.Κ.Ο., και ανεξάρτητες προσωπικότητες. Στόχος της Επιτροπής είναι να συμβάλει στη διαμόρφωση μιας εθνικής στρατηγικής και των αναγκαίων πολιτικών και μέτρων, καθώς και στην παρακολούθηση και αξιολόγηση των αποτελεσμάτων τους σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Ήδη, η Επιτροπή έχει συνεδριάσει δύο φορές (26/03/2007 και 14/04/2008) διαμορφώνοντας συνθήκες μόνιμου και γόνιμου διαλόγου για την προώθηση των ζητημάτων της ισότητας των φύλων.

Κατά τα τελευταία χρόνια η Γ.Γ.Ι. έχει προχωρήσει τόσο στην ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου και τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων όσο και στην ανάπτυξη δράσεων για τη βελτίωση της θέσης των γυναικών στην ελληνική κοινωνία. Πιο συγκεκριμένα, η Γ.Γ.Ι. έχει προχωρήσει στη λήψη μέτρων, Έργων και πρωτοβουλιών για τη θεσμική θωράκιση των δικαιωμάτων των γυναικών, την τόνωση της γυναικείας απασχόλησης και επιχειρηματικότητας και την ενθάρρυνση της επαγγελματικής ανέλιξης των γυναικών, την υποστήριξη της εναρμόνισης οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής, την κοινωνική ένταξη ευπαθών ομάδων γυναικών, την προώθηση της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών στην εκπαιδευτική διαδικασία και την καταπολέμηση στερεοτύπων (που θα

εξετάσουμε αναλυτικά στην επόμενη ενότητα), ενώ έχει συμβάλει στην κατάρτιση του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Ανάπτυξης, εντάσσοντας τα θέματα ισότητας στα Επιχειρησιακά Προγράμματα της νέας Προγραμματικής Περιόδου 2007-2013. Στόχος της Γ.Γ.Ι. είναι η αποδέσμευση των θεμάτων ισότητας από την κατηγορία των «ειδικού τύπου» θεμάτων και η ανάδειξη του πολιτικού, οικονομικού, κοινωνικού και αναπτυξιακού τους χαρακτήρα με την άμεση σύνδεσή τους με τις κυρίαρχες εθνικές πολιτικές προτεραιότητες.

Ακολούθως, παρουσιάζονται αναλυτικότερα οι δράσεις και παρεμβάσεις της Γ.Γ.Ι. με βάση τον Απολογισμό Έργου 2004-2007.

Σχετικά με τη *θεσμική θωράκιση των δικαιωμάτων των γυναικών*, μεταξύ άλλων: α) εκπονήθηκε σε συνεργασία με το Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας ο Ν. 3488/2006 για την «Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στην πρόσβαση στην απασχόληση, στην επαγγελματική εκπαίδευση και ανέλιξη, στους όρους και συνθήκες εργασίας», β) ψηφίστηκε ο Ν. 3386/2005 «Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια» με βάση τον οποίο διευκολύνεται η χορήγηση άδειας παραμονής και εργασίας σε θύματα εμπορίας ανθρώπων, γ) στο πλαίσιο του Ολοκληρωμένου Εθνικού Σχεδίου Δράσης κατά της εμπορίας ανθρώπων εφαρμόζονται προγράμματα παροχής αρωγής και κοινωνικής ένταξης γυναικών θυμάτων εμπορίας, ενώ πραγματοποιούνται ενέργειες ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης, και δ) εφαρμόστηκαν προγράμματα αναπτυξιακής βοήθειας και συνεργασίας σε χώρες προέλευσης των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων, καθώς και δράσεις πρόληψης και υποστήριξης θυμάτων παράνομης διακίνησης και εμπορίας.

Σχετικά με την *πρόληψη και καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας*, μεταξύ άλλων: α) εκπονήθηκε σε συνεργασία με το Υπουργείο Δικαιοσύνης ο Ν. 3500/2006 για την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας, β) δόθηκε στους ΟΤΑ α' βαθμού αρμοδιότητα για τη συμβουλευτική στήριξη θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας, γ) παρέχεται αρωγή στα συμβουλευτικά κέντρα της Γ.Γ.Ι., δ) εκδόθηκε σχετικό ενημερωτικό φυλλάδιο σε διάφορες γλώσσες, και ε) πραγματοποιήθηκαν σχετικά σεμινάρια επιμόρφωσης και ευαισθητοποίησης δικαστικών, εισαγγελέων, αστυνομικών και λειτουργών υγείας και κοινωνικής φροντίδας.

Σχετικά με την *τόνωση της γυναικείας απασχόλησης και επιχειρηματικότητας*, μεταξύ άλλων: α) υλοποιήθηκε το Πρόγραμμα «Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις υπέρ των γυναικών» στο οποίο θα γίνει παρακάτω αναλυτική αναφορά, β) σε συνεργασία με τον Ο.Α.Ε.Δ. προωθήθηκαν στην απασχόληση 2.940 γυναίκες, γ) εφαρμόστηκε το Έργο

«Θετικές Δράσεις υπέρ των γυναικών στις Μικρομεσαίες και Μεγάλες Επιχειρήσεις, δ) εντάχθηκαν στο Ν. 3250/2004 για τη «Μερική απασχόληση στο Δημόσιο, τους Ο.Τ.Α. και τα Ν.Π.Δ.Δ.» ευνοϊκές διατάξεις για την πρόσληψη γυναικών και μητέρων, ε) υπογράφηκε μνημόνιο με τις εργοδοτικές οργανώσεις και το Ελληνικό Δίκτυο για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, και στ) συνδιαμορφώθηκε το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων για τη Στρατηγική της Λισαβόνας.⁴⁷

Σχετικά με την *υποστήριξη της εναρμόνισης οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής*, μεταξύ άλλων: α) λήφθηκε ιδιαίτερη μέριμνα για τις γυναίκες στο νέο Υπαλληλικό Κώδικα (Ν. 3528/2007), β) αυξήθηκε η άδεια για την παρακολούθηση της σχολικής επίδοσης των τέκνων, και γ) υλοποιήθηκε από το Κ.Ε.Θ.Ι. το Πρόγραμμα «Ισότιμοι Σύντροφοι: Επανεξέταση του Ρόλου των Ανδρών στην Εργασία και την Ιδιωτική Ζωή» (χρηματοδότηση: Ευρωπαϊκή Επιτροπή 80% και Γ.Γ.Ι. 20%).

Σχετικά με την *κοινωνική ένταξη ευπαθών ομάδων γυναικών*, μεταξύ άλλων: α) υπογράφηκε Μνημόνιο Συνεργασίας με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για την προαγωγή των δικαιωμάτων των γυναικών και των ανήλικων κοριτσιών στις οποίες έχει χορηγηθεί ή ζητούν άσυλο, β) υλοποιείται από το Κ.Ε.Θ.Ι. Πρόγραμμα Παροχής Συνοδευτικών Υποστηρικτικών Υπηρεσιών με τίτλο «Βελτίωση των συνθηκών ένταξης ευπαθών ομάδων γυναικών στην αγορά εργασίας», γ) κατατέθηκε διετής προγραμματισμός δράσεων στο Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας προκειμένου να ενταχθεί στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ένταξης (2006-2008), δ) εκπονήθηκε Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Δράσης για την κοινωνική ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών, και ε) εξασφαλίστηκε η συνέχιση της λειτουργίας των δομών κοινωνικής φροντίδας των ΟΤΑ.

Στην κατεύθυνση της ανάπτυξης και εμπέδωσης της ισότητας των φύλων εκτός από τη Γ.Γ.Ι. και το από αυτήν εποπτευόμενο Κ.Ε.Θ.Ι. λειτουργεί, σε κυβερνητικό επίπεδο, το Τμήμα Ισότητας των Φύλων του Υπουργείου Απασχόλησης και η Εθνική Επιτροπή για την Ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών, στην οποία έχουμε αναφερθεί προηγουμένως. Σε μη κυβερνητικό επίπεδο λειτουργούν η Ειδική Μόνιμη Κοινοβουλευτική Επιτροπή Ισότητας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (άρθρο 43^Α παρ. 1δ Κανονισμού της Βουλής), η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Ν.

⁴⁷ Η συνεισφορά της Γ.Γ.Ι. σε αυτό το επίπεδο πρέπει να αξιολογηθεί ως εξαιρετικά σημαντική για την προώθηση της γυναικείας απασχόλησης. Με βάση σχετικό κείμενο της Γ.Γ.Ι. αναλύονται όλα τα σημαντικά προβλήματα που αφορούν στη γυναικεία εργασία, στην επιχειρηματικότητα, στο μισθολογικό χάσμα μεταξύ των φύλων και τοποθετούνται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο για την ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή. Οι στόχοι που τοποθετούνται αφορούν, μεταξύ άλλων, στην αύξηση του ποσοστού απασχόλησης των γυναικών ως βασικό μέσο για τη βελτίωση του συνολικού ποσοστού απασχόλησης της χώρας, στην προώθηση της γυναικείας επιχειρηματικότητας και στην ενίσχυση της συμμετοχής των γυναικών στην έρευνα, στην τεχνολογική ανάπτυξη και στην παραγωγή καινοτομίας (Γ.Γ.Ι. 2005).

2667/1998), ο Συνήγορος του Πολίτη (Ν. 3094/2003). Τέλος, σε περιφερειακό επίπεδο, λειτουργούν οι Περιφερειακές Επιτροπές Ισότητας (άρθρο 6, παρ. 2, Ν. 2839/2000).

Τα βασικά εργαλεία για την εφαρμογή της εθνικής πολιτικής για την ισότητα των φύλων είναι η ενσωμάτωση της διάστασης της ισότητας σε όλες τις τομεακές και περιφερειακές πολιτικές και δράσεις (gender mainstreaming), οι ειδικές θετικές δράσεις, η νομοθεσία, ο κοινωνικός διάλογος, ο διάλογος με τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και το Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης από το οποίο αντλούνται χρηματοδοτήσεις για την πραγματοποίηση συγκεκριμένων Έργων και Προγραμμάτων.

Η ενσωμάτωση της αρχής της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών (gender mainstreaming) έχει καταστεί τα τελευταία χρόνια κεντρικό εργαλείο άσκησης πολιτικής για την ισότητα, το οποίο έχει υιοθετηθεί από το σύνολο σχεδόν των διεθνών οργανισμών, όπως ο Ο.Η.Ε. και η Ευρωπαϊκή Ένωση. Πρόκειται για εργαλείο στρατηγικής το οποίο συνίσταται στην (ανα-)διοργάνωση, στη βελτίωση, στην εξέλιξη και στην εκτίμηση των διαδικασιών λήψης αποφάσεων, με σκοπό να ενσωματώσει την προοπτική της ισότητας μεταξύ των γυναικών και των ανδρών σε όλους τους τομείς και τα επίπεδα πολιτικής και σε όλους τους εμπλεκόμενους συντελεστές στην υλοποίηση των πολιτικών. Στο εργαλείο αυτό, το οποίο έχει καταστεί εξαιρετικά σημαντικό τα τελευταία χρόνια καθώς υπάρχει πλατιά και διεθνής συναίνεση και βούληση σχετικά με την εφαρμογή του, θα γίνει ιδιαίτερη αναφορά στην τελευταία ενότητα της μελέτης, όπου θα παρουσιαστούν οι προτάσεις πολιτικής.

4. ΟΙ ΕΜΦΥΛΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ Η ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ Γ.Γ.Ι. ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΩΝ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η Γενική Γραμματεία Ισότητας με βάση το τετραετές Πρόγραμμα Δράσης της Γενικής Γραμματείας Ισότητας με τίτλο «Εθνικές Προτεραιότητες Πολιτικής και Άξονες Δράσης για την Ισότητα των Φύλων (2004-2008)» που υιοθετήθηκε από την Κυβερνητική Επιτροπή στις 2 Νοεμβρίου του 2004, έθεσε ως βασικό στόχο, σχετικά με το χώρο της εκπαίδευσης, την καταπολέμηση των στερεοτύπων που εμποδίζουν την ισότιμη συμμετοχή των γυναικών στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας. Ουσιαστικά η παρέμβαση στο χώρο της εκπαίδευσης αφορά στον ένα ή άλλο βαθμό και με τον ένα ή άλλο τρόπο, όχι μόνο το σύνολο των βασικών στόχων της Γ.Γ.Ι., στις οποίες αναφερθήκαμε προηγουμένως (Καταπολέμηση του ελλείμματος ισότητας στην αγορά εργασίας και τις εργασιακές σχέσεις στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα, Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας με θύματα τις γυναίκες, Ενίσχυση της συμμετοχής των γυναικών στα κέντρα λήψης αποφάσεων), αλλά και των γενικότερων πολιτικών στόχων για ανάπτυξη, απασχόληση και κοινωνική συνοχή.

Η εκπαίδευση, μαζί με την οικογένεια, αποτελεί το βασικότερο κοινωνικό χώρο στον οποίο παράγονται και αναπαράγονται οι κυρίαρχες κοινωνικές αναπαραστάσεις, οι ρόλοι, οι αντιλήψεις, οι στάσεις, οι νοοτροπίες και οι προσδοκίες που σχετίζονται με το φύλο. Επιπρόσθετα, στο χώρο αυτό συνδιαμορφώνονται οι συνθήκες για τον επαγγελματικό διαχωρισμό με βάση το φύλο (Γιαννακοπούλου 1997, 667) με σημαντικές αρνητικές συνέπειες, αφενός στην ένταξη των γυναικών στην αγορά εργασίας και συνεπακόλουθα στην κοινωνική συνοχή και αφετέρου στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Οι έμφυλες ανισότητες στην πρόσβαση στις διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσης έχουν σε σημαντικό βαθμό αμβλυνθεί⁴⁸ και το εκπαιδευτικό επίπεδο γυναικών και ανδρών τείνει να εξισωθεί καθώς οι γυναίκες των νεότερων γενεών δείχνουν ιδιαίτερο δυναμισμό στον εκπαιδευτικό τους βίο, εξισοροπώντας παλαιότερες εις βάρος τους ανισότητες (πίνακας 1).

⁴⁸ Ο μοναδικός χώρος στον οποίο εξακολουθούν να συντηρούνται σημαντικές ανισότητες στο επίπεδο της πρόσβασης είναι αυτός της δευτεροβάθμιας και μεταλυκειακής τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης (Ζιώγου – Καραστεργίου Σ., 2006, 544-547, Κορωναίου Α., Δημητρούλη Κ. & Τικταπανίδου Α. 2003).

Πίνακας 1. Πληθυσμός 15 ετών και άνω κατά επίπεδο εκπαίδευσης που έχει ολοκληρωθεί, ομάδες ηλικιών και φύλο (α΄ τρίμηνο 2008)

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ Σ ΚΑΙ ΦΥΛΟ	ΣΥΝΟΛΟ		ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ					
			ΕΤΩΝ 15-19	ΕΤΩΝ 20-24	ΕΤΩΝ 25-29	ΕΤΩΝ 30-44	ΕΤΩΝ 45-64	65 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ
Μεταπτυχιακός Τίτλο	Άρρενες	1,45%	0	0,09%	2,90%	0,25%	0,17%	0,60%
	Θήλειες	0,85%	0	0,24%	2,45%	1,66%	0,63%	0,08%
Πτυχίο ΑΕΙ	Άρρενες	11,57%	0	2,61%	12,14%	15,7%	15,57%	8,40%
	Θήλειες	10,98%	0	8,10%	22,34%	17,38%	11,42%	3,05%
Πτυχίο ΤΕΙ	Άρρενες	11,21%	0,07%	9,08%	21,20%	18,2%	11,05%	3,85%
	Θήλειες	10,74%	0,20%	14,30%	29,84%	18,86%	7,46%	1,26%
Απολυτήριο Λυκείου	Άρρενες	30,98%	23,63%	70,25%	40,40%	4,25%	26,20%	12,96 %
	Θήλειες	27,97%	26,01%	66,51%	30,50%	36,69%	26,59%	9,65%
Απολυτήριο Γυμνασίου	Άρρενες	14,46%	68,41%	10,27%	12,41%	1,73%	9,69%	5,71%
	Θήλειες	11,37%	67,15	6,02%	8,16%	12,05%	7,75%	3,33%
Απολυτήριο Δημοτικού	Άρρενες	26,48%	7,66%	6,87%	10,41%	1,49%	34,37%	53,30 %
	Θήλειες	30,02%	6,51%	4,39%	6,16%	12,52%	43,59%	53%
Τουλάχιστον μία τάξη δημοτικού	Άρρενες	2,55%	0,03%	0,13%	0,21%	0,03%	0,95%	10,86 %
	Θήλειες	4,66%	0,03%	0,06%	0,21%	0,29%	1,34%	17,64 %
Καθόλου Σχολείο	Άρρενες	1,26%	0,17%	0,69%	0,29%	0,04%	0,70%	4,29%
	Θήλειες	3,36%	0,10%	0,38%	0,32%	0,49%	1,18%	11,96 %
Σύνολα	Άρρενες	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
	Θήλειες	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Έρευνας εργατικού δυναμικού. Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας

Ωστόσο, στο χώρο της απασχόλησης, ο οποίος συνδέεται άμεσα με την εκπαίδευση, παρά την αύξηση του ποσοστού των εργαζόμενων γυναικών και τη μείωση της γυναικείας ανεργίας που παρουσιάζεται τα τελευταία χρόνια (πίνακας 2) το επαγγελματικό χάσμα μεταξύ των δύο φύλων παραμένει (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Διοικητική Μεταρρύθμιση 2007: 20). Είναι φανερό ότι οι διαφορετικές εκπαιδευτικές επιλογές των δύο φύλων, ως προς τον τύπο της εκπαίδευσης ή της ειδίκευσης, επηρεάζουν άμεσα και τις επαγγελματικές τους επιλογές, με αποτέλεσμα ο επαγγελματικός προσανατολισμός να έχει ζωτική σημασία για τη διαιώνιση του επαγγελματικού χάσματος λόγω φύλου. Έτσι, από τη μια οι γυναίκες τείνουν να επιλέγουν εκπαιδευτικές ειδικότητες οι οποίες αναπαράγουν στερεοτυπικές αντιλήψεις περί της δήθεν «γυναικείας φύσης», όπως για παράδειγμα τα επαγγέλματα κοινωνικής

φροντίδας και από την άλλη, οι εκπαιδευτικές επιλογές των γυναικών αντιστοιχούν σε επαγγελματικές ειδικότητες, οι οποίες παρουσιάζουν μεγαλύτερες δυσκολίες εισόδου στην αγορά εργασίας και χαμηλότερες αμοιβές.⁴⁹ Αν συνυπολογιστεί μάλιστα το γεγονός ότι, όσο χαμηλότερη είναι η κοινωνικοοικονομική προέλευση των γυναικών, τόσο περισσότερο διαδεδομένες είναι τέτοιου τύπου επιλογές (<http://www.rc.auth.gr/analekta/articles/4.4.doc>), γίνεται περισσότερο κατανοητό το μέγεθος της επίδρασης του παραπάνω αλυσιδωτού φαινομένου στην κοινωνική συνοχή.

Πίνακας 2. Ποσοστά απασχόλησης και ανεργίας συνολικά και κατά φύλο στην Ελλάδα (15-64 ετών)

Έτος	Απασχόληση			Ανεργία		
	Συνολικό	Άνδρες	Γυναίκες	Συνολικό	Άνδρες	Γυναίκες
2001	56,3%	71,4%	41,5%	10,8%	7,3%	16,2%
2002	57,5%	72,2%	42,9%	10,3%	6,8%	15,6%
2003	58,7%	73,4%	44,3%	9,7%	6,2%	15,0%
2004	59,4%	73,7%	45,2%	10,5%	6,6%	16,2%
2005	60,1%	74,2%	46,1%	9,8%	6,1%	15,3%
2006	61,0%	74,6%	47,4%	8,8%	5,6%	13,4%
2007*				8,1%	5,0%	12,6%

Πηγή: Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων 2005-2008, Έκθεση Εφαρμογής 2007

*Στοιχεία β' τριμήνου 2007

Παρόμοια είναι και η κατάσταση που επικρατεί και στο επίπεδο της κατάληψης θέσεων ευθύνης και αιρετών θέσεων από γυναίκες. Ιδιαίτερα στις αιρετές θέσεις οι γυναίκες εμφανίζουν εξαιρετικά χαμηλή συμμετοχή.⁵⁰ Οι γυναίκες βουλευτές το έτος 1996 ανέρχονταν σε 19 (6,3%), το έτος 2000 σε 31 (10,3%), ενώ μετά τις εκλογές του 2004 ήταν μόλις 39 (13%). Οι γυναίκες ευρωβουλευτές το έτος 1999 ανέρχονταν σε 4 (16%), ενώ μετά τις εκλογές του 2004 ήταν μόλις 7 (28,8%). Στις νομαρχιακές εκλογές του 2006, από το σύνολο των 57 θέσεων εκλέχτηκαν 2 γυναίκες νομάρχες (3,5%). Αντίστοιχα, στις δημοτικές εκλογές του 2006, από το σύνολο των 1.033 αιρετών θέσεων,

⁴⁹ Οι γυναίκες κατευθύνονται κατά προτεραιότητα σε επαγγέλματα και κλάδους όπου οι μέσες αποδοχές, ανεξαρτήτως φύλου, είναι χαμηλές. Το 50% περίπου της διαφοράς του μέσου γυναικείου από το μέσο ανδρικό μισθό εξηγείται από την άνιση πρόσβαση των δύο φύλων στα επαγγέλματα (Karamessini, Ioakimoglou, 2002, Γιαννακούρου, Σουμέλη, 2002).

⁵⁰ Σύμφωνα με έρευνα του Κ.Ε.Θ.Ι. για τις αντιλήψεις των πολιτών σχετικά με τη συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική, το κυριότερο εμπόδιο που συναντούν οι γυναίκες πολιτικοί στην εκλογή τους είναι η δυσπιστία που αντιμετωπίζουν λόγω του φύλου τους. Ωστόσο, εκτός από τις δυσκολίες πρόσβασης των γυναικών σε αιρετές θέσεις της πολιτικής, οι γυναίκες αντιμετωπίζονται από τους πολίτες ως περισσότερο ειδικές για την επίλυση προβλημάτων που σχετίζονται με τους τομείς στους οποίους, παραδοσιακά, οι γυναίκες διαδραματίζουν σημαντικότερο ρόλο, όπως είναι η κοινωνική πρόνοια και η κοινωνική πολιτική, η εκπαίδευση, ο πολιτισμός, κ.λπ. (Αρβανίτης, Κ., Βλαχογιάννη, Γλ., Μαντά, Μ., Ξυδοπούλου, Ε. & Παπαγιαννοπούλου, Μ. 2006, 227-230).

εκλέχτηκαν μόλις 32 γυναίκες δήμαρχοι (3,1%). Διαχρονικά η πρόοδος ήταν ελάχιστη, καθώς τα αντίστοιχα ποσοστά στις νομαρχιακές και δημοτικές εκλογές του 2002, ήταν 1,75% και 2,03% (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Διοικητική Μεταρρύθμιση 2007: 24).

Σε θεσμικό και νομοθετικό επίπεδο έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια σημαντικές παρεμβάσεις για την εξάλειψη των έμφυλων διακρίσεων. Ωστόσο, η εξάλειψη των διακρίσεων δε συνεπάγεται και άρση των ανισοτήτων (Παντελίδου-Μαλούτα 1996). Σε επίπεδο αντιλήψεων, νοοτροπιών και κουλτούρας η πρόοδος δεν είναι αντίστοιχη. Όπως εξηγεί η Βιτσιλάκη-Σορωνιάτη: *«Στη χώρα μας έχουν επιτευχθεί αρκετές θεσμικές παρεμβάσεις προς τη νομική κατοχύρωση της ισότητας των φύλων, αλλά η καθημερινή πρακτική, προσωπικά βιωμένη ή/και επιστημονικά τεκμηριωμένη επιβεβαιώνει ότι η ισότητα αυτή είναι ακόμα μακριά από την επίτευξή της»* (Βιτσιλάκη-Σορωνιάτη 1997, 586). Η προβληματική του φύλου δεν έχει εισχωρήσει δυναμικά στην ελληνική κοινωνία, καθώς οι αλλαγές δεν προήλθαν κατά κύριο λόγο μέσα από διαδικασίες της κοινωνίας των πολιτών για την ανασηματοδότηση του φύλου, αλλά απαιτήθηκε πάντα η εντατική παρέμβαση και συνδρομή του κράτους. Η παραγωγή και αναπαραγωγή κοινωνικών νοημάτων, αντιλήψεων και αξιών που αφορούν στη θέση της γυναίκας και αντιστοιχούν σε ρόλους είναι μια εξαιρετικά σύνθετη διαδικασία που αφορά στο σύνολο των σχέσεων οικονομικής παραγωγής και κοινωνικής αναπαραγωγής. Το κράτος είναι δυνατό να επέμβει στη διαδικασία αυτή κυρίως μέσω της εκπαίδευσης, που αποτελεί τον πρώτο χώρο κοινωνικοποίησης του ατόμου σε εξωτερικό προς την οικογένεια περιβάλλον.

Ο χώρος της εκπαίδευσης αποτελεί λοιπόν το στρατηγικό πεδίο παρέμβασης με στόχο την καταπολέμηση των στερεοτύπων. Η προτεραιότητα αυτή κρίνεται ότι πρέπει να διατηρηθεί και στην επόμενη περίοδο, μετά τη λήξη του τετραετούς προγράμματος δράσης της Γ.Γ.Ι. Τη σημασία της προτεραιότητας αυτής επιβεβαιώνουν πρόσφατες έρευνες σχετικά με τις αντιλήψεις της ελληνικής κοινωνίας για τις έμφυλες σχέσεις (Παντελίδου-Μαλούτα, Κακεπάκη, Νικολάου, υπό έκδοση).

Η αύξηση της ικανοποίησης για τη θέση των Ελληνίδων στην κοινωνία κατά την τελευταία εικοσαετία είναι σημαντική (πίνακας 3). Καθρεπτίζει, ωστόσο, κυρίως τις θεσμικές και νομοθετικές αλλαγές και δείχνει ένα σχετικό εφησυχασμό της ελληνικής κοινωνίας σχετικά με το θέμα των έμφυλων ανισοτήτων.

Πίνακας 3. Ικανοποίηση από τη θέση των Ελληνίδων στη σημερινή κοινωνία (θετικές απαντήσεις)

	Γυναίκες		Άνδρες	
	2006	1988	2006	1988
Σύνολο χώρας	70	50,4	84,2	58,6
<i>Πηγή: Παντελίδου-Μαλούτα Μ., Κακεπάκη Μ., Νικολάου Α., υπό έκδοση</i>				

Ο εφησυχασμός της ελληνικής κοινωνίας είναι φανερός από τη μεγάλη αύξηση των ποσοστών αυτών που δηλώνουν ότι οι γυναίκες δε βρίσκονται σε κατώτερη θέση από τους άνδρες. Ιδιαίτερα μεταξύ των ανδρών που δε βιώνουν με άμεσο τρόπο τις έμφυλες ανισότητες ο εφησυχασμός εμφανίζεται εντονότερος. Όπως είναι φανερό από τον πίνακα 5, το 2006 το 59,4% των γυναικών και το 73,3% των ανδρών θεωρούσαν ότι οι γυναίκες δε βρίσκονται σε κατώτερη θέση από τους άνδρες, ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά το 1988 ήταν 36% και 43,4% αντίστοιχα. Έτσι, ενώ μειώνονται τα ποσοστά ανδρών και γυναικών που θεωρούν ότι «είναι φυσικό οι γυναίκες να βρίσκονται σε κατώτερη θέση», μόλις μια στις τρεις γυναίκες και ένας στους έξι άνδρες θεωρούσαν το 2006 ότι «οι γυναίκες βρίσκονται σε κατώτερη θέση, και αυτό αποτελεί πρόβλημα προς επίλυση, ενώ το αντίστοιχα ποσοστά το 1988 ήταν σχεδόν 50%.

Πίνακας 4. Αντιλήψεις για την κατώτερη θέση των γυναικών

	Γυναίκες		Άνδρες	
	2006	1988	2006	1988
Είναι φυσικό οι γυναίκες να βρίσκονται σε κατώτερη θέση	7,4%	14,1%	8,8%	10,8%
Οι γυναίκες δε βρίσκονται σε κατώτερη θέση από τους άνδρες	59,4%	36%	73,3%	43,4%
Οι γυναίκες βρίσκονται σε κατώτερη θέση, και αυτό αποτελεί πρόβλημα προς επίλυση	33,1%	49,8%	17,9%	45,8%
<i>Πηγή: Παντελίδου-Μαλούτα Μ., Κακεπάκη Μ., Νικολάου Α., υπό έκδοση</i>				

Δεν είναι τυχαίο ότι οι αντιλήψεις της ελληνικής κοινωνίας σε μια σειρά από κρίσιμους τομείς, όπως η συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική, η φροντίδα των παιδιών και του νοικοκυριού, καθώς και η γυναικεία εργασία παρουσιάζουν διαφοροποιήσεις κατά τις τελευταίες δύο δεκαετίες προς την κατεύθυνση της ισότητας, απέχουν ακόμα ωστόσο σημαντικά από να θεωρούνται ικανοποιητικές.

Στο επίπεδο της συμμετοχής των γυναικών στην πολιτική οι ακραίες ανδροκρατικές απόψεις δείχνουν σημαντική υποχώρηση. Τα ποσοστά των ανδρών και των γυναικών που δηλώνουν ότι συμφωνούν απόλυτα με τις φράσεις «η πολιτική είναι κυρίως

υπόθεση των ανδρών» ή «η γυναίκα πρέπει να ψηφίζει ότι και ο άντρας της» εμφανίζουν έντονα πτωτική τάση από το 1998 ως το 2006 (πίνακας 5) και μπορεί κανείς να πει με σχετική ασφάλεια ότι τέτοιου είδους απόψεις τείνουν να τεθούν οριστικά στο περιθώριο. Ωστόσο, και αυτοί που διαφωνούν απόλυτα (άνδρες και γυναίκες) με τις παραπάνω φράσεις εμφανίζουν μειωμένα ποσοστά, με αποτέλεσμα να αυξάνονται όσοι έχουν ενδιάμεσες απόψεις (μερική συμφωνία ή διαφωνία).

Πίνακας 5. Συμφωνούν απόλυτα / διαφωνούν απόλυτα ότι:

Συμφωνούν απόλυτα (%)	Γυναίκες		Άνδρες	
	2006	1988	2006	1988
Η πολιτική πρέπει να είναι κυρίως υπόθεση των ανδρών	2,1	15	3,1	10,1
Σε μια οικογένεια η γυναίκα πρέπει να ψηφίζει ότι και ο άνδρας της	3,3	15,4	5,4	10,6
Διαφωνούν απόλυτα (%)				
Η πολιτική πρέπει να είναι κυρίως υπόθεση των ανδρών	62,8	65,7	52,6	70,1
Σε μια οικογένεια η γυναίκα πρέπει να ψηφίζει ότι και ο άνδρας της	60,6	68,8	52,4	71,9
<i>Πηγή: Παντελίδου-Μαλούτα Μ., Κακεπάκη Μ., Νικολάου Α., υπό έκδοση</i>				

Σε πιο πρακτικά θέματα της καθημερινής ζωής, που είναι ωστόσο εξαιρετικά σημαντικά, καθώς αποτελούν βασικές όψεις του χώρου της κοινωνικής αναπαραγωγής, όπως αυτά της φροντίδας των παιδιών και του νοικοκυριού, και συνιστούν έναν εξαιρετικά σημαντικό χώρο ανάπτυξης των έμφυλων ανισοτήτων με έντονες επιπτώσεις σε όλες τις άλλες πτυχές της ζωής, η αλλαγή των αντιλήψεων προς μια εξισωτική κατεύθυνση εμφανίζεται στην ελληνική κοινωνία πιο ισχνή και αργή, και σε ορισμένες περιπτώσεις όχι ευθύγραμμη. Οι γυναίκες εμφανίζουν σαφή πρόοδο σε όλα τα σχετικά ερωτήματα, αποκτώντας την τελευταία εικοσαετία πιο εξισωτικές αντιλήψεις, καθώς και η πραγματικότητα της καθημερινής ζωής τους αλλάζει μέσα από τη σταδιακή ένταξη περισσότερων γυναικών στην εργασία. Δεν ισχύει, ωστόσο, το ίδιο και για τους άνδρες. Έτσι, ενώ από τη μια οι άνδρες που θεωρούν τη φροντίδα των παιδιών και τις δουλειές του σπιτιού αποκλειστική υπόθεση της γυναίκας εμφανίζουν μεγάλη μείωση μεταξύ των 1988 και 2006, από την άλλη αυξάνονται τα ποσοστά των ανδρών που θεωρούν τα παιδιά και το σπίτι αποτελεί κυρίως υπόθεση της γυναίκας, όπου ο άντρας πρέπει μόνο βοηθητικά να συμβάλλει.⁵¹ Ταυτόχρονα ελαφρά μείωση παρουσιάζουν τα ποσοστά των

⁵¹ Αντίστοιχα είναι τα ευρήματα ερευνών σχετικά με το ρόλο των ανδρών στις οικογενειακές εργασίες. Σύμφωνα με τη Μαράτου-Αλιπράντη, η συμμετοχή των συζύγων στις οικιακές εργασίες είναι σχετικά ασήμαντη. Μόνο σε εξωτερικές εργασίες της οικογένειας και κυρίως στα ψώνια συμμετείχαν περισσότεροι από τους μισούς άνδρες. Η έρευνα δείχνει μεγάλη ανισότητα μεταξύ των φύλων στην κατανομή του χρόνου

ανδρών που δηλώνουν ότι οι παραπάνω βασικές για την κοινωνική αναπαραγωγή εργασίες είναι υπόθεση και των δύο φύλων εξίσου. Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι τα ποσοστά τόσο των ανδρών όσο και των γυναικών που πιστεύουν ότι η φροντίδα των παιδιών και του σπιτιού είναι κυρίως ή αποκλειστικά υπόθεση του άντρα είναι ουσιαστικά μηδενικά. Το στοιχείο αυτό δείχνει ότι η ελληνική κοινωνία δεν έχει καταφέρει να διαμορφώσει μια συνολικά διαφορετική εμπειρία στον καταμερισμό των οικιακών εργασιών, ούτε στο επίπεδο μειοψηφικών - παραδειγματικών θυλάκων.

Πίνακας 6. Πιστεύουν ότι η φροντίδα των παιδιών και οι δουλειές του σπιτιού πρέπει να είναι:

	Γυναίκες		Άνδρες	
	2006	1988	2006	1988
Αποκλειστικά υπόθεση της γυναίκας	5,1%	8,9%	6,4%	11,5%
Κυρίως υπόθεση της γυναίκας, με τη βοήθεια όμως και του άνδρα	39,9%	42,0%	50,0%	44,2%
Υπόθεση και των δυο εξίσου	54,5%	49,0%	42,8%	44,2%
Κυρίως υπόθεση του άνδρα, με τη βοήθεια όμως και της γυναίκας	0,2%	-	0,8%	0,1%
Αποκλειστικά υπόθεση του άνδρα	0,3%	0,1%	-	-
<i>Πηγή: Παντελίδου-Μαλούτα Μ., Κακεπάκη Μ., Νικολάου Α., υπό έκδοση</i>				

Τέλος, στο επίπεδο της εργασίας των γυναικών οι αντιλήψεις των ελλήνων/-ίδων παρουσιάζονται σε σημαντικό βαθμό προσαρμοσμένες στη σταδιακά διαφοροποιούμενη εργασιακή κατάσταση των γυναικών. Ωστόσο και εδώ, η πορεία προς περισσότερο εξισωτικές αντιλήψεις δεν είναι ευθύγραμμη. Έτσι, ενώ τα ποσοστά ανδρών και γυναικών που πιστεύουν ότι «οι γυναίκες πρέπει να μην εργάζονται ή να σταματούν την εργασία τους ταυτόχρονα με το γάμο» παρουσιάζουν σημαντική μείωση, τα αντίστοιχα ποσοστά εκείνων που πιστεύουν ότι «οι γυναίκες είναι καλύτερο να σταματούν την εργασία τους μέχρι να μεγαλώσουν τα παιδιά τους» παρουσιάζουν τεράστια αύξηση (πίνακας 7). Ταυτόχρονα, τόσο μεταξύ των ανδρών όσο και μεταξύ των γυναικών μειώνεται το ποσοστό εκείνων που θεωρούν ότι «οι γυναίκες πρέπει να εργάζονται συνεχώς μέχρι τη σύνταξη». Με άλλα λόγια, σημαντικό τμήμα της ελληνικής κοινωνίας (54% των γυναικών και 60% των ανδρών) θεωρεί ότι η εργασία δεν αποτελεί

φροντίδας των παιδιών, με βάση την οποία οι γυναίκες αφιερώνουν περίπου τρεις φορές περισσότερο χρόνο σε σχέση με τους άνδρες (Μαράτου-Αλιπράντη, 1995, 86 και 99). Σύμφωνα με την Κορωναίου, μόλις ένας στους τρεις άνδρες ασχολούνται με τις εσωτερικές δουλειές του νοικοκυριού, ενώ εννιά στους δέκα αναλαμβάνουν εξωτερικές εργασίες. Σε σχέση με τη φροντίδα των παιδιών επτά στους δέκα άνδρες αναλαμβάνουν τις μετακινήσεις τους, ενώ στις υπόλοιπες εργασίες φροντίδας που πραγματοποιούνται στο εσωτερικό του νοικοκυριού (όπως τάισμα, καθαριότητα, διάβασμα και ύπνος παιδιών) συμμετέχει ένας πολύ μικρός αριθμός ανδρών. Ακόμα όμως και σε εξωτερικές εργασίες που σχετίζονται με τη φροντίδα των παιδιών όπως η επίσκεψη στο σχολείο των παιδιών η πλειονότητα των ανδρών δεν συμμετέχει (Κορωναίου 2006, 50-52).

αναπόσπαστο τμήμα και διαρκές χαρακτηριστικό της βιογραφίας των γυναικών, αλλά εξαρτάται από την πορεία των οικογενειακών τους υποχρεώσεων.

Πίνακας 7. Νομίζετε ότι είναι καλύτερο για τις γυναίκες:

	Γυναίκες		Άνδρες	
	2006	1988	2006	1988
Να μην εργάζονται	2,8%	7,1%	6,8%	14,9%
Να εργάζονται μέχρι να παντρευτούν	3,0%	4,5%	3,0%	9,2%
Να εργάζονται μέχρι να κάνουν παιδιά	9,3%	9,3%	13,5%	9,4%
Να σταματούν την εργασία μέχρι να μεγαλώσουν τα παιδιά τους και να ξαναδουλεύουν μετά	39,0%	21,4%	36,9%	21,0%
Να εργάζονται συνεχώς μέχρι τη σύνταξη	45,9%	57,6%	39,9%	45,6%
<i>Πηγή: Παντελίδου-Μαλούτα Μ., Κακεπάκη Μ., Νικολάου Α., υπό έκδοση</i>				

5. ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

Στο πλαίσιο της λογικής της βασικής προτεραιότητας για την καταπολέμηση των στερεοτύπων στην εκπαίδευση η Γ.Γ.Ι. τόσο ανεξάρτητα όσο και σε συνεργασία με άλλους φορείς, όπως το Κ.Ε.Θ.Ι., το ΥΠ.Ε.Π.Θ. και ο Ο.Α.Ε.Δ. ενεπλάκη σε μια σειρά από προγράμματα που αφορούν στην εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση. Τα προγράμματα αυτά σχετίζονται με την επιμόρφωση και ευαισθητοποίηση εκπαιδευτικών, την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών εγχειριδίων της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης από την πλευρά του φύλου, την ενίσχυση βιβλιοθηκών σχολικών μονάδων σχετικά με θέματα φύλου, τον επαναπροσδιορισμό του επαγγελματικού προσανατολισμού, την ενίσχυση της συμβουλευτικής στη βιβλιογραφία και τη συγγραφή εργασιών με θέματα ισότητας.

Στο πλαίσιο αυτό, τα τελευταία χρόνια πραγματοποιήθηκαν εκπαιδευτικές επισκέψεις και ενημερωτικές διαλέξεις σε γυμνάσια, λύκεια και Τ.Ε.Ε. από όλη την Ελλάδα σε μαθητές/-τριες και καθηγητές/-τριες των Εκπαιδευτικών Οργανισμών. Επιπρόσθετα, η Γ.Γ.Ι. ανταποκρίθηκε στα αιτήματα σχολικών, δημοτικών και λοιπών φορέων για τον εμπλουτισμό των βιβλιοθηκών τους με εκδοτικό υλικό της Γ.Γ.Ι.. Συγκεκριμένα, την περίοδο 2004-2007 η Γ.Γ.Ι. συνεργάστηκε με οκτώ (8) Σχολεία (4 στην Αθήνα και 4 στην Περιφέρεια), δύο (2) Συλλόγους Γονέων (στην Αθήνα), δύο (2) Δημοτικές Βιβλιοθήκες (στην Περιφέρεια), ένα (1) Σύλλογο Πολυτέκνων (στην Περιφέρεια), προκειμένου να εμπλουτισθούν οι βιβλιοθήκες τους, και με ένα (1) Σχολείο (στην Περιφέρεια) για να υποστηριχθεί εκδήλωση με θέμα την ενδοοικογενειακή βία.

Ιδιαίτερη, ωστόσο, βαρύτητα δόθηκε σε τέσσερα Προγράμματα, τα οποία περιλαμβάνουν ένα σημαντικό τμήμα του φάσματος των έμφυλων ανισοτήτων στην εκπαίδευση, ενώ συνδέονται και με τις επαγγελματικές ανισότητες. Τα Προγράμματα και Έργα αυτά ήταν τα εξής: «Θετικές ενέργειες υπέρ των γυναικών στις Σχολές Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (μελέτη – έρευνα- βιβλιογραφία – ενίσχυση βιβλιοθηκών)», «Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις υπέρ των γυναικών», «Ευαισθητοποίηση εκπαιδευτικών και παρεμβατικά προγράμματα για την προώθηση της ισότητας των φύλων», και «Παρατηρητήριο για την ισότητα στην εκπαίδευση».

Το Έργο «Θετικές ενέργειες υπέρ των γυναικών στις Σχολές Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης» υλοποιείται από τη Γ.Γ.Ι. στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση (Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. ΙΙ, 4.1.1στ) του Γ' Κ.Π.Σ. Το Έργο αποτελεί μια ενδιαφέρουσα παρέμβαση στον ιδιαίτερα κρίσιμο, τόσο για την εκπαίδευση όσο και για την απασχόληση, χώρο της

αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης, όπου οι έμφυλες ανισότητες εμφανίζονται σχετικά οξυμένες στο επίπεδο τόσο της πρόσβασης όσο και του οριζόντιου διαχωρισμού με βάση το φύλο.

Βασικός στόχος του Έργου είναι η ευαισθητοποίηση μαθητών/-τριών και εκπαιδευτικών και η καταπολέμηση των διακρίσεων και του επαγγελματικού διαχωρισμού μεταξύ των δύο φύλων μέσα από την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στον τομέα της τεχνολογικής εκπαίδευσης. Για το σκοπό αυτό και στο πλαίσιο του Έργου ανατέθηκε στο Ινστιτούτο Κοινωνικής Καινοτομίας και το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών η σύνταξη βιβλιογραφικής μελέτης, η οποία είχε τίτλο *«Μελέτη της εθνικής και διεθνούς βιβλιογραφίας σε θέματα ισότητας και εκπόνηση καταλόγου βιβλιογραφίας θεμάτων ισότητας για τον εμπλουτισμό των βιβλιοθηκών των Τ.Ε.Ε. και των Ι.Ε.Κ. της χώρας»*. Η μελέτη αυτή αποτελεί έναν εξαιρετικά χρήσιμο οδηγό για κάθε μελετητή/-τρια και ενδιαφερόμενο/-η σε θέματα φύλου, καθώς περιέχει βιβλιογραφικούς οδηγούς για το σύνολο των θεμάτων ισότητας των φύλων (θεωρία, ιστορία, εκπαίδευση, εργασία, πολιτική, πολιτισμός, μετανάστευση, νομοθεσία, κ.λπ.). Η μελέτη διανεμήθηκε σε εκπαιδευτικές μονάδες αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης που υπάγονται στους φορείς: Οργανισμός Γεωργικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Κατάρτισης και Απασχόλησης (Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α.), Οργανισμός Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ο.Τ.Ε.Κ.), Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.), Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ο.Ε.Ε.Κ.), Υπουργείο Υγείας και Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠ.Ε.Π.Θ.) και με βάση τους βιβλιογραφικούς καταλόγους 764 Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια (Τ.Ε.Ε.), Επαγγελματικές Σχολές (ΕΠΑ.Σ.), Επαγγελματικά Λύκεια (ΕΠΑ.Λ.) και Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.), παράγγειλαν και απέκτησαν δωρεάν –μέσω του προγράμματος– βιβλία αξίας χιλίων ευρώ για τις βιβλιοθήκες τους σχετικά με την ισότητα των φύλων με σκοπό να τα εντάξουν με τον ένα ή άλλο τρόπο στην εκπαιδευτική διαδικασία. Συνολικά διατέθηκαν στις βιβλιοθήκες περισσότεροι από 38.000 τίτλοι.

Παράλληλα, στο πλαίσιο του Έργου δημιουργήθηκε ηλεκτρονικό κανάλι (on line) σύνδεσης των βιβλιοθηκών των Τ.Ε.Ε. και Ι.Ε.Κ. με τη βιβλιοθήκη γυναικείων θεμάτων της Γενικής Γραμματείας Ισότητας, προκειμένου μαθητές/-τριες και εκπαιδευτικοί να έχουν τη μέγιστη δυνατή πρόσβαση σε εκπαιδευτικό, πληροφοριακό και επιστημονικό υλικό. Τμήμα του πλούσιου αρχείου της βιβλιοθήκης της Γ.Γ.Ι. ψηφιοποιείται και είναι δυνατό να μεταβιβάζεται στους/στις ενδιαφερόμενους/-ες με ηλεκτρονικό τρόπο, ενώ το υλικό που παραμένει σε έντυπη μορφή διατίθεται προς δανεισμό. Το Έργο αυτό βρίσκεται σε απόλυτα θετική κατεύθυνση, ενώ τμήματά του όπως η μελέτη της

βιβλιογραφίας, η διαμόρφωση βιβλιογραφικού οδηγού, η ψηφιοποίηση αρχείων της βιβλιοθήκης και η δημιουργία ηλεκτρονικού καναλιού μπορούν να αποτελέσουν χρήσιμα εργαλεία και για άλλες μελλοντικές δράσεις ή Έργα πέραν του συγκεκριμένου. Μοναδικό ερωτηματικό για την αποτελεσματικότητα του Έργου αποτελεί η κατάλληλη και ευρεία χρήση των δυνατοτήτων που παρέχονται στους/στις εκπαιδευτικούς και τους/τις μαθητές/-τριες της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, καθώς η παροχή δυνατοτήτων δε συνεπάγεται πάντα την καλή τους χρήση. Συνεπώς, ως αδυναμία του Έργου μπορεί να θεωρηθεί ότι δεν αναπτύχθηκαν μηχανισμοί κινητροδότησης και εξασφάλισης της ένταξης των παρεχόμενων βιβλίων στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Το Έργο «Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις υπέρ των γυναικών» που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του Ε.Π. «Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση 2000-2006» του Γ΄ Κ.Π.Σ., δεν αφορά αποκλειστικά ή κυρίως στην εκπαίδευση. Κρίθηκε, ωστόσο, σκόπιμο να ενταχθεί στην παρούσα μελέτη καθώς αφενός αποτελεί μια πολύ σημαντική δραστηριότητα της Γ.Γ.Ι. με πολύ θετικά χαρακτηριστικά, καθώς επιλέχθηκε και παρουσιάστηκε ως παράδειγμα καλής πρακτικής στο Ευρωπαϊκό Συνέδριο και στην Άτυπη Συνάντηση των Υπουργών για την Ισότητα των Φύλων στη Λισαβόνα στις 4 Οκτωβρίου 2007 και αφετέρου σχετίζεται με δράσεις κατάρτισης. Πρόκειται για ένα σημαντικό Έργο, όπου η κατάρτιση συνδέεται άμεσα με την απασχόληση των γυναικών. Το Έργο ήταν αποτέλεσμα της συνεργασίας μεταξύ Γ.Γ.Ι., Κ.Ε.Θ.Ι. και Ο.Α.Ε.Δ. και εφαρμόστηκε σε όλες τις Περιφέρειες της χώρας. Από το πρόγραμμα ωφελήθηκαν 9.018 γυναίκες. Εξ αυτών 4.676 βρήκαν απασχόληση μέσω του Ο.Α.Ε.Δ.. Συγκεκριμένα 2.074 προωθήθηκαν σε νέες θέσεις εργασίας, 1.194 σε θέσεις απόκτησης εργασιακής εμπειρίας (stage), ενώ 1.408 ευνοήθηκαν από ειδικά διαμορφωμένα προγράμματα για τους/τις Νέους/-ες Ελεύθερους/-ες Επαγγελματίες. Τις ανάγκες απασχόλησης των υπόλοιπων κάλυψαν οι 17 τοπικές συμπράξεις που είχε διαμορφώσει η Γ.Γ.Ι. με τη συνεργασία τοπικών αυτοδιοικήσεων, Μ.Κ.Ο., Επιμελητηρίων, φορέων, εργοδοτικών οργανώσεων και τοπικών εργατικών κέντρων. 789 γυναίκες ωφελήθηκαν από προγράμματα κατάρτισης για βελτίωση των δεξιοτήτων τους. Τα προγράμματα κατάρτισης ήταν, επί το πλείστον, ήδη υφιστάμενα, ενώ ανάλογα με την πορεία της συμβουλευτικής και τις τοπικές συνθήκες διαγνώστηκε η ανάγκη και για νέα προγράμματα κατάρτισης.

Στα θετικά του Έργου, που το αναδεικνύουν σε καλή πρακτική, πρέπει να καταγραφούν τα εξής στοιχεία: α) Για πρώτη φορά διαμορφώθηκε ένας γιγάντιος μηχανισμός που κάλυψε το σύνολο της χώρας. Πρόκειται για 17 συμπράξεις στις οποίες

συμμετείχαν περίπου 240 φορείς, β) Το Έργο πραγματοποιήθηκε με ενιαία και καταγεγραμμένη μεθοδολογία, για την οποία ήταν υπεύθυνο το Κ.Ε.Θ.Ι.. Περισσότεροι/-ες από 1.000 σύμβουλοι απασχόλησης που εργάστηκαν στις τοπικές δομές, έλαβαν εκπαίδευση από το Κ.Ε.Θ.Ι., γ) Διασφαλίστηκε η υλοποίηση του προγράμματος σε ολόκληρη τη χώρα, ώστε κάθε γυναίκα -ανεξάρτητα με τον τόπο κατοικίας της- να έχει τη δυνατότητα να επωφεληθεί, δ) Μέσω του Έργου υπήρξε διαμεσολάβηση για όλα τα τρέχοντα προγράμματα. Με άλλα λόγια εξασφαλίστηκε η συμπληρωματικότητά του με όλα τα υπόλοιπα Έργα του Ε.Κ.Τ., ε) Η συμβουλευτική συνδέθηκε κατευθείαν με τις ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης, και στ) Καθ' όλη τη διάρκεια του Έργου υπήρχε on line παρακολούθηση της υλοποίησής του.

Το Έργο «Ευαισθητοποίηση εκπαιδευτικών και παρεμβατικά προγράμματα για την προώθηση της ισότητας των φύλων» (ΕΠΕΑΕΚ II – Γ' Κ.Π.Σ., 4.1.1.α) υλοποιείται από το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.), το οποίο εποπτεύεται από τη Γενική Γραμματεία Ισότητας, σε συνεργασία με το ΥΠ.Ε.Π.Θ.. Αντικείμενο του Έργου είναι η ευαισθητοποίηση – επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε θέματα ισότητας των φύλων. Η επιμόρφωση υλοποιείται μέσα από ένα σύστημα υποστήριξης, εμψύχωσης και εποπτείας από ειδικούς/-ές Επιμορφωτές/-τριες. Στόχοι της επιμόρφωσης είναι η παροχή γνώσεων και κατευθύνσεων για τα Παρεμβατικά Προγράμματα που υλοποιούν οι εκπαιδευτικοί και η ενημέρωση των εκπαιδευτικών σχετικά με τους τρόπους και τα μέσα που μπορούν να συμβάλλουν στην εξάλειψη των ανισοτήτων και την καταπολέμηση των παραδοσιακών στερεοτύπων. Οι εκπαιδευτικοί επιμορφώνονται με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορούν να εντοπίζουν την ανισότητα, τις διακρίσεις και τα στερεότυπα, να εκφέρουν επιστημονικό και πειστικό λόγο για την ισότητα των φύλων και να διαμορφώσουν μια ολοκληρωμένη προσωπική αντίληψη για τον τρόπο δόμησης των σχέσεων των φύλων. Κατά τη διάρκεια του Έργου (2003–2008) συστάθηκαν 850 συμπράξεις σε 13 Περιφέρειες της Χώρας. Στο πρόγραμμα συμμετείχαν 4.576 Σχολικές Μονάδες (3.584 Δευτεροβάθμιας Γενικής Εκπαίδευσης, 779 Δευτεροβάθμιας Τεχνολογικής Εκπαίδευσης και 213 Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης). Επιμορφώθηκαν 8.502 εκπαιδευτικοί, ενώ συμμετείχαν συνολικά 112.515 μαθητές/-τριες (52.802 αγόρια και 59.713 κορίτσια). Πραγματοποιήθηκαν 850 παρεμβατικά προγράμματα με τη μορφή διδακτικής παρέμβασης ή παρεμβατικής δραστηριότητας.

Η λειτουργία, τέλος, του Παρατηρητηρίου παρακολούθησης και αξιολόγησης των δράσεων της εκπαιδευτικής πολιτικής για την ισότητα των φύλων, αποτελεί το σημαντικότερο Έργο, το οποίο αναμένεται να αποδώσει θετικά αποτελέσματα για τη χάραξη μελλοντικών πολιτικών. Το Έργο, μέρος του οποίου αποτελεί η παρούσα μελέτη,

είναι προϊόν συνεργασίας μεταξύ της Γενικής Γραμματείας Ισότητας (Γ.Γ.Ι.), η οποία έχει την ευθύνη του σχεδιασμού της πολιτικής ισότητας σε όλους τους τομείς, και του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.). Το Παρατηρητήριο στοχεύει μέσα από τη συστηματική καταγραφή και αξιολόγηση των ακολουθούμενων πολιτικών και παρεμβάσεων στην επιτυχή αντιμετώπιση της έλλειψης κεντρικά σχεδιασμένης εκπαιδευτικής πολιτικής για την ισότητα των φύλων με σημαντικές προεκτάσεις στο χώρο της απασχόλησης. Η λειτουργία του Παρατηρητηρίου θα δώσει τη δυνατότητα για μια ολοκληρωμένη εικόνα και αντίληψη σχετικά τόσο με τις ακολουθούμενες πολιτικές σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο όσο και με τα πραγματικά προβλήματα έμφυλης ανισότητας στην εκπαίδευση. Έτσι, θα δοθεί η ευκαιρία εδραίωσης της προσπάθειας που καταβάλλεται τα τελευταία χρόνια για την ενίσχυση και διεύρυνση των πολιτικών ισότητας των φύλων. Μεταξύ των άλλων, στόχοι του Έργου είναι η δημιουργία ενός μηχανισμού διαβούλευσης και συνεργασίας των φορέων που εμπλέκονται στην εκπαίδευση, η χαρτογράφηση των σχετικών με την έμφυλη ισότητα στην εκπαίδευση πολιτικών, η ανάδειξη και διάδοση καλών πρακτικών, η ευαισθητοποίηση στελεχών στους αρμόδιους φορείς και η διατύπωση προτάσεων προς τα κέντρα λήψης των αποφάσεων.

6. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Στην προηγούμενη ενότητα υποστηρίχθηκε η ανάγκη διατήρησης του βασικού άξονα προτεραιότητας που αφορά στην πολιτική της καταπολέμησης των στερεοτύπων και αναλύθηκαν οι λόγοι για τους οποίους η ανάγκη αυτή παραμένει σημαντική, πιθανώς όχι μόνο για το άμεσο μέλλον, αλλά και μακροχρόνια. Στο πλαίσιο της προτεραιότητας αυτής διατυπώνονται παρακάτω οι προτάσεις πολιτικής. Οι προτάσεις είναι δομημένες σε δύο επίπεδα. Στο πρώτο επίπεδο αφορούν στη συνέχιση, εξέλιξη, επέκταση και βελτίωση των δράσεων που έχουν πραγματοποιηθεί τα τελευταία χρόνια. Στο δεύτερο επίπεδο διατυπώνονται προτάσεις που, σε κάποιο βαθμό, υπερβαίνουν τις μέχρι τώρα δράσεις και στοχεύουν στην -κατά το δυνατό- πιο ολοκληρωμένη παρέμβαση της Γ.Γ.Ι. στα θέματα της ισότητας των φύλων στην εκπαίδευση και κατ' επέκταση στην απασχόληση. Πρέπει να σημειωθεί ότι η προσέγγιση με βάση την οποία διατυπώνονται οι προτάσεις εμφορούνται από την ιδέα ότι ο ρόλος της Γ.Γ.Ι. δεν αφορά κυρίως στην υλοποίηση Προγραμμάτων και δράσεων, αλλά έχει περισσότερο στρατηγικό και πολιτικό χαρακτήρα, αντίστοιχο με τη θέση και φύση του φορέα. Ωστόσο, σε ορισμένα επίπεδα η λειτουργία κάποιων Προγραμμάτων μπορεί να λάβει τέτοιου είδους χαρακτήρα.

Σε σχέση με το πρώτο επίπεδο, δηλαδή τη συνέχιση, επέκταση και βελτίωση δράσεων και Προγραμμάτων οι προτάσεις αφορούν στα πρόσφατα ολοκληρωμένα ή τρέχοντα Προγράμματα: «Θετικές ενέργειες υπέρ των γυναικών στις Σχολές Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης», «Ευαισθητοποίηση εκπαιδευτικών και παρεμβατικά προγράμματα για την προώθηση της ισότητας των φύλων», και «Παρατηρητήριο για την Ισότητα στην Εκπαίδευση». Σε σχέση με το δεύτερο επίπεδο, οι προτάσεις αναφέρονται στην ενίσχυση της αξιολόγησης των εκπαιδευτικών εγχειριδίων με την οπτική του φύλου, την εκπόνηση οδηγιών εφαρμογής του gender mainstreaming, την ενίσχυση της έρευνας σε θέματα φύλου και την κατάρτιση στελεχών των φορέων που εμπλέκονται στο σχεδιασμό και την υλοποίηση εκπαιδευτικών πολιτικών σε θέματα φύλου και εφαρμογής πολιτικών gender mainstreaming. Οι προτεινόμενες δράσεις και προγράμματα, ως ένα βαθμό, διαπλέκονται μεταξύ τους, καθώς στόχος της διατύπωσής τους είναι μια, κατά το δυνατόν, ολιστική προσέγγιση και αντιμετώπιση των έμφυλων ανισοτήτων στην εκπαίδευση. Ας δούμε όμως, περισσότερο αναλυτικά, το σύνολο των προτάσεων.

Όπως επισημάνθηκε στην προηγούμενη ενότητα, το Έργο «Θετικές ενέργειες υπέρ των γυναικών στις Σχολές Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης» με βάση το οποίο διαμορφώθηκε βιβλιογραφικός οδηγός, εμπλουτίστηκαν οι βιβλιοθήκες

των σχολών αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης με τίτλους που αφορούν τα θέματα ισότητας και δημιουργήθηκε ηλεκτρονικό κανάλι σύνδεσης των παραπάνω βιβλιοθηκών με τη βιβλιοθήκη της Γ.Γ.Ι. βρίσκεται σε θετική κατεύθυνση. Ωστόσο, παρουσιάζει δύο ελλείμματα: α) καλύπτει μόνο τις ανάγκες του δύσκολου χώρου των σχολών αρχικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και β) δε διασφαλίζει και δεν ενισχύει τη χρήση των βιβλίων από τους/τις εκπαιδευτικούς και τους/τις μαθητές/-τριες. Τα ελλείμματα αυτά είναι δυνατό να καλυφθούν με τη συνέχιση του προγράμματος και την ανάληψη σχετικών δράσεων. Συγκεκριμένα, το ηλεκτρονικό κανάλι σύνδεσης της βιβλιοθήκης της Γ.Γ.Ι. με τις βιβλιοθήκες των σχολών αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης μπορεί να επεκταθεί σε όλες τις σχολικές μονάδες δημοτικής και μέσης εκπαίδευσης, καθώς και τα Α.Ε.Ι. και Τ.Ε.Ι. της χώρας. Η ήδη διαμορφωμένη ηλεκτρονική υποδομή, καθώς και η ψηφιοποίηση τμήματος του αρχείου της βιβλιοθήκης της Γ.Γ.Ι. μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως η βάση για την προτεινόμενη επέκταση, μειώνοντας το κόστος του Έργου. Σχετικά με την καλή χρήση των δυνατοτήτων που δίνει το Έργο αυτό προτείνεται η συμπληρωματικότητά του με το πρόγραμμα Ευαισθητοποίησης των Εκπαιδευτικών, του οποίου η συνέχιση και επέκταση προτείνεται στην επόμενη παράγραφο. Η συμπληρωματικότητα μπορεί να εκδηλωθεί μέσα από την ενσωμάτωση στα προγράμματα ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών της διδασκαλίας και της παραδειγματικής χρήσης του ηλεκτρονικού καναλιού με στόχο την ενσωμάτωση των θεμάτων του φύλου στην εκπαιδευτική διαδικασία. Επειδή, ωστόσο, το Πρόγραμμα Ευαισθητοποίησης των Εκπαιδευτικών δεν είναι δυνατόν άμεσα να επεκταθεί στο σύνολο των σχολικών μονάδων δημοτικής και μέσης εκπαίδευσης, προτείνεται η δημιουργία ενός οδηγού χρήσης του ηλεκτρονικού καναλιού, όπου θα εξηγούνται αναλυτικά οι στόχοι της παρέμβασης, η σημασία της ένταξης της οπτικής του φύλου στην εκπαιδευτική διαδικασία, θα δίνονται οδηγίες χρήσης του ηλεκτρονικού καναλιού, καθώς και παραδείγματα για τις δυνατότητες ενσωμάτωσης του υλικού στην εκπαιδευτική διαδικασία. Ο οδηγός αυτός θα πρέπει να διανεμηθεί στο σύνολο των σχολικών μονάδων που θα αποκτήσουν ηλεκτρονική πρόσβαση στη βιβλιοθήκη της Γ.Γ.Ι., ενώ οι σχολικές μονάδες θα πρέπει να υποβάλουν γραπτά τους τρόπους με τους οποίους η σχετική βιβλιογραφία ενσωματώθηκε στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Στην προηγούμενη ενότητα είχε επισημανθεί ότι το πρόγραμμα «Ευαισθητοποίηση εκπαιδευτικών και παρεμβατικά προγράμματα για την προώθηση της ισότητας των φύλων» έχει στρατηγικό χαρακτήρα που αναφέρεται στη βασική στοχοθεσία της Γ.Γ.Ι. για την καταπολέμηση των στερεοτύπων και αναμένεται να έχει μακροχρόνιες και σημαντικές επιπτώσεις στο σύνολο της κοινωνικής οικονομικής και πολιτικής ζωής.

Ωστόσο, δεν πρέπει να έχει το χαρακτήρα μιας μερικής και συγκυριακής παρέμβασης. Για το λόγο αυτό, προτείνεται να συνεχιστεί η λειτουργία του προγράμματος και στην επόμενη Προγραμματική Περίοδο, με τον κατάλληλο ανασχεδιασμό βάσει της αξιοποίησης των στοιχείων της αξιολόγησης της μέχρι τώρα πορείας του. Παράλληλα, προτείνεται η επέκταση του προγράμματος στη δημοτική εκπαίδευση, καθώς το σχολείο αποτελεί το πρώτο εξωτερικό περιβάλλον που διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διαδικασία της κοινωνικοποίησης και προετοιμάζει τα παιδιά για την υιοθέτηση των ρόλων του φύλου.

Ωστόσο, η κάλυψη όλου του φάσματος των μορφών αναπαραγωγής των στερεοτύπων που συμβάλλουν στη διαμόρφωση των ανισοτήτων επιβάλλει μια εκτενέστερη και συστηματικότερη παρέμβαση στο χώρο των σχολικών εγχειριδίων. Το βιβλίο είναι ένα βασικό κοινωνικοποιητικό εργαλείο, το περιεχόμενο του οποίου –και ιδιαίτερα τα στερεότυπα που προβάλλονται μέσα από αυτό– εκτιμάται ότι δρουν καταλυτικά και καθοριστικά στη διαμόρφωση του ρόλου του φύλου, των στάσεων, αντιλήψεων και προσδοκιών των μαθητών (Βιτσιλάκη-Σορωνιάτη, Μαράτου- Αλιπράντη, Καπέλλα 2001, 47-64, Δεληγιάννη-Κουϊμτζή, 1987, Κανταρζή 1991, Αναγνωστοπούλου 1997). Η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών και οι παρεμβάσεις στα σχολεία, αν και είναι εξαιρετικά σημαντικές, οφείλουν να υποστηρίζονται από το αντίστοιχο εκπαιδευτικό υλικό. Στόχος είναι να μην δημιουργούνται αντιφάσεις μεταξύ των γνώσεων και ευαισθησιών που απέκτησαν οι εκπαιδευτικοί, με τη μέχρι τώρα συμμετοχή τους στο πρόγραμμα ή θα αποκτήσουν με τη συνέχισή του, και των σχολικών εγχειριδίων που καλούνται να διδάξουν στην τάξη. Η πιθανή ύπαρξη τέτοιων αντιφάσεων είναι δυνατό να προκαλέσει αμφισβητήσεις του εκπαιδευτικού υλικού και να δημιουργήσει προϋποθέσεις για αυτοσχέδιες και κατακερματισμένες τακτικές εκ μέρους του εκπαιδευτικού προσωπικού, γεγονός που δεν έχει σε καμία περίπτωση θετικό χαρακτήρα για την εκπαιδευτική διαδικασία. Βέβαια, στο επίπεδο των σχολικών εγχειριδίων έχουν γίνουν σημαντικές προσπάθειες τα τελευταία χρόνια για την εξάλειψη των στερεοτύπων, ωστόσο οι προσπάθειες αυτές θα μπορούσαν να αποκτήσουν πιο συστηματικό χαρακτήρα μέσα από τη διαμόρφωση μιας διαρκούς επιτροπής αξιολόγησης και διόρθωσης του εκπαιδευτικού υλικού μέσα από τη συνεργασία της Γ.Γ.Ι., του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και του ΥΠ.Ε.Π.Θ.

Όπως επισημάνθηκε, το Παρατηρητήριο παρακολούθησης και αξιολόγησης των δράσεων της εκπαιδευτικής πολιτικής για την ισότητα των φύλων, αποτελεί ένα σημαντικότερο Έργο, το οποίο αναμένεται να αποτελέσει τη βάση της τεκμηρίωσης για τη χάραξη μελλοντικών πολιτικών. Αναμφισβήτητα το Έργο αυτό αποτελεί πρότυπο και

είναι απόλυτα σύμφωνο με τη λογική της Σύστασης REC (2007) του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με την ολοκληρωμένη προσέγγιση της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών στον τομέα της εκπαίδευσης.⁵² Συγκεκριμένα το Παρατηρητήριο μπορεί: α) να αποτελέσει το επίκεντρο των προσπαθειών για την ενίσχυση και προώθηση μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης για την ισότητα των φύλων στην εκπαίδευση, β) να αποτελέσει ένα μηχανισμό προώθησης, παρακολούθησης και αξιολόγησης των πολιτικών και Έργων που διεξάγονται, και γ) να βρίσκεται σε συνεργασία με όλους τους αρμόδιους φορείς και ειδικότερα τα υπουργεία και τις δημόσιες αρχές που είναι αρμόδια για το σχεδιασμό και την υλοποίηση των εκπαιδευτικών πολιτικών σε κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, τα όργανα διοίκησης των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, τις περιφερειακές και τοπικές αρχές, τους συνδικαλιστικούς φορείς και τις μη κυβερνητικές οργανώσεις και να προσελκύει την προσοχή τους για τη λήψη των εκάστοτε κατάλληλων μέτρων για την προώθηση της ισότητας. Με βάση τα παραπάνω, προτείνεται η συνέχιση της λειτουργίας του Παρατηρητηρίου από τη Γ.Γ.Ι.. Το Παρατηρητήριο έχει τις προδιαγραφές για να γίνει Έργο-σημαία που θα φέρει σημαντικά αποτελέσματα για την ισότητα των φύλων στην εκπαίδευση. Η καλή του λειτουργία έχει τη δυνατότητα να το αναδείξει σε Έργο-πιλότο, καθώς θα μπορούσε μελλοντικά να εφαρμοστεί και σε άλλες τομεακές πολιτικές, όπως για παράδειγμα στην απασχόληση.

Ταυτόχρονα με το Παρατηρητήριο και σε άμεση συνάρτηση με τη λειτουργία του, προτείνεται η διαμόρφωση αφενός ενός συνολικού οδηγού και αφετέρου επιμέρους οδηγιών που θα απευθύνονται σε όλους τους φορείς που αναμειγνύονται με θέματα παιδείας, για την εφαρμογή του gender mainstreaming. Η διαμόρφωση των παραπάνω οδηγιών εφαρμογής του gender mainstreaming κρίνεται απαραίτητη για πολλούς λόγους που αφορούν τόσο στον επιμέρους τρόπο κατανόησης του συγκεκριμένου εργαλείου όσο και την ίδια τη λειτουργία του εργαλείου. Όπως σημειώνουν σχετικές έρευνες γύρω από το gender mainstreaming επικρατεί μια σχετική σύγχυση (Booth, Bennett 2002) που

⁵² Με βάση το κείμενο αυτό συστήνονται στις κυβερνήσεις των κρατών-μελών τα εξής: Να προωθήσουν και να ενθαρρύνουν τη λήψη μέτρων που αποβλέπουν ειδικότερα στην εφαρμογή της ολοκληρωμένης προσέγγισης της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών σε όλες τις βαθμίδες του εκπαιδευτικού συστήματος και στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, με στόχο την επίτευξη μιας πραγματικής ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών, καθώς και τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης. Να συγκροτήσουν σε όλο το εκπαιδευτικό σύστημα, μηχανισμούς για την προώθηση, την υλοποίηση, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της ολοκληρωμένης προσέγγισης της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών στο σχολείο. Να επιστήσουν την προσοχή στην ανωτέρω σύσταση, των εμπλεκόμενων κυβερνητικών οργανισμών, των δημόσιων και ιδιωτικών οργανισμών, ειδικότερα των υπουργείων και των δημόσιων αρχών που είναι αρμόδια για την εκπόνηση και την υλοποίηση των εκπαιδευτικών πολιτικών σε κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, των οργάνων διοίκησης των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, των περιφερειακών και τοπικών αρχών, των συνδικαλιστικών φορέων και των μη κυβερνητικών οργάνωσεων. Να παρακολουθούν και να αξιολογούν τις προόδους που απορρέουν από την υιοθέτηση της ολοκληρωμένης προσέγγισης της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών στο σχολείο, και να παρουσιάζουν τακτικές εκθέσεις στην Επιτροπή Υπουργών σχετικά με τα μέτρα που ελήφθησαν και την πρόοδο που σημειώθηκε στον τομέα αυτό.

οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι πρόκειται για μια έννοια η οποία δεν προσδιορίζει ούτε τους στόχους ούτε το περιεχόμενο της πολιτικής, αλλά τη διαδικασία. Το αποτέλεσμα είναι ότι οι διάφορες χώρες που το εφαρμόζουν να αναπτύσσουν μια διαφορετική κατανόηση, ενώ συχνά η εφαρμογή του στο εσωτερικό κάθε χώρας έχει χαρακτήρα διδακλώδη και τελικά επιφανειακό (Daly 2005). Ακόμα μεγαλύτερο είναι το πρόβλημα όταν καλούνται να εφαρμόσουν το εργαλείο gender mainstreaming φορείς και οργανισμοί, οι οποίοι το γνωρίζουν και το κατανοούν μόνο στο βαθμό που αποτελεί επιταγή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χωρίς όμως παράλληλα να έχουν αναπτύξει τις αντίστοιχες υποδομές ή να διαθέτουν την κατάλληλη εμπειρία και το εξειδικευμένο προσωπικό. Σε τέτοιες περιπτώσεις φορέων η εφαρμογή του gender mainstreaming πραγματοποιείται με τυπικό τρόπο και μεταφράζεται σε πρακτικές, οι οποίες απλά προβλέπουν ορισμένες ειδικές δράσεις για γυναίκες, όπως θετικές διακρίσεις και ποσοστώσεις (Παντελίδου-Μαλούτα 2003). Εδώ ακριβώς, αναδεικνύεται ο ρόλος ενός κεντρικού πολιτικού φορέα όπως είναι η Γ.Γ.Ι., η οποία έχει περισσότερο ολοκληρωμένη και σαφή αντίληψη σχετικά με τα ζητήματα του φύλου και είναι ο μοναδικός φορέας που έχει την αρμοδιότητα αλλά και την ουσιαστική δυνατότητα να καθορίσει τις γραμμές της εφαρμογής του gender mainstreaming.

Η διαμόρφωση των προτεινόμενων οδηγιών εφαρμογής του gender mainstreaming οφείλει να στηρίζεται σε μια ιστορική και σύγχρονη κατανόηση της διαμόρφωσης του κοινωνικού φύλου στο πλαίσιο της ελληνικής κοινωνίας, της κατανόησης, με άλλα λόγια, των ιδιαιτεροτήτων της ελληνικής κοινωνικής κατασκευής του φύλου. Η κατανόηση αυτή δεν μπορεί να προέλθει από την εκπόνηση μόνο μιας αντίστοιχης έρευνας. Είναι Έργο σύνθετο και απαιτεί διεπιστημονική και ολοκληρωμένη προσέγγιση και μακροχρόνια έρευνα.

Επιπρόσθετα, για τη διαμόρφωση των προτεινόμενων οδηγιών εφαρμογής του gender mainstreaming θα απαιτηθούν συγκεκριμένες μελέτες, πρωτογενείς έρευνες καθώς και η ανάπτυξη των κατάλληλων μεθοδολογικών εργαλείων για την προσέγγιση των θεμάτων της έμφυλης ανισότητας σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης, καθώς και για τις επιπτώσεις των ανισοτήτων αυτών στην απασχόληση. Βασικός στόχος των παραπάνω είναι μια εις βάθος κατανόηση της υπάρχουσας κατάστασης και κυρίως, η κάλυψη των κενών της υφιστάμενης πολιτικής. Για το λόγο αυτό προτείνεται η περαιτέρω ενίσχυση και επέκταση των ερευνητικών υποδομών της χώρας σε θέματα

φύλου και ιδιαίτερα των Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών που ήδη λειτουργούν σε τρία Πανεπιστήμια της χώρας.⁵³

Στη βάση της κατανόησης της διαμόρφωσης του κοινωνικού φύλου στην ελληνική κοινωνία και των επιμέρους μελετών και πρωτογενών ερευνών το gender mainstreaming μπορεί να αποκτήσει συγκεκριμένο περιεχόμενο και να φωτιστούν όλες οι πολυπλόκαμες εκδοχές των ανισοτήτων. Ο λεπτομερής προσδιορισμός του περιεχομένου της πολιτικής θα μεταφραστεί στη διατύπωση συγκεκριμένων στόχων και προτεραιοτήτων σε συμφωνία πάντα με τους διάφορους φορείς σχεδιασμού, άσκησης και υλοποίησης εκπαιδευτικής πολιτικής. Οι οδηγοί εφαρμογής του gender mainstreaming μπορούν, ως ένα πρώτο επίπεδο, να στηριχθούν στις ανά χείρας μελέτες, οφείλουν όμως να επεκταθούν σε μια συνολικότερη προσέγγιση, αναδεικνύοντας το ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν το σύνολο των φορέων που εμπλέκεται σε θέματα εκπαίδευσης. Στο επίπεδο αυτό, και στο πλαίσιο του Ειδικού Στόχου 1 του Γενικού Στόχου III του Επιχειρησιακού Προγράμματος Διοικητική Μεταρρύθμιση 2007-2013, με βάση τον οποίο επιδιώκεται η «βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας των πολιτικών ισότητας, και των μηχανισμών και δομών εφαρμογής, παρακολούθησης και αξιολόγησης για θέματα ισότητας των φύλων» (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Διοικητική Μεταρρύθμιση 2007-2013, 127),⁵⁴ το Παρατηρητήριο θα μπορούσε να λειτουργήσει συμπληρωματικά, παρακολουθώντας και αξιολογώντας την εξέλιξη της εφαρμογής του gender mainstreaming, υποδεικνύοντας χώρους και επίπεδα στα οποία απαιτούνται ειδικές θετικές δράσεις. Στην ίδια κατεύθυνση θα μπορούσαν να συμβάλλουν και οι Περιφερειακές Επιτροπές Ισότητας. Ωστόσο, η διαμόρφωση των οδηγιών εφαρμογής του gender mainstreaming, καθώς και η λειτουργία της παρακολούθησης και αξιολόγησης της εφαρμογής των παρεμβάσεων και της επίτευξης των στόχων δεν αποτελεί παρά ένα πρώτο σημαντικό βήμα. Όπως είναι γνωστό, στην εφαρμογή του gender mainstreaming πρέπει να εμπλέκεται προσωπικό με συγκεκριμένες γνώσεις, δεξιότητες και εκπαίδευση. Προτείνεται λοιπόν η Γ.Γ.Ι. να εφαρμόσει, σε συνεργασία με όλους τους φορείς που εμπλέκονται στη διαδικασία σχεδιασμού ή υλοποίησης εκπαιδευτικής πολιτικής, την πραγματοποίηση

⁵³ Προγράμματα Σπουδών Φύλου σε μεταπτυχιακό επίπεδο λειτουργούν στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου, στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου λειτουργούν δύο μεταπτυχιακά προγράμματα, ενώ στα άλλα δύο πανεπιστήμια από ένα. Σε προπτυχιακό επίπεδο προγράμματα σπουδών φύλου λειτουργούν στο Α.Π.Θ., το Ε.Μ.Π., τα Πανεπιστήμια Αιγαίου, Κρήτης, Θεσσαλίας, Πειραιά, Παντείου, και Αθηνών, καθώς και στα Τ.Ε.Ι. της Αθήνας.

⁵⁴ Πρέπει να σημειωθεί ότι ο Γενικός Άξονας III του Επιχειρησιακού Προγράμματος Διοικητική Μεταρρύθμιση 2007-2013 αποτελεί σημαντική καινοτομία, καθώς για πρώτη φορά σε ένα τόσο σημαντικό για την επόμενη περίοδο κείμενο εισάγεται η στοχοθεσία της «ενδυνάμωσης των πολιτικών ισότητας σε όλο το εύρος της δημόσιας δράσης».

προγράμματος κατάρτισης σε όλα τα στελέχη των παραπάνω φορέων που κατέχουν θέσεις Προϊσταμένου/-ης σε Τμήματα και Διευθύνσεις. Στόχος του προγράμματος κατάρτισης των στελεχών είναι η βελτίωση της ποιότητας και αποτελεσματικότητας των μηχανισμών και των δομών σχεδιασμού και εφαρμογής των μέτρων και των πολιτικών ισότητας, καθώς και η αποτελεσματική ένταξη της διάστασης της ισότητας των φύλων σε όλο το εύρος των πολιτικών που αφορούν στην εκπαίδευση.

**III. ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ:
ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ
ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ**

1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα έκθεση εμπειρογνωμοσύνης αφορά στην παρουσίαση του Έργου και των δράσεων που αναπτύσσει το **Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.)** αναφορικά με την προώθηση της ισότητας των φύλων στην εκπαίδευση.

Αναμφισβήτητα, το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.), που εποπτεύεται και χρηματοδοτείται από τη Γενική Γραμματεία Ισότητας (Γ.Γ.Ι.) του Υπουργείου Εσωτερικών, αποτελεί τον κατ' εξοχήν φορέα διεξαγωγής ερευνών και μελετών σε θέματα ισότητας των φύλων, καθώς και εφαρμογής Έργων δράσης και Προγραμμάτων, σύμφωνα με τις εθνικές προτεραιότητες που χαράσσει και προωθεί η Γενική Γραμματεία Ισότητας.

Το Κ.Ε.Θ.Ι., έχοντας ως βασικό άξονα δραστηριότητας την ένταξη της διάστασης του φύλου σε όλους τους τομείς της κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής ζωής, προβαίνει σε ολοκληρωμένες παρεμβάσεις υπέρ των γυναικών και παρέχει τεχνογνωσία σε άτομα, ομάδες, φορείς και οργανισμούς σε θέματα σχετικά με την ισότητα των φύλων.

Λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη τη γενική διαπίστωση ότι το σχολείο, μαζί με την οικογένεια, αποτελούν τους βασικότερους κοινωνικούς χώρους στους οποίους παράγονται ή αναπαράγονται οι κρατούσες αντιλήψεις, στάσεις, νοοτροπίες και προσδοκίες που σχετίζονται με το φύλο,⁵⁵ το Κ.Ε.Θ.Ι. εφαρμόζει πανελλαδικά καινοτόμες δράσεις επιμόρφωσης και προγράμματα ευαισθητοποίησης σε θέματα ισότητας που απευθύνονται τόσο σε εκπαιδευτικούς και εκπαιδευόμενους/-ες όσο και ευρύτερα στην κοινωνία. Ήδη από το 2001, εκτός των άλλων Έργων με παρεμφερείς σκοπούς, το Κ.Ε.Θ.Ι. διαχειρίζεται, στο πλαίσιο των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. Ι και Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. ΙΙ, Έργα που αφορούν στη Μέση Εκπαίδευση και στην Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση με βασικό στόχο την ενσωμάτωση της οπτικής του φύλου στην εκπαιδευτική διαδικασία. Απώτερη επιδίωξη αποτελεί η δημιουργία υψηλής ποιότητας εκπαιδευτικού συστήματος, που δε θα διαιωνίζει τις έμφυλες ανισότητες και διακρίσεις ως προς στις επιλογές του τομέα σπουδών και κατεύθυνσης στο αντικείμενο κατάρτισης.

Η επίτευξη της ισότητας των φύλων αποτελεί έναν από τους αναπτυξιακούς στόχους της χιλιετίας, σύμφωνα με την έκθεση του Οργανισμού Οικονομικής Ανάπτυξης και Συνεργασίας. Όπως είναι εύλογο, δράσεις και παρεμβάσεις στην εκπαίδευση έχουν πολλαπλασιαστικά οφέλη σε όλα τα επίπεδα της κοινωνικοπολιτικής ζωής. Η άρση των

⁵⁵ Φύλο και εκπαίδευση συνδέονται άμεσα σύμφωνα με τη συναφή διεθνή βιβλιογραφία.

στερεοτύπων στο χώρο της εκπαίδευσης αποτρέπει τη μετέπειτα διαμόρφωση συνθηκών επαγγελματικού διαχωρισμού με βάση το φύλο και δημιουργεί ευνοϊκότερες προϋποθέσεις για την ένταξη των γυναικών στην αγορά εργασίας (δυνατότητες εξέλιξης και ανέλιξης στην ιεραρχία, αναγνώριση των ικανοτήτων τους, ίση αμοιβή, κ.λπ.). Κατ' αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζεται η κοινωνική συνοχή και προωθείται η οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Η επίτευξη της ισότητας στην εκπαίδευση αποτελεί, πλέον, κοινωνικό αίτημα. Το Κ.Ε.Θ.Ι. καλείται να ανταποκριθεί στο αίτημα αυτό και να συνεχίσει το έργο του περισσότερο δυναμικά.

2. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΟΥ ΦΟΡΕΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΟΜΗΣ ΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ

Η διαδικασία συλλογής στοιχείων απεδείχθη ουσιαστική για την ανάδειξη των Έργων και των δράσεων του Κ.Ε.Θ.Ι. συναφών με την προώθηση της ισότητας των φύλων στην εκπαίδευση. Η συλλογή των στοιχείων βασίστηκε στη συμπλήρωση εντύπου επαφής (εν είδει ερωτηματολογίου), το οποίο καταρτίστηκε στο αρχικό στάδιο υλοποίησης της παρούσας μελέτης και αποτελείτο από συγκεκριμένα πεδία που επέτρεπαν τον εντοπισμό και την καταγραφή των ιδιοτεροτήτων του συγκεκριμένου φορέα.

Έτσι, πραγματοποιήθηκε σειρά συναντήσεων με την Πρόεδρο του Δ.Σ. του Κ.Ε.Θ.Ι., τη Διευθύντρια Μελετών και Ερευνών, την Ειδική Σύμβουλο Κοινοτικών Προγραμμάτων, καθώς και τους/τις αρμόδιους/-ες και τα υπηρεσιακά στελέχη του Κ.Ε.Θ.Ι. Για τη συλλογή και τη συγκέντρωση των στοιχείων ανταποκρίθηκαν το Τμήμα Ερευνών και Μελετών, καθώς και το Τμήμα Επαγγελματικής Κατάρτισης και Επιμόρφωσης, που δραστηριοποιείται στην υλοποίηση Προγραμμάτων Δράσης και κυρίως η Ομάδα υλοποίησης του Έργου *«Ευαισθητοποίηση Εκπαιδευτικών και Παρεμβατικά Προγράμματα για την Προώθηση της Ισότητας των Φύλων» του ΕΠΕΑΕΚ II* (Άξονας 4, Μέτρο 4.1, Ενέργεια 4.1.1, Κατηγορία Πράξης 4.1.1.α).

Η δομή της συγκεκριμένης έκθεσης εμπειρογνωμοσύνης βρίσκεται σε συστοιχία προς τη δομή του αρχικού εντύπου (ερωτηματολογίου) επαφής. Ειδικότερα, επιχειρείται η συνοπτική παρουσίαση του συνόλου των δράσεων του Κ.Ε.Θ.Ι. (που αφορούν στην ισότητα των φύλων), η παρουσίαση των Προγραμμάτων και των Έργων που υλοποιεί ο φορέας για την ισότητα των φύλων στην εκπαίδευση, καθώς και η ανάδειξη καλών πρακτικών. Στο τελευταίο τμήμα της έκθεσης, παρατίθενται προτάσεις πολιτικής για την επόμενη περίοδο με στόχο την ενίσχυση και τη βελτίωση ή, περαιτέρω ανάπτυξη, υφιστάμενων πολιτικών και δράσεων, καθώς και την ανάληψη νέων καινοτόμων πρωτοβουλιών.

3. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΦΟΡΕΑ

3.1 Τομείς Δραστηριότητας και Παρεχόμενες Υπηρεσίες

Το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.) λειτουργεί κεντρικά στην Αθήνα και περιφερειακά σε Αλεξανδρούπολη, Αμφισσα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Βόλο, Ηράκλειο Κρήτης, Καλαμάτα, Κομοτηνή και Πρέβεζα, υπό την εποπτεία και χρηματοδότηση της Γενικής Γραμματείας Ισότητας (Γ.Γ.Ι.) του Υπουργείου Εσωτερικών.⁵⁶

Το Κ.Ε.Θ.Ι. ενεργοποιείται δυναμικά στην προώθηση των γυναικών σε όλους τους τομείς της κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής ζωής, διεξάγει έρευνες και μελέτες σε θέματα ισότητας των φύλων, και υλοποιεί εθνικά και ευρωπαϊκά προγράμματα δράσης, με κύριο στόχο την εξάλειψη των διακρίσεων κατά των γυναικών.

Ειδικότερα, το Κ.Ε.Θ.Ι. αναπτύσσει την ακόλουθη δραστηριότητα:

- Διεξάγει έρευνες και επιστημονικές μελέτες για θέματα ισότητας των φύλων.
- Εκδίδει και διαθέτει μελέτες, καθώς και κάθε άλλο ενημερωτικό υλικό (έντυπο και οπτικο-ακουστικό).
- Σχεδιάζει, υλοποιεί, παρακολουθεί και αξιολογεί προγράμματα που προωθούν τους στόχους για την ισότητα των φύλων και την άρση των διακρίσεων κατά των γυναικών.
- Μεταφέρει τεχνογνωσία και εμπειρία σε θέματα συμβουλευτικής γυναικών για την απασχόληση, την επιχειρηματικότητα και την κοινωνική ένταξη.
- Ενημερώνει και πληροφορεί για ζητήματα που σχετίζονται με τη θέση των γυναικών στην κοινωνία, τα δικαιώματά τους και τις πολιτικές που αναπτύσσονται για την άρση των διακρίσεων μεταξύ των φύλων.
- Ευαισθητοποιεί, εκπαιδεύει και επιμορφώνει άτομα, φορείς, ομάδες και οργανισμούς σε θέματα σχετικά με την ισότητα των φύλων.
- Θέτει σε λειτουργία πιλοτικούς θεσμούς που προωθούν καλές πρακτικές υπέρ των γυναικών.
- Προωθεί την αμφίδρομη πληροφόρηση σε θέματα πολιτικής για την ισότητα των φύλων με διεθνείς και ευρωπαϊκούς οργανισμούς.

⁵⁶ Βλέπε Κ.Ε.Θ.Ι. (2008), *Ενημερωτικό φυλλάδιο Κ.Ε.Θ.Ι.*, Αθήνα.

- Υποστηρίζει τη δικτύωση και τη σύνδεση φορέων που δραστηριοποιούνται στην προώθηση των γυναικών στην απασχόληση, στην επιχειρηματικότητα και στην κοινωνική ένταξη.
- Διοργανώνει διαλέξεις, ημερίδες, συνέδρια και πραγματοποιεί εκστρατείες ενημέρωσης για την ευαισθητοποίηση των γυναικών και ανδρών, καθώς και για την υποστήριξη των δράσεων του φορέα.

Οι υπηρεσίες που προσφέρονται σήμερα από το Κ.ΕΘ.Ι. για την προώθηση της ισότητας των φύλων μπορούν να συνοψισθούν ως εξής:

- Προγράμματα πληροφόρησης και συμβουλευτικής σε θέματα ισότητας των φύλων, άρσης των στερεοτύπων και των έμφυλων διακρίσεων, προγράμματα κοινωνικής ένταξης, επαγγελματικού προσανατολισμού, απασχόλησης, υγείας, κ.ά., που απευθύνονται σε άτομα, σε στοχευμένες ομάδες πληθυσμού (όπως, για παράδειγμα, μακροχρόνια ή μη άνεργες που αντιμετωπίζουν προβλήματα κοινωνικής ένταξης και επιθυμούν να ενταχθούν ή να επανενταχθούν στην αγορά εργασίας) και σε φορείς του ιδιωτικού ή του δημοσίου τομέα.
- Διάθεση των μελετών, των ερευνών και των εκδόσεων προς όλους/-ες τους/τις ενδιαφερόμενους/-ες.
- Διαδικτυακή πληροφόρηση που απευθύνεται στο ευρύτερο κοινό (on-line μελέτες και ενημερωτικό υλικό).
- Διάχυση τεκμηριωμένων στατιστικών στοιχείων που σχετίζονται με τη θέση των γυναικών στην κοινωνία, τα δικαιώματά τους και τις πολιτικές που αναπτύσσονται για την άρση των διακρίσεων μεταξύ των φύλων.

3.2 Πλαίσιο Λειτουργίας και Διοικητική Διάρθρωση

Το άρθρο 5 του Ν. 1835/1989 (ΦΕΚ 76/Α'/14-3-1989) προέβλεπε την ίδρυση Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας. Η σύσταση του εν λόγω φορέα, ως Νομικού Προσώπου Ιδιωτικού Δικαίου, πραγματοποιήθηκε με το Προεδρικό Διάταγμα 42/1994 (ΦΕΚ 33/Α'/11-3-1994), στο οποίο, ως κύριος σκοπός του Κέντρου καθορίζεται ο συντονισμός, η προαγωγή και η εκτέλεση της έρευνας σε θέματα ισότητας των δύο φύλων. Με επόμενες Υπουργικές Αποφάσεις, τροποποιήσεις και συμπληρώσεις άλλων διατάξεων προσδιορίστηκαν η διοικητική διάρθρωση και οι αρμοδιότητες των Τμημάτων, ο καθορισμός των αποφασιστικών συλλογικών και μονομελών οργάνων διοίκησης του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας, καθώς και η οργάνωση και λειτουργία των Παραρτημάτων & Γραφείων του, όπως επίσης και των Τμημάτων του.

Το Κ.Ε.Θ.Ι., ως φορέας υλοποίησης Προγραμμάτων για την προώθηση της ισότητας των δύο φύλων, συμμετέχει στα αντίστοιχα -με το εν λόγω ζήτημα- Επιχειρησιακά Προγράμματα των Υπουργείων και κυρίως του Υπουργείου Εσωτερικών (ΥΠ.Ε.Σ.), του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠ.Ε.Π.Θ). και του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας.

Η δομή οργάνωσης του Κ.Ε.Θ.Ι. έχει ως εξής:

Το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.), τελεί υπό τη διοίκηση επταμελούς Διοικητικού Συμβουλίου (Δ.Σ.) τριετούς θητείας (Πρόεδρος, Αντιπρόεδρος και πέντε μέλη). Επίσης, διοικείται από: Γενικό/-ή Διευθυντή/-τρια, Διευθυντή/-τρια Επαγγελματικής Κατάρτισης, Διευθυντή/-τρια Ερευνών, Διευθυντή/-τρια Σχεδιασμού και Ανάπτυξης, καθώς και από Ειδικούς/-ές Συμβούλους και Ειδικούς/-ές Συνεργάτες/-ίδες του Δ.Σ.

Η επιλογή των προσώπων που καλύπτουν τις θέσεις των Διευθυντών/-τριών και Προϊσταμένων στη Διοίκηση του Κ.Ε.Θ.Ι. πραγματοποιείται βάσει αξιολογικών κριτηρίων, τα δύο φύλα αντιμετωπίζονται ισότιμα και παρατηρείται σημαντικό ποσοστό συμμετοχής γυναικών στην ανώτερη και ανώτατη διοίκηση του φορέα. Σύμφωνα με την παρούσα κατάσταση πραγμάτων, τα περισσότερα Τμήματα του Οργανισμού διοικούνται από γυναίκες, εικόνα που αποτυπώνει το κλίμα που επικρατεί στο εσωτερικό του Οργανισμού: κλίμα αναγνώρισης των ικανοτήτων και προώθησης των γυναικών στην ιεραρχία.

Σχετικά με τη διάρθρωση του φορέα αξίζει να αναφέρουμε διεξοδικά τα Τμήματα του Κ.Ε.Θ.Ι. οι αρμοδιότητες των οποίων είναι συναφείς με τους στόχους της παρούσας έκθεσης. Συγκεκριμένα, πρόκειται για το **Τμήμα Ερευνών και Μελετών** καθώς και τις ομάδες **υλοποίησης Προγραμμάτων** την ευθύνη των οποίων έχει **ο/η Ειδικός/-ή Σύμβουλος Κοινοτικών Προγραμμάτων**.

Το Τμήμα Ερευνών και Μελετών υπό την εποπτεία του/της Διευθυντή/-τριας έχει ως αρμοδιότητα, μεταξύ άλλων, την παρακολούθηση, το συντονισμό και την πραγματοποίηση δραστηριοτήτων που άπτονται της έρευνας/μελέτης, καθώς και της έκδοσης υλικού που σχετίζεται με θέματα ισότητας των φύλων. Επίσης, προβαίνει στην αξιολόγηση της ποιότητας του παραγόμενου έργου για την αποτελεσματικότερη προώθηση και διάχυσή του.

Οι δράσεις του Τμήματος Ερευνών και Μελετών χρηματοδοτούνται τόσο από τον τακτικό προϋπολογισμό του φορέα όσο και από τα Προγράμματα Δράσης στα οποία συμμετέχει ο φορέας, είτε ως συντονιστής είτε ως εταίρος. Όσον αφορά στην εκπόνηση ερευνών και μελετών, οι άξονες προτεραιότητας για όσες πραγματοποιούνται με

αυτεπιστασία καθορίζονται από το ΥΠ.ΕΣ., τη Γ.Γ.Ι. και το Δ.Σ. του Κ.Ε.Θ.Ι. Επίσης, διεξάγονται μελέτες και έρευνες είτε με συμπράξεις είτε σε συνεργασία με εξωτερικούς παράγοντες, στους οποίους συμπεριλαμβάνονται φυσικά και νομικά πρόσωπα, ενώ παράλληλα το Τμήμα ανταποκρίνεται στα αιτήματα του κοινού για την παροχή επιστημονικού υλικού ή πηγών σχετικών με τα θέματα φύλου.

Για την **υλοποίηση των Προγραμμάτων Δράσης** την ευθύνη έχουν οι ομάδες υλοποίησης (ομάδα υλοποίησης ΕΠΕΑΕΚ, ομάδα υλοποίησης Έργων Κ.Π. EQUAL, ομάδα υλοποίησης Ευρωπαϊκών ή Εθνικών Προγραμμάτων) του/των εκάστοτε Έργου/-ων που εποπτεύονται από τον/την Υπεύθυνο/-η Έργου ή/και **τον/την Ειδικό/-ή Σύμβουλο Κ.Ε.Θ.Ι.** καθώς και το/τη Γενικό/-ή Διευθυντή/-τριας. Οι ομάδες αυτές έχουν ως αρμοδιότητα τον αρχικό σχεδιασμό, το συντονισμό, την ανάπτυξη Προγραμμάτων βάσει των προδιαγραφών τους και των σχετικών με το σκοπό και το γενικό πρόγραμμα δραστηριότητας του Κ.Ε.Θ.Ι., συμπεριλαμβανομένης της εξεύρεσης υλικοτεχνικής ή κάθε άλλου είδους υποδομής. Επίσης, μεριμνούν για την υποστήριξη, την οργάνωση και την αποτελεσματική επιλογή του κατάλληλου επιστημονικού, διοικητικού και άλλου προσωπικού (ερευνητές/-τριες, επιμορφωτές/-τριες, λογιστές/-τριες, δικηγόροι, διοικητικά στελέχη, κ.λπ.) για την εκτέλεση του εκάστοτε προγράμματος σύμφωνα με τις προδιαγραφές του.

3.3 Δικτύωση και Συνεργασία με Φορείς

Έχει διαπιστωθεί ότι η αμφίδρομη πληροφόρηση μεταξύ διαφόρων εταιρικών ή άλλων σχημάτων (δηλαδή συμπράξεων και δικτύων) συμβάλλει κατά τρόπο ουσιαστικό αφ' ενός στην επίλυση καίριων ζητημάτων άσκησης πολιτικής και αφ' ετέρου στην προώθηση του κοινωνικού διαλόγου (Μπέλλου, 2005: 31-32) ή διαπολιτισμικού διαλόγου, σε εθνικό και διακρατικό επίπεδο αντίστοιχα. Εξ αιτίας της ενασχόλησής του με το πολυδιάστατο ζήτημα της ισότητας των φύλων η εν γένει δράση του Κ.Ε.Θ.Ι. χαρακτηρίζεται ως εξωστρεφής. Στο πλαίσιο αυτό, επιδιώκεται η συνεργασία με μεγάλο αριθμό εθνικών φορέων, κυβερνητικών φορέων, φορέων τοπικής αυτοδιοίκησης, υπερεθνικών οργανισμών, κοινωνικών φορέων, ομάδων συμφερόντων, οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Μ.Κ.Ο.) με στόχο την προώθηση των πολιτικών ισότητας των φύλων σε όλους τους τομείς δράσης τους. Ειδικότερα, το Κ.Ε.Θ.Ι. υποστηρίζει τη δικτύωση και τη σύνδεση εξειδικευμένων φορέων που δραστηριοποιούνται στην προώθηση των γυναικών στην εκπαίδευση, στην απασχόληση, στην επιχειρηματικότητα και στην κοινωνική ένταξη (Κατσώρη, 2008: 9)

και, σε συνεργασία με άλλους φορείς, θέτει σε λειτουργία πιλοτικούς θεσμούς που προωθούν καλές πρακτικές υπέρ της άρσης των διακρίσεων μεταξύ των δύο φύλων. Παράλληλα, έχει αναπτύξει συνεργασία με αλλοδαπούς και διεθνείς οργανισμούς και φορείς (Ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά και ερευνητικά Ιδρύματα, Πανεπιστήμια, Μ.Κ.Ο., Γυναικείες Ενώσεις κ.ά.).

Ενδεικτικά, ακολουθούν οι φορείς που υλοποιούν προγράμματα σχετικά με την ισότητα των φύλων και με τους οποίους το Κ.Ε.Θ.Ι. έχει συνεργασθεί κατά το τελευταίο διάστημα:

- Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης
- Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
- Πανεπιστήμιο Πειραιά
- Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
- Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων – Υπουργείο Εθνικής Αμύνης
- Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών
- Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής

Ως προς τα θέματα της εκπαίδευσης το Κ.Ε.Θ.Ι συνεργάζεται με τη Διεύθυνση Συμβουλευτικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού και Εκπαιδευτικών Δραστηριοτήτων (Δ.Σ.Ε.Π.Ε.Δ.Ε) που υπάγεται στον Ενιαίο Διοικητικό Τομέα Θεμάτων Σπουδών Επιμόρφωσης και Καινοτομιών του ΥΠ.Ε.Π.Θ. Σε διακρατικό επίπεδο έχει, εκτός των άλλων, συνεργαστεί με τους ακόλουθους φορείς: National Information Centre for Women and Families' Rights (Γαλλία), Research Institute for Labour, Education, Participation of the Ruhr-University Bochum (Γερμανία), Danish National Research and Documentation Centre on Gender Equality (Δανία), Equal Opportunities Office of the City of Reykjavik (Ισλανδία), Gender Studies Centre (Τσεχία), Women's Training Centre (Εσθονία), University of Oviedo (Ισπανία), House of Women's History (Γερμανία), Women's Studies Seminar. Neolithia (Μάλτα) και Women's Museum in Denmark (Δανία).

Τα οφέλη τόσο από την εθνική όσο και τη διακρατική συνεργασία είναι προφανή: εκπόνηση πρωτότυπων ερευνών και μελετών, παραγωγή καινοτόμων εργαλείων, διάχυση πληροφοριών, ανταλλαγή τεχνογνωσίας και δημιουργία μόνιμου δικτύου ανταλλαγής «καλών πρακτικών».

4. Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ Κ.Ε.Θ.Ι. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΓΕΝΙΚΑ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΑ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Το Κ.Ε.Θ.Ι. είναι ο κατ' εξοχήν φορέας υλοποίησης Έργων και δράσεων που έχουν ως κύριο στόχο την προώθηση της ισότητας των φύλων, όπως αυτό διαφαίνεται από το σκοπό σύστασης και λειτουργίας του, καθώς και από το πρόγραμμα δράσης του. Ενδεικτικά, μπορούν να αναφερθούν οι ακόλουθες δράσεις:

1. Σχέδια Δράσης Συνοδευτικών Υποστηρικτικών Υπηρεσιών με τον τίτλο «Βελτίωση των συνθηκών ένταξης ευπαθών ομάδων στην αγορά εργασίας» (Μέτρο 2.1.), στο πλαίσιο των οποίων προσφέρεται συμβουλευτική υποστήριξη σε γυναίκες ευπαθών ομάδων (εξατομικευμένη ή ομαδική) μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση» του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας. Η Συμβουλευτική στοχεύει στον επαγγελματικό προσανατολισμό, στην απασχόληση και στην ανάπτυξη της γυναικείας επιχειρηματικότητας (λ.χ. την ανάπτυξη και υλοποίηση του επαγγελματικού ή επιχειρηματικού σχεδίου των ωφελουμένων γυναικών που σκοπεύουν να ιδρύσουν δική τους επιχείρηση). Τα Σχέδια Δράσης Σ.Υ.Υ. υλοποιούνται στις Περιφέρειες Αττικής, Ηπείρου, Πελοποννήσου, Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Στερεάς Ελλάδας, Κεντρικής Μακεδονίας, Θεσσαλίας και Κρήτης.
2. Κοινοτικά Προγράμματα Δράσης με στόχο την προώθηση της ισότητας των δύο φύλων και την ανταλλαγή καλών πρακτικών μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών. Τα προγράμματα αυτά αφορούν σε όλους τους τομείς δραστηριότητας, υλοποιούνται σε εθνικό και σε διακρατικό επίπεδο και στοχεύουν στην πληροφόρηση των γυναικών αναφορικά με τις αναπτυξιακές πολιτικές και πρωτοβουλίες και στην ενίσχυσή τους, ώστε να επιτευχθεί η μεγαλύτερη συμμετοχή τους στις οικονομικές και πολιτικές δομές της εκάστοτε χώρας. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να γίνει αναφορά στο Κοινοτικό Πρόγραμμα με τίτλο «Εστιάζοντας στην Ισότητα Διαμέσου της Τοπικής Ανάπτυξης» (“Localizing Gender Equality through Development”) που υλοποίησε το Κ.Ε.Θ.Ι. στο πλαίσιο του 5^{ου} Κοινοτικού Προγράμματος Δράσης σχετικά με την Κοινοτική Στρατηγική για την Ισότητα μεταξύ Γυναικών και Ανδρών. Στόχος του Έργου ήταν η προώθηση μεγαλύτερης συμμετοχής των γυναικών στις τοπικές δομές, μέσω της ενίσχυσης και κινητοποίησης των υφιστάμενων μηχανισμών της τοπικής αυτοδιοίκησης. Τα αποτελέσματα από την υλοποίηση του

συγκεκριμένου Έργου έδειξαν ότι η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου και η συμμετοχή όλων των μελών της τοπικής κοινωνίας, ανδρών και γυναικών, στην οικονομική ζωή συμβάλλει στην ανάπτυξη μιας συγκεκριμένης περιοχής, αλλά παράλληλα, επιφέρει ευεργετικά οφέλη στην κοινωνική συνοχή, στην οικονομία και στην ευημερία ολόκληρης της χώρας (κατά το πρότυπο της bottom-up διαδικασία ανάπτυξης). Στο πλαίσιο του Έργου αυτού το Κ.Ε.Θ.Ι. εξέδωσε το 2005 «*Εγχειρίδιο Εκπαιδευτών/-τριών. Επικοινωνιακές δεξιότητες για τις γυναίκες στα κέντρα λήψεως αποφάσεων*», το οποίο αποδεικνύεται ιδιαίτερα χρήσιμο εργαλείο για την ανάπτυξη των επικοινωνιακών δεξιοτήτων και την ενίσχυση των γυναικών, καθώς και την περισσότερο ενεργή εμπλοκή τους στην οικονομική και πολιτική ζωή του τόπου τους.

3. Προγράμματα ευαισθητοποίησης, εκπαίδευσης και επιμόρφωσης της Αστυνομίας, των Ενόπλων Δυνάμεων, των Ιατρών και των Κοινωνικών Λειτουργών για την προώθηση της ισότητας των δύο φύλων και άρσης των διακρίσεων μέσω των Προγραμμάτων του Υπουργείου Εξωτερικών (Υπηρεσία Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας) και της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας EQUAL, και τέλος
4. Έργα που αφορούν αποκλειστικά στην προώθηση της ισότητας στην εκπαίδευση που υλοποιούνται στο πλαίσιο του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. Ι και Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. ΙΙ του ΥΠ.Ε.Π.Θ, όπως το Έργο «Ευαισθητοποίηση Εκπαιδευτικών και Παρεμβατικά Προγράμματα για την Προώθηση της Ισότητας των Φύλων» (ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ, Άξονας 4, Μέτρο 4.1., Ενέργεια 4.1.1., Κατηγορία Πράξης 4.1.1α).⁵⁷

Το Κ.Ε.Θ.Ι. μέσω των Προγραμμάτων Δράσης του επιδιώκει, κατά τρόπο συστηματικό, την ένταξη της οπτικής του φύλου σε όλες τις πολιτικές (gender mainstreaming), αφού αποτελεί πλέον μια παγκόσμια ολοκληρωμένη στρατηγική για την ισότητα των φύλων. Η λογική της μεθόδου αυτής διέπει τόσο το σχεδιασμό των υποβαλλόμενων προτάσεων και την κατάρτιση των Τεχνικών Δελτίων για ανάληψη Συγχρηματοδοτούμενων Έργων, όσο και την εφαρμογή των δράσεων για την ισότητα κατά την υλοποίησή των Έργων αυτών. Επειδή ο βαθμός ένταξης των πολιτικών ισότητας είναι στενά συνυφασμένος με τις κοινωνικές αντιλήψεις και τα στερεότυπα μιας χώρας σχετικά με τους ρόλους των δύο φύλων, το Κ.Ε.Θ.Ι προβαίνει σε στοχευμένες δράσεις άρσης των στερεοτυπικών αντιλήψεων ανάλογα με τον τομέα παρέμβασης (προώθηση της αρχής ίσων ευκαιριών σε οργανισμούς, σε επιχειρήσεις, στο

⁵⁷ Παρακάτω γίνεται αναλυτικότερη αναφορά στα Έργα αυτά.

εκπαιδευτικό σύστημα κ.λπ.) και έχει αναπτύξει συγκεκριμένες διαδικασίες ένταξης της διάστασης του φύλου.

Η μεθοδολογία του Κ.Ε.Θ.Ι. για την ένταξη της διάστασης του φύλου σε όλες τις πολιτικές βασίζεται, εκτός των άλλων, στη συστηματική εξέταση και χαρτογράφηση της εκπροσώπησης ανδρών και γυναικών σε διάφορες θέσεις εργασίας και χώρους, καθώς και του τρόπου που κατανέμονται και χρησιμοποιούνται οι ανθρωπίνι πόροι. Μέσο τεκμηρίωσης και οριοθέτησης για μια, κατά το δυνατόν, αντικειμενική χαρτογράφηση είναι η στατιστική διαχωρισμού ως προς το φύλο, είτε πρόκειται για την ανάλυση στοιχείων που αφορούν στο μισθολογικό χάσμα μεταξύ των δύο φύλων, είτε στην έλλειψη πρόσβασης των γυναικών σε θέσεις λήψης αποφάσεων, είτε στην περιορισμένη πρόσβαση των ανδρών στην άδεια πατρότητας, κ.τ.λ. (Sjörup, 2005:20). Παράλληλα επιδιώκεται η συγκριτική αξιολόγηση (benchmarking), η οποία βασίζεται σε δείκτες - πρότυπα και σε καλές πρακτικές διαφορετικών χωρών με στόχο την αλλαγή πολιτικής και την υιοθέτηση νέων πρακτικών εναρμονισμένων με το ισχύον πολιτιστικό, πολιτικό και θεσμικό πλαίσιο. Κατά την υλοποίηση των δράσεων γίνεται αξιολογική ανάλυση του αντικτύπου της έμφυλης διάστασης στο περιβάλλον παρέμβασης, δηλαδή ανάλυση των συνεπειών που μπορεί να υπάρξουν από την εφαρμογή μιας συγκεκριμένης πολιτικής ή ρύθμισης ή ενός νέου προγράμματος ανάπτυξης.

Η προώθηση της ισότητας των φύλων επιχειρείται από το Κ.Ε.Θ.Ι. είτε μέσω της διεξαγωγής ερευνών και μελετών, είτε μέσω της εκπαίδευσης. Ως εκπαίδευση νοούνται όλες οι μορφές κατάρτισης / επιμόρφωσης, είτε πρόκειται για ειδικούς θεματικού κύκλους μεγάλης διάρκειας -που απευθύνονται σε επιλεγμένους/-ες συμμετέχοντες/-ουσες-, είτε πρόκειται για, μικρής διάρκειας, σεμινάρια που απευθύνονται στο ευρύ κοινό. Η εκπαίδευση, ενταγμένη στο πλαίσιο μιας δράσης για την ισότητα, μπορεί να καλύπτει διάφορους στόχους. «Ανάλογα με το στόχο του, κάθε εκπαιδευτικό πρόγραμμα είναι σχεδιασμένο με διαφορετικό τρόπο, καθώς λαμβάνει υπόψη το περιεχόμενο της εκπαίδευσης και το ποιος καλείται να το παρακολουθήσει» (Wahl, Höök, Holgersson, Linghag, 2005:137). Προς αυτή την κατεύθυνση το Κ.Ε.Θ.Ι. έχει καταρτίσει πλήθος εκπαιδευτικών προγραμμάτων που απευθύνονται σε υφιστάμενες δομές, καθώς και σε άτομα που βρίσκονται σε θέσεις ευθύνης, θέτοντας ως βασικό στόχο τη μεταλαμπάδευση των αρχών που διέπουν την ισότητα των φύλων. Παράλληλα, για την αποτελεσματική εφαρμογή τους έχει σχεδιάσει και δημιουργήσει εξειδικευμένα εκπαιδευτικά πακέτα, εργαλεία και οδηγούς.

Συγκεκριμένα, το Κ.Ε.Θ.Ι. προωθεί μια σειρά εκπαιδευτικών και επιμορφωτικών προγραμμάτων, όπως τα ακόλουθα:

- Προγράμματα εκπαίδευσης που επιδιώκουν την ανάπτυξη των επαγγελματικών ικανοτήτων, γυναικών και ανδρών, με στόχο την αποφυγή της περιθωριοποίησης των γυναικών στην αγορά εργασίας.
- Προγράμματα εκπαίδευσης που στοχεύουν στη διάχυση γνώσεων σχετικά με το φύλο, την αλλαγή των καθιερωμένων στερεοτυπικών αντιλήψεων και την αναδιατύπωση των υπαρχόντων κοινωνικών ή άλλων κανόνων.
- Προγράμματα επιμόρφωσης που δεν ασχολούνται με τις έμφυλες σχέσεις εξουσίας ανάμεσα στα φύλα αλλά βασίζονται στη συμπληρωματικότητα των φύλων και στην εξάλειψη στοιχείων της συμπεριφοράς που δηλώνουν μειωτική διάθεση απέναντι σε άτομα του αντιθέτου φύλου.
- Προγράμματα εκπαίδευσης που πραγματεύονται το φύλο ως προς τη θεσμική και νομική του διάσταση και που συμβάλλουν στην ενημέρωση των ατόμων περί των δικαιωμάτων τους.

Ως προς την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στην εκπαιδευτική διαδικασία και στο εθνικό εκπαιδευτικό σύστημα *καθ' εαυτό* (κυρίως στη Μέση Εκπαίδευση και την Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση) το Κ.Ε.Θ.Ι. σχεδίασε συγκεκριμένα εργαλεία παρέμβασης με αποδέκτες/-τριες τους/τις εκπαιδευτικούς (όπως, για παράδειγμα, *«Ασκήσεις Ευαισθητοποίησης επιμορφούμενων εκπαιδευτικών. Για μια εκπαίδευση ίσων ευκαιριών για όλους και όλες...»* και το *«Εργαλείο με Οδηγίες για τα παρεμβατικά προγράμματα σχετικά με την ισότητα των φύλων στην Εκπαίδευση. Τεύχος Καλών Πρακτικών»*).⁵⁸ Σημαντικό είναι το γεγονός ότι τα εργαλεία ευαισθητοποίησης δεν απευθύνονται αποκλειστικά σε εκπαιδευτικούς, αλλά «μπορούν να χρησιμοποιηθούν με τις αναγκαίες προσαρμογές, για την ευαισθητοποίηση των μαθητών/-τριών, γονέων και όλων εκείνων που, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία» (Κορωναίου, 2007:9).

⁵⁸ Στη συνέχεια της έκθεσης παρατίθενται αναλυτικά τα συγκεκριμένα προϊόντα.

5. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ Κ.Ε.Θ.Ι. ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΑΡΧΙΚΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

Για το δύσκολο έργο της καταπολέμησης των έμφυλων στερεοτύπων θεωρείται απαραίτητη η εφαρμογή Προγραμμάτων και η λήψη κατάλληλων μέτρων που στοχεύουν στην ισότητα των φύλων και προάγουν τις μεταβολές στους ρόλους των γονεϊκών προτύπων. Στο παρόν τμήμα της έκθεσης παρουσιάζονται τα Έργα του Κ.Ε.Θ.Ι. τα οποία, κατά την κρίση μας, προωθούν και συμβάλλουν κατά τρόπο ουσιαστικό την προώθηση της αρχής της Ισότητας των φύλων, τόσο στην εκπαίδευση όσο και στο ευρύτερο κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον.

5.1 Διαχείριση και Υλοποίηση του Έργου με τίτλο «Ευαισθητοποίηση Εκπαιδευτικών και Παρεμβατικά Προγράμματα για την Προώθηση της Ισότητας των Φύλων» (Άξονας 4, Μέτρο 4.1., Ενέργεια 4.1.1, Κατηγορία Πράξης 4.1.1α, Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. II)

Το Κ.Ε.Θ.Ι., ως φορέας προώθησης της ισότητας των φύλων, συνεργάστηκε με το ΥΠ.Ε.Π.Θ. στο πλαίσιο του ΕΠΕΑΕΚ Ι (Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης) επισημαίνοντας, μέσα από την πλούσια δράση και εμπειρία του, το σημαντικό ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει το εκπαιδευτικό σύστημα ως προς την άρση των στερεοτύπων και την καταπολέμηση των διακρίσεων που αφορούν στο φύλο. Στο διάστημα 1997-2000 πραγματοποίησε πιλοτικό πρόγραμμα ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών σε θέματα ισότητας στις Περιφέρειες Αττικής, Κεντρικής Μακεδονίας, Δυτικής Ελλάδος και Κρήτης. Το πρόγραμμα ευαισθητοποίησε 154 εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

Το ΥΠ.Ε.Π.Θ. αξιολογώντας θετικά τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την εφαρμογή του πιλοτικού αυτού προγράμματος και στο πλαίσιο της Προγραμματικής Περιόδου 2000-2006 του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. II ανέθεσε στο Κ.Ε.Θ.Ι. την υλοποίηση του Έργου *«Ευαισθητοποίηση Εκπαιδευτικών και Παρεμβατικά Προγράμματα για την Προώθηση της Ισότητας των Φύλων»* και παρέττεινε το εγκεκριμένο Έργο για τα έτη 2007 και 2008, προκειμένου να γίνουν όσο το δυνατόν περισσότερες πιλοτικές παρεμβάσεις στις σχολικές μονάδες.

5.1.1 Συνοπτική περιγραφή του Έργου

Το Κ.Ε.Θ.Ι., ως Τελικός Δικαιούχος, υλοποίησε το Έργο «**Ευαισθητοποίηση Εκπαιδευτικών και Παρεμβατικά Προγράμματα για την Προώθηση της Ισότητας των Φύλων**» του ΕΠΕΑΕΚ II, το οποίο στόχευε αποκλειστικά στην προώθηση της ισότητας των φύλων στην εκπαίδευση μέσω της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, καθώς και των μαθητών/-τριών και σπουδαστών/-τριών σε συναφή θέματα.

Το Έργο «Ευαισθητοποίηση Εκπαιδευτικών και Παρεμβατικά Προγράμματα για την προώθηση της Ισότητας των φύλων» (Κατηγορία Πράξης 4.1.1.α) εντάχθηκε στον Άξονα Προτεραιότητας 4 («Μέτρα για τη βελτίωση της πρόσβασης και της θέσης των γυναικών στην αγορά εργασίας») του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση» του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και συγχρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Ελληνικό Δημόσιο. Το Έργο υλοποιήθηκε σε συνεργασία με την αρμόδια Διεύθυνση Συμβουλευτικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού και Εκπαιδευτικών Δραστηριοτήτων (Δ.Σ.Ε.Π.Ε.Δ) του Υπουργείου Παιδείας.

Όπως εύστοχα τονίζει η Συντονίστρια του Έργου Δρ. Μαρία Κατσαμάγκου «*οι σύγχρονες έρευνες επισημαίνουν ότι οι οποιασδήποτε μορφής ανισότητες και διακρίσεις μπορούν να αντιμετωπιστούν και μέσα από το εκπαιδευτικό σύστημα, καταδεικνύοντας το βαρύνοντα ρόλο του σχολείου στην άρση των στερεοτύπων και στην καταπολέμηση των διακρίσεων που αφορούν στο φύλο*» (Κατσαμάγκου, 2008: 4).⁵⁹

Στο πλαίσιο αυτό το Έργο εφαρμόστηκε στις 13 Περιφέρειες της χώρας και στόχευσε στην προώθηση της Ισότητας των Φύλων στο χώρο της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και της Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης, εισάγοντας το σχετικό προβληματισμό στη σχολική διαδικασία με την υλοποίηση Παρεμβατικών Προγραμμάτων από τις σχολικές μονάδες. Κεντρικός σκοπός του Έργου ήταν η ευαισθητοποίηση άμεσα των εκπαιδευτικών και έμμεσα των εκπαιδευομένων σε θέματα ισότητας των φύλων με :

- Προγράμματα επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών των δημόσιων σχολικών μονάδων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Γενικής και Τεχνολογικής) και των δημόσιων Σχολών Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης και

⁵⁹ Βλέπε Μαρία Κατσαμάγκου (2008), *Τεύχος Περιλήψεων*, Τελικό Συνέδριο ΕΠΕΑΕΚ II, 4.1.1.α «Ευαισθητοποίηση Εκπαιδευτικών και Παρεμβατικά Προγράμματα για την Προώθηση της Ισότητας των Φύλων», Κ.Ε.Θ.Ι., Αθήνα, σελ. 4.

- Προγράμματα Παρέμβασης από τους/τις επιμορφούμενους/-ες εκπαιδευτικούς στις τάξεις των ανωτέρω εκπαιδευτικών μονάδων με την ενεργό συμμετοχή των μαθητών/-τριών.

Το Έργο επίσης στόχευσε στην έμμεση ευαισθητοποίηση των γονέων, της υπόλοιπης σχολικής κοινότητας, καθώς και της τοπικής κοινωνίας.

Τα Επιμορφωτικά και Παρεμβατικά Προγράμματα αναπτύσσονται από το σχολικό έτος 2002-2003 μέχρι σήμερα, σε δημόσια σχολεία Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Γενικής και Τεχνολογικής), όλης της χώρας, όπως επίσης και από το σχολικό έτος 2005-2006 σε δημόσιες Σχολές Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης.

Κατά τη διάρκεια του Έργου (2002-2008, μετά τη διετή παράταση που δόθηκε) έχουν υλοποιηθεί :

- 78 Επιμορφωτικά Προγράμματα Εκπαιδευτικών – ένα σε κάθε Περιφέρεια της χώρας (13) ανά έτος
- 850 Παρεμβατικά Προγράμματα – σε καθένα από τα οποία συμμετέχουν 5 τουλάχιστον σχολικές μονάδες.

Για τις ανάγκες υλοποίησης του Έργου συγκροτήθηκαν οι ακόλουθες ομάδες:

1. Η Επιστημονική Επιτροπή, η οποία διαμόρφωσε το σχέδιο ανάπτυξης του Έργου, είχε την ευθύνη του σχεδιασμού και της υλοποίησης των επιμορφωτικών διαδικασιών, της επιστημονικής εποπτείας των Παρεμβατικών Προγραμμάτων, της συνεργασίας Επιμορφωτών/-τριών (Κ.Ε.Θ.Ι. και ΥΠ.Ε.Π.Θ.) και εκπαιδευτικών, της συγκρότησης του εκπαιδευτικού υλικού και της διαρκούς διαμορφωτικής και τελικής αξιολόγησης των Επιμορφωτικών και Παρεμβατικών Προγραμμάτων που υλοποιούνταν.
2. Η Ομάδα Τεχνικοοικονομικής Στήριξης, η οποία ανέλαβε την παρακολούθηση και τη διοικητική και οικονομική διαχείριση του Έργου.
3. Οι Επιμορφωτές/-τριες του Κ.Ε.Θ.Ι., οι οποίοι/-ες ανέλαβαν, σύμφωνα με το σύστημα Mentoring, το ρόλο των πολλαπλασιαστών της επιμορφωτικής εμπειρίας και των εμπυχωτών/-τριών των εκπαιδευτικών.
4. Οι Επιμορφωτές/-τριες του ΥΠ.Ε.Π.Θ., οι οποίοι/-ες συμμετείχαν στο Έργο ως Μέντορες και σε συνεργασία με την Ομάδα Επιμορφωτών/-τριών του Κ.Ε.Θ.Ι. ανέλαβαν την ευθύνη υλοποίησης των Επιμορφωτικών και Παρεμβατικών Προγραμμάτων στις δημόσιες σχολικές μονάδες Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

Σύμφωνα με την ομάδα υλοποίησης του Έργου, από τη συστηματική καταγραφή και ανάλυση των στοιχείων κατά φύλο καθ' όλη τη διάρκεια υλοποίησης του παρόντος Έργου προκύπτουν τα ακόλουθα στοιχεία:

Πανελλαδικά ο συνολικός αριθμός των σχολικών μονάδων που συμμετείχαν στο Έργο, όλα τα έτη υλοποίησής του, ανέρχεται σε 4.576, οι επιμορφωμένοι/-ες εκπαιδευτικοί κατά φύλο ανέρχονται σε 2.913 άνδρες και σε 5.584 γυναίκες (συνολικά 8.497) και ο αριθμός των επωφελούμενων μαθητών/-τριών και σπουδαστών/-τριών είναι 57.421 μαθητές και 64.675 μαθήτριες (συνολικά 122.096) για όλα τα έτη υλοποίησης του συγκεκριμένου Έργου.⁶⁰ Σε ό,τι αφορά στο συνολικό αριθμό των επιμορφωτών/-τριών, παρατηρείται μεγάλη συμμετοχή των γυναικών επιμορφωτριών στην υλοποίηση των παρεμβατικών σχεδίων σε όλες τις Περιφέρειες υλοποίησης του Έργου. Ενδεικτικά παραθέτουμε τη συμμετοχή των επιμορφωτών/-τριών ανά φύλο κατά το τελευταίο έτος υλοποίησης του Έργου (Πίνακας 1 και 2):⁶¹

Πίνακας 1. Συμμετοχή επιμορφωτών/-τριών του ΕΠΕΑΕΚ II ΚΕΘΙ στις Περιφέρειες εφαρμογής του Έργου

Έτος 2007-2008	Άνδρες	Γυναίκες
Ποσοστό ανά φύλο	8,3%	91,7%
Σύνολος αριθμός επιμορφωτών/-τριών	24	

Πίνακας 2. Συμμετοχή επιμορφωτών/-τριών του ΕΠΕΑΕΚ II ΥΠΕΠΘ στις Περιφέρειες εφαρμογής του Έργου

Έτος 2007-2008	Άνδρες	Γυναίκες
Ποσοστό ανά φύλο	31,1%	68,9%
Σύνολος αριθμός επιμορφωτών/-τριών	106	

⁶⁰ Βλ. Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. II, 4.1.1.α «Ευαισθητοποίηση Εκπαιδευτικών και Παρεμβατικά Προγράμματα για την Προώθηση της Ισότητας των Φύλων» (2008), *Τεύχος Τελικής Εκδήλωσης Ενημέρωσης*, Κ.Ε.Θ.Ι., Αθήνα.

⁶¹ Σημειώνεται ότι τα στοιχεία που παρατίθενται σχετικά με τη συμμετοχή των επιμορφωτών/-τριών για το σχολικό έτος 2007-2008 αφορούν στις Περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης, Κεντρικής Μακεδονίας, Ηπείρου, Δυτικής Μακεδονίας, Ιονίων Νήσων, Θεσσαλίας, Δυτικής Ελλάδας, Πελοποννήσου, Στερεάς Ελλάδας, Αττικής, Βορείου Αιγαίου, Νοτίου Αιγαίου και Κρήτης.

5.1.2 Δομή και περιεχόμενο των επιμορφωτικών και άλλων παρεμβάσεων στην εκπαιδευτική διαδικασία

Η ενημέρωση των εκπαιδευτικών σχετικά με τους τρόπους, τα μέσα και τις καλές πρακτικές που μπορούν να ενσωματωθούν στο εκπαιδευτικό σύστημα και να συμβάλουν στην αποδόμηση και εξάλειψη των ασύμμετρων διαφυλικών σχέσεων υλοποιήθηκε σε δύο φάσεις:

- ☐ Α΄ Φάση Επιμόρφωσης: Επιμορφωτικές Συναντήσεις - Έρευνα Δράσης.

Κάθε Περιφερειακό Επιμορφωτικό Πρόγραμμα αναπτυσσόταν κατά τη διάρκεια ενός σχολικού έτους και περιελάμβανε μία ενημερωτική και τρεις επιμορφωτικές συναντήσεις των Ομάδων Εκπαιδευτικών με τους/τις Επιμορφωτές/-τριες. Η φάση αυτή διήρκεσε δύο μήνες περίπου και είχε ως βασικό στόχο την εξοικείωση των επιμορφούμενων με τις αρχές και τον τρόπο εφαρμογής των παρεμβάσεων εντός των σχολικών μονάδων.

- ☐ Β΄ Φάση Επιμόρφωσης: Διαδικασία υλοποίησης των Παρεμβατικών Προγραμμάτων.

Η φάση αυτή επιμόρφωσης συμπίπτει με την υλοποίηση των παρεμβάσεων στα σχολεία. Η φάση αυτή περιελάμβανε τρία επιμέρους στάδια: Σχεδιασμός, Εφαρμογή και Αξιολόγηση.

Οι επιμέρους στόχοι του Έργου «Ευαισθητοποίηση Εκπαιδευτικών και Παρεμβατικά Προγράμματα για την Προώθηση της Ισότητας των Φύλων» και κυρίως των επιμορφωτικών προγραμμάτων και παρεμβάσεων είναι αναλυτικότερα οι εξής:

α. Επιμόρφωση και κατάρτιση των επιμορφωτών/-τριών του ΕΠΕΑΕΚ σε θέματα ισότητας των φύλων

Η συμμετοχή πλήθους εκπαιδευτικών μονάδων ανά την επικράτεια αλλά και η ανάγκη υλοποίησης μεγάλου αριθμού Επιμορφωτικών και Παρεμβατικών Προγραμμάτων οδήγησαν στη συγκρότηση Ομάδας Επιμορφωτών/-τριών του Κ.Ε.Θ.Ι., Επιμορφωτών/-τριών του ΥΠ.Ε.Π.Θ., καθώς και στον ορισμό συνεργατών/-ιδων των μελών της Επιστημονικής Επιτροπής, προκειμένου να είναι αποτελεσματική η παρακολούθηση του Έργου.

Συγκεκριμένα, οι επιμορφωτές/-τριες, αφού δέχθηκαν την κατάλληλη κατάρτιση και εξειδίκευση με κεντρικά σεμινάρια που συντόνισε η Επιστημονική Επιτροπή του Έργου, ανέλαβαν:

1. Την επιστημονική παρακολούθηση των Προγραμμάτων, επιμορφωτικών και παρεμβατικών,
2. Την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε θέματα σχεδιασμού και οργάνωσης δραστηριοτήτων,
3. Την υποστήριξη των εκδηλώσεων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης καθώς και δημοσιότητας,
4. Την ευθύνη της έγκαιρης και έγκυρης υποβολής των παραδοτέων των εκπαιδευτικών που υλοποιούσαν παρεμβατικά προγράμματα,

β. Επιμόρφωση-ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών και των εκπαιδευομένων σε θέματα ισότητας των φύλων

Το Κ.Ε.Θ.Ι., μέσω του συγκεκριμένου προγράμματος, ευαισθητοποίησε τους/τις εκπαιδευτικούς σε θέματα ισότητας και σχέσεων των φύλων, ώστε να μπορούν να εντοπίζουν την ανισότητα, τη διάκριση και τα στερεότυπα του φύλου στο εκπαιδευτικό σύστημα. Παράλληλα τους/τις επιμόρφωσε, ώστε να εκφέρουν επιστημονικό λόγο για την ισότητα των φύλων, να υλοποιούν παρεμβάσεις με στόχο την ισότητα -αξιοποιώντας τα δεδομένα των αναλυτικών προγραμμάτων- και να διαμορφώνουν προσωπική άποψη για τον τρόπο που πρέπει να δομούνται οι σχέσεις των φύλων, καθώς και για το πώς πρέπει να λειτουργεί το σχολικό σύστημα για την προαγωγή πρακτικών και πολιτικών ισότητας.

Συνοπτικά τα οφέλη της εφαρμογής του συγκεκριμένου προγράμματος στους/στις εκπαιδευτικούς ήταν τα ακόλουθα:

1. Κατανόηση των κοινωνικών θεμάτων που σχετίζονται με το φύλο.
2. Ανάπτυξη ερευνητικών, οργανωτικών και άλλων ικανοτήτων.
3. Γόνιμη συνεργασία με άλλους/-ες εκπαιδευτικούς και εκπαιδευτικές μονάδες.
4. Επιμόρφωση σε θέματα ίσων ευκαιριών.
5. Εξοικείωση με συστήματα νέων τεχνολογιών και η χρήση του Διαδικτύου.

Ως προς τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες και μαθητές/-τριες το συγκεκριμένο πρόγραμμα συνέβαλε στο να μπορούν να αναγνωρίζουν την ανισότητα των φύλων στο εκπαιδευτικό σύστημα, να επιλέγουν την εκπαιδευτική και την επαγγελματική κατεύθυνση, υπερβαίνοντας στερεοτυπικές αντιλήψεις, και να αποκτούν συνείδηση της διαφορετικής διαμόρφωσης των ταυτοτήτων φύλου στην εφηβεία από το σχολείο και την οικογένεια. Τέλος, οι μαθητές/-τριες μετά την ευαισθητοποίηση απέκτησαν τα κατάλληλα

εφόδια και γνώση, ώστε να δύνανται να διεκδικούν στο μέλλον την ισότιμη αντιμετώπιση σε όλους τους τομείς της προσωπικής και της κοινωνικής ζωής.

Συνοψίζοντας, τα Παρεμβατικά Προγράμματα ευαισθητοποίησης ως προς το φύλο για τους/τις μαθητές/-τριες συνεισέφεραν ως προς:

1. Τον εμπλουτισμό των γνώσεων των μαθητών και των μαθητριών σε θέματα ισότητας των φύλων.
2. Την αλλαγή των στάσεων των και συμπεριφορών.
3. Την ανάπτυξη δεξιοτήτων.
4. Τη συμμετοχή στο σχεδιασμό και πραγματοποίηση Προγραμμάτων.

5.1.3 Χρήσιμα προϊόντα

Στο πλαίσιο του Έργου, και για τις ανάγκες της εκπαίδευσης και της ευαισθητοποίησης των επιμορφωτών/-τριών και των εκπαιδευτικών, εκπονήθηκαν: α) Μελέτη με τίτλο «*Φύλο και εκπαιδευτική πραγματικότητα στην Ελλάδα: προωθώντας παρεμβάσεις για την ισότητα των φύλων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα*», που παρέχει στοιχεία ως προς την προβληματική της επιμόρφωσης και παρέμβασης σε θέματα ισότητας και σχέσεων των φύλων, την επίδραση του παράγοντα φύλου σε διάφορες πτυχές της εκπαιδευτικής διαδικασίας και το βαθμό ευαισθητοποίησης εκπαιδευτικών και μαθητικού πληθυσμού στο σχετικό προβληματισμό, και β) *Οδηγός εφαρμογής και διαχείρισης επιμορφωτικών και παρεμβατικών προγραμμάτων για τις σχολές αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης*, που παρέχει απαραίτητες πληροφορίες, ιδιαίτερα, ως προς τον τρόπο υλοποίησης των παρεμβάσεων και διαχείρισης του φυσικού και οικονομικού αντικείμενου και αναλύει το πλαίσιο διαχείρισης όλου του Έργου μέσω του ηλεκτρονικού Συστήματος Εφαρμογής και Διαχείρισης. Παράλληλα, το Κ.Ε.Θ.Ι. εξέδωσε ειδικά εργαλεία εκπαίδευσης, εγχειρίδια και οδηγούς, όπως είναι τα ακόλουθα:⁶²

1. «*Η Θεματική του Φύλου @ Διαδίκτυο*»
2. «*Ασκήσεις Ευαισθητοποίησης επιμορφούμενων εκπαιδευτικών. Για μια εκπαίδευση ίσων ευκαιριών για όλους και όλες...*»
3. «*Εκπαιδευτικοί και φύλο*»

⁶² Στο σημείο αυτό για λόγους συντομίας αναφέρονται επιγραμματικά μόνο οι τίτλοι των συγκεκριμένων προϊόντων.

4. «Εφηβικές ταυτότητες φύλου: διερευνώντας τον παράγοντα φύλο στο σχολικό πλαίσιο. Εγχειρίδιο με ερευνητικά εργαλεία για εκπαιδευτικούς»
5. «Εργαλείο με Οδηγίες για τα παρεμβατικά προγράμματα σχετικά με την ισότητα των φύλων στην Εκπαίδευση. Τεύχος Καλών Πρακτικών»
6. «Αγόρια και κορίτσια στο σχολείο»
7. «Νέες συνθήκες και νέες δεξιότητες στην αγορά εργασίας»
8. «Διερευνώντας το φύλο. Σύγχρονες προσεγγίσεις για την εκπαίδευση»
9. «Παλαιά και νέα επαγγέλματα. Μία προσέγγιση από την πλευρά του φύλου»
10. «Βασικές Αρχές και Οδηγίες για τη Χρήση και Αποδόμηση Οπτικοακουστικών Μηνυμάτων με την Οπτική του Φύλου και για την Παραγωγή Οπτικοακουστικού Υλικού στο πλαίσιο των Παρεμβατικών Προγραμμάτων»
11. «Πρωθώντας την ισότητα των φύλων στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: Επιλογή παρεμβατικών προγραμμάτων εκπαιδευτικών 2003-2004, 2004-2005, 2005-2006, 2006-2007 και 2007-2008»
12. «Πρωθώντας την ισότητα των φύλων στην Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση: Επιλογή παρεμβατικών προγραμμάτων εκπαιδευτικών 2005-2006, 2006-2007 και 2007-2008»
13. «Εγχειρίδιο ασκήσεων και εφαρμογών για την προώθηση της διάστασης του φύλου στην Α.Ε.Κ.»
14. «Εργαλείο ηλεκτρονικής αξιοποίησης εκπαιδευτικού και επιμορφωτικού υλικού»
15. «Εγχειρίδιο οργάνωσης εκδηλώσεων προβολής των Παρεμβατικών Προγραμμάτων (δικτύωση με τοπικές αρχές, τρόποι επικοινωνίας»

Τέλος, στο πλαίσιο του Έργου δημιουργήθηκε και διανεμήθηκε ενημερωτικό υλικό (όπως, για παράδειγμα κατάλογοι βιβλιογραφίας, ενημερωτικό φυλλάδιο εκδηλώσεων ενημέρωσης-ευαισθητοποίησης, τεύχος τελικής εκδήλωσης ενημέρωσης).

5.2 Ευρωπαϊκά Προγράμματα σε Θέματα Εκπαίδευσης και Ισότητας των Φύλων

5.2.1 Προγράμματα SOCRATES GRUNDTVIG 1 και GRUNDTVIG 2

Στο πλαίσιο της υλοποίησης των Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων για την καταπολέμηση των στερεοτυπικών αντιλήψεων σχετικά με το ρόλο των δύο φύλων, μέσω της εκπαιδευτικής διαδικασίας, το Κ.Ε.Θ.Ι συμμετείχε -ως εταίρος- σε δύο Προγράμματα SOCRATES στο πλαίσιο του GRUNDTVIG 1 και GRUNDTVIG 2.

Το πρώτο Έργο SOCRATES με τίτλο “GEcel Civic Education and Learning for Gender Mainstreaming” (Grundtvig 1) υλοποιήθηκε από εξειδικευμένους φορείς σε θέματα ισότητας από την Ελλάδα, τη Γερμανία, την Εσθονία και την Ισλανδία, και ολοκληρώθηκε το 2006. Το Έργο προέβλεπε τη διεξαγωγή επιμορφωτικών σεμιναρίων και διακρατικών συναντήσεων και αφορούσε αποκλειστικά στην εκπαίδευση ατόμων ειδικών σε θέματα ισότητας, από τους συμμετέχοντες διακρατικούς φορείς στις μεθόδους και τις διαδικασίες ένταξης της διάστασης του φύλου σε όλες τις πολιτικές. Στο πλαίσιο αυτό, οι συμμετέχοντες φορείς ασχολήθηκαν με εξειδικευμένα ζητήματα που αφορούσαν στη διάσταση του φύλου, αναφέρθηκαν τα οφέλη που προκύπτουν από την ένταξη της διάστασης του φύλου σε διάφορους τομείς (και ιδιαίτερα στον επαγγελματικό χώρο) και αντάλλαξαν καλές πρακτικές από την ευρωπαϊκή και διεθνή εμπειρία σχετικά με την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου. Σημαντικό προϊόν από τη συγκεκριμένη διακρατική συνεργασία αποτελεί το Εγχειρίδιο με τίτλο: «*Παραδείγματα Καλών Πρακτικών στην Επιμόρφωση - Εστιάσεις και Παγίδες*», στο οποίο αναλύεται η μέθοδος της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου σε οργανισμούς ή επιχειρήσεις, οι συνιστώσες της διαδικασίας αυτής και τέλος, η μεθοδολογία και τα στάδια της εκπαίδευσης του/της εκπαιδευτή/-τριας σχετικά με την ανάπτυξη σχεδίων δράσης σε οργανισμούς ή σε επιχειρήσεις.

Στο δεύτερο Έργο SOCRATES με τίτλο “Making Women’s History Visible in Europe” (GRUNDTVIG 2) ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην ανάδειξη του ρόλου των γυναικών στην Ιστορία σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Κύριος στόχος ήταν η, σε βάθος, εξέταση των λόγων απουσίας προβολής ή/και αφάνειας του ενεργού ρόλου που διαδραμάτισαν σημαντικές γυναίκες σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους, κυρίως κατά τη νεώτερη και σύγχρονη ιστορία, και σε διαφορετικές περιοχές της Ευρώπης. Η ανάγκη αυτή προέκυψε από τη διαπίστωση της απουσίας προβολής του ρόλου των γυναικών, τόσο σε εκπαιδευτικά εγχειρίδια ιστορίας, όσο και στα σύγχρονα Ευρωπαϊκά Μουσεία. Για το λόγο αυτό οι εμπλεκόμενοι στο Έργο φορείς από τη Γερμανία, την Ισπανία, τη Μάλτα, την Αυστρία, τη Δανία, την Ελλάδα και την Ισλανδία παρουσίασαν σημαντικές γυναικείες προσωπικότητες που, κατά τη δική τους εκτίμηση, ως προς την ιστορική τεκμηρίωση είναι σημαντικό να γίνουν ορατές. Η ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ των διακρατικών εταίρων έδειξε ότι ο ιστορικός ρόλος που διαδραμάτισαν σημαντικές γυναίκες ανά την Ευρώπη, σε αρκετές περιπτώσεις, παρουσιάζει κοινά χαρακτηριστικά. Έτσι, έγινε αντιληπτό ότι η παρουσία των γυναικών στην Ιστορία, εν γένει, υπερβαίνει τα εθνικά όρια και λαμβάνει ευρωπαϊκή, κατά κάποιον τρόπο, διάσταση. Η προσπάθεια συνύφανσης των θεμάτων ισότητας με τα θέματα πολιτισμού και ιστορίας, που φαίνεται

ότι επιχειρήθηκε από το συγκεκριμένο Έργο, αποτελεί μια εξαιρετική εκπαιδευτική προσέγγιση, τόσο για την προώθηση της ισότητας των φύλων, όσο και για τη άρση των στερεοτυπικών αντιλήψεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο.⁶³

5.2.2 Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα με τίτλο «Ισότιμοι Σύντροφοι: Επανεξέταση του Ρόλου των Ανδρών στην Εργασία και την Ιδιωτική Ζωή» στο πλαίσιο του 5ου Μεσοπρόθεσμου Κοινοτικού Πλαισίου Δράσης για την Ισότητα των Φύλων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Το Κ.Ε.Θ.Ι. από τον Οκτώβριο του 2005 έως και το Δεκέμβριο του 2006 ανέλαβε ως Συντονιστής Φορέας τη διαχείριση και υλοποίηση του Έργου «Ισότιμοι Σύντροφοι: Επανεξέταση του Ρόλου των Ανδρών στην Εργασία και την Ιδιωτική Ζωή» με τη συμμετοχή διακρατικών εταιρών από την Πολωνία, την Πορτογαλία και τη Νορβηγία. Το Πρόγραμμα ασχολήθηκε, εκτός των άλλων, με το ζήτημα της συμφιλίωσης οικογενειακών και επαγγελματικών υποχρεώσεων, την άρση των στερεοτύπων ως προς τους γονεϊκούς ρόλους και την ανάδειξη της σπουδαιότητας του ρόλου του πατέρα στην ανατροφή και διαπαιδαγώγηση των παιδιών. Στο πλαίσιο αυτό διεξήχθησαν σεμινάρια ευαισθητοποίησης απευθυνόμενα σε εκπαιδευτικούς, δημοσίους/-ες υπαλλήλους, εκπροσώπους από τους συλλόγους εργαζομένων, καθώς και σε Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις που ασχολούνται με τα θέματα ισότητας. Το Κ.Ε.Θ.Ι. εκπόνησε πανελλαδική έρευνα με τίτλο «Ο Ρόλος των Πατέρων στην Εξισορρόπηση της Επαγγελματικής και Οικογενειακής – Προσωπικής Ζωής», την οποία εξέδωσε σε όλες τις γλώσσες των εταιρών καθώς και εκπαιδευτικό «Εγχειρίδιο για το ρόλο των ανδρών/πατέρων στην εξισορρόπηση της οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής».

Σημαντική δράση του συγκεκριμένου Προγράμματος αποτέλεσε η εκπαιδευτική καμπάνια σε σχολεία, με στόχο τους/τις νέους/-ες, και ιδιαίτερα τα αγόρια, με σκοπό να δοθεί έμφαση στη σπουδαιότητα της ισότητας μεταξύ των δύο γονέων και στα αντίστοιχα πρότυπα ρόλων. Η εμπλοκή των παιδιών σε αυτή τη δραστηριότητα, όπως προκύπτει από την τελική αξιολόγηση του Προγράμματος, έδωσε την ευκαιρία στα ίδια τα παιδιά να εκφράσουν αυθόρμητα το πώς αντιλαμβάνονται τον πατρικό και το μητρικό ρόλο, να αξιολογήσουν τη σχέση με τους γονείς τους και την ποιότητα του χρόνου που ο καθένας γονέας αφιερώνει σε αυτά. Σε συνεργασία με το Κέντρο Μέριμνας Οικογένειας και Παιδιού, εταίρο του Προγράμματος, το Κ.Ε.Θ.Ι. δημιούργησε ένα καινοτόμο εκπαιδευτικό

⁶³ Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε την ιστοσελίδα του συγκεκριμένου προγράμματος: <http://www.hdfg.de/euproject/eurohome.htm>).

πακέτο ευαισθητοποίησης για θέματα ισότητας που αφορούν σε αγόρια και κορίτσια προσχολικής ηλικίας και εφήβους/-ες.

5.3 Υλοποίηση του Έργου με τίτλο «Παρατηρητήριο για την Ισότητα στην Εκπαίδευση» (Άξονας 4, Μέτρο 4.1., Ενέργεια 4.1.1, Κατηγορία Πράξης 4.1.1.ε, Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. II)

Το Έργο αποτελεί προϊόν συνεργασίας μεταξύ της Γενικής Γραμματείας Ισότητας (Γ.Γ.Ι.) και του Κ.Ε.Θ.Ι. και έχει ως αντικείμενο την ίδρυση και λειτουργία Παρατηρητηρίου παρακολούθησης και αξιολόγησης των δράσεων της εκπαιδευτικής πολιτικής για την ισότητα των δύο φύλων (Παρατηρητήριο για την Ισότητα στην Εκπαίδευση), το οποίο θα λειτουργεί ως Κέντρο Τεκμηρίωσης για την αποτελεσματική και επιστημονική συγκέντρωση, καταγραφή και επεξεργασία των στοιχείων που αφορούν στο εν λόγω πεδίο.

Σκοπός του Έργου είναι η επιτυχής αντιμετώπιση της έλλειψης μιας, κεντρικά σχεδιασμένης, εκπαιδευτικής πολιτικής για την ισότητα των φύλων, καθώς και η συστηματική και οργανωμένη αξιολόγηση της εφαρμογής των πολιτικών της ισότητας στην εκπαίδευση, ώστε η διάχυση των αποτελεσμάτων της δράσης του Παρατηρητηρίου να συμβάλει καθοριστικά, αφενός στη βελτίωση της θέσης των γυναικών και αφετέρου στη διαμόρφωση και ανάπτυξη θετικών πολιτικών. Ειδικότερα, επιδιώκεται η δημιουργία ενός μηχανισμού διαβούλευσης και συνεργασίας μεταξύ φορέων, οργανισμών και ατόμων που εμπλέκονται, με οποιοδήποτε τρόπο, στη διαδικασία προώθησης της ισότητας των φύλων στην εκπαίδευση.

Το **Παρατηρητήριο**, εκτός των άλλων, έχει επιφορτισθεί με τις εξής αρμοδιότητες:

- *Συλλογή, οργάνωση και σύνθεση* του συνόλου των *διαθέσιμων γνώσεων* σχετικά με τις δράσεις που πραγματοποιούνται, τόσο στο πλαίσιο του ΕΠΕΑΕΚ II, όσο και γενικότερα, με στόχο την ισότητα των φύλων σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης και σε όλους τους τύπους σχολείων στην Ελλάδα, αλλά και διεθνώς (π.χ. διεθνείς συμβάσεις, εθνικοί νόμοι, επιστημονική αρθρογραφία, ποικίλες εθνικές και διεθνείς πολιτικές αντιμετώπισης, διαθέσιμα προϊόντα ερευνών και στατιστικά δεδομένα, πληροφορίες και στοιχεία από κυβερνητικούς φορείς, Μ.Κ.Ο. κ.λπ.).
- *Συλλογή, ανάλυση και αξιολόγηση πληροφοριών σχετικά με τις τάσεις για την ισότητα των φύλων στον τομέα της εκπαίδευσης και της απασχόλησης*, τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

- *Παραγωγή νέων, ποιοτικών και ποσοτικών πληροφοριών και δεδομένων, καθώς τούτο θα βοηθήσει, ώστε να υπάρξει ανάπτυξη ερευνητικών στόχων με αναλύσεις και μελέτες καταγραφής και παρακολούθησης του εν λόγω θέματος.*
- *Εισαγωγή και αξιοποίηση δεικτών/στατιστικών στοιχείων για την παρακολούθηση της ισότητας και για τη διαδικασία διαμόρφωσης και διατύπωσης προτάσεων εκπαιδευτικής πολιτικής.*
- *Ευθύνη να παρέχει σε κάθε ενδιαφερόμενο/-η τη γνώση αυτή συντεταγμένη και σε έγκυρη και αξιόπιστη μορφή, να έχει αξιόπιστο γνωμοδοτικό και συμβουλευτικό ρόλο και να συντάσσει εκθέσεις για τις εκπαιδευτικές πολιτικές σχετικά με την ισότητα των φύλων (μέρος του Έργου αυτού αποτελεί και η παρούσα Έκθεση).*

6. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Το Κ.Ε.Θ.Ι., ως ο κατ' εξοχήν φορέας υλοποίησης Έργων και εκπόνησης ερευνών και μελετών σε ζητήματα που σχετίζονται με την ισότητα των δύο φύλων, έχει την εμπειρία και την τεχνογνωσία, μέσω των παρεμβάσεων και δράσεών του, να συμβάλει αποφασιστικά στην προώθηση της ισότητας των φύλων στην εκπαίδευση. Η εδραίωση της ουσιαστικής ισότητας σε όλους τους τομείς της ζωής αποτελεί ζήτημα ποιότητας της δημοκρατίας, της κοινωνικής συνοχής και της ανάπτυξης. Στην προσπάθειά του αυτή το Κ.Ε.Θ.Ι. επικουρείται από ένα ιδιαίτερα καταρτισμένο και ευαισθητοποιημένο προσωπικό, στοχεύοντας στην ολοένα και μεγαλύτερη διάχυση των αποτελεσμάτων των δράσεών του στο ευρύ κοινό.

Το διάστημα αυτό το Κ.Ε.Θ.Ι. βρίσκεται σε διαδικασία αναμόρφωσης του εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας του και αντικατάστασης του υφιστάμενου Οργανογράμματος με ένα περισσότερο ευέλικτο, προκειμένου να ανταποκριθεί πλήρως στις νέες απαιτήσεις που διαμορφώνονται σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Για την αρτιότερη λειτουργία του Κ.Ε.Θ.Ι. και την αποτελεσματική υλοποίηση, παρακολούθηση και αξιολόγηση των Έργων που διαχειρίζεται προτείνεται η σύσταση νέων και εξειδικευμένων οργανωτικών μονάδων (π.χ. για την εξεύρεση και υποβολή εθνικών και ευρωπαϊκών Προγραμμάτων) και τη δικτύωσή τους με διεθνείς / ευρωπαϊκούς φορείς.

Ενόψει της προετοιμασίας της Δ' Προγραμματικής Περιόδου και του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και δια Βίου Μάθηση 2007-2013» το Κ.Ε.Θ.Ι. θα μπορούσε να επεκταθεί και να εφαρμόσει ολοκληρωμένες παρεμβάσεις για την προώθηση της ισότητας των φύλων στο χώρο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, προκειμένου, η εμπειρία που αποκτήθηκε από τη διαχείριση Έργων στο πλαίσιο του ΕΠΕΑΕΚ I και ΕΠΕΑΕΚ II (2000-2006, με παράταση έως και το 2008) να αξιοποιηθεί στην επόμενη Προγραμματική περίοδο. Πρόκειται για μια καίρια παρέμβαση για την επίτευξη της ισότητας, τα οφέλη της οποίας θα έχουν πολλαπλασιαστικό χαρακτήρα και θα γίνουν αισθητά στο απώτερο μέλλον, εφ' όσον πλέον θα έχουν εισαχθεί σε ολόκληρο το εκπαιδευτικό σύστημα οι αρχές της Ισότητας των φύλων και ιδιαιτέρως στη συγκεκριμένη βαθμίδα εκπαίδευσης, στην οποία έχει παρατηρηθεί η ύπαρξη στερεότυπων αντιλήψεων ως προς τις αναπαραστάσεις του γυναικείου και ανδρικού φύλου.

Σκοπός της παρέμβασης θα πρέπει να είναι η ένταξη της διάστασης του φύλου στο Πρόγραμμα Σπουδών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, η δημιουργία ενός ικανού και

άρτια ευαισθητοποιημένου και επιμορφωμένου, σε θέματα ισότητας των φύλων, σώματος εκπαιδευτικών οι οποίοι/-ες θα αναλαμβάνουν την υλοποίηση Προγραμμάτων με στόχο την ισότητα στα σχολεία.

Σε επίπεδο διαχείρισης καλό θα ήταν να συνεχισθούν πρακτικές που ακολουθήθηκαν στο παρελθόν και συνέβαλαν στην ταχύτερη και αποτελεσματικότερη υλοποίηση του Έργου «Ευαισθητοποίηση Εκπαιδευτικών και Παρεμβατικά Προγράμματα για την Προώθηση της Ισότητας των Φύλων», όπως η διατήρηση του ολοκληρωμένου συστήματος ηλεκτρονικής δικτύωσης και **εξ αποστάσεως εκπαίδευσης**, που, εκτός των άλλων, επέτρεψε τη γενική εποπτεία της εξελικτικής πορείας των δράσεων παρέμβασης και των ενεργειών όλων των εμπλεκόμενων σε αυτήν ομάδων σε όλα τα επίπεδα, καθώς το εν λόγω σύστημα διαθέτει διαφοροποιημένα επίπεδα πρόσβασης.

Επιπρόσθετα, το Κ.Ε.Θ.Ι μπορεί να αναλάβει την εκπόνηση μελετών και ερευνών πανελλαδικής εμβέλειας για τα θέματα ισότητας των φύλων σε σχέση με το εκπαιδευτικό σύστημα της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Είναι αναγκαίο να διερευνηθεί περαιτέρω, εάν και σε ποιο βαθμό τα υφιστάμενα αναλυτικά προγράμματα υποθάλλουν τα στερεότυπα για τους ρόλους των δύο φύλων, καθώς και εάν η επικράτηση τέτοιων αντιλήψεων οφείλεται αποκλειστικά στη στάση και τις αντιλήψεις που έχουν οι Έλληνες/-ίδες δάσκαλοι/-ες ως προς την έμφυλη ισότητα (Κουϊμτζή, Παπαδήμου και Φρόση, 2001: 21-22). Υποστηρίζεται μάλιστα η άποψη ότι οι εκπαιδευτικοί, νηπιαγωγοί και δάσκαλοι/-ες μπορεί άθελά τους να εξακολουθούν να διατηρούν τα στερεότυπα με τον τρόπο που συμπεριφέρονται ή ομιλούν και, ως εκ τούτου, να επιτείνουν τις διαφορές μεταξύ των δύο φύλων (Μπέλλας, 1995).

Παράλληλα, με την ολοκλήρωση της επεξεργασίας των στοιχείων που συλλέγει το Κέντρο Τεκμηρίωσης που λειτουργεί στο πλαίσιο του Παρατηρητηρίου για την Ισότητα μπορεί να προκύψει η ανάγκη διεξαγωγής νέων ερευνών σε συγκεκριμένα πεδία που χρήζουν περαιτέρω μελέτης ως προς την ισότητα των φύλων στην εκπαίδευση.

Το Παρατηρητήριο για την Ισότητα συνέβαλε κατά τρόπο ουσιαστικό στην ανάπτυξη ενός πλαισίου δικτύωσης και συνεργασίας μεταξύ ειδικευμένων φορέων και ατόμων, προκειμένου να αντιμετωπισθούν σε εθνικό επίπεδο θέματα ανισότητας των φύλων στην εκπαίδευση και στην απασχόληση. Μετά την ολοκλήρωση του Έργου, το Παρατηρητήριο κρίνεται αναγκαίο να συνεχίσει τη λειτουργία του, επειδή θα μπορεί να προωθήσει την επικοινωνία και τη συνεργασία μεταξύ ενδιαφερομένων φορέων σε ευρωπαϊκό, πλέον, πλαίσιο αλλά και να εφαρμόσει τις πολιτικές του σε συνεργασία με διακρατικά Έργα αντίστοιχων φορέων που δραστηριοποιούνται στα κράτη-μέλη της

Ε.Ε.. Μια τέτοιας μορφής συνεργασία θα παρέχει στο εθνικό δίκτυο στοιχεία, δεδομένα και γνώση ως προς τις πρόσφατες εξελίξεις.

Παράλληλα, θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα σε Προγράμματα, όπως είναι το υπό έγκριση Πρόγραμμα «Ελλάδα – Διεθνές Σχολείο Πολιτισμού και Επικοινωνίας», και να σχεδιασθούν άρτια Έργα προτεραιότητας που αφορούν στην προβολή του πολιτισμού και της ελληνικής γλώσσας, τα οποία έχουν άκρως παιδευτικό χαρακτήρα και φυσικά λαμβάνουν υπόψη τη διάσταση του φύλου, όπως για παράδειγμα: Ανάπτυξη Δικτύου Διεθνών Κέντρων Ελληνικής Γλώσσας και Ελληνικού Πολιτισμού στους Ιστορικούς Τόπους (όπως Άβδηρα, Δίον, Ολυμπία, Δελφοί, Αρχαία Σάμος - Πυθαγόρειο) καθώς και Ανάπτυξη Ολιστικής – Βιωματικής Μεθόδου Εκμάθησης Ελληνικής γλώσσας μέσα από την τέχνη και τον πολιτισμό και την πιλοτική εφαρμογή. Μια άλλη πρόταση που θα μπορούσε να εφαρμοσθεί από το Κ.Ε.Θ.Ι. είναι η ανάληψη Έργων που συνδέουν τη χρήση νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση (e-learning) με την προώθηση της ισότητας των φύλων στον εν λόγω τομέα.

Τέλος, θα πρέπει να δοθεί έμφαση στη δημιουργία πρωτότυπων εργαλείων και μεθοδολογίας για την ένταξη, την παρακολούθηση και τον έλεγχο της διάστασης της ισότητας των φύλων σε όλες τις δημόσιες πολιτικές, καθώς και στη δημιουργία αντίστοιχου υποστηρικτικού μηχανισμού εκπαίδευσης και συμβουλευτικής.

**IV. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ:
Τ.Ε.Ε. και ΕΠΑ.Σ. Μαθητείας**

1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού συστάθηκε με το Ν.Δ. 2961/54 το 1954 ως Οργανισμός Απασχολήσεως και Ασφαλίσεως Ανεργίας (Ο.Α.Α.Α.), ενώ έλαβε το σημερινό του όνομα το 1969 με το Ν.Δ. 212/69. Επίσης, με το ίδιο Ν.Δ. ρυθμίστηκαν θέματα οργάνωσης και διοίκησης του Ο.Α.Ε.Δ.. Ακολούθησαν, το Β.Δ. 405/71 με το οποίο καθορίστηκε η οργάνωση, συγκρότηση και λειτουργία των Υπηρεσιών του, το Π.Δ. 416/90 με το οποίο συστάθηκαν οι δύο Γενικές Διευθύνσεις του και το Π.Δ. 396/98 με το οποίο συστάθηκε η τρίτη Γενική Διεύθυνσή του.

Ο Ο.Α.Ε.Δ. αποτελεί το σημαντικότερο όργανο εφαρμογής της κυβερνητικής πολιτικής για την απασχόληση. Είναι διοικητικά αυτόνομος οργανισμός που διέπεται από το καθεστώς του Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου και βρίσκεται υπό την εποπτεία του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας. Διοικείται από τον Διοικητή και το Διοικητικό Συμβούλιο, το οποίο συγκροτείται με βάση την αρχή της τριμερούς εκπροσώπησης (κράτος, συνδικαλιστικοί φορείς, εργοδοτικοί φορείς), δημιουργώντας θετικές συνθήκες διαλόγου και συναπόφασης μεταξύ του κράτους και των κοινωνικών εταίρων.

Ο Οργανισμός μεριμνά για τη διευκόλυνση της επαφής μεταξύ προσφοράς και ζήτησης εργασίας, τον επαγγελματικό προσανατολισμό του εργατικού δυναμικού, την τεχνική επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, και την προσφορά διαφόρων παροχών (επίδομα ανεργίας, συμπλήρωση των επιδομάτων κύησης και μητρότητας που παρέχει το ΙΚΑ κ.λπ.). Για την εκπλήρωση της αποστολής του, ο Οργανισμός δραστηριοποιείται σε ένα μεγάλο αριθμό πεδίων και συγκεκριμένα στην απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση, τη συνεχιζόμενη κατάρτιση, την υποστήριξη ειδικών κοινωνικών ομάδων, την ασφάλιση και την παροχή επιδομάτων και άλλων ενισχύσεων, και την προσφορά υπηρεσιών επαγγελματικού προσανατολισμού.

Σημαντική επιδίωξη του Ο.Α.Ε.Δ. αποτελεί η εξεύρεση της κατάλληλης θέσης εργασίας για κάθε άνεργο/-η, προκειμένου να έχει την εξέλιξη και το μισθό που αρμόζουν στη μόρφωση και τις ικανότητές του/της. Η πρόληψη και καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού αποτελεί βασικό άξονα παρέμβασης του Ο.Α.Ε.Δ., που αποσκοπεί στην ένταξη στην αγορά εργασίας των ευπαθών κοινωνικών ομάδων. Έτσι, ο Οργανισμός επιδιώκοντας την κοινωνική συνοχή δραστηριοποιείται, τόσο για την ενίσχυση της απασχολησιμότητας, όσο και για την ενίσχυση του εισοδήματος των ευπαθών κοινωνικών ομάδων.

2. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΟΥ ΦΟΡΕΑ

Για την εκπόνηση της μελέτης εμπειρογνωμοσύνης πραγματοποιήθηκαν επισκέψεις στα κεντρικά γραφεία του Ο.Α.Ε.Δ. και λήφθηκαν συνεντεύξεις από ανώτερα και ανώτατα στελέχη της κεντρικής διοίκησης και των διευθύνσεων συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης και αρχικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, και της ειδικής υπηρεσίας Κ.Π.Α.

Οι συνεντεύξεις απέδωσαν την καταγραφή του συνόλου των δραστηριοτήτων του Οργανισμού που αφορούν στην ισότητα των δύο φύλων, ενώ δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στα θέματα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Από το υλικό που συγκεντρώθηκε, και με βάση τις απόψεις των στελεχών με τα οποία πραγματοποιήθηκαν οι συνεντεύξεις, διαμορφώθηκε η δομή της παρούσας μελέτης εμπειρογνωμοσύνης. Συγκεκριμένα, επιλέχθηκε η συνοπτική παρουσίαση των δράσεων του Ο.Α.Ε.Δ. που αφορούν στην ισότητα των φύλων στην απασχόληση, η οποία αποτελεί και τη σημαντικότερη δραστηριότητα του εν λόγω φορέα. Στη συνέχεια, θα παρουσιαστούν συνοπτικά οι δράσεις και τα Έργα που αφορούν στην ισότητα των φύλων στη συνεχιζόμενη κατάρτιση, δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση σε Έργα που στοχεύουν αποκλειστικά στις γυναίκες.

Το αντικείμενο που επιλέχθηκε να δοθεί βάρος και να παρουσιαστεί εκτενώς είναι εκείνο της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης που παρέχεται από τα Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια (Τ.Ε.Ε.) και τις Επαγγελματικές Σχολές (ΕΠΑ.Σ.) του Οργανισμού. Η επιλογή αυτή έγινε για πολλούς λόγους. Η Δευτεροβάθμια Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση αποτελεί τη μεγαλύτερη και πιο σταθερή δραστηριότητα του Ο.Α.Ε.Δ. στο χώρο της εκπαίδευσης. Επιπρόσθετα, όπως θα δούμε παρακάτω αναλυτικά, οι σχολές μαθητείας του Ο.Α.Ε.Δ. διαδραματίζουν, τόσο σε ποσοτικό (αριθμός μαθητών/-τριών) όσο και σε ποιοτικό επίπεδο (μορφή εκπαίδευσης), πολύ σημαντικό ρόλο στη Δευτεροβάθμια Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση. Ο σημαντικότερος, ωστόσο, λόγος για τον οποίο έγινε η παραπάνω επιλογή είναι το γεγονός ότι, ενώ στο συγκεκριμένο πεδίο εμφανίζονται έντονες ανισότητες μεταξύ των φύλων, οι παρεμβάσεις προς την εξάλειψή τους είναι εξαιρετικά δυσχερείς, καθώς αφορούν στην αναπαραγωγή βαθιά ριζωμένων πεποιθήσεων, ρόλων, στερεοτύπων και νοοτροπιών που απομακρύνουν τις γυναίκες από την τεχνική εκπαίδευση ή τις οδηγούν σε συγκεκριμένες -θεωρούμενες ως γυναικείες- ειδικότητες, όπως θα εξηγήσουμε αναλυτικά παρακάτω.

Η αναφορά μας στις σχολές μαθητείας του Ο.Α.Ε.Δ. διαρθρώνεται σε τρεις υποενότητες. Στην πρώτη θα γίνει μια συνοπτική αναφορά στη σημασία των σχολών του Ο.Α.Ε.Δ.. Στη δεύτερη υποενότητα θα αναλυθούν οι μορφές ανισοτήτων μεταξύ των φύλων στις σχολές του Ο.Α.Ε.Δ. με παράλληλες αναφορές στο σύνολο της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Το τμήμα αυτό της μελέτης έχει σχετικά αναλυτικό χαρακτήρα, καθώς το ζήτημα αυτό δεν έχει τύχει ανάλογης μελέτης και προσοχής από τη βιβλιογραφία, αντίστοιχης με τους χώρους της Πρωτοβάθμιας, γενικής Δευτεροβάθμιας και Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Κορωναίου, Δημητρούλη, Τικπανίδου 2003, 75). Στην τρίτη και τελευταία ενότητα, θα επιχειρηθεί η διατύπωση προτάσεων για τη βελτίωση και την ανάπτυξη δράσεων που αφορούν στην καταπολέμηση των ανισοτήτων μεταξύ των φύλων στις σχολές του Ο.Α.Ε.Δ., ενώ θα γίνει και μια αναφορά στα Κέντρα Προώθησης της Απασχόλησης.

3. ΜΕΤΡΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Τα τελευταία χρόνια ο Ο.Α.Ε.Δ. έχει λάβει αποφάσεις που στοχεύουν στην άρση των διακρίσεων σε βάρος των γυναικών και έχει υλοποιήσει προγράμματα υπέρ των γυναικών για την αντιμετώπιση των ιδιαίτερων προβλημάτων ένταξής τους στην αγορά εργασίας, καθώς και προγράμματα στήριξης της γυναικείας επιχειρηματικότητας.

Πιο συγκεκριμένα, από το 2005 ο Ο.Α.Ε.Δ. έχει εισάγει σε όλα τα προγράμματά του μια σειρά από καινοτομίες και στοχεύσεις υπέρ των γυναικών:

- Στο πλαίσιο της εφαρμογής του gender – mainstreaming (της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου σε όλες τις πολιτικές) σε όλα τα Προγράμματα επιχορήγησης Νέων Θέσεων Εργασίας (Ν.Θ.Ε.) και Νέων Ελεύθερων Επαγγελματιών (Ν.Ε.Ε.) του Οργανισμού προβλέπεται ότι το 60% των ωφελούμενων πρέπει να είναι γυναίκες.
- Παρέχει κατ' ελάχιστον κατά 25% αυξημένες επιδοτήσεις στις άνεργες γυναίκες, μητέρες ενός τουλάχιστον ανήλικου τέκνου σε όλα τα προγράμματά του. Για παράδειγμα, στο Πρόγραμμα Νέων Ελεύθερων Επαγγελματιών, ενώ η βασική επιχορήγηση ήταν 9.000 ευρώ, στην ειδική κατηγορία των γυναικών – μητέρων η επιχορήγηση ανέρχεται στις 12.000 ευρώ.
- Παρέχει τη δυνατότητα επιχορήγησης για τη δημιουργία επιχείρησης⁶⁴ στο χώρο κατοικίας σε γυναίκες οι οποίες είναι μητέρες ή φροντίζουν συγγενικά άτομα με αναπηρία στο πλαίσιο της λογικής της εξισορρόπησης της επαγγελματικής και οικογενειακής/προσωπικής ζωής,⁶⁵ που αποτελεί σημαντική προτεραιότητα της ευρωπαϊκής κοινωνικής ατζέντας με βάση τη Συνθήκη της Λισαβόνας (Karamessini 2005). Η πρακτική αυτή θεωρήθηκε ότι μπορεί να έχει σημαντική συμβολή στη στήριξη της γυναικείας απασχόλησης και επιχειρηματικότητας, και εντάχθηκε -ως καλή πρακτική- στο Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων (Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων 2005-2008, Έκθεση Εφαρμογής 2007, 47).
- Στο πλαίσιο της λογικής της εξισορρόπησης επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής το κόστος του παιδικού σταθμού συνεκτιμάται στο απαιτούμενο σύνολο

⁶⁴ Η σημασία της ενίσχυσης της γυναικείας επιχειρηματικότητας είναι φανερή από το γεγονός ότι με βάση τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας για το Α' τρίμηνο του 2007 μόλις το 20,4% των εργοδοτών και το 29,5% των αυτοαπασχολούμενων ήταν γυναίκες.

⁶⁵ Η εξισορρόπηση μεταξύ εργασιακής και οικογενειακής ζωής των γυναικών αποτελεί μια συγκρουσιακή κατάσταση, η οποία έχει σημαντικές επιπτώσεις τόσο στην παραμονή των γυναικών στο επάγγελμα όσο και στην επαγγελματική εξέλιξη (Μουρίκη 2006). Όπως έδειξε πρόσφατη έρευνα του Κ.Ε.Θ.Ι. το 30% των ανδρών δηλώνουν ότι η ευθύνη της ανατροφής των παιδιών ανήκει κυρίως στις γυναίκες/συντρόφους τους, ενώ μόλις το 1% κυρίως στους ίδιους (Κορωναίου 2007, 65).

των παραστατικών για ένταξη στο πρόγραμμα Νέων Ελεύθερων Επαγγελματιών, το οποίο αφορά στο 40% της συνολικής επιδότησης.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι και η άρση μιας έμμεσης διάκρισης που ίσχυε παλιότερα στον Ο.Α.Ε.Δ., σε βάρος των γυναικών που βρίσκονταν σε κατάσταση εγκυμοσύνης και λοχείας, οι οποίες διαγράφονταν από τα μητρώα ανέργων ως ανήμπορες για εργασία, με αποτέλεσμα να χάνουν τα ευεργετήματα της ιδιότητας των μακροχρόνια ανέργων και συνεπώς, δεν μπορούσαν να ενταχθούν στα αντίστοιχα προγράμματα του Οργανισμού. Από το 2005, οι έγκυες άνεργες γυναίκες δε διαγράφονται πλέον από τα μητρώα ανέργων του Ο.Α.Ε.Δ., ενώ υπάρχει και η δυνατότητα αυτόματης ανανέωσης της κάρτας ανεργίας τους καθ' όλη τη διάρκεια της εγκυμοσύνης και της λοχείας με την απλή επίδειξη ιατρικής βεβαίωσης.

Σε σχέση με την εγκυμοσύνη και τη μητρότητα και με βάση την πρόσφατη ασφαλιστική μεταρρύθμιση, αναβαθμίστηκε η προστασία που παρέχεται στις μητέρες. Συγκεκριμένα, καθιερώθηκε ειδική άδεια μητρότητας έξι μηνών, επιπλέον της δίμηνης άδειας κύησης και της δίμηνης άδειας λοχείας που δίνει το ΙΚΑ. Στο διάστημα της πρόσθετης άδειας χορηγείται από τον Ο.Α.Ε.Δ. επίδομα στο ύψος του κατώτατου μισθού (680 ευρώ). Επιπρόσθετα, για το διάστημα απουσίας της γυναίκας από την εργασία ο εργοδότης έχει τη δυνατότητα να προσλάβει επιδοτούμενο/-η από τον Οργανισμό άνεργο/-η.

Στο επίπεδο της εργασίας, τόσο η πληθυσμιακή στόχευση όσο και οι κλαδικές στοχεύσεις των Προγραμμάτων του Ο.Α.Ε.Δ. έχουν ως σημείο αναφοράς τη γυναικεία απασχόληση.⁶⁶ Για παράδειγμα, το παλαιότερο πρόγραμμα επιχορήγησης Νέων Ελεύθερων Επαγγελματιών στους τομείς του Πολιτισμού και του Περιβάλλοντος απευθυνόταν κυρίως σε γυναίκες, στις οποίες δινόταν η ευκαιρία να αναπτύξουν επιχειρηματική δραστηριότητα σε παραδοσιακά επαγγέλματα, όπως η μεταποίηση και εμπορία παραδοσιακών προϊόντων. Άλλο σημαντικό παράδειγμα αποτελεί η τρέχουσα δράση επιδότησης της μερικής απασχόλησης σε μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις που απασχολούν μέχρι τρία άτομα προσωπικό. Η δράση αυτή απευθύνεται κυρίως σε γυναίκες που επιθυμούν να εισέλθουν στην αγορά εργασίας με μειωμένο ωράριο λόγω των οικογενειακών τους υποχρεώσεων.

Ιδιαίτερης σημασίας για τη γυναικεία απασχόληση ήταν το Έργο «Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις υπέρ των γυναικών». Πρόκειται για πρόγραμμα απασχόλησης περίπου

⁶⁶ Η ανεργία των γυναικών είναι υπερδιπλάσια από αυτή των ανδρών, ενώ και στα ποσοστά συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό εμφανίζονται έντονες έμφυλες ανισότητες. Αναλυτικότερα στοιχεία σχετικά με την εργασία και την ανεργία των γυναικών παρέχονται στον παρόντα τόμο στον πίνακα 2 της μελέτης σχετικά με τη Γ.Γ.Ι.

πέντε χιλιάδων γυναικών και ιδιαίτερα εκείνων των κατηγοριών που απειλούνται με κοινωνικό αποκλεισμό. Το πρόγραμμα αποτελούσε μια ολοκληρωμένη παρέμβαση με την έννοια ότι περιλάμβανε όλα τα στάδια εισόδου στην αγορά εργασίας και συγκεκριμένα: υπηρεσίες επαγγελματικού προσανατολισμού, κατάρτισης και εξεύρεσης εργασίας. Το πρόγραμμα καταρτίστηκε και υλοποιήθηκε από τον Ο.Α.Ε.Δ. σε συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία Ισότητας και με την επιστημονική συνδρομή του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας στο πλαίσιο του μέτρου 5.3. του Επιχειρησιακού προγράμματος «Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση». Από το πρόγραμμα ωφελήθηκαν 9.018 γυναίκες. Εξ αυτών 4.676 βρήκαν απασχόληση μέσω του Ο.Α.Ε.Δ.. Συγκεκριμένα 2.074 προωθήθηκαν σε νέες θέσεις εργασίας, 1.194 σε θέσεις απόκτησης εργασιακής εμπειρίας (stage), ενώ 1.408 ευνοήθηκαν από ειδικά διαμορφωμένα προγράμματα για τους/τις Ν.Ε.Ε.

Οι πολιτικές του Ο.Α.Ε.Δ. για την απασχόληση υλοποιούνται κυρίως μέσω των Κέντρων Προώθησης της Απασχόλησης (Κ.Π.Α.). Τα Κ.Π.Α. αποτελούν μετεξέλιξη των Γραφείων Εργασίας. Η μετεξέλιξη αυτή είχε ουσιαστικό χαρακτήρα και ακολούθησε τις κατευθυντήριες γραμμές των Εθνικών Σχεδίων Δράσης για την Απασχόληση. Κύριοι στόχοι ήταν η καλύτερη οργάνωση (μηχανογράφηση) των προσφερόμενων υπηρεσιών, η παροχή υψηλού επιπέδου ατομικών συμβουλευτικών υπηρεσιών και η προώθηση των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης. Από το 2006 τα Κ.Π.Α. ενοποιούνται με τις Τοπικές Υπηρεσίες του Ο.Α.Ε.Δ. στη λογική της υπηρεσίας μιας στάσης (one-stop-shops) διαμορφώνοντας τα Κ.Π.Α. 2. Τα Κ.Π.Α. 2 αποτελούν μια οργανωτική καινοτομία, που επιτυγχάνει την αναβάθμιση της εξυπηρέτησης του/της άνεργου/-ης, μέσω της εξοικονόμησης διοικητικού χρόνου και την αποδέσμευση ανθρώπινου δυναμικού. Πρόκειται για δομική αλλαγή που επιτρέπει σε κάθε τοπική μονάδα του Ο.Α.Ε.Δ. να λειτουργήσει σε ένα πλαίσιο αποκεντρωμένης λήψης αποφάσεων, με στρατηγικό και ρυθμιστικό τρόπο σε τοπικό επίπεδο. Βαρύνουσας σημασίας είναι η συγκέντρωση πληροφορήσης για κενές θέσεις εργασίας με γνώση των χαρακτηριστικών της τοπικής αγοράς εργασίας και των εξειδικευμένων αναγκών του/της άνεργου/-ης στο Κ.Π.Α. 2. Απώτερος στόχος των Κ.Π.Α. 2 είναι η αρμονική συνύπαρξη και κατ' επέκταση η σύνδεση των ενεργητικών (Κ.Π.Α.) και παθητικών πολιτικών (Τ.Υ.) απασχόλησης (Ο.Α.Ε.Δ. 2008: 12).

Στα Κέντρα Προώθησης της Απασχόλησης του Ο.Α.Ε.Δ, μέσω της διαδικασίας της εξατομικευμένης προσέγγισης, γίνεται προσπάθεια να επιτευχθεί συντομότερα η ένταξη/επανένταξη των ανέργων στην αγορά εργασίας. Ειδικά για τις γυναίκες, ο

Ο.Α.Ε.Δ. στηρίζει τις επιλογές τους, ενισχύοντας την προσπάθεια ένταξής τους στην αγορά εργασίας διαμέσου:

- Αναζήτησης λύσεων (ευκαιρίες κατάρτισης, απασχόλησης κ.λπ.) σύμφωνα με τον επαγγελματικό στόχο και το προφίλ τους.
- Εξειδικευμένων συμβουλευτικών υπηρεσιών σε ομάδες ανέργων (συμβουλευτική αναζήτησης εργασίας, επαγγελματικός προσανατολισμός, ανάληψη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών για τη δημιουργία επιχείρησης).

Οι ειδικές συμβουλευτικές υπηρεσίες που εφαρμόζονται από τα Κ.Π.Α. αποτελούν ομαδικές, δυναμικές διαδικασίες που έχουν ως στόχο:

- Να ενεργοποιήσουν τα μέλη της ομάδας να αναζητήσουν τα ίδια και να επιτύχουν μια θέση εργασίας στο συντομότερο δυνατόν, χρονικό διάστημα.
- Να ενθαρρύνουν και να παρέχουν ολοκληρωμένη υποστήριξη για τη δημιουργία της δικής τους επιχείρησης με βιώσιμες προοπτικές.
- Να επιφέρουν την προσωπική και επαγγελματική τους ανάπτυξη.

Βασικό εργαλείο της εξατομικευμένης προσέγγισης που ακολουθούν τα Κ.Π.Α. είναι η κατάρτιση Ατομικού Σχεδίου Δράσης, το οποίο είναι προσαρμοσμένο στην κατάσταση, τις ανάγκες, το προφίλ και τις διαθέσεις του κάθε ατόμου. Το Ατομικό Σχέδιο Δράσης, το οποίο καταρτίζεται από κοινού από τον/την Εργασιακό/-ή Σύμβουλο και την άνεργη γυναίκα, της δίνει τη δυνατότητα να εκτιμήσει την κατάστασή της και να προσδιορίσει τη διαδρομή της, καθώς και τα πιθανά εμπόδια που μπορεί να συναντήσει μέχρι τον τελικό της στόχο. Ενδέχεται να περιλαμβάνει ενδιάμεσες δράσεις, βοηθητικές προς το στόχο, όπως αυτή της Επαγγελματικής Κατάρτισης. Η προώθηση ανέργων γυναικών σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, υπηρετεί τους εξής στόχους :

- Την αναβάθμιση των δεξιοτήτων τους και τη βελτίωση των προσόντων τους, ώστε να πετύχουν γρήγορα μια θέση εργασίας.
- Την προσαρμογή τους σε νέες τεχνολογίες και γενικότερα στις ανάγκες της αγοράς εργασίας.
- Την προετοιμασία της επιστροφής τους στην εργασία ύστερα από παρατεταμένη απουσία.
- Την αύξηση της απασχολησιμότητας και της προσαρμοστικότητάς τους με στόχο την πρόληψη της μακροχρόνιας ανεργίας τους.

Η πλειονότητα των Εργασιακών Συμβούλων αποτελείται από γυναίκες (76% έναντι 24% των ανδρών), όπως και των εξυπηρετούμενων από τα Κ.Π.Α. Όπως είναι φανερό από τον πίνακα 1 μόνο στη συμβουλευτική ανάληψης επιχειρηματικών πρωτοβουλιών

και την αυτοαπασχόληση οι άνδρες εξυπηρετούμενοι είναι περίπου ισάριθμοι με τις γυναίκες. Σε όλες τις άλλες κατηγορίες οι γυναίκες είναι εμφανώς περισσότερες.

Πίνακας 1.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑ ΦΥΛΟ		
Αριθμός Ατομικών Σχεδίων Δράσης (Έντυπα Β) για τη χρονική περίοδο από 01.01.2008 έως 30.06.2008 στο σύνολο της Χώρας		
ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	
38.431	46.736	
Αριθμός Τοποθετήσεων ανά δράση		
Όνομα Δράσης	Άνδρες	Γυναίκες
Απασχόληση	30.851	37.492
Αυτοαπασχόληση	1.236	1.258
Επαγγελματικός Προσανατολισμός	22	116
Συμβουλευτική Μεθόδων Αναζήτησης Εργασίας	377	518
Συμβουλευτική Ανάλυσης Επιχειρηματικών Πρωτοβουλιών	1735	1720
Συμβουλευτική Ειδικών Κατηγοριών	10	22
Συνοδευτικές Υποστηρικτικές Υπηρεσίες (Σ.Υ.Υ.)	397	897
Επαγγελματική Κατάρτιση	4.755	24.050
Παράλληλες Υποστηρικτικές Ενέργειες	2	13
<i>Πηγή: Ο.Α.Ε.Δ.</i>		

4. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΥΝΕΧΙΖΟΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ

Αν και βρισκόμαστε σε μια περίοδο επανασύστασης και αναμόρφωσης του θεσμικού πλαισίου που αφορά στην υλοποίηση προγραμμάτων συνεχιζόμενης κατάρτισης από τον Ο.Α.Ε.Δ., η δράση του Οργανισμού στο συγκεκριμένο τομέα συνεχίζεται απρόσκοπτα. Ο Ο.Α.Ε.Δ. υλοποιεί προγράμματα, τόσο με βάση το γενικότερο σχεδιασμό του και τις γνώσεις του σχετικά με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, όσο και με βάση συγκεκριμένες στοχεύσεις που προκύπτουν μέσα από τις διαδικασίες οικονομικής αναδιάρθρωσης. Στη δεύτερη περίπτωση εντάσσονται προγράμματα τα οποία στοχεύουν στην άμβλυση των κοινωνικών προβλημάτων που δημιουργούνται σε επιχειρήσεις που κλείνουν και απολύουν το προσωπικό τους, όπως για παράδειγμα στο πρόσφατο παρελθόν οι εταιρείες ένδυσης Πάλκο και Τριούμφ στις οποίες ο μεγαλύτερος αριθμός απολυμένων εργαζόμενων ήταν γυναίκες. Στις περιπτώσεις αυτές ο Οργανισμός ακολουθεί μια μεθοδολογία προσέγγισης του πληθυσμού στόχου, η οποία περιλαμβάνει την εφαρμογή ερωτηματολογίου σχετικά με τις ανάγκες κατάρτισης και σχεδιάζει τα ανάλογα προγράμματα ανάλογα με τα αποτελέσματα και σε συμφωνία με τους συνδικαλιστικούς φορείς.

Σημαντικός είναι και ο τομέας του συντονισμού και της χρηματοδότησης προγραμμάτων συνεχιζόμενης κατάρτισης μέσα από το Λογαριασμό για την Απασχόληση και την Επαγγελματική Κατάρτιση (Λ.Α.Ε.Κ.) τα οποία υλοποιούνται από τις επιχειρήσεις. Τα προγράμματα του Λ.Α.Ε.Κ. στηρίζονται στην εργοδοτική εισφορά 0,45%, η οποία καταβάλλεται υποχρεωτικά από όλους τους/τις εργοδότες/-τριες για τους/τις ασφαλισμένους/-ες που υπάγονται έστω και σε ένα κλάδο ασφάλισης του Ο.Α.Ε.Δ. και συνεισπράττεται με τις εισφορές στο ΙΚΑ.

Σε όλα τα προγράμματα συνεχιζόμενης κατάρτισης του Ο.Α.Ε.Δ. που αφορούν σε άνεργους/-ες προβλέπεται αυξημένο ποσοστό συμμετοχής των γυναικών, το οποίο ανέρχεται στο 60% του συνόλου.

Πέρα όμως από την εφαρμογή του κανόνα της αυξημένης συμμετοχής των γυναικών, που πραγματοποιείται στο πλαίσιο της λογικής της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου σε όλα τα προγράμματα και τις πολιτικές (gender mainstreaming), ο Ο.Α.Ε.Δ. έχει αναπτύξει και ειδικά προγράμματα – παρεμβάσεις που αφορούν αποκλειστικά σε γυναίκες και έχουν ως στόχο την άρση των ανισοτήτων σε συγκεκριμένους τομείς. Σε αυτή τη λογική εντάσσεται το τρέχον πρόγραμμα Κατάρτισης Βασικών Δεξιοτήτων για 15.000 γυναίκες. Το πρόγραμμα απευθύνεται σε άνεργες γυναίκες κάθε εκπαιδευτικού επιπέδου που είναι εγγεγραμμένες στα μητρώα ανεργίας

του Ο.Α.Ε.Δ., καθώς και σε γυναίκες που ανήκουν σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες. Αφορά στην κατάρτισή τους σε βασικές δεξιότητες χρήσης τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας σε Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης πιστοποιημένα από το Ε.ΚΕ.ΠΙΣ. Το συγκεκριμένο Έργο εντάσσεται στον Άξονα 3 Ανάπτυξη και Απασχόληση στην Ψηφιακή Οικονομία, Μέτρο 4 Αναβάθμιση των Δεξιοτήτων του Ανθρώπινου Δυναμικού του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Κοινωνία της Πληροφορίας» με προϋπολογισμό 19.750.00 €. Το Έργο υλοποιείται σε 963 προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, τα οποία θα πραγματοποιηθούν στο σύνολο των νομών της χώρας, ενώ ο αριθμός των ωφελούμενων γυναικών ανά νομό έχει οριστεί με βάση τον πληθυσμό και τις ανάγκες της τοπικής αγοράς εργασίας.

Αντικείμενα της κατάρτισης αποτελούν η εισαγωγή στην πληροφορική, η επεξεργασία κειμένου, τα λογιστικά φύλλα, οι εφαρμογές στο διαδίκτυο, οι βάσεις δεδομένων, οι παρουσιάσεις, η υγιεινή και η ασφάλεια στο χώρο εργασίας και τέλος, η εκμάθηση σύνταξης βιογραφικού σημειώματος, καθώς και η γενικότερη προετοιμασία των καταρτιζόμενων για την ένταξη/επανεένταξή τους στην αγορά εργασίας. Η κατάρτιση θα πραγματοποιηθεί σε 100 ώρες, ενώ οι καταρτιζόμενοι/-ες δικαιούνται εκπαιδευτικού επιδόματος και θα λάβουν μέρος σε εξετάσεις πιστοποίησης αναγνωρισμένες από τον Ο.Ε.Ε.Κ.

Συχνά, ένα σημαντικό πρόβλημα των γυναικών είναι η περιοδική και -ορισμένες φορές- μακροχρόνια παραμονή τους εκτός αγοράς εργασίας, εξαιτίας των αυξημένων οικογενειακών τους υποχρεώσεων, όπως η φύλαξη μικρών παιδιών ή φροντίδα των ηλικιωμένων. Η ασυνεχής ένταξη των γυναικών στην αγορά εργασίας έχει ως αποτέλεσμα την απώλεια της επαφής τους με τις τεχνολογικές εξελίξεις. Το γεγονός αυτό συνεπάγεται την αντιμετώπιση δυσκολιών στην επιστροφή τους στον επαγγελματικό βίο. Αν και τα τελευταία χρόνια παρατηρείται κάποια βελτίωση των σχετικών δεικτών, περίπου 6 στις 10 Ελληνίδες δε γνωρίζουν τη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών, ενώ μόλις το 32,8% χρησιμοποιούσαν ηλεκτρονικό υπολογιστή το 2007. Το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών ανέρχεται σε 45,1%. Ακόμα μικρότερο είναι το ποσοστό των γυναικών χρηστών του διαδικτύου (24,4%), ενώ το ποσοστό των ανδρών χρηστών είναι σημαντικά υψηλότερο (36,15%) (Παρατηρητήριο για την Κοινωνία της Πληροφορίας 2008: 19-20). Οι δράσεις, λοιπόν, που θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο αυτού του Έργου στοχεύουν αφενός στην αντιμετώπιση του ψηφιακού αναλφαριθμητισμού, φαινόμενο που παρατηρείται εντονότερα στις γυναίκες από ότι στους άνδρες, και αφετέρου στην ενίσχυση της απασχολησιμότητας των γυναικών. Στόχος είναι η βελτίωση των επαγγελματικών προσόντων των άνεργων γυναικών και η ένταξη ή επανεένταξή τους

στην αγορά εργασίας σ' ένα διαρκώς μεταλλασσόμενο εργασιακό περιβάλλον, όπου υπάρχουν νέα δεδομένα σε ό,τι αφορά την τεχνολογική εξέλιξη αλλά και τις μεθόδους εργασίας.

5. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ Ο.Α.Ε.Δ. ΣΤΗΝ ΑΡΧΙΚΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

Ο Ο.Α.Ε.Δ. διαθέτει 53 σχολικές μονάδες Δευτεροβάθμιας Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, οι οποίες είναι διασκορπισμένες σε όλες τις Περιφέρειες της χώρας. Στις σχολές αυτές προσφέρονται τριάντα μία (31) διαφορετικές ειδικότητες. Ο Ο.Α.Ε.Δ. αποτελεί, μετά το ΥΠ.Ε.Π.Θ., το σημαντικότερο φορέα παροχής υπηρεσιών Δευτεροβάθμιας Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, καθώς διαθέτει περίπου το 8% των σχολικών μονάδων (πίνακας 2). Μικρός αριθμός των σχολικών μονάδων του Ο.Α.Ε.Δ. είναι νυχτερινές, ενώ οι προσφερόμενες υπηρεσίες είναι δημόσιες.

Πίνακας 2. Σχολικές μονάδες κατά φορέα, τύπο σχολικής μονάδας, είδος (ημερήσιες-νυχτερινές & δημόσιες-ιδιωτικές) κατά την έναρξη του σχολικού έτους 2006-2007

Φορέας και τύπος σχολείου	Ημερήσια	Νυχτερινά	Δημόσια	Ιδιωτικά	Σύνολο
ΤΕΕ ΥΠΕΠΘ	91	5	61	35	96
ΤΕΕ Μαθητείας (ΟΑΕΔ)	50	3	53	0	53
Εκκλησιαστικό Γυμνάσιο	6	1	7	0	7
Γενικό Εκκλησιαστικό Λύκειο	17	0	17	0	17
ΕΠΑ.Λ ΥΠΕΠΘ	361	50	407	4	411
ΕΠΑ.Σ Υπ. Τουριστικής Ανάπτυξης	8	0	8	0	8
ΤΕΕ Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων	3	0	3	0	3
ΕΠΑ.Σ Υπ. Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης	47	1	47	1	48
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	583	60	603	40	643
<i>Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας</i>					

Ο αριθμός των μαθητών/-τριών που εγγράφηκαν στο σχολικό έτος 2006-2007 στα Τ.Ε.Ε. Μαθητείας του Ο.Α.Ε.Δ. ανήλθε σε 16.930, αποτελώντας το 15,9% του συνόλου των μαθητών/-τριών της Δευτεροβάθμιας Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (πίνακας 3). Το ποσοστό αυτό είναι σχεδόν υπερδιπλάσιο του ποσοστού των σχολικών μονάδων του Ο.Α.Ε.Δ., γεγονός το οποίο καταδεικνύει ακόμα περισσότερο τη σημασία του Οργανισμού στο χώρο της Δευτεροβάθμιας Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης.

Πίνακας 3. Μαθητές/-τριες δευτεροβάθμιας τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης κατά τύπο σχολικής μονάδας κατά την έναρξη του σχολικού έτους 2006-2007

Τύπος σχολικής μονάδας	Αριθμός Μαθητών/-τριών	Ποσοστό
ΕΠΑ.Λ Υπ. Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων	22.677	21,2%
ΤΕΕ Υπ. Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων	63.870	59,8%
ΕΠΑ.Σ Υπ. Τουριστικής Ανάπτυξης	630	0,6%
ΤΕΕ Υπ. Ανάπτυξης	415	0,4%
ΕΠΑ.Σ Υπ. Υγείας & Κοινωνικής Αλληλεγγύης	1.005	0,9%
ΤΕΕ Υπ. Υγείας - Πρόνοιας	1.015	1%
ΤΕΕ Μαθητείας ΟΑΕΔ	16.930	15,9%
ΤΕΕ Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων	210	0,2%
Σύνολο Ελλάδος	106.752	100%
<i>Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας</i>		

Πέρα όμως από τα ποσοτικά στοιχεία η σημασία του Ο.Α.Ε.Δ. στη Δευτεροβάθμια Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση είναι φανερή, τόσο από την ιστορία του Οργανισμού, όσο και από την ποιότητα των εκπαιδευτικών υπηρεσιών που παρέχει. Εδώ και παραπάνω από πέντε δεκαετίες ο Ο.Α.Ε.Δ. έχει εισέλθει στο χώρο της Δευτεροβάθμιας Τεχνικής Εκπαίδευσης ως πρωτοπόρος, εισάγοντας το δυσιστικό γερμανικό μοντέλο της μαθητείας, με βάση το οποίο οι μαθητές/-τριες αποκτούν, στη διάρκεια της φοίτησής τους, εργασιακή εμπειρία, τόσο στο δημόσιο, όσο και στον ιδιωτικό τομέα, και έρχονται σε άμεση επαφή με το αντικείμενο της φοίτησής τους, έχοντας τη δυνατότητα να εφαρμόσουν στην πράξη τις γνώσεις που αποκτούν. Η πρωτοπορία του Ο.Α.Ε.Δ. στη Δευτεροβάθμια Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση επιβεβαιώνεται από τις διδακτικές καινοτομίες που εισάγονται στο σύστημα διδασκαλίας των μαθημάτων μέσω των συστημάτων προσομοίωσης που θα λειτουργήσουν από το επόμενο διδακτικό έτος.

Οι προσφερόμενες ειδικότητες ανά περιοχή σχεδιάζονται με βάση τη σημαντική γνώση που διαθέτει ο Οργανισμός σχετικά με τις τοπικές ανάγκες, δηλαδή τόσο τη ζήτηση για μαθητεία όσο και την προσφορά στην αγορά εργασίας.

Οι σχολές μαθητείας του Ο.Α.Ε.Δ. βρίσκονται σε μεταβατικό στάδιο, καθώς από Τ.Ε.Ε. μετατρέπονται σε ΕΠΑ.Σ. Οι ΕΠΑ.Σ. λειτουργούν φέτος για πρώτη χρονία ταυτόχρονα με την τρίτη τάξη των Τ.Ε.Ε. και το β' κύκλο των Τ.Ε.Ε.. Οι διαφορές μεταξύ ΕΠΑ.Σ και Τ.Ε.Ε. έγκειται κυρίως σε τρία σημεία: α. Το πρόγραμμα σπουδών στις

ΕΠΑ.Σ καθορίζεται με προσανατολισμό στις ανάγκες της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και λιγότερο με βάση τις επιταγές του ΥΠ.Ε.Π.Θ., β. Οι ΕΠΑ.Σ προσφέρουν διετή εκπαίδευση και προϋπόθεση εγγραφής είναι το απολυτήριο 1^{ης} τάξης Λυκείου, ενώ τα Τ.Ε.Ε. προσέφεραν τριετή εκπαίδευση και ενέγραφαν μαθητές/-τριες με απολυτήριο γυμνασίου και γ. Οι απόφοιτοι/-τες των ΕΠΑ.Σ. δεν έχουν δυνατότητα πρόσβασης στα Τ.Ε.Ι. σε αντίθεση με αυτούς των Τ.Ε.Ε.

6. ΟΙ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η διείσδυση των γυναικών στην τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση παρουσιάζει ιστορικά σημαντικές δυσκολίες (Σιδηροπούλου-Δημακάκου 1997). Η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση έχει ιστορικά συνδεθεί με το πρότυπο του άνδρα εργαζόμενου σε βαριές, βιομηχανικού τύπου, εργασίες που ταιριάζουν καλύτερα στις υποτιθέμενες «φυσικές ικανότητες» του ανδρικού φύλου. Η συντήρηση και αναπαραγωγή των αντιλήψεων αυτών έχει ως αποτέλεσμα η αγορά εργασίας και οι δομές επαγγελματικών ευκαιριών να τείνουν στον αποκλεισμό των γυναικών από μια σειρά επαγγελμάτων που σχετίζονται με την τεχνική εκπαίδευση (Γιαννακοπούλου 1997, 695). Έτσι, οι γυναίκες προσανατολίζονται, κυρίως, σε εκπαιδευτικές επιλογές που οδηγούν σε γενική μόρφωση ή σχετίζονται με επιστημονικά επαγγέλματα που έχουν τυπικά γυναικείο χαρακτήρα (Ζιώγου-Καραστεργίου 2006, 562) και που δε σχετίζονται *«με την εξασφάλιση των προαπαιτούμενων γνώσεων και δεξιοτήτων που απαιτούν συγκεκριμένες επαγγελματικές διαδρομές»* (Βιτσιλάκη-Σορωνιάτη 1997, 597) που προσφέρει η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση.

Τα τελευταία χρόνια, ωστόσο, η πρόσβαση των γυναικών παρουσιάζει αύξηση, ακόμα και σε σχολές που ήταν στο παρελθόν καθαρά ανδροκρατούμενες ή ήταν ακόμα και νομικά κατοχυρωμένη η αποκλειστική φοίτηση των αγοριών. Παρ' όλα αυτά, η Δευτεροβάθμια Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση είναι, ίσως, ο μοναδικός χώρος στον οποίο εξακολουθούν να εμφανίζονται σημαντικές ανισότητες με βάση το φύλο στο επίπεδο της πρόσβασης (Ζιώγου-Καραστεργίου 2006, 545). Στο δημοτικό και το γυμνάσιο το ποσοστό των κοριτσιών υπολείπεται ελάχιστα αυτού των αγοριών, ενώ στο ενιαίο λύκειο και την ανώτερη (Τ.Ε.Ι.) και ανώτατη εκπαίδευση (Α.Ε.Ι.) τα ποσοστά των μαθητριών/φοιτητριών είναι μεγαλύτερα από αυτά των μαθητών/φοιτητών (πίνακας 4). Μόνο στη Δευτεροβάθμια Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση οι μαθήτριες υπολείπονται σημαντικά των μαθητών, συνιστώντας μόλις το 35,9% του συνόλου.

Η κατάσταση αυτή έχει σημαντικές επιπτώσεις στον επαγγελματικό προσανατολισμό και τη μελλοντική εργασία μιας μερίδας γυναικών. Η φοίτηση στη Δευτεροβάθμια Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση επιλέγεται σε μεγάλα ποσοστά από μέλη των μικρομεσαίων και κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων δίνοντας σημαντικές επαγγελματικές διεξόδους. Ένα ποσοστό λοιπόν των κοριτσιών που ανήκουν στα παραπάνω κοινωνικά στρώματα στερείται αυτών των δυνατοτήτων με σημαντικές επιπτώσεις στην ένταξη στην εργασία και την επιλογή του επαγγέλματος. Ειδικά για τη μερίδα εκείνη η οποία δεν αποκτά μια συγκεκριμένη ειδίκευση, είτε στη

Δευτεροβάθμια Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση, είτε στη μεταδευτεροβάθμια (Ι.Ε.Κ.), στην ανώτερη (Τ.Ε.Ι.) και την ανώτατη εκπαίδευση (Α.Ε.Ι.), οι δυνατότητες εξεύρεσης εργασίας περιορίζονται σε τομείς και κλάδους που τείνουν να αναπαράγουν τις ανισότητες σχετικά με τη θέση της γυναίκας στο επάγγελμα (Σωτηριάδου 2005).

Πίνακας 4. Μαθητικό/φοιτητικό δυναμικό κατά φύλο στις βαθμίδες και τα είδη εκπαίδευσης κατά την έναρξη του σχολικού έτους 2006-2007

	Μαθητές/ Φοιτητές	Μαθήτριες/ Φοιτήτριες	Σύνολο
Δημοτικό	329.362 (51,5%)	310.323 (48,5%)	639.685 (100%)
Γυμνάσιο	182.146 (53,3%)	159.879 (46,7%)	342.025 (100%)
Ενιαίο Λύκειο	107.292 (46,5%)	123.806 (53,5%)	231.098 (100%)
Δευτεροβάθμια Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση	68.376 (64,1%)	38.376 (35,9%)	106.752 (100%)
ΤΕΙ	67.386 (49,3%)	69.311 (50,7%)	136.697 (100%)
ΑΕΙ	69.288 (40,3%)	102.569 (59,7%)	171.857 (100%)
<i>Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία</i>			

Από το γενικό κανόνα των χαμηλών ποσοστών φοίτησης μαθητριών στη Δευτεροβάθμια Τεχνική Εκπαίδευση δεν εξαιρείται ο Ο.Α.Ε.Δ.. Όπως είναι φανερό από τον πίνακα 5, οι μαθήτριες υπολείπονται σημαντικά των μαθητών. Το ποσοστό των μαθητριών κυμαίνεται τα τελευταία πέντε χρόνια μεταξύ του 26,5 και 28,7%. Το ποσοστό αυτό δείχνει μια ελαφρά αυξητική τάση, καθώς από 27,1%, κατά το σχολικό έτος 2003-2004, έφθασε σε 28,2% το 2007-2008. Στο νέο θεσμό των ΕΠΑ.Σ. εμφανίζεται μια ακόμα μεγαλύτερη βελτίωση της συμμετοχής των κοριτσιών. Στο πρώτο έτος της λειτουργίας των ΕΠΑ.Σ. το ποσοστό των εγγραμμένων μαθητριών ανέρχεται στο 31,27% (πίνακας 7). Η τάση αυτή, αν και αποτελεί ένα στοιχείο βελτίωσης, δεν είναι τόσο ισχυρή, ώστε να αναμένεται μια αξιοσημείωτη βελτίωση της αναλογίας μαθητριών/-τών, που θα ανατρέψει ριζικά τη σημερινή εικόνα.

Πίνακας 5. Εγγραφέντες/-είσες μαθητές/-τριες κατά φύλο στα Τ.Ε.Ε. - ΕΠΑ.Σ. του ΟΑΕΔ ανά έτος την πενταετία 2003-2008

Σχολικό Έτος	Μαθητές	Μαθήτριες	Σύνολο
2003-2004	13.256 (72,9%)	4.930 (27,1%)	18.186 (100%)
2004-2005	12.030 (73,5%)	4.443 (26,5%)	16.743 (100%)
2005-2006	11.888 (71,3%)	4.795 (28,7%)	16.683 (100%)
2006-2007	12.138 (71,7%)	4.792 (28,3%)	16.930 (100%)
2007-2008	10.209 (71,8%)	4.000 (28,2%)	14.209 (100%)
<i>Πηγές: Εθνική Στατισκή Υπηρεσία της Ελλάδας, Ο.Α.Ε.Δ. «Στοιχεία κίνησης μαθητών σχολικού έτους 2007-2008»</i>			

Εκτός όμως από τη χαμηλή συμμετοχή των κοριτσιών στη Δευτεροβάθμια Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση που παρατηρείται, τόσο στο σύνολο των σχολών, όσο και στις σχολές μαθητείας του Ο.Α.Ε.Δ., ανισότητες μεταξύ των φύλων παρουσιάζονται σε δύο ακόμα επίπεδα. Το πρώτο επίπεδο αφορά στη σύνθεση του διδακτικού προσωπικού και το δεύτερο στην κατανομή του μαθητικού δυναμικού ανά ειδικότητα και φύλο.

Σε αντίθεση με την εικόνα που παρουσιάζει η σύνθεση του εκπαιδευτικού προσωπικού της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης γενικής κατεύθυνσης,⁶⁷ το προσωπικό στη δευτεροβάθμια τεχνική και επαγγελματική κατεύθυνση κυριαρχείται από τους άνδρες. Οι άνδρες εκπαιδευτικοί με πλήρες ωράριο που εργάζονται στη δευτεροβάθμια τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση, με βάση τα στοιχεία της ΕΣΥΕ για την έναρξη του σχολικού έτους 2006-2007, αποτελούν το 57,6% του συνόλου, ενώ οι γυναίκες το 42,4%.

Ανάλογα μικρότερο είναι το ποσοστό των γυναικών που εργάζονται με πλήρες ωράριο⁶⁸ ως διδακτικό προσωπικό του Ο.Α.Ε.Δ.. Εδώ, το ποσοστό των γυναικών είναι 28,7%, ενώ των ανδρών 71,3%. Τα ποσοστά αυτά είναι σχεδόν όμοια με τα αντίστοιχα της φοίτησης μαθητριών και μαθητών στις σχολές μαθητείας του Οργανισμού.

⁶⁷ Με βάση τα στοιχεία που παραθέτει η Μαραγκουδάκη, το 1993 οι γυναίκες αποτελούσαν το 57,6% του συνόλου των εκπαιδευτικών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση γενικής κατεύθυνσης (Μαραγκουδάκη 2001, 5). Κατά τους Κάτσικα και Καββαδία οι εξελίξεις στο επάγγελμα του/της εκπαιδευτικού δευτεροβάθμιας γενικής εκπαίδευσης δείχνουν μια τάση «θηλυκοποίησης» (Κάτσικας, Καββαδίας 1996). Για μια επισκόπηση πάνω στο θέμα, βλ. Φρόση Λ., Κουϊμτζή Ε., Παπαδήμου Χ., 2001.

⁶⁸ Στοιχεία για το ωρομίσθιο εκπαιδευτικό προσωπικό στα Τ.Ε.Ε. του Ο.Α.Ε.Δ. παρέχει η μελέτη των Κορωναίου, Δημητρούλη, Τικπανίδου (Κορωναίου, Δημητρούλη, Τικπανίδου 2003, 342-344). Η ανάλυση των στοιχείων αυτών δεν αλλάζει τα βασικά συμπεράσματα που εξαγονται με βάση το εκπαιδευτικό προσωπικό με πλήρες ωράριο.

Η διαφορά μεταξύ ανδρών και γυναικών εκπαιδευτικών στη συμμετοχή στο εκπαιδευτικό προσωπικό των σχολών μαθητείας του Ο.Α.Ε.Δ. δεν μπορεί να αποδοθεί, κατά κύριο λόγο, στο προσωπικό με επιστημονική ειδίκευση. Με την εξαίρεση των μηχανικών, σε καμία άλλη επιστημονική ειδίκευση δεν παρουσιάζεται κάποια αξιοσημείωτη διαφορά υπέρ των ανδρών (πίνακας 6). Αντίθετα, οι γυναίκες έχουν «προνομακή θέση» στις περισσότερες επιστημονικές ειδικότητες και κυρίως, σε εκείνες που έχουν παραδοσιακά γυναικείο χαρακτήρα, όπως οι φιλόλογοι, οικονομολόγοι, κοινωνιολόγοι, καθηγητές ξένων γλωσσών κ.λπ.⁶⁹

Ωστόσο, στη διδασκαλία άλλων -κυρίως τεχνικών- ειδικοτήτων η διαφορά μεταξύ ανδρών και γυναικών είναι τεράστια (πίνακας 6). Η ερμηνεία του γεγονότος αυτού είναι απλή. Πρόκειται για προσωπικό που κινείται ή προέρχεται από ανδροκρατούμενους επαγγελματικούς χώρους που σχετίζονται άμεσα με τεχνικά επαγγέλματα.

Πίνακας 6. Διδακτικό προσωπικό των Τ.Ε.Ε. Μαθητείας του Ο.Α.Ε.Δ. με πλήρες ωράριο κατά φύλο και ειδικότητα κατά την έναρξη του σχολικού έτους 2006-2007

Ειδικότητες	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολα
Θεολόγοι	3	1	4
Φιλόλογοι	2	15	17
Μαθηματικοί	10	12	22
Φυσικοί	13	10	23
Γαλλικής Γλώσσας	1	6	7
Αγγλικής Γλώσσας	0	7	7
Γερμανικής Γλώσσας	0	1	1
Καλλιτεχνικών Σπουδών	0	3	3
Οικονομολόγοι	5	11	16
Κοινωνιολόγοι	1	5	6
Φυσικής Αγωγής	2	1	3
Μηχανικοί	12	6	18
Άλλες	396	101	497
Σύνολο	445	179	624
<i>Πηγή: Εθνική Στατική Υπηρεσία της Ελλάδας</i>			

⁶⁹ Σε αυτό το επίπεδο η εικόνα της δευτεροβάθμιας τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης παρουσιάζει μεγαλύτερες ομοιότητες με αυτή της δευτεροβάθμιας γενικής εκπαίδευσης. Για στοιχεία σχετικά την κατανομή των εκπαιδευτικών ανά φύλο και ειδικότητα βλ. Μαραγκουδάκη 2001, 18-23.

Οι έμφυλες ανισότητες είναι ακόμα πιο εμφανείς στο επίπεδο της επιλογής της ειδικότητας. Η ανισότητα αυτή δεν αφορά μόνο στις επιλογές στη Δευτεροβάθμια Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση, αλλά διατρέχει το σύνολο των εκπαιδευτικών επιλογών, ανεξάρτητα από την εκπαιδευτική βαθμίδα (Βιτσιλάκη-Σορωνιάτη, Μαράτου-Αλιπράντη, Καπέλλα 2001, 17-26). Η μελέτη της ανισότητας στο επίπεδο αυτό συνιστά σε μεγάλο βαθμό και ερμηνεία του χαμηλότερου ποσοστού συμμετοχής των κοριτσιών στην τεχνική εκπαίδευση, καθώς τα κορίτσια πραγματοποιούν, σχεδόν αποκλειστικά, τις επιλογές τους μεταξύ των σχετικά λίγων ειδικοτήτων που έχουν παραδοσιακά «γυναικείο χαρακτήρα». Εξετάζοντας τον πίνακα εγγραφέντων/-εισών μαθητών/-τριών ανά φύλο κατά το σχολικό έτος 2007-2008, διαπιστώνουμε ότι, σε σχολές που οδηγούν σε επαγγέλματα φροντίδας, όπως αισθητικών, βοηθών βρεφονηπιοκόμων, βοηθών νοσηλευτών, κομμωτικής, ή σε παραδοσιακά γυναικεία επαγγέλματα, όπως η κλωστοϋφαντουργία και το έτοιμο ένδυμα, το ποσοστό των μαθητριών αγγίζει το 100%, σε αντιδιαστολή με σχολές που οδηγούν σε τεχνικά επαγγέλματα, όπως τεχνιτών αμαξωμάτων, ξυλουργών, τεχνιτών ηλεκτρικών έργων, τεχνιτών θερμικών – υδραυλικών εγκαταστάσεων, μηχανικών συστημάτων αυτοκινήτων και ψυκτικών εγκαταστάσεων, το ποσοστό των μαθητών αγγίζει το 100%.

Πίνακας 7. Εγγραφέντες/-είσες μαθητές/-τριες ανά ειδικότητα, φύλο και τάξη στις σχολές μαθητείας του ΟΑΕΔ κατά το σχολικό έτος 2007-2008

ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ	ΕΓΓΡΑΦΕΝΤΕΣ/-ΕΙΣΕΣ Α' ΤΑΞΗΣ ΕΠΑΣ			ΕΓΓΡΑΦΕΝΤΕΣ/-ΕΙΣΕΣ Γ' ΤΑΞΗΣ ΤΕΕ			ΣΥΝΟΛΑ ΕΓΓΡΑΦΕΝΤΩΝ/-ΕΙΣΩΝ		
	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	ΣΥΝ	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	ΣΥΝ	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	ΣΥΝ
1 ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ	0 0%	168 100%	168 100%	0 0%	49 100%	49 100%	0 0%	217 100%	217 100%
2 ΑΡΓΥΡ/ΧΟΙΑΣ	13 61,90%	8 38,09%	21 100%	10 47,61%	11 52,38%	21 100%	23 54,76%	19 45,23%	42 100%
3 ΑΡΤΟΠΟΙΙΑΣ ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤ.	172 70,49%	72 29,50%	244 100%	104 72,22%	40 27,77%	144 100%	276 71,13%	112 28,86%	388 100%
3 ΑΡΤΟΠΟΙΙΑΣ ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤ.	172 70,49%	72 29,50%	244 100%	104 72,22%	40 27,77%	144 100%	276 71,13%	112 28,86%	388 100%
4 ΒΟΗΘΩΝ ΒΡΕΦΟΝ/ΜΩΝ	0 0%	161 100%	161 100%	0 0%	45 100%	45 100%	0 0%	206 100%	206 100%
5 ΒΟΗΘΩΝ ΝΟΣΗΛΕΥΤΩΝ	12 14,63%	70 85,36%	82 100%	16 23,52%	52 76,47%	68 100%	28 18,66%	122 81,33%	150 100%
6 ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧ. ΕΚΤΥΠΩΣΕΩΝ	30 65,21%	16 34,78%	46 100%	20 64,51%	11 35,48%	31 100%	50 64,93%	27 35,06%	77 100%
7 ΓΡΑΦ ΤΕΧΝΩΝ- ΗΛΕΚΤΡ. ΣΧΕΔ.	6 27,27%	16 72,72%	22 100%	7 41,17%	10 58,82%	17 100%	13 33,34%	26 66,66%	39 100%

8	ΚΑΛΛΙΤ ΕΠΕΞΕ ΜΑΡΜΑΡΟΥ	14 100%	0 0%	14 100%	10 100%	0 0%	10 100%	24 100%	0 0%	24 100%
9	ΚΟΜΜΩΤΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ	146 10,34%	1265 89,65%	1411 100%	51 7,15%	662 92,84%	713 100%	197 9,27%	1927 90,72%	2124 100%
10	ΜΑΓΕΙΡΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ	235 60,25%	155 39,74%	390 100%	140 72,91%	52 27,08%	192 100%	375 64,43%	207 35,56%	582 100%
11	ΞΕΝΟΔ/ΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	21 53,84%	18 46,15%	39 100%	0	0	0	21 53,84%	18 46,15%	39 100%
12	ΞΥΛΟΥΡΓΩΝ ΕΠΙΠΛΟΠΟΙΩΝ	119 99,16%	1 0,83%	120 100%	63 100%	0 0%	63 100%	182 99,45%	1 0,54%	183 100%
13	ΣΧΕΔ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ	22 37,28%	37 62,71%	59 100%	6 20%	24 80%	30 100%	28 31,46%	61 68,53%	89 100%
14	ΤΕΧΝ ΥΠΟΣΤ ΣΥΣΤΗΜ ΥΠΟΛΟΓ	256 48,76%	269 51,23%	525 100%	107 46,32%	124 53,67%	231 100%	363 48,01%	393 51,98%	756 100%
15	ΤΕΧΝΙΤΩΝ ΑΜΑΞΩΜΑΤΩΝ	151 99,34%	1 0,65%	152 100%	88 100%	0 0%	88 100%	239 99,58%	1 0,41%	240 100%
16	ΤΕΧΝΙΤΩΝ ΕΡΓΑΛΕΙΟΜΗΧ	132 78,57%	36 21,42%	168 100%	85 89,47%	10 10,52%	95 100%	217 82,50%	46 17,49%	263 100%
17	ΤΕΧΝΙΤ ΗΛΕΚΤΡ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	1043 99,42%	6 0,57%	1049 100%	537 99,07%	5 0,92%	542 100%	1580 99,30%	11 0,69%	1591 100%
18	ΤΕΧΝ ΗΛΕΚ/ΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜ ΑΥΤΟΚ	124 100%	0 0%	124 100%	76 100%	0 0%	76 100%	200 100%	0 0%	200 100%
19	ΤΕΧΝ ΗΛ/ΚΩΝ ΣΥΣΚ.	82 100%	0 0%	82 100%	39 92,85%	3 7,14%	42 100%	121 97,58%	3 2,41%	124 100%
20	ΤΕΧΝ ΘΕΡΜ - ΥΔΡΑΥΛ ΕΓΚΑΤ	1320 99,84%	2 0,15%	1322 100%	776 99,74%	2 0,25%	778 100%	2096 99,80%	4 0,19%	2100 100%
21	ΤΕΧΝ ΜΕΤΑΛΛ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ	150 99,33%	1 0,66%	151 100%	133 100%	0 0%	133 100%	283 99,64%	1 0,35%	284 100%
22	ΤΕΧΝ ΜΗΧ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜ ΑΥΤΟΚΙΝ	1069 98,61%	15 1,38%	1084 100%	678 99,12%	6 0,87%	684 100%	1747 98,81%	21 1,18%	1768 100%
23	ΤΕΧΝ ΝΑΥΠ ΒΙΟΜΗΧ	14 58,33%	10 41,66%	24 100%	9 50%	9 50%	18 100%	23 54,76%	19 45,23%	42 100%
24	ΤΕΧΝ ΨΥΚΤ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ	335 100%	0 0%	335 100%	133 100%	0 0%	133 100%	468 100%	0 0%	468 100%
25	ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ	40 30,76%	90 69,23%	130 100%	9 29,03%	22 70,96%	31 100%	49 30,43%	112 69,56%	161 100%
26	ΥΠΑΛΛ ΟΙΚΟΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	40 31%	89 69%	129 100%	24 21,23%	89 78,76%	113 100%	64 26,44%	178 73,55%	242 100%
27	ΥΦΑΣΜΑΤΩΝ- ΕΝΔΥΣΗΣ	1 5%	19 95%	20 100%	1 8,33%	11 91,66%	12 100%	2 6,25%	30 93,75%	32 100%
28	ΩΡΟΛΟΓΟΠΟΙΙΑΣ	14 70%	6 30%	20 100%	0	0	0	14 70%	6 30%	20 100%
	ΣΥΝΟΛΑ	5561 68,73%	2531 31,27%	8092 100%	3122 71,63%	1237 28,37%	4359 100%	8693 69,74%	3768 30,26%	12451 100%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από Ο.Α.Ε.Δ. «Στοιχεία κίνησης μαθητών σχολικού έτους 2007-2008»

Παρόμοια είναι η κατάσταση και στο β' κύκλο εκπαίδευσης των Τ.Ε.Ε. του Ο.Α.Ε.Δ.. Εδώ, το συνολικό ποσοστό των κοριτσιών εμφανίζεται μικρότερο σε σχέση με την Α' τάξη ΕΠΑ.Σ. και τη Γ' τάξη Τ.Ε.Ε.. Οι μαθήτριες αποτελούν μόλις το 12,5% του συνόλου του μαθητικού πληθυσμού κατά το σχολικό έτος 2007-2008 (πίνακας 8). Τα Τ.Ε.Ε. μαθητείας β' κύκλου απευθύνονται στους/στις αποφοίτους/-ες Τ.Ε.Ε. μαθητείας α' κύκλου ή ισότιμων σχολών. Είναι λοιπόν φανερό, ότι ελάχιστες γυναίκες συνεχίζουν την τεχνική και επαγγελματική τους εκπαίδευση. Όσες μάλιστα συνεχίζουν, επιλέγουν, σχεδόν αποκλειστικά, παραδοσιακά γυναικείες ειδικότητες. Όπως είναι φανερό από τον πίνακα 7, οι μαθήτριες κυριαρχούν απόλυτα στις ειδικότητες αισθητικής, φροντίδας, διοικητικής υποστήριξης και ένδυσης και πιο συγκεκριμένα της κομμωτικής (88,5%), των βοηθών βρεφονηπιοκόμων (100%), των υπαλλήλων οικονομικών υπηρεσιών (94,4%) και υφάσματος – ένδυσης (77,8%). Αντίστοιχα, οι μαθητές δείχνουν να κυριαρχούν απόλυτα στις παραδοσιακά ανδροκρατούμενες μηχανολογικές, ηλεκτρολογικές, ηλεκτρονικές ειδικότητες και πιο συγκεκριμένα της επιπλοποιίας (94,4%), των εγκαταστάσεων κτιρίων και βιομηχανικών χώρων (100%), των ηλεκτρομηχανικών και αυτοματισμών αυτοκινήτου (100%), των εργαλειομηχανών (100%), των μηχανικών αυτοκινήτου (100%), των συντηρητών θέρμανσης (100%), των ψυκτικών (100%) και των ηλεκτρονικών υπολογιστικών συστημάτων (100%).

Πίνακας 8. Μαθητικό δυναμικό ανά ειδικότητα και φύλο στο Β' κύκλο εκπαίδευσης των Τ.Ε.Ε. του Ο.Α.Ε.Δ. κατά το σχολικό έτος 2007-2008

<u>ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΤΟΜΕΙΣ</u> <u>Β' ΚΥΚΛΟΥ</u>	<u>ΦΟΙΤΩΝΤΕΣ/-ΟΥΣΕΣ</u>		
	<u>ΑΓΟΡΙΑ</u>	<u>ΚΟΡΙΤΣΙΑ</u>	<u>ΣΥΝΟΛΑ</u>
1. ΚΟΜΜΩΤΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ	7 11,47%	54 88,52%	61 100%
2. ΑΡΓΥΡΟΧΡΥΣΟΧΟΪΑΣ	18 66,66%	9 33,33%	27 100%
3. ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ	10 55,55%	8 44,44%	18 100%
4. ΕΠΙΠΛΟΠΟΙΙΑΣ	17 94,44%	1 5,55%	18 100%
5. ΒΟΗΘΩΝ ΒΡΕΦΟΝΗΠΙΟΚΟΜΩΝ	0 0%	22 100%	22 100%
6. ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ	292 100%	0 0%	292 100%
7. ΗΛΕΚΤΡΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΥΤΟΜΑΤΙΣΜΩΝ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟΥ	67 100%	0 0%	67 100%
8. ΕΡΓΑΛΕΙΟΜΗΧΑΝΩΝ C.N.C	34 100%	0 0%	34 100%

9. ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟΥ	358 100%	0 0%	358 100%
10. ΣΥΝΤΗΡΗΤΩΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΘΕΡΜΑΝΣΗΣ	579 100%	0 0%	579 100%
11. ΨΥΚΤΙΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ	48 100%	0 0%	48 100%
12. ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΣ ΥΠΟΛΟΓΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΩΝ	15 100%	0 0%	15 100%
13. ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	3 5,55%	51 94,44%	54 100%
14. ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΣΥΣΤ ΕΦΑΡΜΑΜΟΓΩΝ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΩΝ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ	49 44,14%	62 55,85%	111 100%
15. ΥΦΑΣΜΑΤΟΣ - ΕΝΔΥΣΗΣ	2 22,22%	7 77,77%	9 100%
ΣΥΝΟΛΑ	1499 87,5%	214 12,5%	1713 100%
<i>Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από Ο.Α.Ε.Δ. «Στοιχεία κίνησης μαθητών σχολικού έτους 2007-2008»</i>			

Στο επίπεδο, τέλος, της διαρροής μαθητών και μαθητριών από τις σχολές μαθητείας του Ο.Α.Ε.Δ., κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους, παρουσιάζονται ανισότητες μεταξύ των φύλων. Το συνολικό ποσοστό της διαρροής για το σχολικό έτος 2007-2008 επί του συνόλου των εγγεγραμμένων μαθητών/-τριών στην Α' τάξη του ΕΠΑ.Σ. και τη Γ' τάξη του Τ.Ε.Ε. είναι 1,58%. Από το ποσοστό αυτό το 62,9% είναι αγόρια και το 37,1% κορίτσια (πίνακας 9). Αν συγκρίνει κανείς τα ποσοστά αυτά με τα ποσοστά των εγγραφέντων/-εισών μαθητών/-τριών που είναι 69,7% για τα αγόρια και 30,3% για τα κορίτσια, συμπεραίνει ότι τα κορίτσια διαρρέουν αναλογικά περισσότερο. Από το σύνολο των εγγεγραμμένων κοριτσιών διέρρευσε το 1,94%, ενώ από το αντίστοιχο σύνολο των αγοριών διέρρευσε το 1,43%.

Πίνακας 9. Διαρροή μαθητών/-τριών ανά φύλο και τάξη κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2007-2008

ΔΙΕΚΟΨΑΝ στην Α' ΤΑΞΗ ΕΠΑΣ			ΔΙΕΚΟΨΑΝ στην Γ' ΤΑΞΗ ΤΕΕ			ΣΥΝΟΛΑ ΑΥΤΩΝ ΠΟΥ ΔΙΕΚΟΨΑΝ		
ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	ΣΥΝ	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	ΣΥΝ	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	ΣΥΝ
116	68	184	8	5	13	124	73	197
63%	37%	100%	61,5%	39,5%	100%	62,9%	37,1%	100%
<i>Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από Ο.Α.Ε.Δ. «Στοιχεία κίνησης μαθητών σχολικού έτους 2007-2008»</i>								

Η ανάλυση των ποιοτικών χαρακτηριστικών της διαρροής των μαθητών/-τριών από τις σχολές μαθητείας του Ο.Α.Ε.Δ. δείχνει ότι, τόσο τα κορίτσια, όσο και τα αγόρια,

διαρρέουν κυρίως από ειδικότητες στις οποίες το φύλο τους κυριαρχεί. Συνεπώς, δεν μπορεί να γίνει λόγος για την ύπαρξη άτυπων διαδικασιών εντός της εκπαιδευτικής διαδικασίας που ενισχύουν το διαχωρισμό μεταξύ αγοριών και κοριτσιών (πίνακας 10).

Πίνακας 10. Διαρροή μαθητών/-τριών ανά φύλο σε ειδικότητες με περισσότερους από 60% αγόρια ή κορίτσια κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2007-2008

	Διαρροή αγοριών	Διαρροή κοριτσιών	Σύνολα
Ειδικότητες στις οποίες εγγράφηκαν 60% ή περισσότερο αγόρια	96 93,2%	7 6,8%	103 100%
Ειδικότητες στις οποίες εγγράφηκαν 60% ή περισσότερο κορίτσια	15 21,7%	54 78,3%	69 100%
<i>Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από Ο.Α.Ε.Δ. «Στοιχεία κίνησης μαθητών σχολικού έτους 2007-2008»</i>			

Τα φαινόμενα των ανισοτήτων μεταξύ των φύλων στην τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση, που περιεγράφησαν αναλυτικά προηγουμένως, δεν αποτελούν ελληνική ιδιαιτερότητα. Αντίθετα, στο σύνολο των χωρών, ακόμα και του αναπτυγμένου κόσμου, τόσο στο επίπεδο της πρόσβασης, όσο και σε αυτό της επιλογής ειδικότητας, παρατηρούνται παρόμοια σε έκταση φαινόμενα ανισότητας (Σωτηριάδου 2005, Σιδηροπούλου 1990).

7. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Όπως έχουμε ήδη εξηγήσει (ενότητα 2), οι δυσκολίες εφαρμογής πολιτικών για την καταπολέμηση των έμφυλων ανισοτήτων στο πεδίο της Δευτεροβάθμιας Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης είναι τεράστια, καθώς το θέμα αφορά στην αναπαραγωγή βαθιά ριζωμένων πεπιοθήσεων, ρόλων, στερεοτύπων και νοοτροπιών. Μια προσπάθεια ανάλυσης του τρόπου με τον οποίο αναπαράγονται όλοι οι παραπάνω παράγοντες θα είχε τόσο περίπλοκο και καθολικό χαρακτήρα,⁷⁰ ώστε θα ήταν αδύνατο να συμπεριληφθούν στη διατύπωση μιας ολοκληρωμένης παρέμβασης.

Οι παρεμβάσεις οφείλουν, συνεπώς, να έχουν συγκεκριμένο χαρακτήρα και να στοχεύουν σε συγκεκριμένες ομάδες, οι οποίες έχουν αυξημένη δυνατότητα να επηρεάσουν, έστω και με τρόπο μερικό, τις αποφάσεις των μαθητριών σχετικά με τις εκπαιδευτικές τους επιλογές.

Ο Ο.Α.Ε.Δ. ως ένας Οργανισμός με σημαντικό εύρος δραστηριοτήτων στο χώρο της εκπαίδευσης, καθώς και του εκπαιδευτικού και επαγγελματικού προσανατολισμού, προσφέρει σημαντικές δυνατότητες για παρεμβάσεις με στόχο τη μείωση των φαινομένων ανισότητας των φύλων στην τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, παρεμβάσεις, προγράμματα και πολιτικές μπορούν να ασκηθούν σε τρία διαφορετικά επίπεδα:

- Στα προγράμματα ενεργού επαγγελματικού προσανατολισμού στις ΕΠΑ.Σ. μαθητείας του Ο.Α.Ε.Δ.
- Στα προγράμματα επιμόρφωσης του διδακτικού προσωπικού των ΕΠΑ.Σ. μαθητείας του Ο.Α.Ε.Δ.
- Στους/στις συμβούλους εργασίας των Κ.Π.Α. του Ο.Α.Ε.Δ.

Στόχος της επόμενης περιόδου είναι η επιμόρφωση – ευαισθητοποίηση σε θέματα ισότητας των φύλων του συνόλου του συμβουλευτικού και εκπαιδευτικού προσωπικού του Οργανισμού. Ας εξετάσουμε όμως, πιο συγκεκριμένα, τις δυνατότητες ανάπτυξης προγραμμάτων και δράσεων σε κάθε ένα από τα παραπάνω πεδία.

Τα προγράμματα ενεργού επαγγελματικού προσανατολισμού διεξάγονται τα τελευταία χρόνια στις σχολές μαθητείας τους Ο.Α.Ε.Δ. Κατά το τρέχον έτος (αφορά στο

⁷⁰ Η αναζήτηση της επιβεβαίωσης του γυναικείου ρόλου από τις έφηβες μαθήτριες, ο φόβος της σχολικής ή επαγγελματικής αποτυχίας, οι προσδοκίες των γονέων και του κοινωνικού περιβάλλοντος, η δομή της οικονομίας και η λειτουργία της οικογένειας είναι μόνο μερικοί από τους παράγοντες που αποτρέπουν την επιλογή της τεχνικής εκπαίδευσης και ιδιαίτερα των τεχνικών – τεχνολογικών επαγγελμάτων (Σιδηροπούλου 1990).

σχολικό έτος 2008-2009) το πρόγραμμα θα εφαρμοσθεί σε 43 ΕΠΑ.Σ. Μαθητείας του Ο.Α.Ε.Δ.. Συνολικά, θα λειτουργήσουν 53 τμήματα των 20 ατόμων, δηλαδή το σύνολο των επωφελούμενων διαμορφώνεται στα 1.060 άτομα. Δικαίωμα για την παρακολούθηση του προγράμματος έχουν οι νέες και οι νέοι, που έχουν γραμματικές γνώσεις τουλάχιστον Α' Τάξης Γενικού Λυκείου ή Α' Τάξης Επαγγελματικού Λυκείου. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες λαμβάνουν επίδομα 10€, για κάθε ημέρα παρακολούθησης του προγράμματος, καθώς και ημερήσιο επίδομα 5€, ως συμμετοχή στα έξοδα διατροφής, ενώ σε όσους/-ες ολοκληρώσουν το πρόγραμμα, παρέχεται σχετική βεβαίωση. Το πρόγραμμα πραγματοποιείται κατά τη θερινή περίοδο και έχει στόχο να προετοιμάσει τους/τις ωφελούμενους/-ες ενόψει της επόμενης σχολικής χρονιάς. Το σχεδιάγραμμα του δεκαήμερου προγράμματος προβλέπει ότι:

- α) Οι 5 πρώτες ημέρες είναι αφιερωμένες στην ατομική και ομαδική Συμβουλευτική, στο πλαίσιο του Επαγγελματικού Προσανατολισμού (επικοινωνία & δημιουργία κλίματος αποδοχής – αυτοαντίληψη- εκπαιδευτική & επαγγελματική πληροφόρηση). Σε αυτή τη φάση την ευθύνη έχουν οι Επαγγελματικοί/-ές & Εργασιακοί/-ές Σύμβουλοι.
- β) Στη συνέχεια, κατά τις 2 επόμενες ημέρες οι νέοι και οι νέες γνωρίζουν από κοντά τα επαγγέλματα στα εργαστήρια των Εκπαιδευτικών Μονάδων (Ειδική Εργαστηριακή άσκηση στις ΕΠΑ.Σ. Μαθητείας).
- γ) Ακολουθεί 1 ημέρα με την εργαστηριακή εμπειρία σε επιχειρήσεις και σε χώρους εργασίας (Εργασιακή Εμπειρία σε επιχειρήσεις). Στις δύο αυτές τελευταίες φάσεις την ευθύνη φέρουν οι Εκπαιδευτικοί του Ο.Α.Ε.Δ., σε συνεργασία με τους/τις Συμβούλους.
- δ) Τις 2 τελευταίες ημέρες του προγράμματος, οι Επαγγελματικοί/-ές ή Εργασιακοί/-ές Σύμβουλοι, σε προσωπική συνεργασία με κάθε νέα/-ο, ολοκληρώνουν το πρόγραμμα, προκειμένου να επιτευχθεί η λήψη εκπαιδευτικής ή επαγγελματικής απόφασης της μαθήτριας/του μαθητή (επαγγελματικό σχέδιο).

Για την αποτελεσματικότερη υλοποίηση του παραπάνω ετήσια επαναλαμβανόμενου προγράμματος ενεργού επαγγελματικού προσανατολισμού με στόχο την άμβλυνση των έμφυλων ανισοτήτων πρόσβασης στις σχολές μαθητείας του Ο.Α.Ε.Δ., προτείνεται η εξέταση της εφαρμογής του κανόνα της αυξημένης συμμετοχής των κοριτσιών στα ωφελούμενα άτομα σε ποσοστό 60% (στο περσινό πρόγραμμα η συμμετοχή των κοριτσιών ήταν 47,7%). Ταυτόχρονα, προτείνεται η πραγματοποίηση προγράμματος ειδικής επιμόρφωσης – ευαισθητοποίησης σε θέματα ισότητας των

φύλων, τόσο του συμβουλευτικού, όσο και του εκπαιδευτικού προσωπικού που απασχολείται στο πρόγραμμα ενεργού επαγγελματικού προσανατολισμού. Στόχος της επιμόρφωσης - ευαισθητοποίησης του συμβουλευτικού και εκπαιδευτικού προσωπικού πρέπει να είναι η απόκτηση των κατάλληλων γνώσεων και τεχνικών για την προσέλκυση μαθητριών στις σχολές μαθητείας του Ο.Α.Ε.Δ. και για την εξοικείωσή τους με την προοπτική της εκπαίδευσης σε ειδικότητες στις οποίες έχουν χαμηλή διείσδυση. Το πρόγραμμα επιμόρφωσης και ευαισθητοποίησης μπορεί να πραγματοποιηθεί σε συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία Ισότητας και το Κ.Ε.Θ.Ι., φορείς που διαθέτουν σημαντική εμπειρία σε ανάλογο τύπου προγράμματα.

Εκτός όμως από τους/τις συμμετέχοντες/-ουσες στο πρόγραμμα ενεργού επαγγελματικού προσανατολισμού, σημαντικό επίπεδο παρέμβασης είναι το εκπαιδευτικό προσωπικό των σχολών μαθητείας του Ο.Α.Ε.Δ.. Είναι γνωστό από τη βιβλιογραφία ότι τα κορίτσια στα μαθήματα τεχνικής και τεχνολογικής εκπαίδευσης αισθάνονται συχνά μειονεκτικά και αμήχανα, διακατέχονται από το φόβο της αποτυχίας απέναντι σε αντικείμενα που θεωρούνται παραδοσιακά αντρικά (Σιδηροπούλου 1990: 108-110). Στο επίπεδο αυτό προτείνεται η πραγματοποίηση προγράμματος επιμόρφωσης – ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών του Ο.Α.Ε.Δ. σε θέματα φύλου.

Στην κατεύθυνση αυτή βρίσκεται το πρόγραμμα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών ΕΠΑ.Σ. που πραγματοποίησε ο Ο.Α.Ε.Δ. για 270 μόνιμους/-ες εκπαιδευτικούς. Τα μαθήματα της επιμόρφωσης, που έχουν εκτεταμένο χαρακτήρα (600 ώρες), πραγματοποιήθηκαν από το Πανεπιστήμιο Αθηνών και την Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (Α.Σ.ΠΑΙΤ.Ε.) που διαθέτουν σημαντική εμπειρία στο χώρο. Στην επιμόρφωση αυτή η προβληματική του φύλου εντάχθηκε σε σημαντικό αριθμό μαθημάτων, όπως στην παιδαγωγική ψυχολογία, τις διαπροσωπικές σχέσεις, τη βιομηχανική ψυχολογία και την εξελικτική ψυχολογία. Ωστόσο, το πρόγραμμα αυτό είχε γενικό χαρακτήρα και δε στόχευε συγκεκριμένα στην ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών του Οργανισμού σε θέματα ισότητας. Ένα τέτοιο εξειδικευμένο Έργο μπορεί να προσφέρει η συνέχιση του προγράμματος «Ευαισθητοποίηση εκπαιδευτικών και παρεμβατικά προγράμματα για την προώθηση της ισότητας των φύλων», το οποίο υλοποιείται από το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας. Στο πρόγραμμα συμμετείχαν 4.576 Σχολικές Μονάδες, εκ των οποίων οι 779 ήταν Δευτεροβάθμιας Τεχνολογικής Εκπαίδευσης και οι 213 Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης. Το Κ.Ε.Θ.Ι. λοιπόν διαθέτει επαρκή εμπειρία και γνώση σχετικά με την ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών και στο χώρο της τεχνικής εκπαίδευσης. Όπως αναφέρεται και σε άλλα σημεία της παρούσας μελέτης, προτείνεται η χρονική επέκταση

του προγράμματος αυτού και η συμπερίληψη στο πρόγραμμα σχολών μαθητείας του Ο.Α.Ε.Δ..

Η τελευταία πρόταση αφορά στην επιμόρφωση των Εργασιακών Συμβούλων των Κ.Π.Α. σε θέματα ισότητας των φύλων για την καλύτερη δυνατή αντιμετώπιση των άνεργων γυναικών. Τα Κ.Π.Α. και οι εργασιακοί/-ές σύμβουλοι αποτελούν στρατηγικό σημείο επέμβασης για την ισότητα των φύλων. Στα Κ.Π.Α. εκτός από την ατομική συμβουλευτική, η οποία όπως είδαμε παραπάνω στη σχετική ενότητα παρέχεται κυρίως από Εργασιακές Σύμβουλους και απευθύνεται σε μεγάλο ποσοστό σε άνεργες γυναίκες, αποτελεί έναν συστηματικό μηχανισμό που έρχεται σε επαφή με τις γυναίκες. Έτσι, μια παρέμβαση στο χώρο αυτό μπορεί να έχει επιπτώσεις, τόσο στις άνεργες γυναίκες, όσο και στις επιχειρήσεις. Η επιμόρφωση των Εργασιακών Συμβούλων αποτελεί βασική και μόνιμη επιδίωξη της Ειδικής Υπηρεσίας Κ.Π.Α. Στόχος είναι να παρέχονται τα απαραίτητα εφόδια σε όλους/-ες τους/τις Εργασιακούς/-ές Συμβούλους, προκειμένου αυτοί/-ές να ενημερώνονται συνεχώς για τις τρέχουσες εξελίξεις και να επικαιροποιούν τις γνώσεις τους, ώστε να ανταποκρίνονται με τον καλύτερο τρόπο στις απαιτήσεις του ρόλου τους, την εκτέλεση του καθημερινού τους Έργου και να είναι σε θέση να προσφέρουν ποιοτικές υπηρεσίες στους/στις άνεργους/-ες και στις επιχειρήσεις. Για το λόγο αυτό, από το 2001 μέχρι σήμερα, έχουν υλοποιηθεί περισσότερα από 40 ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα, με στόχο την ενίσχυση των γνώσεων των Εργασιακών Συμβούλων, ενώ συχνά και σε τακτή βάση αποστέλλονται τεχνικά εγχειρίδια, τα οποία εκπονούνται από την Ειδική Υπηρεσία Κ.Π.Α ή από άλλους εξωτερικούς φορείς, τα οποία χρησιμεύουν ως υποστηρικτικά εργαλεία για τους/τις Εργασιακούς/-ές Συμβούλους. Περίπου το 75% των Εργασιακών Συμβούλων έχουν συμμετάσχει σε εκπαιδευτικά προγράμματα μόνο κατά τη διετία 2005-2006. Ωστόσο, μέχρι τώρα οι Εργασιακοί/-ές Σύμβουλοι δεν έχουν λάβει ειδική επιμόρφωση που να αφορά στην ισότητα των φύλων.⁷¹ Την ανάγκη για μια τέτοιου είδους επιμόρφωση υποδεικνύει και πρόσφατη έρευνα στα Κ.Π.Α. με βάση την οποία το 44,3% των Εργασιακών Συμβούλων θα επιθυμούσε την κατάρτισή του σε θέματα μεθόδων προσέγγισης άνεργων γυναικών, ενώ το 33,3% δηλώνει ότι αντιμετωπίζει προβλήματα εφαρμογής των εργαλείων της εξατομικευμένης προσέγγισης στις άνεργες γυναίκες. Τα προβλήματα αυτά συνίστανται, κυρίως, στην αδυναμία κατηγοριοποίησης και δημιουργίας του κοινωνικού ιστορικού των άνεργων γυναικών και στην καχυποψία των άνεργων γυναικών για την

⁷¹ Παλαιότερες έρευνες έχουν δείξει ότι οι εργαζόμενοι/-ες στο χώρο του επαγγελματικού προσανατολισμού «διακατέχονται σε υψηλό ποσοστό από αντιλήψεις που αναπαράγουν προκαταλήψεις σε σχέση με το φύλο» με αποτέλεσμα να συμβάλλουν στον εκπαιδευτικό, κοινωνικό και τελικά επαγγελματικό διαχωρισμό των φύλων (Σιδηροπούλου-Δημακάκου 1997, 655).

αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων (Γρατσία 2007). Την επίλυση των παραπάνω προβλημάτων μπορεί να υπηρετήσει ο σχεδιασμός και η εκτέλεση ειδικού προγράμματος με τη συνεργασία της Γ.Γ.Ι. και του Κ.Ε.Θ.Ι. που διαθέτει ιδιαίτερη εμπειρία στην ανάπτυξη μεθόδων και εργαλείων μέσα από την παροχή Συνοδευτικών Υποστηρικτικών Υπηρεσιών και την έκδοση αντίστοιχων οδηγιών (Κορωναίου 2007, Λαμπρόπουλος 2008, Κ.Ε.Θ.Ι. 2008, Γκασούκα, 2008). Το πρόγραμμα οφείλει να περιλαμβάνει θέματα που αφορούν στην επιμόρφωση σε θέματα συμβουλευτικής άνεργων γυναικών, σε θέματα απασχόλησης και επιχειρηματικότητας και τη διαμόρφωση των κατάλληλων μεθόδων για την προσέγγιση των επιχειρήσεων, με σκοπό τη διάχυση εξισωτικών αντιλήψεων και στο χώρο των επιχειρήσεων. Το πρόγραμμα της επιμόρφωσης μπορεί να έχει αυτοτελές χαρακτήρα και να περιλαμβάνει το μέγιστο δυνατό αριθμό Εργασιακών Συμβούλων ή / και να ενταχθεί στα προγράμματα επιμόρφωσης που υλοποιεί η Ειδική Υπηρεσία Κ.Π.Α. σε όλους/-ες τους/τις νεοπροσλαμβανόμενους/-ες Εργασιακούς/-ές Συμβούλους.

**V. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ
ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ:
Δ.Ι.Ε.Κ. & Ι.Ι.Ε.Κ.**

1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα έκθεση εμπειρογνωμοσύνης αφορά στην παρουσίαση του Έργου, των πολιτικών και των δράσεων που σχεδιάζει και υλοποιεί ο **Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ο.Ε.Ε.Κ.)** για την προώθηση πολιτικών ισότητας των φύλων στην εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση. Όπως είναι εύλογο, εξαιτίας της ουσιαστικής εμπλοκής του συγκεκριμένου Οργανισμού στην εκπαιδευτική διαδικασία, η αποτίμηση των πολιτικών που εφαρμόζει για την προώθηση της ισότητας των φύλων αποτελεί προτεραιότητα για το Έργο «Παρατηρητήριο για την Ισότητα στην Εκπαίδευση (Π.Ι.Ε.)» που χρηματοδοτείται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση» (Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. ΙΙ, 4.1.1.ε).

Στόχος της έκθεσης είναι η προβολή του Έργου του συγκεκριμένου Οργανισμού και η ανάδειξη και η διάδοση των καλών πρακτικών. Είναι γεγονός ότι ο Ο.Ε.Ε.Κ. έχει προβεί σε εκσυγχρονισμό των εκπαιδευτικών του προγραμμάτων, προκειμένου να ανταποκριθεί στις υψηλές επαγγελματικές απαιτήσεις του εικοστού πρώτου αιώνα και να προσφέρει σε εκπαιδευόμενους/-ες άρτια κατάρτιση, προσαρμοσμένη στις πρόσφατες εξελίξεις της τεχνολογίας, της πληροφορίας και των επικοινωνιών. Προς αυτή την κατεύθυνση, και ειδικότερα για τα ζητήματα που αφορούν στην ισότητα των φύλων, στο τελευταίο τμήμα της έκθεσης παρατίθεται σειρά προτάσεων που αποβλέπουν στην αναβάθμιση της παρεχόμενης από τον Οργανισμό επαγγελματικής κατάρτισης, αρχικής ή συμπληρωματικής (όπως, για παράδειγμα, η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στις προδιαγραφές των υπό έγκριση προγραμμάτων, καθώς και στο περιεχόμενο σπουδών), στην ενίσχυση και στη βελτίωση του σχεδιασμού υφιστάμενων πολιτικών του, καθώς και στη μελλοντική ανάπτυξη αντιστοίχων καινοτόμων πρωτοβουλιών.

2. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΟΥ ΦΟΡΕΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΟΜΗΣ ΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ

Ο τρόπος συλλογής στοιχείων απεδείχθη κατάλληλος, τόσο για την προσέγγιση του **Οργανισμού Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ο.Ε.Ε.Κ.)**, όσο και για την ανάδειξη των πολιτικών, έργων και δράσεων του εν λόγω φορέα σχετικά με την προώθηση της ισότητας των φύλων στην εκπαίδευση. Η συλλογή των στοιχείων βασίστηκε στη συμπλήρωση εντύπου επαφής (εν είδει ερωτηματολογίου), το οποίο καταρτίστηκε στο αρχικό στάδιο υλοποίησης της παρούσας μελέτης και αποτελείτο από συγκεκριμένα πεδία που επέτρεπαν τον εντοπισμό και την καταγραφή των ιδιαιτεροτήτων του συγκεκριμένου φορέα.

Στο πλαίσιο αυτό πραγματοποιήθηκαν σειρά συναντήσεων με εκπροσώπους και στελέχη του Οργανισμού. Η πρώτη συνάντηση επαφής ήταν με τον Πρόεδρο του Δ.Σ. του Ο.Ε.Ε.Κ, Νόμιμο Εκπρόσωπο του Οργανισμού. Στη διάρκεια της συνάντησης παρουσιάστηκαν οι στόχοι και το έργο του φορέα και ορίστηκαν τα υπηρεσιακά στελέχη συγκεκριμένων Διευθύνσεων και Τμημάτων τα οποία θα συνεισέφεραν στη συγκέντρωση στοιχείων, απαραίτητων για τη σύνταξη της συγκεκριμένης έκθεσης εμπειρογνωμοσύνης. Κατόπιν, πραγματοποιήθηκαν δύο κύριες συναντήσεις εργασίας με αρμοδίους και υπηρεσιακά στελέχη των **Διευθύνσεων Προγραμματισμού και Ανάπτυξης, Ευρωπαϊκών και Διεθνών Σχέσεων**, καθώς και **Κατάρτισης**. Στη συγκέντρωση των στοιχείων, που παρατίθενται στην παρούσα έκθεση, συνέβαλαν στελέχη από το **Τμήμα Σπουδών** της Δ/σης Κατάρτισης, καθώς και τα **Τμήματα Ανάπτυξης, Κοινωνικού Πλαισίου Στήριξης (Κ.Π.Σ.)** και **Μελετών** της Δ/σης Προγραμματισμού και Ανάπτυξης.

Η δομή της συγκεκριμένης έκθεσης εμπειρογνωμοσύνης βρίσκεται σε μεγάλο βαθμό σε συστοιχία προς τη δομή του εντύπου επαφής/ερωτηματολογίου. Ειδικότερα, επιχειρείται η συνοπτική παρουσίαση του συνόλου των δράσεων του Ο.Ε.Ε.Κ. (που αφορούν στην ισότητα των φύλων), η παρουσίαση με αξιολογικό τρόπο των Προγραμμάτων και των Έργων που εφαρμόζει ο φορέας για την ισότητα των φύλων στην εκπαίδευση, καθώς και η ανάδειξη καλών πρακτικών. Στο τελευταίο τμήμα της έκθεσης, παρατίθενται προτάσεις πολιτικής για την επόμενη περίοδο με στόχο την ενίσχυση και τη βελτίωση ή περαιτέρω ανάπτυξη υφιστάμενων πολιτικών και δράσεων, καθώς και την ανάληψη νέων καινοτόμων πρωτοβουλιών.

3. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΦΟΡΕΑ

3.1 Γενικά Χαρακτηριστικά του Ο.Ε.Ε.Κ.

Ο **Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ο.Ε.Ε.Κ.)**⁷² είναι ο φορέας που σχεδιάζει, οργανώνει, κατευθύνει και υποστηρίζει την Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση στην Ελλάδα. Έχει διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια, εποπτεύεται από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων (ΥΠ.Ε.Π.Θ.), διοικεί τα **100 Αυτόνομα Δημόσια Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Δ.Ι.Ε.Κ.)**, καθώς και τα **14 Παραρτήματά** τους που λειτουργούν στη χώρα μας, ενώ παράλληλα, εποπτεύει τα **Ιδιωτικά Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ι.Ε.Κ.)**.

Ο Οργανισμός ανταποκρινόμενος στις πολλαπλές απαιτήσεις και τις ραγδαίες εξελίξεις της σύγχρονης εποχής ανιχνεύει και αποτυπώνει τις πραγματικές ανάγκες της κοινωνίας και τις ιδιαιτερότητες της αγοράς εργασίας, και επιδιώκει να ανταποκριθεί αποτελεσματικότερα σε αυτές, ανοίγοντας διαύλους επικοινωνίας και σύνδεσης των νέων με την αγορά εργασίας. Μέσω άρτιων και σύγχρονων εκπαιδευτικών προγραμμάτων προσφέρει επιστημονικές, τεχνικές, επαγγελματικές και πρακτικές γνώσεις και αναπτύσσει απαραίτητες δεξιότητες και ικανότητες, προκειμένου να μπορέσουν οι νέοι και οι νέες να ανταποκριθούν επιτυχώς στις υψηλές επαγγελματικές απαιτήσεις του 21^{ου} αιώνα.

Παράλληλα, αναλαμβάνει και υλοποιεί Έργα συγχρηματοδοτούμενα από Ευρωπαϊκά Ταμεία και Εθνικούς Πόρους, που αποβλέπουν στη διεύρυνση των επιλογών της νεολαίας, την ένταξή τους στον παραγωγικό ιστό, την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών, την κάλυψη αναγκών για εξειδικευμένα στελέχη σε ποικίλους τομείς της οικονομίας και την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας. Ο Ο.Ε.Ε.Κ., εναρμονιζόμενος με τις κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο χώρο της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, αξιοποιεί τις δυνατότητες που παρέχονται για την προώθηση της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, μέσα από σειρά Κοινοτικών Προγραμμάτων και πρωτοβουλιών.

Στο πλαίσιο του Γ΄ Κ.Π.Σ. (2000-2006) και του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση» (Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ.) του ΥΠ.Ε.Π.Θ, ως

⁷² Βλ. Ο.Ε.Ε.Κ. (2008), *Έντυπο κύρους Ο.Ε.Ε.Κ.* (δηλαδή το ενημερωτικό φυλλάδιο του φορέα), Αθήνα.

ένας από τους κύριους Τελικούς Δικαιούχους, υλοποίησε -και υλοποιεί- σειρά από Πράξεις/Έργα συνολικού ύψους περίπου 170.000.000,00 €.

Συνοπτικά το έργο του Ο.Ε.Ε.Κ. είναι:

- Η παροχή κάθε είδους επαγγελματικής κατάρτισης, αρχικής ή συμπληρωματικής.
- Ο καθορισμός του περιεχομένου σπουδών των Δημόσιων και Ιδιωτικών Ι.Ε.Κ.
- Ο καθορισμός των προδιαγραφών και η έγκριση των Προγραμμάτων της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης που παρέχουν φορείς άλλων Υπουργείων.
- Η λειτουργία Γραφείων Επαγγελματικής Ανάπτυξης και Σταδιοδρομίας (Γ.Ε.Α.Σ.).
- Η παρακολούθηση των διεθνών τάσεων και προοπτικών στον τομέα της κατάρτισης και απασχόλησης.
- Η απευθείας επικοινωνία και συνεργασία με τους φορείς της Ε.Ε. για θέματα σχετικά με την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση.
- Ο καθορισμός των επαγγελματικών δικαιωμάτων όλων των επιπέδων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης.
- Η αναγνώριση των τίτλων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης που απονέμονται από άλλους ελληνικούς φορείς, καθώς και η ισοτιμία αντίστοιχων τίτλων της αλλοδαπής.
- Η μελέτη των προδιαγραφών της εργαστηριακής υποδομής και του εκπαιδευτικού υλικού, καθώς και η χωροταξική κατανομή των μονάδων και η εισαγωγή νέων τεχνολογιών στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση.
- Η απορρόφηση και διαχείριση κοινοτικών κονδυλίων.
- Η διεξαγωγή ερευνών, η πραγματοποίηση μελετών, η τήρηση στατιστικών στοιχείων με στόχο τη βελτίωση της λειτουργίας των Ι.Ε.Κ.

3.2 Η Συμβολή του Ο.Ε.Ε.Κ. στην Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση

Ο Ο.Ε.Ε.Κ. εγκρίνει και λειτουργεί νέες ειδικότητες, κατόπιν τεκμηριωμένων προτάσεων από κοινωνικούς φορείς ή εταιρους. Εφαρμόζει προγράμματα κατάρτισης καινοτόμων ειδικοτήτων, χορηγεί **υποτροφίες** στους/στις καταρτιζομένους/-ες και καθορίζει το πλαίσιο της **Πρακτικής Άσκησης** των αποφοίτων. Επιπλέον, ανασχεδιάζει τα προγράμματα κατάρτισης σε μορφή που επιτρέπει τη μεταφορά πιστωτικών μονάδων

και τη συνέχιση των σπουδών σε κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ECVET). Παράλληλα, είναι ο **μόνος** κρατικός φορέας που πιστοποιεί την επαγγελματική κατάρτιση που παρέχεται από τα Ι.Ε.Κ. της χώρας. Το Δίπλωμα Επαγγελματικής Κατάρτισης αναγνωρίζεται από την πολιτεία και την Ε.Ε. και αποτελεί βασικό εφόδιο για την πρόσβαση στην αγορά εργασίας.

Από το 2006 έχει αναλάβει την Πιστοποίηση και τον Περιοδικό Έλεγχο Φορέων Χορήγησης Πιστοποιητικών Πληροφορικής ή Γνώσης Χειρισμού Η/Υ, αναγνωρισμένων και από το Ελληνικό Δημόσιο.

Στα Δημόσια Ι.Ε.Κ. λειτουργούν Γραφεία Επαγγελματικής Ανάπτυξης και Σταδιοδρομίας (Γ.Ε.Α.Σ.), με σκοπό τη σύνδεση των καταρτιζομένων με την αγορά εργασίας, σε επίπεδο πρακτικής άσκησης, αλλά και σταθερής απασχόλησης, συμβάλλοντας στη μείωση της διαρθρωτικής ανεργίας.

Ο Ο.Ε.Ε.Κ. καθορίζει τα επαγγελματικά δικαιώματα όλων των επιπέδων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης σε συνεργασία με τα, κατά περίπτωση, αρμόδια Υπουργεία και τους κοινωνικούς εταίρους, μέσω της Εθνικής Επιτροπής Καθορισμού Επαγγελματικών Δικαιωμάτων (Ε.Ε.Κ.Ε.Δ.).

Στον Οργανισμό λειτουργεί η Επιτροπή Ισοτιμιών που έχει την αρμοδιότητα απόδοσης ακαδημαϊκών – εκπαιδευτικών ισοτιμιών σε τίτλους σπουδών της Δευτεροβάθμιας Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης που έχουν αποκτηθεί στην αλλοδαπή. Επιπροσθέτως χορηγεί ακαδημαϊκές – εκπαιδευτικές ισοτιμίες σε τίτλους σπουδών Μέσης και Δευτεροβάθμιας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης που έχουν χορηγηθεί στην ημεδαπή από σχολές που έχουν καταργηθεί.

Τέλος, η δράση Europass αποτελεί βασική προτεραιότητα του Ο.Ε.Ε.Κ., προκειμένου να ανταποκριθεί στην ανάγκη για μεγαλύτερη διαφάνεια στα επαγγελματικά προσόντα και στις δεξιότητες σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο και αφορά στη διευκόλυνση της μετακίνησης των Ευρωπαίων πολιτών, ώστε να βελτιώσουν τις γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητές τους. Επίσης, ο Ο.Ε.Ε.Κ. συμμετέχοντας ετησίως στα Ευρωπαϊκά προγράμματα Leonardo Da Vinci, τα οποία στοχεύουν στην εφαρμογή της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για την επαγγελματική κατάρτιση, συμβάλλει στην προώθηση μιας Ευρώπης της γνώσης και υποστηρίζει την πολιτική των κρατών μελών για τη διά βίου μάθηση.

3.3 Αρμοδιότητες, Αντικείμενα και Τομείς Δραστηριότητας

Σχετικά με τη διοικητική διάρθρωση του φορέα⁷³ αξίζει να αναφέρουμε διεξοδικά τις Διευθύνσεις του Ο.Ε.Ε.Κ., οι αρμοδιότητες των οποίων είναι συναφείς με τους στόχους της παρούσας έκθεσης. Συγκεκριμένα, πρόκειται για τη **Διεύθυνση Κατάρτισης, τη Διεύθυνση Προγραμματισμού και Ανάπτυξης** καθώς και τη **Διεύθυνση Ευρωπαϊκών και Διεθνών Σχέσεων**.⁷⁴

Α. Η **Διεύθυνση Κατάρτισης** διαχειρίζεται θέματα που αφορούν στο περιεχόμενο και τις μεθόδους της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης στα Δ.Ι.Ε.Κ (τις ειδικότητες, τα ωρολόγια και αναλυτικά προγράμματα των μαθημάτων κατάρτισης, τις εργαστηριακές ασκήσεις, τη μορφή, τη διάρκεια και τους όρους πρακτικής άσκησης, την έναρξη και λήξη των εκπαιδευτικών εξαμήνων, τη διάρκεια των προγραμμάτων σπουδών, το εκπαιδευτικό υλικό, τον καθορισμό των προδιαγραφών και την έγκριση των προγραμμάτων των Ι.Ε.Κ. αρμοδιότητας άλλων Υπουργείων ή Ν.Π.Δ.Δ. και λοιπών φορέων). Παράλληλα, έχει την κύρια ευθύνη της παροχής υπηρεσιών κατάρτισης και λειτουργίας των Δημοσίων Ι.Ε.Κ. Συγκροτείται από τα τμήματα: **Σπουδαστικών Θεμάτων, Πιστοποίησης, Σπουδών, Τεκμηρίωσης και Βιβλιοθήκης**.

Ειδικότερα ως προς το **Τμήμα Σπουδών**: Ο Ο.Ε.Ε.Κ. προσφέρει πανελλαδικά, μέσω των Δημοσίων Ι.Ε.Κ., **τυπική** Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση σε 208 περίπου ειδικότητες, που εντάσσονται σε **14 τομείς** και καλύπτουν τις σύγχρονες ανάγκες της αγοράς εργασίας. Λειτουργεί νέες ειδικότητες, κατόπιν τεκμηριωμένων προτάσεων από κοινωνικούς φορείς ή εταιρούς, με στόχο τη δημιουργία εξειδικευμένων στελεχών και την απορρόφησή τους σε αντίστοιχους επαγγελματικούς κλάδους. Στα προγράμματα σπουδών έχει ενσωματωθεί η πρακτική άσκηση των καταρτιζομένων σε εργασιακούς χώρους. Μαθήματα εξειδίκευσης διδάσκονται με καινοτόμες μεθόδους (διαδικτυακή διδασκαλία-τηλεμάθηση, προσομοιώσεις, case studies, role playing κ.λπ.), ενώ τα εργαστηριακά και μικτά (θεωρητικά-εργαστηριακά) μαθήματα διδάσκονται σε σύγχρονα εξοπλισμένα εργαστήρια των Ι.Ε.Κ., ώστε να ενισχύεται η τεχνική κατάρτιση. Το Τμήμα Σπουδών, επίσης, καθορίζει τις προδιαγραφές και εγκρίνει τα προγράμματα των Ι.Ε.Κ. αρμοδιότητας άλλων Υπουργείων ή Ν.Π.Δ.Δ.

⁷³ Αναλυτικά στοιχεία για τη διοικητική διάρθρωση του φορέα (το Οργανόγραμμα και Διευθύνσεις) μπορούν να αναζητηθούν στην ιστοσελίδα του Οργανισμού (www.oEEK.gr) καθώς και από την αρμόδια Διεύθυνση Διοικητικού.

⁷⁴ Σημαντικό, επίσης, κρίνεται και το έργο: α) της Διεύθυνσης Επαγγελματικών Δικαιωμάτων και Ισοτιμιών, και β) της Διεύθυνσης Εποπτείας Ιδιωτικών Ι.Ε.Κ.

Β. Η **Διεύθυνση Προγραμματισμού και Ανάπτυξης** συγκροτείται από τα Τμήματα: **Ανάπτυξης, Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (Κ.Π.Σ.), Μελετών και Τεχνικών Υπηρεσιών.**

Μέσω των Τμημάτων αυτών ο Ο.Ε.Ε.Κ.:

- ο Σχεδιάζει, παρακολουθεί και συντονίζει τις ενέργειες υλοποίησης Έργων που συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση.
- ο Προετοιμάζει προτάσεις χρηματοδότησης δράσεων και συντάσσει Τεχνικά Δελτία Έργων, τα οποία υποβάλλονται προς έγκριση στην Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης (Ε.Υ.Δ./Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. II) του Υ.Π.Ε.Π.Θ.
- Παρακολουθεί τους δείκτες προόδου του φυσικού αντικείμενου και κάλυψης του προϋπολογισμού.
- Σχεδιάζει, προγραμματίζει και παρακολουθεί **Επιχειρησιακά Σχέδια** (Business Plans) και **Σχέδια Εφαρμογής** (Action Plans) για την ανάπτυξη και τη λειτουργία των Δ.Ι.Ε.Κ.
- Μελετά και εισηγείται, όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο, την ίδρυση και λειτουργία νέων Ι.Ε.Κ.
- Προτείνει, σε συνεργασία με τις Τριμερείς Συμβουλευτικές Επιτροπές (Τ.Σ.Ε.) που υπάρχουν ανά Περιφέρεια, τις ειδικότητες που θα λειτουργήσουν ανά Ι.Ε.Κ. σε κάθε εξάμηνο
- Μεριμνά για την κάλυψη των αναγκών εξοπλισμού και κτιριακής υποδομής της Κ.Υ. και του δικτύου των Ι.Ε.Κ.
- Καταγράφει ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία της Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης (Α.Ε.Κ.) και διεξάγει έρευνες και μελέτες με στόχο τη βελτίωση της λειτουργίας των Ι.Ε.Κ.

Γ. Η **Διεύθυνση Ευρωπαϊκών και Διεθνών Σχέσεων** του Ο.Ε.Ε.Κ., με βάση το θεσμικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αξιοποιεί τις δυνατότητες που παρέχονται για την προώθηση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης παρακολουθώντας τις εργασίες επιτροπών και ομάδων εργασίας της Ε.Ε.

Τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στα οποία συμμετέχει ο Ο.Ε.Ε.Κ. είναι:

- D.G.V.T. (Directors-General for Vocational Education and Training).
- A.C.V.T. (Advisory Committee on Vocational Training).
- E.T.F. (European Training Foundation).
- TW EQF (Technical Working Group for European Qualifications Framework)

- TW ECVET (Technical Working Group for European Credits for Vocational Education and Training).

Η υιοθέτηση της ευρωπαϊκής διάστασης στα ζητήματα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης διαφαίνεται μέσα από σειρά Προγραμμάτων, κοινοτικών δραστηριοτήτων και πρωτοβουλιών. Ο Ο.Ε.Ε.Κ. είναι μέλος του ευρωπαϊκού δικτύου ESPO, το οποίο είναι υπεύθυνο για τη διοργάνωση του ευρωπαϊκού διαγωνισμού δεξιοτήτων **EUROSKILLS**. Ο πρώτος διαγωνισμός διοργανώνεται στην Ολλανδία τον Σεπτέμβριο του 2008 και ο Οργανισμός είναι υπεύθυνος για την αποστολή Εθνικής Ομάδας καταρτιζομένων που εκπροσωπούν τη χώρα. Ο διαγωνισμός λαμβάνει χώρα κάθε δύο χρόνια.

4. Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ Ο.Ε.Ε.Κ. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΓΕΝΙΚΑ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

4.1 Ενσωμάτωση της Διάστασης του Φύλου στην Υλοποίηση Έργων και Συνεργασία με Άλλους Φορείς σε Θέματα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, και Ισότητας των Φύλων

Ο Ο.Ε.Ε.Κ. είναι ευαισθητοποιημένος σε θέματα ισότητας των φύλων, γεγονός που αποδεικνύεται όχι μόνο από τη θετική ανταπόκρισή του σε φορείς που υλοποιούν Προγράμματα τέτοιου περιεχομένου (βλέπε παρακάτω την αναλυτική περιγραφή των εν λόγω Προγραμμάτων), αλλά και από μια σειρά πρακτικών, πολιτικών και δράσεων που ακολουθούνται σε διάφορους τομείς της λειτουργίας του.

Όλα τα Προγράμματα που υλοποιούνται από τον Ο.Ε.Ε.Κ. εντάσσουν στις δράσεις τους τη διάσταση της ισότητας των φύλων, καθώς προβλέπονται «έμφυλοι δείκτες», τόσο κατά το σχεδιασμό των προτάσεων –αλλά και την κατάρτιση των Τεχνικών Δελτίων των Έργων–, όσο και κατά την εφαρμογή δράσεων και Έργων –αλλά και την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων τους–, προκειμένου να «αποβαίνουν θετικά ως προς την Ισότητα των φύλων». Για παράδειγμα στο πλαίσιο του Προγράμματος **EUROSKILLS** υπήρξε από το σχεδιασμό έγκαιρη πρόβλεψη για την ίση συμμετοχή σπουδαστών και σπουδαστριών με αντίστοιχες δεξιότητες στην Εθνική Ομάδα Καταρτισμένων που θα εκπροσωπούσε τη χώρα μας στο διαγωνισμό.

Παράλληλα, ο Ο.Ε.Ε.Κ., αναπτύσσει συνεργασία με φορείς, τόσο στο εσωτερικό (Πανεπιστήμια, Κ.Ε.Θ.Ι., κ.λπ.), όσο και στο εξωτερικό (βλέπε περιγραφή Δ/νσης Ευρωπαϊκών και Διεθνών Σχέσεων) και συμμετέχει σε προγράμματα ανταλλαγής καταρτιζομένων, χορήγησης υποτροφιών και επιδότησης της πρακτικής άσκησης σε επαγγέλματα με χαμηλή γυναικεία εκπροσώπηση (Πρόγραμμα Ευρυδίκη) καθώς και σε σχέδια προώθησης της ισότητας των φύλων (Πρόγραμμα Καλλιρρόη), κ.λπ. Επιπλέον, όπως φαίνεται από την εν γένει δράση του, ο Ο.Ε.Ε.Κ. επιδιώκοντας συστηματικά τη δικτύωση και αναγνωρίζοντας τα οφέλη από την ανταλλαγή απόψεων και καλών πρακτικών έχει μέχρι σήμερα συνεργασθεί με τους εξής φορείς που υλοποιούν προγράμματα σχετικά με την ισότητα των φύλων:

- **Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.)** – «Ευαισθητοποίηση Εκπαιδευτικών και Παρεμβατικά Προγράμματα για την Προώθηση της Ισότητας των Φύλων» (Άξονας 4, Μέτρο 4.1., Ενέργεια 4.1.1., Κατηγορία Πράξης 4.1.1.α, ΕΠΕΑΕΚ II)

- **Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (Ε.Κ.Π.Α.)** – «Θετικές Ενέργειες υπέρ των Γυναικών» (Άξονας 4, Μέτρο 4.1., Ενέργεια 4.1.1 και συγκεκριμένα Δράση V «Υλοποίηση επιμορφωτικών σεμιναρίων για μαθήτριες/σπουδάστριες σε θέματα επιχειρηματικότητας, πληροφορικής, νέων τεχνολογιών και άλλων καινοτομιών εφαρμογών με τη χρήση συμβατικών μεθόδων ή εξ αποστάσεως επιμόρφωση», Κατηγορία Πράξης 4.1.1.στ «Θετικές Ενέργειες Υπέρ των Γυναικών», ΕΠΕΑΕΚ II)
- **Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών** – «Γυναικεία Εκπαίδευση, Νεανική Επιχειρηματικότητα, Στόχος Ισότητας (Γ.Ε.Ν.Ε.Σ.Ι.Σ.)» (Άξονας 4, Μέτρο 4.1., Ενέργεια 4.1.1, και συγκεκριμένα Δράση V «Υλοποίηση επιμορφωτικών σεμιναρίων για μαθήτριες/σπουδάστριες σε θέματα επιχειρηματικότητας, πληροφορικής, νέων τεχνολογιών και άλλων καινοτομιών εφαρμογών με τη χρήση συμβατικών μεθόδων ή εξ αποστάσεως επιμόρφωση», Κατηγορία Πράξης 4.1.1.στ «Θετικές ενέργειες υπέρ των Γυναικών», ΕΠΕΑΕΚ II)
- **Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (Α.Π.Θ.)** – Πρόγραμμα «Καλλιρρόη» - Δράσεις Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού με την οπτική του φύλου - Προωθώντας την Ισότητα κατά τη μετάβαση από την Εκπαίδευση στην αγορά εργασίας» (Άξονας 4, Μέτρο 4.1., Ενέργεια 4.1.1., Κατηγορία Πράξης 4.1.1.β, ΕΠΕΑΕΚ II)
- **Πανεπιστήμιο Θράκης** – Πρόγραμμα «Ευρυδίκη» (Άξονας 4, Μέτρο 4.1. «Προγράμματα υποστήριξης της αρχικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης για γυναίκες», Ενέργεια 4.1.1. «Προγράμματα Υποστήριξης της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης για Γυναίκες», Κατηγορία Πράξης 4.1.1.στ. «Θετικές ενέργειες υπέρ των Γυναικών», ΕΠΕΑΕΚ II)
- **Τ.Ε.Ι. Καβάλας** – «Επιμόρφωση - Πιστοποίηση Γυναικών Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης σε Δεξιότητες Πληροφορικής Επιχειρηματικού Συναρίου».

4.2 Συμμετοχή των Γυναικών στη Διοίκηση του Φορέα και στην Εκπαίδευση

Η επιλογή των προσώπων που καλύπτουν τις θέσεις των Διευθυντών/-τριών και Προϊσταμένων στη Διοίκηση του Ο.Ε.Ε.Κ. και τις θέσεις των Διευθυντών/-τριών και Αναπληρωτών/-τριών Διευθυντών/-τριών των Ι.Ε.Κ. γίνεται βάσει αξιοκρατικών κριτηρίων και τα δύο φύλα αντιμετωπίζονται ισότιμα. Ωστόσο, παρατηρείται σημαντικό

ποσοστό συμμετοχής γυναικών στην ανώτερη και ανώτατη διοίκηση του φορέα. Οι περισσότερες, αν όχι όλες, οι Διευθύνσεις και τα Τμήματα του Οργανισμού διοικούνται από γυναίκες.⁷⁵ Το γεγονός αυτό, αν και δεν προκύπτει από κάποια συγκεκριμένη πολιτική ενίσχυσης της συμμετοχής γυναικών, δείχνει ωστόσο το κλίμα που επικρατεί στο εσωτερικό του Οργανισμού, κλίμα αναγνώρισης των ικανοτήτων και προώθησης των γυναικών στην ιεραρχία.

Ως προς τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες του φορέα κατά τα έτη 2006 και 2007 παρατηρείται αύξηση της συμμετοχής των γυναικών εκπαιδευτριών σε σχέση με τα τρία (3) προηγούμενα έτη (βλέπε Πίνακα 1).⁷⁶

Πίνακας 1. Παρουσίαση εκπαιδευτικών/-τριών κατά φύλο

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΑΝΑ ΠΕΡΙΟΔΟ			
ΠΕΡΙΟΔΟΣ (εξάμηνα)	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
2003Α	4.874	4.025	8.899
2003Β	4.701	3.743	8.444
2004Α	4.748	3.562	8.310
2004Β	4.368	3.080	7.448
2005Α	4.031	2.916	6.947
2005Β	4.417	3.344	7.761
2006Α	4.108	3.381	7.489
2006Β	4.671	4.120	8.791
2007Α	4.650	4.338	8.988
2007Β	4.624	4.514	9.138

Δυναμική είναι η παρουσία των γυναικών εκπαιδευτριών στον τομέα της Χημικής Βιομηχανίας, καθώς επίσης παρατηρείται σταδιακή αύξηση στην εκπροσώπηση γυναικών στον τομέα των Δομικών και Συναφών Κατασκευών. Ωστόσο, ανά τομέα δραστηριότητας, εξακολουθεί να παρατηρείται υπο-εκπροσώπηση εκπαιδευτριών στους κλάδους Πληροφορικής – Τηλεπικοινωνιών – Δικτύων καθώς και Μηχανολογίας – Ηλεκτρολογίας – Ηλεκτρονικών, καθώς και χαμηλή εκπροσώπηση των ανδρών εκπαιδευτών κυρίως στον κλάδο Υγείας – Αισθητικής – Κοινωνικών Υπηρεσιών (βλέπε

⁷⁵ Για την ακριβή διοικητική διάρθρωση του φορέα και την εκπροσώπηση των γυναικών στη διοίκηση βλέπε το Οργανόγραμμα και Διευθύνσεις στην ιστοσελίδα του Οργανισμού (www.oEEK.gr).

⁷⁶ Στατιστικά στοιχεία του Τμήματος Μελετών, Δ/σης Προγραμματισμού και Ανάπτυξης, 2008.

Πίνακα 2).⁷⁷ Στους υπόλοιπους τομείς υπάρχει σχεδόν ισότιμη συμμετοχή εκπαιδευτών και εκπαιδευτριών (δασκάλων και καθηγητών/-τριών) στην εκπαιδευτική διαδικασία ιδίως το έτος 2007.

Οι ανισότητες ως προς την κατανομή ανδρών και γυναικών εκπαιδευτικών σε ειδικότητες, όπως στις ειδικότητες που προαναφέραμε, δείχνουν ότι τα έμφυλα στερεότυπα δεν περιορίζονται στο μαθητικό πληθυσμό, αλλά επικρατούν και στο εκπαιδευτικό προσωπικό (Μαραγκουδάκη, 2001). Η επαγγελματική ταυτότητα των γυναικών εκπαιδευτικών εξακολουθεί να είναι περιορισμένη, ή καλύτερα εγκλωβισμένη, σε στερεότυπες αντιλήψεις. Παρ' όλο που η εκπαιδευτική διαδικασία, βασιζόμενη σε θεσμικές ρυθμίσεις, προωθεί τις ίσες ευκαιρίες ως προς την επιλογή ειδικοτήτων, σημειώνονται ακόμα διαφοροποιήσεις και ανισότητες στο διδακτικό προσωπικό που βασίζονται στο φύλο, οι οποίες φαίνεται να αναπαράγονται μέσα από ένα σύνθετο και πολυδιάστατο πλέγμα μεταβλητών που συνθέτει τη σχολική πραγματικότητα (Μαραγκουδάκη, 1993).

Ειδικότερα ως προς τις, σημαντικά μεγάλες, διαφορές και ανισότητες των δύο φύλων στον τομέα των νέων τεχνολογιών και στην επιστήμη της πληροφορικής, ένας σημαντικός αριθμός ερευνητών/-τριών δραστηριοποιείται και η σχετική βιβλιογραφία αναπτύσσεται, προκειμένου να ερευνηθούν οι λόγοι και να συνεκτιμηθούν οι παράγοντες που εξηγούν το φαινόμενο αυτό. Η ανισότητα των φύλων, ως προς αυτή την παράμετρο, μπορεί να εξηγηθεί εάν εξεταστεί το περιεχόμενο και ο τρόπος διδασκαλίας της πληροφορικής στην εκπαίδευση (Βιτσιλάκη-Σορωνιάτη, Μαράτου-Αλιπράντη, Καπέλλα, 2001). Σε γενικές γραμμές το περιεχόμενο των προγραμμάτων της πληροφορικής, όπως και των θετικών επιστημών, είναι διαμορφωμένα για «αρσενικό ακροατήριο», ενώ, επιπλέον, η απουσία γυναικών εκπαιδευτικών εξασθενεί από τις μαθήτριες και φοιτήτριες το κίνητρο να εισέλθουν σε ένα τόσο «ανδροκρατούμενο χώρο».

⁷⁷ έ.α.

Πίνακας 2. Τομείς ειδίκευσης εκπαιδευτών/-τριών κατά φύλο (έτη 2006 και 2007)

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ								
ΤΟΜΕΑΣ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ	ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2006Α		ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2006Β		ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2007Α		ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2007Β	
	ΦΥΛΟ		ΦΥΛΟ		ΦΥΛΟ		ΦΥΛΟ	
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ – ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ – ΔΙΚΤΥΩΝ	1.037	464	1.251	623	1.245	570	1.126	549
ΤΟΜΕΑΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	710	626	795	830	808	806	848	817
ΤΟΜΕΑΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ – ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ	259	236	271	234	262	226	301	280
ΓΕΩΤΕΧΝΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	144	120	120	94	124	122	127	125
ΤΟΜΕΑΣ ΕΝΔΥΣΗΣ ΚΑΙ ΥΠΟΔΗΣΗΣ	20	44	21	66	15	56	22	58
ΤΟΜΕΑΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΤΩΝ	8	2	6	5	6	4	9	7
ΤΟΜΕΑΣ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΑΣ - ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΙΑΣ – ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ	780	184	976	269	952	279	967	273
ΤΟΜΕΑΣ ΔΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΩΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ	178	90	191	173	204	163	222	193
ΤΟΜΕΑΣ ΧΗΜΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ	42	59	47	71	69	99	44	60
ΤΟΜΕΑΣ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ	257	288	219	303	220	322	198	294
ΤΟΜΕΑΣ ΥΓΕΙΑΣ – ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ – ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	464	1.092	756	1.511	791	1.693	851	1.927
ΤΟΜΕΑΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΣΩΝ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ	84	61	94	69	80	80	86	72
ΤΟΜΕΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ – ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ	49	72	57	76	67	77	46	65

4.3 Καταγραφή Στοιχείων ως προς το Φύλο για την Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση

Ο Ο.Ε.Ε.Κ. από το Φεβρουάριο του 1993, αποτελεί το Ελληνικό μέλος του Ευρωπαϊκού Δικτύου Αναφοράς και Εμπειρογνωμοσύνης στον τομέα της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ReferNet) του CEDEFOP, που είναι το Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης.

Στόχος του ReferNet του CEDEFOP είναι η βελτίωση της διακίνησης της πληροφορίας μεταξύ των υπευθύνων για τη χάραξη πολιτικής, καθώς και των επαγγελματιών στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Στόχος της συνεργασίας του CEDEFOP με τα μέλη του είναι η συλλογή και καταχώριση πληροφοριακού υλικού, ώστε να είναι δυνατή η ενημέρωση κάθε κράτους μέλους για τα διαδραματιζόμενα σε άλλα κράτη μέλη και σε επίπεδο Ένωσης.

Ο Ο.Ε.Ε.Κ. υπογράφει κάθε χρόνο συμβόλαιο με το CEDEFOP στο οποίο αναφέρονται οι υποχρεώσεις του, ως μέλος του Ευρωπαϊκού Δικτύου Αναφοράς και Εμπειρογνωμοσύνης, στον τομέα της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης. Η εκτέλεση του συμβολαίου του Ο.Ε.Ε.Κ. με το CEDEFOP, έχει ανατεθεί στο Τμήμα Τεκμηρίωσης – Βιβλιοθήκης της Δ/σης Κατάρτισης με τις εξής αρμοδιότητες:

- Συλλογή, ανάλυση και διαβίβαση πληροφοριών σχετικά με τα συστήματα και τις εξελίξεις στον Τομέα της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης.
- Ερευνητικές δραστηριότητες.
- Δραστηριότητες Τεκμηρίωσης, Διάδοσης και Προώθησης.

Κύριος στόχος του συγκεκριμένου Τμήματος είναι η παροχή στο CEDEFOP ενός δομημένου συστήματος συλλογής επικυρωμένων δεδομένων και πληροφοριών για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, και συναφή θέματα, καθώς και η υποστήριξη των προσπαθειών του CEDEFOP για τη διάδοση των πληροφοριών σε Ευρωπαϊκό και Εθνικό επίπεδο.

Στο πλαίσιο αυτό γίνεται συλλογή δεδομένων και στοιχείων και με βάση την οπτική του φύλου. Το έργο της συστηματικής και αναλυτικής καταγραφής ανά φύλο των σπουδαστών/-στριών των Δημοσίων Ι.Ε.Κ. έχει αναλάβει το Τμήμα Ερευνών και Μελετών που ανήκει στη Διεύθυνση Προγραμματισμού και Ανάπτυξης.

Σύμφωνα με πρόσφατα συγκεντρωτικά στοιχεία για τα έτη 2007 και 2008 (κατά το Α΄ και Β΄ εξάμηνο κατάρτισης) φαίνεται ότι, στις 190 μετα-λυκειακές ειδικότητες, καθώς και τις 18 μετα-γυμνασιακές ειδικότητες που προσφέρονται στο πλαίσιο της Αρχικής

Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης από τον Ο.Ε.Ε.Κ., η συμμετοχή των γυναικών σε ειδικότητες που θεωρούνταν κατ' εξοχήν «ανδροκρατούμενες» έχει μόνο κατά μικρό ποσοστό αυξηθεί.

Εξακολουθεί, λοιπόν, να υπάρχει στερεοτυπική ως προς το φύλο επιλογή ειδικοτήτων. Στη συνέχεια, καταγράφονται ορισμένες από τις πλέον δημοφιλείς ειδικότητες που προσφέρονται στα Ι.Ε.Κ. (βλέπε Πίνακα 3). Στα ανά εξάμηνο στοιχεία του 2006 και 2007 φαίνεται ότι το ποσοστό συμμετοχής των σπουδαστριών στα καλούμενα «τεχνικά επαγγέλματα» είναι εξαιρετικά μικρό, ειδικότερα στον τομέα Μηχανολογίας – Ηλεκτρολογίας – Ηλεκτρονικών (π.χ. σε ειδικότητες, όπως του/της Τεχνικού Αερίων Καυσίμων, του/της Τεχνικού Αυτοκίνητων Οχημάτων, του/της Τεχνικού Θερμικών και Υδραυλικών Εγκαταστάσεων, του/της Τεχνικού Εγκαταστάσεων Ψύξης, Αερισμού και Κλιματισμού, κ.ά.). Αντίθετα, ειδικότητες σχετιζόμενες με τον τομέα των Κοινωνικών Υπηρεσιών (π.χ. η ειδικότητα της Προσχολικής Αγωγής, Δραστηριοτήτων, Δημιουργίας και Έκφρασης) καθώς και των Χρηματοπιστωτικών και Διοικητικών Υπηρεσιών (π.χ. ειδικότητες, όπως του/της Γραμματέως Διεύθυνσης, του/της Ειδικού Μηχανογραφημένου Λογιστηρίου, του/της Ειδικού Φοροτεχνικού Γραφείου, κ.ά.) επιλέγονται, ως επί το πλείστον, από τις γυναίκες. Μάλιστα στον κλάδο της Υγείας – Αισθητικής παρατηρείται η χαμηλότερη εκπροσώπηση ανδρών (π.χ. σε ειδικότητες, όπως του/της Ειδικού Εφαρμογών Αισθητικής, του/της Ειδικού Εφαρμογής Διαιτητικής, του/της Κομμωτή/-τριας, κ.ά.).

Η επισκόπηση στον ευρωπαϊκό χώρο δείχνει ότι, από το σχολείο, τα τεχνολογικά μαθήματα (Μαθηματικά, Φυσική και Χημεία) αποτελούν «ανδρικό χώρο», ενώ τα κορίτσια προτιμούν τις Κοινωνικές Επιστήμες και τη Βιολογία. Οι έρευνες επιβεβαιώνουν ότι και στη χώρα μας οι επαγγελματικές επιλογές των δύο φύλων αποτελούν έμφυλες στερεοτυπικές επιλογές, είτε τα επαγγέλματα στα οποία τα νέα κορίτσια δείχνουν προτίμηση απαιτούν σπουδές Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, είτε άλλης επαγγελματικής κατάρτισης. (Βιτσιλάκη-Σορωνιάτη, Μαράτου-Αλιπράντη, Καπέλλα, 2001: 91).

Σημαντική επίδραση στις επαγγελματικές επιλογές των νέων διαδραματίζει η οικογένεια. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα σχετικών μελετών, η οικογένεια βρίσκεται στις πρώτες θέσεις κατά την ιεράρχηση των παραγόντων που πληροφορούν και κατευθύνουν τις επιλογές των νέων για την πανεπιστημιακή εκπαίδευση, την επαγγελματική κατάρτιση και τα επαγγέλματα.

Τέλος, το γεγονός ότι το σύνολο των ατόμων που λαμβάνουν υποτροφία είναι κατά πλειοψηφία γυναίκες, δεν προκύπτει από συγκεκριμένη και συστηματική πολιτική

ενίσχυσης των γυναικών, αλλά από την εν γένει επίδοση των καταρτιζομένων γυναικών στα Δημόσια Ι.Ε.Κ.

Πίνακας 3. Ειδικότητες Κατάρτισης ανά εξάμηνο φοίτησης

ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ⁷⁸	2006 Α' εξάμηνο		2006 Β' εξάμηνο		2007 Α' εξάμηνο		2007 Β' εξάμηνο	
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ
ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ	738	677	599	420	570	416	516	255
ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ	13	186	11	221	12	217	11	272
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΤΕΛΕΧΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	138	393	247	579	226	561	268	570
ΕΙΔΙΚΟΣ/-Η ΜΗΧΑΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΥ ΛΟΓΙΣΤΗΡΙΟΥ	216	711	275	782	274	798	259	771
ΕΙΔΙΚΟΣ/-Η ΦΟΡΟΤΕΧΝΙΚΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ	85	252	111	267	112	274	126	257
ΣΤΕΛΕΧΟΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	22	109	22	93	23	89	21	84
ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΜΑΓΕΙΡΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ	172	111	168	99	173	107	273	153
ΕΙΔΙΚΟΣ/-Η ΔΑΣΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ	168	85	195	80	180	80	211	101
ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΑΕΡΙΩΝ ΚΑΥΣΙΜΩΝ	420	8	513	7	488	10	344	8
ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΑΝΕΛΚΥΣΤΗΡΩΝ	41	0	25	0	24	0	23	0
ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ	178	3	294	7	274	8	381	9
ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΨΥΞΗΣ ΑΕΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ	285	0	451	1	424	1	478	2
ΟΔΟΝΤΟΤΕΧΝΙΚΗ ΠΟΡΣΕΛΑΝΗ	22	28	22	27	20	23	8	11
ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗΣ	3	368	7	595	6	687	5	674
ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΗΜΕΡΗΣΙΑΣ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ	3	122	7	158	13	192	17	287
ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ, ΣΥΝΤΑΚΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΚΑΙ ΡΕΠΟΡΤΕΡΣ	43	72	38	83	38	81	34	86
ΦΥΛΑΚΑΣ ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ	66	97	41	69	49	76	30	44

⁷⁸ Στο συγκεκριμένο πίνακα παρατίθενται μόνοι συγκεκριμένοι τομείς ειδίκευσης που προσφέρονται στα Ι.Ε.Κ. και στους οποίους εμφανίζεται άνιση κατανομή ως προς το φύλο.

ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ	2006 Α' εξάμηνο		2006 Β' εξάμηνο		2007 Α' εξάμηνο		2007 Β' εξάμηνο	
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΝΔΡΕΣ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΝΔΡΕΣ
ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΗΛΕΚΤΡΙΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ	81	1	177	1	170	2	189	1
ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΟΣ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ	64	1	93	0	93	0	70	2
ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΘΕΡΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΥΔΡΑΥΛΙΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ	267	0	295	2	277	2	406	2
ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΙΑΤΡΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ	56	4	76	11	70	13	95	38
ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΚΙΝΗΤΗΣ ΤΗΛΕΦΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	54	15	157	35	152	32	124	25
ΣΧΕΔΙΑΣΤΗΣ/-ΤΡΙΑ ΜΕΣΩ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ Η/Υ	135	153	133	141	133	140	161	136
ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΔΟΜΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ	59	27	167	79	139	68	158	81
ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΦΑΡΜΑΚΩΝ ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΕΜΦΕΡΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	30	150	42	204	46	231	36	193
ΓΡΑΦΙΣΤΑΣ/-ΤΡΙΑ ΕΝΤΥΠΟΥ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ	117	195	142	149	131	154	134	159
ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗΣ	50	208	74	293	70	296	59	223
ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΛΗΨΗΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ	67	69	45	52	41	48	37	39
ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΕΡΓΩΝ ΤΕΧΝΗΣ	37	82	33	85	29	80	16	59
ΕΙΔΙΚΟΣ/-Η ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ	2	642	2	745	2	754	2	708
ΕΙΔΙΚΟΣ/-Η ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ ΔΙΑΙΤΗΤΙΚΗΣ	25	104	30	193	32	183	42	220
ΕΙΔΙΚΟΣ/-Η ΚΙΝΗΣΙΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ	37	71	78	151	72	145	73	163
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΜΑΚΙΓΙΑΣ	2	143	3	115	3	113	2	224
ΙΑΤΡΙΚΑ ΚΑΙ ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΑΙΜΑΤΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ	11	84	8	51	7	52	14	113
ΙΑΤΡΙΚΑ ΚΑΙ ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΒΙΟΧΗΜΙΚΟΥ ΚΑΙ ΜΙΚΡΟΒΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ	28	140	27	185	25	183	46	313
ΙΑΤΡΙΚΩΝ ΣΥΣΚΕΥΩΝ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΕΙΣ	20	41	21	69	25	80	25	71
ΚΟΜΜΩΤΗΣ/-ΤΡΙΑ - ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΠΕΡΙΠΟΙΗΣΗΣ ΚΟΜΗΣ	27	137	59	381	65	398	75	546
ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ ΤΡΑΥΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ	81	347	115	433	115	428	138	517
ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ ΧΕΙΡΟΥΡΓΕΙΟΥ	28	162	64	279	65	278	66	277

5. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ Ο.Ε.Ε.Κ. ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΑΡΧΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

5.1 Επιμόρφωση-Ευαισθητοποίηση των Εκπαιδευτικών και των Εκπαιδευομένων σε Θέματα Ισότητας των Φύλων

Ο Ο.Ε.Ε.Κ. συμμετείχε, ως ένας από τους κύριους εταίρους, στην υλοποίηση Προγραμμάτων, τα οποία στόχευαν στην προώθηση της ισότητας των φύλων στην εκπαίδευση μέσω της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών και των σπουδαστών/-τριών σε συναφή θέματα. Αναλυτικότερα αναφέρουμε τα ακόλουθα Έργα:

5.1.1 Συμμετοχή Δημοσίων Ι.Ε.Κ. στην Πράξη/Έργο με τίτλο «Ευαισθητοποίηση Εκπαιδευτικών και Παρεμβατικά Προγράμματα για την Προώθηση της Ισότητας των Φύλων» (Αξονας 4, Μέτρο 4.1., Ενέργεια 4.1.1., Κατηγορία Πράξης 4.1.1α) του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. ΙΙ, με Τελικό Δικαιούχο το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.)⁷⁹

Το Πρόγραμμα **«Ευαισθητοποίηση Εκπαιδευτικών και Παρεμβατικά Προγράμματα για την Προώθηση της Ισότητας των Φύλων»** υλοποιήθηκε από τα Δημόσια Ι.Ε.Κ. του Ο.Ε.Ε.Κ. σε συνεργασία με Κ.Ε.Θ.Ι. για τα έτη κατάρτισης 2005-2006, 2006-2007 και 2007-2008 και στόχευε στην προώθηση αλλαγών, μεθόδων και καλών πρακτικών στο χώρο της Εκπαίδευσης και της Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης οι οποίες θα επέτρεπαν την αλλαγή των στερεοτύπων σχετικά με τους παραδοσιακούς ανδρικούς και γυναικίους ρόλους με την ανάπτυξη νέων προβληματισμών, καθώς και την υλοποίηση καινοτόμων δράσεων. Ειδικότερα, οι **στόχοι** υλοποίησης του Προγράμματος προσδιορίστηκαν ως εξής:

- Ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτών, ανδρών και γυναικών
- Ευαισθητοποίηση των καταρτιζομένων, αγοριών και κοριτσιών
- Ευαισθητοποίηση, κατ' επέκταση, των γονέων των καταρτιζομένων και των μελών των τοπικών κοινωνιών σε θέματα ισότητας και σχέσεων των φύλων.

⁷⁹ Βλέπε συναφώς απόφαση του Προέδρου του Δ.Σ. του Ο.Ε.Ε.Κ. Ζ/28341/27-10-2006 – συνημμένο Νο 10 και το με αριθμ. πρωτ. 16185/10-10-06 έγγραφο του Κ.Ε.Θ.Ι. - συνημμένο Νο 11).

Το Έργο συμπεριέλαβε **Επιμορφωτικά** Προγράμματα που απευθύνθηκαν σε εκπαιδευτές/-τριες των Δημοσίων Ι.Ε.Κ. και **Παρεμβατικά** Προγράμματα που υλοποιήθηκαν από τους/τις επιμορφωμένους/-ές εκπαιδευτές/-τριες σε συμπράξεις μονάδων Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης (Δημοσίων Ι.Ε.Κ. και άλλων δομών Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης). Σύμφωνα με τα καταγεγραμμένα στοιχεία στις συμπράξεις αυτές συμμετείχαν από τρεις (3) έως πέντε (5) εκπαιδευτικές μονάδες εκπροσωπούμενες από έναν/μία έως δύο εκπαιδευτές/-τριές τους. Τα Παρεμβατικά Προγράμματα υλοποιήθηκαν με τη μορφή διδακτικών παρεμβάσεων (εμπλουτισμός της διδασκαλίας με την οπτική του φύλου) ή/και παρεμβατικών δραστηριοτήτων – projects (εκτός ωρολογίου και αναλυτικού προγράμματος). Οι θεματικές και το είδος των Παρεμβατικών Προγραμμάτων ορίζονταν κάθε φορά από τους/τις εκπαιδευτές/-τριες με τη βοήθεια των Επιμορφωτών/-τριών, των εκπαιδευτικών εργαλείων και με βάση τις ανάγκες των καταρτιζομένων, όπως αυτές προέκυπταν από τα πορίσματα της έρευνας δράσης (ανίχνευση των αναγκών των καταρτιζομένων).

Τα Επιμορφωτικά Προγράμματα αναπτύχθηκαν σε 2 φάσεις:

- Η **1^η Φάση** περιλάμβανε 6-8 επιμορφωτικές συναντήσεις των εκπαιδευτών/-τριών των Ι.Ε.Κ με στελέχη του Κ.Ε.Θ.Ι., καθώς και της Διεύθυνσης Σ.Ε.Π.Ε.Δ. του ΥΠ.Ε.Π.Θ. που είχαν αναλάβει ρόλο Επιμορφωτών/-τριών στο Έργο.
- Η **2^η Φάση** περιλάμβανε επισκέψεις των στελεχών Επιμόρφωσης του Κ.Ε.Θ.Ι. και της Διεύθυνσης Σ.Ε.Π.Ε.Δ. στα Δημόσια Ι.Ε.Κ. για να υποστηρίξουν και να εμπυχώσουν τους/τις εκπαιδευτές/-τριες στο Έργο τους (επιστημονική και τεχνική στήριξη) για την αποτελεσματικότερη υλοποίηση του φυσικού αντικειμένου του Έργου.

5.1.2 Συμμετοχή στο Πρόγραμμα «Υλοποίηση επιμορφωτικών σεμιναρίων για μαθήτριες/σπουδάστριες σε θέματα Επιχειρηματικότητας, Πληροφορικής, Νέων Τεχνολογιών και άλλων καινοτόμων εφαρμογών με τη χρήση συμβατικών μεθόδων ή εξ αποστάσεως επιμόρφωση» (Άξονας 4, Μέτρο 4.1, Ενέργεια 4.1.1., Δράση V, Κατηγορία Πράξης 4.1.1.στ,), το οποίο υλοποιείται με πρωτοβουλία του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών και του Τ.Ε.Ι. Καβάλας

Συγκεκριμένα, το εν λόγω Πρόγραμμα είχε ως αντικείμενο την υλοποίηση δράσεων υπέρ της ενίσχυσης των γυναικών για την ένταξή τους στην αγορά εργασίας. Απώτερος σκοπός του ήταν η προώθηση της ισότητας ευκαιριών μεταξύ των δύο φύλων και η καταπολέμηση του αποκλεισμού των γυναικών από την αγορά εργασίας και την κοινωνία γενικότερα. Το αντικείμενο του Έργου βασίστηκε στην υλοποίηση επιμορφωτικών σεμιναρίων κατά τα έτη κατάρτισης 2006-2007 και 2007-2008 σε Τ.Ε.Ε. και Ι.Ε.Κ. του ΥΠ.Ε.Π.Θ. καθώς και σχολές Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης των λοιπών φορέων (Τ.Ε.Ε., Ι.Ε.Κ. των λοιπών Υπουργείων) σε θέματα επιχειρηματικότητας, πληροφορικής, νέων τεχνολογιών και άλλων καινοτόμων εφαρμογών με τη χρήση συμβατικών μεθόδων και εξ αποστάσεως επιμόρφωση.

Η συνολική διάρκεια των σεμιναρίων, σύμφωνα με στοιχεία του Προγράμματος, ήταν 50 ώρες (20 ώρες με συμβατικές μεθόδους εκπαίδευσης και 30 με τη διαδικασία της εξ αποστάσεως επιμόρφωσης). Στα σεμινάρια παρουσιάζονταν οι δυνατότητες αυτοαπασχόλησης που προσφέρονται στην αγορά εργασίας, με ειδική έμφαση στις ειδικότητες και στους τομείς στους οποίους οι γυναίκες δεν αντιπροσωπεύονται επαρκώς και έχουν, παράλληλα, αυξημένη ζήτηση.

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτών/-τριών περιελάμβανε αρχικά ένα σεμινάριο ενημέρωσης 5 ωρών αναφορικά με το αντικείμενο του Έργου και τον τρόπο χρήσης του συστήματος για την εξ αποστάσεως επιμόρφωση. Στη συνέχεια, με ένα ταχύρρυθμο πρόγραμμα εκπαίδευσης έγινε η επιμόρφωση των επιμορφωτών/-τριών με τις διαδικασίες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Ειδικότερα, η παρούσα δράση συμπεριλαμβάνει τα εξής:

- Την ανάπτυξη πρότυπων σεμιναρίων επιχειρηματικότητας, πληροφορικής, νέων τεχνολογιών και άλλων καινοτόμων εφαρμογών, που θα πραγματοποιούνται με συμβατική μορφή ή με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

- Την ανάπτυξη πρότυπων παιχνιδιών ή σεναρίων εξομοίωσης επιχειρηματικότητας, σε επιλεγμένα θέματα.
- Την ταχύρρυθμη επιμόρφωση των εκπαιδευτών/-τριών πάνω στην υλοποίηση των εν λόγω σεμιναρίων.
- Τον εμπλουτισμό του δικτυακού κόμβου του ΥΠ.Ε.Π.Θ. με πληροφοριακό και εκπαιδευτικό υλικό για τη γυναικεία επιχειρηματικότητα και άλλα επιμορφωτικά θέματα.

Οι τρεις Τελικοί Δικαιούχοι είχαν υπό την επίβλεψή τους τα Δημόσια Ι.Ε.Κ. συγκεκριμένων περιοχών, όπως φαίνεται ακολούθως:

- Νομοί ή Περιοχές στις οποίες θα αναλάβει την υλοποίηση του Προγράμματος το Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών είναι: Β΄ Αθήνας, Γ΄ Αθήνας, Δ΄ Αθήνας, Πειραιά, Ανατολικής Αττικής, Δυτικής Αττικής, Λέσβου, Σάμου, Χίου, Αιτωλοακαρνανίας, Αχαΐας, Ηρακλείου, Λασιθίου, Ρεθύμνου, Χανίων, Δωδεκανήσου, Κυκλάδων, Αργολίδος, Βοιωτίας, Ευβοίας, Φθιώτιδος, Ευρυτανίας και Φωκίδας.
- Νομοί ή Περιοχές στις οποίες θα αναλάβει την υλοποίηση του Προγράμματος το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών είναι: Α΄ Αθήνας, Ηλείας, Άρτας, Πρέβεζας, Θεσπρωτίας, Ιωαννίνων, Ζακύνθου, Κέρκυρας, Κεφαλληνίας, Λευκάδας, Αρκαδίας, Κορινθίας, Λακωνίας και Μεσσηνίας.
- Το Τ.Ε.Ι. Καβάλας είναι υπεύθυνο για τους εξής νομούς : Έβρου, Ροδόπης, Ξάνθης, Καβάλας, Δράμας, Σερρών, Κιλκίς, Θεσσαλονίκης, Χαλκιδικής, Ημαθίας, Κοζάνης, Γρεβενών, Φλώρινας, Πέλλας, Καστοριάς, Πιερίας, Λάρισας, Τρικάλων, Καρδίτσας, Μαγνησίας.

Λόγω του καταμερισμού αυτού δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία για τη συμμετοχή των Δημοσίων Ι.Ε.Κ. και ειδικότερα των σπουδαστριών στο εν λόγω πρόγραμμα. Μόνο για τις περιοχές που τελούσαν υπό την εποπτεία του Τ.Ε.Ι. Καβάλας φαίνεται, ότι 20 Ι.Ε.Κ. εκδήλωσαν ενδιαφέρον και συμμετείχαν στο Έργο, τα οποία δημιούργησαν 50 τμήματα. Αιτήσεις συμμετοχής έγιναν από 740 σπουδάστριες από τις οποίες οι 609 ολοκλήρωσαν επιτυχώς το πρόγραμμα και έλαβαν βεβαίωση από το Τ.Ε.Ι. Καβάλας.

5.1.3 Πρόγραμμα «ΚΑΛΛΙΡΡΟΗ» - Δράσεις Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού με την οπτική του φύλου - Προωθώντας την Ισότητα κατά τη μετάβαση από την Εκπαίδευση στην αγορά εργασίας» (Άξονας 4, Μέτρο 4.1., Ενέργεια 4.1.1, Κατηγορία Πράξης 4.1.1.β) του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Το Πρόγραμμα «**ΚΑΛΛΙΡΡΟΗ**» υλοποιήθηκε από τα Δημόσια Ι.Ε.Κ. του Ο.Ε.Ε.Κ. σε συνεργασία με το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης για τα έτη κατάρτισης 2006-2007 και 2007-2008 και στόχευε στην **ενημέρωση του σπουδαστικού πληθυσμού για θέματα ισότητας των φύλων κατά την μετάβαση από την εκπαίδευση στην αγορά εργασίας**. Το Έργο, εκτός των άλλων, περιελάμβανε **δράσεις συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού με την οπτική του φύλου**.

Στη συνέχεια, αναφέρονται στοιχεία σχετικά με την υλοποίηση του προγράμματος κατά την πιλοτική εφαρμογή στα Δημόσια Ι.Ε.Κ. κατά τα έτη κατάρτισης 2006-2007 και 2007-2008.⁸⁰

5.1.3.1 Εφαρμογή του Προγράμματος «ΚΑΛΛΙΡΡΟΗ» κατά το έτος κατάρτισης 2006-2007

Σε βασικές γραμμές οι δράσεις κινήθηκαν στο εξής πλαίσιο:
Πραγματοποιήθηκε 2ωρη-3ωρη Παρέμβαση/Ημερίδα στο σπουδαστικό πληθυσμό κάθε μονάδας με στόχο την ενημέρωση/ευαισθητοποίησή του σε ζητήματα ισότητας των φύλων. Με την εξαίρεση μίας μονάδας στην Πελοπόννησο, όπου η δράση απευθύνθηκε στο σύνολο των σπουδαστών/-τριών του Ι.Ε.Κ., στις υπόλοιπες μονάδες η δράση στόχευσε σε πιο συγκεκριμένο και μικρό ακροατήριο (ένα τμήμα). Σε όλες τις περιπτώσεις ακολουθήθηκε η βιωματική μέθοδος και αξιοποιήθηκαν τα εργαλεία που το Έργο «Καλλιρρόη» χρησιμοποιεί και στις σχολικές μονάδες της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Οι θεματικές των ημερίδων είχαν να κάνουν, κυρίως, με τα ζητήματα συμφιλίωσης επαγγελματικής και προσωπικής ζωής (σε 8 μονάδες) αλλά και με ζητήματα ρόλων των δύο φύλων, στερεότυπα και επίδραση των Μ.Μ.Ε. στις επαγγελματικές επιλογές (σε 2 μονάδες).

⁸⁰ Τα στοιχεία που παρατίθενται παραχωρήθηκαν για την παρούσα εμπειρογνωμοσύνη από το **Τμήμα Κοινωνικού Πλαισίου Στήριξης (Κ.Π.Σ.)** της Δ/σης Προγραμματισμού και Ανάπτυξης και από το **Τμήμα Σπουδών** της Δ/σης Κατάρτισης. Η έκθεση πεπραγμένων για το έτος κατάρτισης 2007-2008 δεν έχει ακόμα κατατεθεί επίσημα στον Ο.Ε.Ε.Κ. από το ΑΠΘ.

Σημαντικά ποιοτικά στοιχεία για την αποτελεσματικότητα του Προγράμματος, τη συμμετοχή του σπουδαστικού πληθυσμού και τον τρόπο εργασίας των Περιφερειακών Ομάδων Έργου προκύπτουν από τις εκθέσεις αναφοράς των πιλοτικών εφαρμογών στα Ι.Ε.Κ. της Περιφέρειας Αττικής, Κεντρικής / Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, καθώς και Πελοποννήσου. Συνοπτικά οι εκθέσεις αναφέρουν τα εξής:

ΕΚΘΕΣΗ ΠΙΛΟΤΙΚΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΣΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ Ι.Ε.Κ. ΑΤΤΙΚΗΣ

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης πιλοτικής εφαρμογής κατά το έτος 2006 - 2007 πραγματοποιήθηκαν Ημερίδες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για σπουδαστές/-τριες 6 εκπαιδευτικών μονάδων Ι.Ε.Κ. του Νομού Αττικής.

Οι Ημερίδες πραγματοποιήθηκαν σε τμήματα διαφορετικών ειδικοτήτων, σε αμιγείς ή μικτές -ως προς το φύλο- ομάδες. Συγκεκριμένα:

- Ι.Ε.Κ. Μαρκοπούλου, ειδικότητα: Ειδικός/-ή Εφαρμογών Αισθητικής. Στη δράση έλαβαν μέρος 24 σπουδάστριες.
- Ι.Ε.Κ. Βάρης, ειδικότητα: Προσχολικής Αγωγής. Στη δράση έλαβαν μέρος 18 σπουδάστριες, 1 σπουδαστής και 1 εκπαιδεύτρια.
- Ι.Ε.Κ. Αγίων Αναργύρων, ειδικότητα: Διακοσμητική. Στη δράση έλαβαν μέρος 13 σπουδάστριες, 8 σπουδαστές και 2 εκπαιδεύτριες.
- Ι.Ε.Κ. Αχαρνών, ειδικότητα: Προσχολική Αγωγή. Στη δράση έλαβαν μέρος 20 σπουδάστριες και 1 εκπαιδεύτρια.
- Ι.Ε.Κ. Χαϊδαρίου, ειδικότητα: Νοσηλευτική Μ.Ε.Θ. Στη δράση έλαβαν μέρος 20 σπουδάστριες και 3 σπουδαστές.

Στα 4 πρώτα Ι.Ε.Κ. η θεματική ήταν η ίδια και είχε τον τίτλο: **«Επαγγελματική και Οικογενειακή Συμφιλίωση: Στερεότυπα & Προκλήσεις»**. Στο πέμπτο Ι.Ε.Κ. επιλέχθηκε η θεματική: **«Στερεότυπα και Κοινωνικές Αναπαραστάσεις: Ο ρόλος του Φύλου»**.

Όπως προκύπτει από την επεξεργασία των ερωτηματολογίων αξιολόγησης της Ημερίδας οι συμμετέχοντες/-ουσες είναι αρκετά ευαισθητοποιημένοι/-ες ως προς τα ζητήματα της Ισότητας των Φύλων και έμειναν σε μεγάλο βαθμό ικανοποιημένοι/-ες από την Ημερίδα, ενώ στο σύνολό τους **θα ήθελαν να συμμετέχουν και σε άλλη δράση παρόμοιας θεματικής**. Από τις παρατηρήσεις τους αναφέρουμε ενδεικτικά τις παρακάτω προτάσεις:

- Η συγκεκριμένη Ημερίδα να πάρει τη μορφή μαθήματος στο Ι.Ε.Κ. που θα διδάσκεται στην αρχή κάθε εξαμήνου (είτε στις αρχές Οκτωβρίου, είτε στα μέσα Φεβρουαρίου).
- Να υπάρχει συνέχεια με παρόμοιες δράσεις σε όλη τη διάρκεια της χρονιάς.
- Να επεκταθούν παρόμοιες δράσεις σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης ακόμα και στην προσχολική.
- Να διαρκεί περισσότερο χρονικό διάστημα και να διατηρήσει το βιωματικό της χαρακτήρα.

Στους/στις Υπεύθυνους/-ες των Ι.Ε.Κ. παραδόθηκε υλικό από το Α.Π.Θ. (φυλλάδια και αφίσες του Προγράμματος).

ΕΚΘΕΣΗ ΠΙΛΟΤΙΚΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΣΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ Ι.Ε.Κ. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ / ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ – ΘΡΑΚΗΣ

Η πιλοτική εφαρμογή πραγματοποιήθηκε σε 4 Ι.Ε.Κ. των Περιφερειών Κεντρικής και Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης. Αναφέρουμε συνοπτικά τα εξής:

Ι.Ε.Κ. Δράμας

Δεδομένου ότι ο συγκεκριμένος σπουδαστικός πληθυσμός έχει κάνει ήδη τις επαγγελματικές του επιλογές, επιλέχθηκε να γίνει παρέμβαση στη θεματική που συνδέεται με τη συμφιλίωση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής. Συγκεκριμένα:

- Αρχικά έγινε μία σύντομη αναφορά στο περιεχόμενο του Προγράμματος «Καλλιρρόη».
- Με αφορμή την ενημέρωση για το Πρόγραμμα, τέθηκαν κάποιες αρχικές, γενικές ερωτήσεις προς συζήτηση στις σπουδάστριες σχετικά με έννοιες, όπως «ισότητα των φύλων» και «θέματα φύλου», έτσι ώστε να δημιουργηθεί ένα ανάλογο πλαίσιο συζήτησης που θα διευκόλυνε την εφαρμογή της παρέμβασης.
- Στη συνέχεια, ακολούθησε συζήτηση με τις σπουδάστριες σχετικά με τα κριτήρια επιλογής της επαγγελματικής τους κατεύθυνσης και για το αν και πόσο πιστεύουν ότι επέδρασε σ' αυτήν το φύλο τους.
- Εφαρμόστηκε η άσκηση ευαισθητοποίησης 4.2. «Οι κάρτες της τύχης» (Άσκήσεις Ευαισθητοποίησης Μαθητών-Μαθητριών στο ΣΕΠ με την Οπτική του Φύλου). Είχαν ετοιμαστεί σε μορφή κλήρου οι κάρτες της τύχης (με τα διάφορα «προβλήματα» που αναφέρονται σ' αυτές) και οι σπουδάστριες

επέλεξαν τυχαία μία από αυτές. Ακολούθως έγινε συζήτηση σχετικά με τους τρόπους αντιμετώπισης των διάφορων καταστάσεων.

Κατά τη διάρκεια της συζήτησης ήταν εμφανές ότι οι σπουδάστριες ήταν προσανατολισμένες σε παραδοσιακούς τρόπους αντιμετώπισης προβλημάτων που πιθανόν να προέκυπταν στη διαδικασία συμφιλίωσης της επαγγελματικής και οικογενειακής τους ζωής. Όπως χαρακτηριστικά επισήμαναν οι ίδιες, τους δόθηκε η δυνατότητα να σκεφτούν για πράγματα που ποτέ προηγούμενα δεν αποτέλεσαν αφορμή προβληματισμού. Άλλωστε ενδεικτική ήταν η αδυναμία ευελιξίας και αναζήτησης εναλλακτικών τρόπων αντιμετώπισης σε καταστάσεις της ζωής. Η συγκεκριμένη παρέμβαση ανέδειξε την αναγκαιότητα εφαρμογής ποικίλων και συστηματικών δράσεων ώστε να δοθούν ευκαιρίες κινητοποίησης των σπουδαστών και σπουδαστριών σε θέματα φύλου και αναδιαπραγμάτευσης των υπαρχόντων έμφυλων στερεοτύπων.

I.E.K. Θέρμης

Στην Ημερίδα το υλικό που χρησιμοποιήθηκε προερχόταν από τις **ασκήσεις ευαισθητοποίησης** που σχεδιάστηκαν και εφαρμόζονται στο Πρόγραμμα «Καλλιρρόη». Σκοπός ήταν να ευαισθητοποιηθούν οι σπουδαστές/-τριες για τον τρόπο με τον οποίο ο παράγοντας φύλο επηρεάζει την επαγγελματική και οικογενειακή ζωή.

Αρχικά εφαρμόστηκε η άσκηση 1.3. «Συζήτηση σε κύκλο». Η συγκεκριμένη άσκηση επιλέχτηκε προκειμένου οι σπουδαστές/-τριες να αποκτήσουν μια πρώτη εικόνα του θέματος της δράσης και να μπουν, σταδιακά, στο θέμα των προκαταλήψεων που αφορούν στα δύο φύλα. Επιπροσθέτως, η άσκηση αυτή έδιδε την ευκαιρία να ακουστούν οι απόψεις των σπουδαστών/-τριών για τα δύο φύλα. Εφαρμόστηκε, επίσης, η άσκηση 1.4. «Οι κάρτες της τύχης» που αναφέρεται στην κατανομή των καθηκόντων στο σπίτι και στους στερεοτυπικούς ρόλους των δύο φύλων στην οικογένεια και στην εργασία.

Οι σπουδαστές/-τριες ήταν πρόθυμοι/-ες να συζητήσουν, έδειχναν ότι το θέμα τους/τις ενδιαφέρει και τους/τις απασχολεί. Κατά τη διάρκεια της δράσης ακούστηκαν πολλές και διαφορετικές απόψεις. Κλείνοντας τη δράση, πολλοί/-ές σπουδαστές και σπουδάστριες θεώρησαν τη δράση **απαραίτητη και βοηθητική**, γιατί τους/τις προετοίμασε για καταστάσεις με τις οποίες θα έρθουν αντιμέτωποι/-ες αργότερα στη ζωή τους. Τέλος, σημαντικό ποσοστό του σπουδαστικού πληθυσμού (κυρίως τα κορίτσια) αναγνώρισαν το γεγονός ότι τις διαφορές των δύο φύλων και τις συμπεριφορές που αναμένουμε από το κάθε φύλο, ουσιαστικά τις δημιουργεί η κοινωνία.

Ι.Ε.Κ. Θεσσαλονίκης 2ο & Πολιτιστικό Ι.Ε.Κ. Θεσσαλονίκης

Μετά από πρόταση των μελών της Περιφερειακής Ομάδας Έργου (Π.Ο.Ε.), η διάσταση της οπτικής του φύλου εισήχθη σε ορισμένα μαθήματα, π.χ. στο μάθημα του Εργατικού Δικαίου, της Διαιτητικής και της Βιομηχανικής Φωτογραφίας. Στο πλαίσιο Ημερίδας που πραγματοποιήθηκε, η συμμετοχή ήταν μεγάλη και παρουσιάστηκαν πολλές και ενδιαφέρουσες απόψεις σχετικά με την εναρμόνιση της επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής, ενώ παράλληλα προτάθηκε στους/στις σπουδαστές/-τριες, μετά από το ενδιαφέρον που εκδήλωσαν, συναφής βιβλιογραφία ως προς τα θέματα φύλου.

Στη δράση βοήθησε πολύ και η παρουσία των καθηγητών/-τριών των Ι.Ε.Κ.

ΕΚΘΕΣΗ ΠΙΛΟΤΙΚΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΣΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ Ι.Ε.Κ. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Η συγκεκριμένη Ημερίδα, εν αντιθέσει με τις υπόλοιπες, με τίτλο «Οι προτιμήσεις και επιλογές σπουδών και επαγγέλματος υπό την οπτική του φύλου», είχε τη μορφή διάλεξης με τη χρήση εποπτικών μέσων (power point) και με ημικατευθυνόμενη συζήτηση μεταξύ όλων των παρευρισκομένων (εκπαιδευτικών και μαθητών/-τριών) στη βάση των ομάδων συνάντησης (encounter groups). Οι κεντρικές θεματικές ενότητες της Ημερίδας ήταν δύο:

- Η ανάδυση του φύλου ως βιολογικού χαρακτηριστικού του ανθρώπου και ως κοινωνικοψυχολογικού μορφώματος (gender) και οι επιδράσεις του στην επιλογή επαγγέλματος.
- Η επίδραση των Μ.Μ.Ε. στην επιλογή επαγγέλματος υπό την οπτική του φύλου.

Στόχοι της Ημερίδας ήταν:

1. Η κατανόηση από τους/τις μαθητές/-τριες της σημασίας του φύλου στις επιλογές ζωής γενικότερα και ειδικότερα στην επιλογή επαγγέλματος.
2. Ο εντοπισμός των επιδράσεων που έχει το φύλο στην επιλογή του επαγγέλματος.
3. Η κατανόηση της έννοιας του φύλου ως βιολογικής προδιαγραφής αλλά και ως κοινωνικο-ψυχολογικού μορφώματος.
4. Ο εντοπισμός των κοινωνικών παραγόντων και θεσμών, οι οποίοι διαμορφώνουν την κατά φύλο διάκριση και τον κατά φύλο επιμερισμό της εργασίας (π.χ. οικογένεια, σχολείο, Μ.Μ.Ε. κ.ά.).

5.1.3.2 Εφαρμογή του Προγράμματος «ΚΑΛΛΙΡΡΟΗ» κατά το έτος κατάρτισης 2007-2008

Μετά τη θετική αξιολόγηση και το μεγάλο ενδιαφέρον τόσο των καταρτιζόμενων όσο και των Δ/νσεων των κατά τόπους Δημοσίων Ι.Ε.Κ. για το Πρόγραμμα, πραγματοποιήθηκε συνάντηση εκπροσώπου του Έργου του Α.Π.Θ. στον Ο.Ε.Ε.Κ. και αποφασίστηκε η πλέον διευρυμένη υλοποίηση του προγράμματος κατά το έτος κατάρτισης 2007-2008.

Συγκεκριμένα, τα μέλη των Περιφερειακών Ομάδων Έργου, τα οποία ανέλαβαν τις δράσεις στην Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση, ήρθαν σε επαφή με όλα τα Δημόσια Ι.Ε.Κ. Στόχο αυτής της πρώτης επαφής αποτέλεσε η ενημέρωση των διευθυντών/-τριών και των εκπαιδευτών/-τριών των Ι.Ε.Κ. για το Έργο «Καλλιρρόη» και η συμφωνία ως προς το είδος και το στόχο της δράσης σε κάθε μονάδα, έτσι ώστε ο στόχος, οι θεματικές, ο χρόνος και το είδος της παρέμβασης να συνιστούν αποτέλεσμα αυτής της συνεργασίας, επειδή, όπως έδειξε η πιλοτική εφαρμογή, δεν μπορεί να υπάρξει κοινό πλαίσιο που να καλύπτει όλες τις περιπτώσεις των Ι.Ε.Κ.

Όπως και κατά την πιλοτική εφαρμογή, οι δράσεις διοργανώθηκαν με ευθύνη των Περιφερειακών Ομάδων Έργου που έχει συστήσει το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και οι απαραίτητες δαπάνες καλύφθηκαν από τον προϋπολογισμό του Έργου.

Τέλος, αφού ολοκληρώθηκαν οι σχετικές διαδικασίες από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, απεστάλησαν στις μονάδες που συμμετείχαν στο Έργο σειρά εντύπων/εργαλείων για την εφαρμογή δράσεων με την οπτική του φύλου, καθώς και 13 βιβλία, τα οποία είχαν ως θέμα το φύλο και την εκπαίδευση και την αγορά εργασίας. Τα βιβλία αυτά ήταν τα εξής:

1. Δεληγιάννη-Κουϊμτζή, Β. & Ζιώγου-Καραστεργίου, Σ. (1997), *Φύλο και σχολική πράξη*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη.
2. Δεληγιάννη-Κουϊμτζή, Β. & Σακκά, Δ. (2005), *Μεγαλώνοντας ως αγόρι*, Gutenberg, Αθήνα.
3. Φρειδερίκου, Α. & Φολερού, Φ. (2004), *Τα κορίτσια παίζουν*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
4. Arnot, M. (2006), *Διαδικασίες αναπαραγωγής του φύλου*, Μεταίχμιο, Αθήνα.
5. Στρατηγάκη, Μ. (2005), *Επιχειρηματικότητα γυναικών*, Gutenberg Αθήνα.

6. Nathan, R. & Hill, L. (2006), *Η επαγγελματική συμβουλευτική: Η συμβουλευτική προσέγγιση της επαγγελματικής επιλογής και σταδιοδρομίας* (μετ. Δ. Σιδηροπούλου-Δημακάκου), Μεταίχμιο, Αθήνα.
7. Ναξάκης, Χ. & Χλέτσος, Μ. (2005), *Το μέλλον της εργασίας: Σύγχρονες κοινωνικοοικονομικές αναλύσεις*, Πατάκης, Αθήνα.
8. Καραμεσίνη, Μ. & Κουζής, Γ. (2005), *Πολιτική απασχόλησης: Πεδίο σύζευξης της οικονομικής και της κοινωνικής πολιτικής*, Gutenberg, Αθήνα.
9. Δεληγιάννη-Κουϊμτζή, Β. (1998), *Γυναίκες και ιδιότητα του πολίτη*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη.
10. Ζιώγου-Καραστεργίου, Σ. (2006), *Διερευνώντας το φύλο: Η διάσταση του φύλου στη γενική, επαγγελματική και συνεχιζόμενη εκπαίδευση*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη.
11. Αρχοντάκη, Ζ. & Φιλίππου, Δ. (2003), *205 Βιωματικές ασκήσεις για εμπύχωση ομάδων*, Καστανιώτης, Αθήνα.
12. Δεληγιάννη-Κουϊμτζή, Β. & Ζιώγου-Καραστεργίου, Σ. (1993), *Εκπαίδευση και Φύλο*, Βάνιας Θεσσαλονίκη.
13. Βαΐου, Ν. & Χατζημιχάλη, Κ. (2003), *Με τη ραπτομηχανή στην κουζίνα και τους Πολωνούς στους αγρούς*, Εξάντας, Αθήνα.

5.1.4 Συμμετοχή στο Έργο «ΕΥΡΥΔΙΚΗ» (Άξονας 4, Μέτρο 4.1. «Προγράμματα υποστήριξης της αρχικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης για γυναίκες», Ενέργεια 4.1.1. «Προγράμματα Υποστήριξης της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης για Γυναίκες», Κατηγορία Πράξης 4.1.1.στ. «Θετικές Ενέργειες υπέρ των Γυναικών») του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης⁸¹

Κύριος στόχος του Προγράμματος ήταν η ενίσχυση της συμμετοχής των μαθητριών της Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης σε τομείς και ειδικότητες στις οποίες υποαντιπροσωπεύονται οι γυναίκες αν και παρουσιάζουν αυξημένη ζήτηση εργασίας. Με το Έργο αυτό επιδιώχθηκε η καταπολέμηση της ανεργίας και η προώθηση των ίσων ευκαιριών πρόσβασης στην αγορά εργασίας και για τα δύο φύλα.

Το Έργο βασίστηκε σε δύο κεντρικές δράσεις: α) Δράση Πρακτικής Άσκησης καταρτιζομένων γυναικών Δημοσίων Ι.Ε.Κ. Σκοπός της δράσης ήταν να αποκτήσουν οι

⁸¹ Βλέπε συναφώς έγγραφο Ο.Ε.Ε.Κ. με αριθ. πρωτ. 5841/21-3-2006 - συνημμένο Νο 8.

καταρτιζόμενες επαγγελματική εμπειρία για την ευκολότερη πρόσβασή τους στην αγορά εργασίας και να υπάρξει στήριξη της συμμετοχής τους σε ειδικότητες παραδοσιακά ανδροκρατούμενες (Δράση III), και β) Δράση Χορήγησης Υποτροφιών σε καταρτιζόμενες που φοιτούν σε ειδικότητες παραδοσιακά ανδροκρατούμενες, με στόχο να ισχυροποιηθεί η συμμετοχή τους σε τομείς εργασίας όπου οι γυναίκες υποεκπροσωπούνται (Δράση II). Ειδικότερα σκοπός του Έργου ήταν:

- Η απόκτηση επαγγελματικής εμπειρίας από τις μαθήτριες/σπουδάστριες.
- Η ικανοποίηση της ανάγκης επαφής των υποψήφιων εργαζομένων με το εργασιακό περιβάλλον.
- Η ενίσχυση της γυναικείας απασχόλησης και επιχειρηματικότητας.
- Η προώθηση της ισότητας των ευκαιριών των δύο φύλων και της συμμετοχής μαθητριών/σπουδαστριών σε ειδικότητες με αυξημένη ζήτηση.
- Η άρση των ανισοτήτων και των εμποδίων στην εκπαιδευτική και στην επαγγελματική εξέλιξη των μαθητριών/σπουδαστριών.
- Η προσέλκυση των μαθητριών/σπουδαστριών σε παραδοσιακά ανδροκρατούμενες ειδικότητες και επαγγέλματα.
- Η στήριξη οικονομικά ασθενέστερων μαθητριών/σπουδαστριών, καθώς και αυτών που ανήκουν σε ειδικές κατηγορίες πληθυσμού ή ζουν σε προβληματικές περιοχές (απομακρυσμένες, ορεινές, παραμεθόριες κ.τ.λ.).

Τα σημαντικότερα οφέλη για τις μαθήτριες/σπουδάστριες από την εφαρμογή του συγκεκριμένου Προγράμματος ήταν η εξοικείωση με το αντικείμενο των σπουδών, η απόκτηση γνώσεων που σχετίζονται με την εργασιακή πραγματικότητα, η κατανόηση των συνθηκών ένταξης στον επαγγελματικό χώρο, η ανάληψη ευθυνών, η απόκτηση εμπειριών και η γνωριμία με εν δυνάμει εργοδότες.

5.2 Επαγγελματικός Προσανατολισμός και Ισότητα των Φύλων

Τα Γραφεία Επαγγελματικής Ανάπτυξης και Σταδιοδρομίας (Γ.Ε.Α.Σ.) λειτουργούν, μέχρι σήμερα, άτυπα στα Ι.Ε.Κ., με θετικά αποτελέσματα όσον αφορά στη σύνδεση των αποφοίτων με την αγορά εργασίας και συγκεκριμένα στην τοποθέτηση σε θέσεις πρακτικής άσκησης και σε μόνιμη απασχόληση.

Στόχος του Ο.Ε.Ε.Κ. είναι η αναβάθμιση του θεσμού των Γ.Ε.Α.Σ., καθώς, σύμφωνα με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο (Ν. 2009/1992, Ν. 2909/2001 περί ίδρυσης και αρμοδιοτήτων Ο.Ε.Ε.Κ., Ν. 3191/2003 ΕΣΣΕΕΚΑ και Ν. 3269/2005 για τη Δια βίου

Μάθηση) ο Ο.Ε.Ε.Κ. έχει την ευθύνη για τη σύνδεση της κατάρτισης με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, μεριμνώντας για το σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων, που αφορούν μεταξύ άλλων, στη συμβουλευτική και στον επαγγελματικό προσανατολισμό, στην αρχική επαγγελματική κατάρτιση, στην ίδρυση και λειτουργία γραφείων διασύνδεσης που αναλαμβάνουν την οργάνωση της πρακτικής άσκησης, στην υποστήριξη της ένταξης των αποφοίτων στην αγορά εργασίας και στην παρακολούθηση της επαγγελματικής τους εξέλιξης, και στην οργάνωση/διεξαγωγή προγραμμάτων επαγγελματικής πληροφόρησης, ανάπτυξης επιχειρηματικότητας και προώθησης της κινητικότητας.

Στο πλαίσιο αυτό επιδιώκεται η λειτουργία των 114 Γ.Ε.Α.Σ. που θα καλύψει τους παρακάτω τομείς:

- Επαγγελματική πληροφόρηση καταρτιζομένων, καταρτισθέντων/-θεισών και υποψηφίων καταρτιζομένων των δημοσίων Ι.Ε.Κ.
- Συμβουλευτική διαχείρισης σταδιοδρομίας καταρτιζομένων και καταρτισθέντων/-θεισών.
- Συμβουλευτική επιχειρηματικότητας.
- Διασύνδεση με την αγορά εργασίας και δημιουργία Δικτύου Συνεργαζόμενων Φορέων.
- Υποστήριξη της ένταξης καταρτιζομένων/καταρτισθέντων/-θεισών στην αγορά εργασίας και παρακολούθηση της επαγγελματικής τους εξέλιξης.
- Διοργάνωση διαλέξεων & ημερίδων με την υποστήριξη του Δικτύου Συνεργαζόμενων Φορέων.
- Πληροφόρηση των καταρτιζομένων για τη διαδικασία πραγματοποίησης της Πρακτικής Άσκησης και για τις διαθέσιμες θέσεις. Σταδιακά, τα Γ.Ε.Α.Σ. θα αναλάβουν την οργάνωση και εποπτεία της Πρακτικής Άσκησης των αποφοίτων, η οποία έως ότου ολοκληρωθεί η οργάνωση των Γ.Ε.Α.Σ., θα γίνεται με βάση τη σχετική θεσμοθετημένη διαδικασία.
- Διασύνδεση με κρατικές υπηρεσίες προώθησης στην απασχόληση (Κ.Π.Α. Ο.Α.Ε.Δ.) για την ενίσχυση της απασχόλησης των καταρτισθέντων/-θεισών στα Ι.Ε.Κ.
- Διασύνδεση με αντίστοιχες υπηρεσίες Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης με στόχο την παροχή πληροφόρησης για τις ευκαιρίες κατάρτισης που προσφέρουν τα Ι.Ε.Κ. σε απόφοιτους/-ες Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

- Παρακολούθηση ετήσιων δεικτών απορρόφησης στην αγορά εργασίας των πιστοποιηθέντων/-θεισών αποφοίτων Ι.Ε.Κ. ανά ειδικότητα, καθώς και των δεικτών διαθέσιμων θέσεων απασχόλησης ανά ειδικότητα σε τοπικό επίπεδο και διάθεση των σχετικών στοιχείων στις Τριμερείς Συμβουλευτικές Επιτροπές (Τ.Σ.Ε.) με στόχο την προσαρμογή των ειδικοτήτων κατάρτισης του Ο.Ε.Ε.Κ., σύμφωνα με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

Ο Ο.Ε.Ε.Κ. οργανώνοντας τα Γ.Ε.Α.Σ. και αξιοποιώντας το θεσμό της Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού στη σύνδεση της κατάρτισης με την απασχόληση, στοχεύει:

- Στη διευκόλυνση της μετάβασης των αποφοίτων των Ι.Ε.Κ. στην αγορά εργασίας.
- Στην παροχή πλήρους και έγκυρης πληροφόρησης σχετικά με τις δυνατότητες εκπαίδευσης, κατάρτισης, δια βίου μάθησης και απασχόλησης, τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό πλαίσιο.
- Στη συλλογή χρήσιμων στοιχείων σχετικά με την απασχολησιμότητα των αποφοίτων Ι.Ε.Κ. προκειμένου τα στοιχεία αυτά να αξιοποιούνται με στόχο τόσο την αναβάθμιση των προσφερόμενων προγραμμάτων κατάρτισης, όσο και την προσαρμογή των ειδικοτήτων των Ι.Ε.Κ. στις πραγματικές ανάγκες της αγοράς εργασίας.

Όπως φαίνεται από τα παραπάνω, δεν υπάρχει ρητή αναφορά στην ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου και της ισότητας στην επαγγελματική πληροφόρηση και τη συμβουλευτική διαδικασία, αν και κάτι τέτοιο δε σημαίνει ότι δεν ακολουθείται στην πράξη έστω και άτυπα.

6. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ενόψει της προετοιμασίας της Δ΄ Προγραμματικής Περιόδου και του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και δια Βίου Μάθηση 2007-2013» κρίνεται σκόπιμη η παρακολούθηση των υπό σχεδιασμό Έργων Δράσης του Οργανισμού ως προς το φύλο και η μελέτη των προγραμμάτων σπουδών και των ειδικοτήτων που ανδροκρατούνται με στόχο την αύξηση της γυναικείας εκπροσώπησης σ' αυτές. Ενδεικτικά, για την προώθηση και τη βελτίωση της εκπαίδευσης και της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη τη διάσταση του φύλου, θα μπορούσαν να γίνουν οι ακόλουθες ενέργειες:

1. Εμπλουτισμός του εκπαιδευτικού υλικού σε ζητήματα ισότητας των φύλων. (Δεδομένου ότι, προς το παρόν, δεν υπάρχει συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό ή βιβλία που να διανέμονται στους/στις σπουδαστές/-τριες των Δημοσίων Ι.Ε.Κ. αλλά οι εκπαιδευτές/-τριες διανέμουν δικές τους σημειώσεις σχετικές με το αντικείμενο διδασκαλίας τους, θα πρέπει –κατ' ελάχιστον– σε όλες τις βιβλιοθήκες των Ι.Ε.Κ. να διατίθενται εγχειρίδια και βιβλία που αφορούν στην ισότητα των φύλων και είναι άμεσα προσβάσιμα από τους/τις σπουδαστές/-τριες.).
- 2) Εισαγωγή σύγχρονων μεθόδων διδασκαλίας που λαμβάνουν υπόψη τη διάσταση του φύλου και της ισότητας (πρακτικές ασκήσεις, βιωματικά εργαστήρια, κ.ά.).
- 3) Διεξαγωγή σεμιναρίων για την ισότητα των φύλων ή, ακόμα καλύτερα, συγκεκριμένου μαθήματος εντός του επισήμου προγράμματος σπουδών που προσφέρονται στα Ι.Ε.Κ. του Ο.Ε.Ε.Κ.
- 4) Σύνδεση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων με τον κόσμο της εργασίας και παροχή εξειδικευμένης συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού που λαμβάνει υπόψη τη διάσταση του φύλου και της ισότητας.

Για την επίτευξη αυτού του στόχου προτείνεται, στο πλαίσιο της ενίσχυσης, αναβάθμισης και της οργάνωσης των Γραφείων Επαγγελματικής Ανάπτυξης και Σταδιοδρομίας (Γ.Ε.Α.Σ.) που λειτουργούν στα Ι.Ε.Κ., να προστεθεί το έργο της συστηματικής ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης με βάση την ισότητα των φύλων, ούτως ώστε να είναι πλέον δυνατή η προσέλκυση γυναικών και ανδρών σε επαγγέλματα και εκπαιδευτικά αντικείμενα, σε τομείς απασχόλησης, σε επιστημονικά πεδία,

ειδικότητες που στερεοτυπικά θεωρούνται είτε «γυναικεία» είτε «ανδρικά». Στο πλαίσιο αυτό, οι Σύμβουλοι Επαγγελματικού Προσανατολισμού δε θα πρέπει να ενθαρρύνουν παραδοσιακούς ρόλους, διαιωνίζοντας έτσι τις κοινωνικές επιδράσεις του οικογενειακού και του ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος, αλλά να παρουσιάζουν στους νέους και στις νέες άλλους ενδιαφέροντες ρόλους και συμπεριφορές, καθώς και να μεταδίδουν ιδέες και αξίες ανεξάρτητες από τους κοινωνικούς ορισμούς ή περιορισμούς (Σιδηροπούλου-Δημακάκου, Δ., 1997).

Μέσω μια τέτοιας μορφής Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού οι σπουδαστές/-τριες και οι φοιτητές/-τριες θα μπορούν να αποσαφηνίσουν τους στόχους τους, να ενημερωθούν για τις εκπαιδευτικές δυνατότητες, να αποβάλουν στερεότυπες αντιλήψεις και να προετοιμασθούν επαρκώς για τον κόσμο της απασχόλησης. Σε όσες περιπτώσεις υπήρξαν αντίστοιχες δράσεις για την ισότητα των φύλων και τον επαγγελματικό προσανατολισμό στα Ι.Ε.Κ. που εποπτεύει ο Ο.Ε.Ε.Κ. (βλέπε, παραδείγματος χάριν, το Πρόγραμμα «Καλλιρρόη») η ανταπόκριση των σπουδαστών/-τριών ήταν θετική, με έκδηλη την επιθυμία να επαναληφθούν ανάλογες δράσεις.

Περαιτέρω, η **Διεύθυνση Διοικητικού** και συγκεκριμένα το **Τμήμα Αξιοποίησης και Επιμόρφωσης Προσωπικού** του Ο.Ε.Ε.Κ. θα πρέπει να αναλάβει το σχεδιασμό, την κατάρτιση και την υλοποίηση προγραμμάτων εκπαίδευσης και επιμόρφωσης ως προς το φύλο και την ισότητα, τόσο του εκπαιδευτικού, όσο και του διοικητικού και λοιπού προσωπικού του Ο.Ε.Ε.Κ. Η εκπαίδευση σε τέτοια ζητήματα αναμένεται να συμβάλει στην αύξηση της παραγωγικότητας, της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας, καθώς και στη βέλτιστη αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού του Ο.Ε.Ε.Κ..

Τέλος, απαραίτητο κριτήριο για την εγγραφή στο «Εθνικό Μητρώο Πιστοποιημένων Εκπαιδευτών και Εξεταστών / Ε.Ε.Κ.» θα πρέπει, εκτός των άλλων, να είναι η επιμόρφωση των Εκπαιδευτών/-τριών σε θέματα ισότητας των φύλων.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Allen, T. & Corselli-Nordblad, L. (2008). *EuroStat News Release no. 32/2008. A Third of Managers are Women: More Women Go to the Theatre and More Men to Sports Events.* (available at: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/pls/portal/docs/PAGE/PGP_PRD_CAT_PREREL/PGE_CAT_PREREL_YEAR_2008/PGE_CAT_PREREL_YEAR_2008_MONTH_03/1-06032008-EN-AP.PDF, accessed 27 June 2008].
- Αναγνωστοπούλου, Δ. (1997) «Αναπαραστάσεις του γυναικείου και ανδρικού φύλου στα κείμενα των βιβλίων “Η Γλώσσα μου” της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης» στο Β. Δεληγιάννη & Σ. Ζιώγου. (επιμ.), *Φύλο και σχολική πράξη*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Βάνιας.
- Αρβανίτης, Κ., Βλαχογιάννη, Γλ., Μαντά, Μ., Ξυδοπούλου, Ε. & Παπαγιαννοπούλου, Μ. (2006), *Η συμμετοχή των γυναικών στα κέντρα λήψης πολιτικών αποφάσεων στην Ελλάδα*. Κ.Ε.Θ.Ι., Αθήνα.
- Υπουργείο Εσωτερικών, Γενική Γραμματεία Ισότητας (2007), *Απολογισμός Έργου Μάρτιος 2004 – Δεκέμβριος 2007*, Αθήνα.
- Βιτσιλάκη-Σορωνιάτη, Χ., Μαράτου-Αλιπράντη, Λ., Καπέλλα, Α. (2001), *Εκπαίδευση και φύλο. Μελέτη βιβλιογραφικής επισκόπησης.*, Κ.Ε.Θ.Ι., Αθήνα.
- Βιτσιλάκη-Σορωνιάτη, Χ. (1997), «Ο ρόλος του φύλου στη διαμόρφωση εκπαιδευτικών και επαγγελματικών φιλοδοξιών», στο Β. Δεληγιάννη & Σ. Ζιώγου. (επιμ.) *Φύλο και σχολική πράξη. Συλλογή Εισηγήσεων*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη, σσ. 586-620.
- Booth, C. & Bennett, C. (2002) , «Gender Mainstreaming in the European Union: Towards a New Conception and Practice of Equal Opportunities?», *European Journal of Women's Studies*, Vol. 9, No. 4, σσ. 430-446.
- Βοσνιάδου, Σ., Δενδρινού, Β., & Βαΐου, Λ. (2004). *Συμπεράσματα από το συνέδριο με θέμα «Η θέση των γυναικών στην ακαδημαϊκή κοινότητα και οι πολιτικές φύλου στα Πανεπιστήμια»*. Αθήνα: ΠΜΣ ΘΕ.ΦΥΛ.ΙΣ.
- Γ.Γ.Ι. (2005), Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων για τη Στρατηγική της Λισαβόνας με βάση τις Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές Ιούνιος 2008, http://www.isotita.gr/var/uploads/Sxedio_Syneisforas_GGI.finallisbon.doc
- Γιαννακούρου, Μ. & Σουμέλη, Ε. (2002), *Ισότητα των αμοιβών μεταξύ γυναικών και ανδρών στις συλλογικές διαπραγματεύσεις*, Κ.Ε.Θ.Ι., Αθήνα.
- Γιαννακοπούλου, Ε. (1997), «Αξιολογικές κρίσεις και προσδοκίες κοριτσιών και αγοριών εφηβικής ηλικίας για τα βασικά χαρακτηριστικά της επαγγελματικής απασχόλησης», στο Β. Δεληγιάννη & Σ. Ζιώγου. (επιμ.) *Φύλο και σχολική πράξη. Συλλογή Εισηγήσεων*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη, σ. 667-678.
- Γκασούκα, Μ. (2008), *Εγχειρίδιο ασκήσεων και εφαρμογών για την προώθηση της διάστασης του φύλου στην Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση*, Αθήνα: Κ.Ε.Θ.Ι. (ψηφιοποιημένη έκδοση).
- Γρατσία, Μ. (2008), «Α.Σ. Καλλίστη», Ιούνιος 2008 http://www.equal-kallisti.gr/Parousiasi_Equal_2007.ppt

- Commission of the European Communities (2008), *Progress towards the Lisbon Objectives in Education and Training: Indicators and Benchmarks*, Brussels: Commission of the European Communities (Available at: http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/_progress08/, accessed on 25 August 2008).
- Daly, M. (2005), «Gender Mainstreaming in Theory and Practice» *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society* 2005 12(3): 433-450.
- Δεληγιάννη-Κουιμτζή, Β. & Σακκά, Δ. (2007), *Εφηβικές ταυτότητες φύλου: Διερευνώντας τον παράγοντα φύλο στο σχολικό πλαίσιο, Εγχειρίδιο με ερευνητικά εργαλεία για εκπαιδευτικούς*, Κ.Ε.Θ.Ι., Αθήνα.
- Δεληγιάννη-Κουιμτζή, Β., Δημητρούλη, Κ., Ζιώγου-Καραστεργίου, Σ., Κορωναίου Α., Μαραγκουδάκη, Ε. & Ραβάνης Κ. (2007), *Οδηγός εφαρμογής και διαχείρισης επιμορφωτικών και παρεμβατικών προγραμμάτων*, Κ.Ε.Θ.Ι., Αθήνα.
- Δεληγιάννη-Κουιμτζή, Β. (1987), «Τα στερεότυπα για ρόλους των δύο φύλων στα εγχειρίδια του δημοτικού σχολείου "Η Γλώσσα μου"», *Φιλολόγος*, 49, σσ. 229-248.
- Δημητρούλη, Κ. (2007), *Νέες συνθήκες και νέες δεξιότητες στην αγορά εργασίας*, Κ.Ε.Θ.Ι. Αθήνα.
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Διοικητική Μεταρρύθμιση (2007), *Προγραμματική Περίοδος 2007-2013*, Αθήνα.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2004). *Έκθεση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών για την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών, 2004*. [(COM(2004)115 τελικό - INI/2004/2159)].
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2005). *Έκθεση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών για την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών, 2005*. [(COM(2005)44 τελικό - INI/2004/2159)].
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2007). *Έκθεση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών για την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών - 2007*. [(COM(2007)49 τελικό - INI/2007/2065)].
- European Commission, Directorate-General for Research (2006), *She Figures 2006 - Women and Science Statistics and Indicators*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Eurostat News Release (2005). *Lifelong Learning in Europe in 2003*. Luxembourg: Eurostat Press Office. (Available at: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/pls/portal/docs/PAGE/PGP_PRD_CAT_PREREL/PGE_CAT_PREREL_YEAR_2005/PGE_CAT_PREREL_YEAR_2005_MONTH_09/3-06092005-EN-BP.PDF, accessed on 25 August 2008).
- Ζιώγου-Καραστεργίου, Σ. (2007), *Εργαλείο με οδηγίες για παρεμβατικά προγράμματα σχετικά με την ισότητα των φύλων στην εκπαίδευση*, Τεύχος Καλών Πρακτικών, Κ.Ε.Θ.Ι., Αθήνα.

- Ζιώγου-Καραστεργίου, Σ. (2006), *Διερευνώντας το φύλο, ιστορική διάσταση και σύγχρονος προβληματισμός στη γενική, επαγγελματική και συνεχιζόμενη εκπαίδευση*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη.
- Κανταρζή, Ε. (1991), *Η εικόνα της γυναίκας. Διαχρονική έρευνα των αναγνωστικών βιβλίων του Δημοτικού Σχολείου*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Καραγιάννης, Γ. (2008), *Στοιχεία κίνησης μαθητών σχολικού έτους 2007-2008, Διεύθυνση Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Τμήμα Εφαρμογής Προγραμμάτων και Συμβάσεων Μαθητείας, Ο.Α.Ε.Δ., Αθήνα.*
- Karamessini, M. (2005), *Reconciliation of Work and Private Life in Greece*, EWERC, The University of Manchester.
- Karamessini, M. & Ioakimoglou, E. (2002), «Determinants of the Gender Pay Gap in Greece», 23rd Conference of the International Working Party on Labour Market Segmentation, «*Job equality*», 18-20 July 2002, Spetses-Greece.
- Κάτσικας, Χ. & Καββαδίας, Γ.Κ. (1996), *Η ελληνική εκπαίδευση στον ορίζοντα του 2000*, Gutenberg, Αθήνα.
- Κατσώρη, Κ. (2008), *Εγχειρίδιο δικτύωσης*, (επιστ. επιμέλεια Αλεξάνδρα Κορωναίου), Κ.Ε.Θ.Ι., Αθήνα.
- Κ.Ε.Θ.Ι. (2008), *Οδηγός για την αποτελεσματική εξεύρεση εργασίας*, Κ.Ε.Θ.Ι., Αθήνα.
- Κ.Ε.Θ.Ι. (2008), *Έντυπο παρουσίασης Κ.Ε.Θ.Ι.*, Αθήνα.
- Κ.Ε.Θ.Ι. (2008), Ενημερωτικό Φυλλάδιο: ΕΠΕΑΕΚ II, 4.1.1.α «*Ευαισθητοποίηση Εκπαιδευτικών και Παρεμβατικά Προγράμματα για την Προώθηση της Ισότητας των Φύλων*». Τεύχος Τελικής Εκδήλωσης Ενημέρωσης, Κ.Ε.Θ.Ι., Αθήνα.
- Κορωναίου, Α. (2007), *Ασκήσεις ευαισθητοποίησης επιμορφούμενων εκπαιδευτικών. Για μια εκπαίδευση ίσων ευκαιριών για όλους και όλες...*, Κ.Ε.Θ.Ι., Αθήνα.
- Κορωναίου, Α. (2006), *Ο ρόλος των πατέρων στην εξισορρόπηση της επαγγελματικής και οικογενειακής-προσωπικής ζωής*. Αθήνα: Κ.Ε.Θ.Ι.
- Κορωναίου Α., Δημητρούλη Κ. & Τικταπανίδου Α. (2003), «Επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση και η διάσταση του φύλου», στο *Φύλο και Εκπαιδευτική πραγματικότητα στην Ελλάδα: Προωθώντας Παρεμβάσεις για την Ισότητα των Φύλων στο Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα*, Έργο: Ευαισθητοποίηση Εκπαιδευτικών & Παρεμβατικά Προγράμματα για την Προώθηση της Ισότητας των Φύλων, ΕΠΕΑΕΚ II, Κ.Ε.Θ.Ι., Αθήνα, σσ. 75-128.
- Κουίμτζη Ε., Παπαδήμου Χ. & Φρόση Λ. (2001), *Ο παράγοντας φύλο και η σχολική πραγματικότητα στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση*, Κ.Ε.Θ.Ι., Αθήνα.
- Λαμπρόπουλος, Π. (2008), *Οδηγός για συμβούλους επιχειρηματικότητας*, Κ.Ε.Θ.Ι., Αθήνα.
- Μαράτου-Αλιπράντη, Λ., (1995), *Η οικογένεια στην Αθήνα: οικογενειακά πρότυπα και συζυγικές πρακτικές*, Αθήνα: Ε.Κ.Κ.Ε.
- Μαραγκουδάκη, Ε. (2001), *Η σύνθεση του εκπαιδευτικού προσωπικού και ο καταμερισμός εργασίας με βάση τον παράγοντα φύλο στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση κατά το χρονικό διάστημα 1974-1997*, Επιστημονική επετηρίδα του Τμήματος ΦΠΨ, Δωδώνη, Ιωάννινα.

- Μαραγκουδάκη, Ε. (1993), *Εκπαίδευση και διάκριση των φύλων*, Οδυσσεάς, Αθήνα.
- Μουρίκη, Α. (2006), *Πολιτικές προτεραιότητες και σημαντικά ζητήματα που αναδύονται σε σχέση με τη συμφιλίωση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής*. ΕΚΚΕ, Αθήνα.
- Μπέλλας, Θ. (1995), «Ισότητα των φύλων στην εκπαιδευτική διαδικασία: Προκαταλήψεις και πραγματικότητες» στο Ι. Παρασκευόπουλος, Η. Μπεζεβέγκης, Ν. Γιαννίτσας, Α. Καραθανάση (επιμ.), *Διαφυλικές σχέσεις*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, σσ. 395-401.
- Μπέλλου, Φ. (2005), «Η ένταξη της διάστασης του φύλου σε όλες τις πολιτικές και οι πολιτικές ισότητας των δύο φύλων στις χώρες του προγράμματος: 3.3. Ελλάδα», στο Karen Sjögur & Cornelia Schmitz, *Παραδείγματα Καλών Πρακτικών στην Επιμόρφωση – Εστιάσεις και Παγίδες. Εκπαίδευση και Επιμόρφωση του Πολίτη σε Θέματα σχετικά με την Ένταξη της Διάστασης του Φύλου σε Όλες τις Πολιτικές (Gender Mainstreaming)*, διακρατικό προϊόν του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Socrates, Grundtvig 1 με τίτλο “GEcel Civic Education and Learning for Gender Mainstreaming”, Βόννη, σσ. 30-32.
- Neimanis, A. (2008), *Gender Mainstreaming in Practice*, United Nations Development Programme, http://www.undp.org/women/docs/RBEC_GM_manual.pdf
- Νόμος 2327, Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας. Ρύθμιση θεμάτων έρευνας και μετεκπαίδευσης εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις (ΦΕΚ 156/Α/ 31.07.1995).
- Νόμος 3518/2006, *Αναδιάρθρωση των κλάδων του Ταμείου Συντάξεων Μηχανικών και Εργοληπτικών Δημοσίων Έργων (Τ.Σ.Μ.Ε.Δ.Ε.) και ρύθμιση άλλων θεμάτων αρμοδιότητας του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας*, (ΦΕΚ 272/Α/ 21.12.2006).
- Ο.Α.Ε.Δ. (2008), Επιχειρησιακό Σχέδιο 2008, Αθήνα.
- Ο.Ε.Ε.Κ. (2008), *Έντυπο κύρους Ο.Ε.Ε.Κ.*, Αθήνα.
- Ο.Ε.Ε.Κ., *Κανονισμός Λειτουργίας/Τροποποιήσεις*, και παραρτήματα με τροποποιήσεις, Αθήνα.
- Παντελίδου-Μαλούτα Μ., Κακεπάκη Μ. & Νικολάου Α. (υπό έκδοση), «Εξέλιξη των αντιλήψεων για τις έμφυλες σχέσεις στην Αθήνα, 1988-2006» στο: Θ. Μαλούτας κ.ά. (επιμ.) *Τάσεις κοινωνικού μετασχηματισμού στον αστικό χώρο*, Ε.Κ.Κ.Ε., Αθήνα.
- Παντελίδου-Μαλούτα Μ. (2003), «Η ανισότητα των φύλων ως πρόβλημα πολιτικής: Άρρητες παραδοχές της σύγχρονης πολιτικής ανάλυσης», Ανακοίνωση στο Συνέδριο «*Το φύλο ένας τόπος συνάντησης των επιστημών: ένας πρώτος ελληνικός απολογισμός*» του ΠΜΣ Γυναίκες και φύλα: ανθρωπολογικές και ιστορικές προσεγγίσεις, του Τμήματος Ανθρωπολογίας και Ιστορίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου, Μυτιλήνη 11-12/10/2003.
- Παντελίδου-Μαλούτα, Μ. (1996), «Φεμινιστικό κίνημα, Φεμινιστική Θεωρία και ιδιότητα του πολίτη», *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, τεύχ. 8, σσ. 154-180.
- Παρατηρητήριο για την Κοινωνία της Πληροφορίας, *Ταυτότητα χρηστών Internet στην Ελλάδα*, Ιούλιος 2008
- http://www.observatory.gr/files/meletes/InternetUsers2007_FINAL.pdf

- Πετρουλάκη, Κ., Τσιριγώτη, Α., Ντιναπόγιας, Α. & Βρυώνης, Μ. (2008). *Σειρά παρακολούθησης και αξιολόγησης των επιπτώσεων των εκπαιδευτικών πολιτικών στο Φύλο*. Αθήνα: Κ.Ε.Θ.Ι.
- Σιδηροπούλου, Δ. (1990), *Ο προσανατολισμός της Ελληνίδας προς τη Μέση Τεχνική Εκπαίδευση όπως διαμορφώνεται από τον Επαγγελματικό και Κοινωνικό Ρόλο της Γυναίκας*. Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Σχολή Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Επιστημών, Τομέας Παιδαγωγικής, Ρέθυμνο 1990.
- Σιδηροπούλου-Δημακάκου, Δ. (1997), «Εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές των φύλων: ο ρόλος του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού», στο Β. Δεληγιάννη & Σ. Ζιώγου (επιμ.) *Φύλο και σχολική πράξη. Συλλογή Εισηγήσεων*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη, 1997 σσ. 648-662.
- Sjödur, K. (2005), «Τι είναι η ένταξη της διάστασης του φύλου σε όλες τις πολιτικές», στο Karen Sjödur και Cornelia Schmitz, *Παραδείγματα Καλών Πρακτικών στην Επιμόρφωση – Εστιάσεις και Παγίδες. Εκπαίδευση και Επιμόρφωση του Πολίτη σε Θέματα σχετικά σχετικά με την Ένταξη της Διάστασης του Φύλου σε Όλες τις Πολιτικές (Gender Mainstreaming)*, διακρατικό προϊόν του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Socrates, Grundtvig 1 με τίτλο "GEcel Civic Education and Learning for Gender Mainstreaming", Βόννη, σσ. 20-22.
- Συλλογικό (2001), Επαγγελματικές επιλογές: Αποφασίζουν διαφορετικά μαθητές και μαθήτριες, *Των Ερευνών Ανάλεκτα* - Τεύχος 4,
<http://www.rc.auth.gr/analekta/articles/4.4.doc>
- Στρατηγάκη, Γ. (2005), *Κανονισμός Λειτουργίας των Ι.Ε.Κ., Ο.Ε.Ε.Κ., Αθήνα*.
- Σωτηριάδου, Α. (2005), *Ευκαιρίες και ανισότητες στην επιλογή επαγγέλματος κατά φύλο. Διδακτορική διατριβή*, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Τμήμα Εφαρμοσμένης Πληροφορικής.
- Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών (2007), *Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων 2005-2008, Έκθεση Εφαρμογής 2007*.
- Υπηρεσία Ευρυδίκη (2003), *Δομές των Εκπαιδευτικών Συστημάτων και των Συστημάτων Επαγγελματικής Κατάρτισης και Εκπαίδευσης Ενηλίκων στην Ελλάδα*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Ευρυδίκη. (Available at: http://www.eurydice.org/ressources/Eurydice/pdf/041DN/041_EL_EL.pdf, accessed 25 August 2008).
- Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (2007), *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση»*. (Available at: http://www.espa.gr/media/documents/6_EP_EKPAIDEYSH_KAI_DIA_BIOY_MATHISH.pdf, accessed 25 August 2008).
- Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (2008), Πρακτικά 7ης Συνεδρίασης της Επιτροπής Παρακολούθησης ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ. Αθήνα, ΥΠ.Ε.Π.Θ. (Available at: <http://www.epeaek.gr/epeaek/sitecontent/praktika7hs.zip>, accessed on 25 August 2008).
- Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης ΕΠΕΑΕΚ (2007), *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης & Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΕΠΕΑΕΚ 2000-2006): Συμπλήρωμα Προγραμματισμού*. Αθήνα: ΥΠ.Ε.Π.Θ.

Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Γενική Γραμματεία Επενδύσεων και Ανάπτυξης (2007), *Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013*. (Available at: [http://www.espa.gr/media/documents/NSRF_VERSION GR SFC 120307.pdf](http://www.espa.gr/media/documents/NSRF_VERSION_GR_SFC_120307.pdf), accessed 25 August 2008).

Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών (2007), *Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων 2005-2008*, Έκθεση Εφαρμογής.

Φρόση, Λ., Κουϊμτζή, Ε. & Παπαδήμου, Χ. (2001), *Ο παράγοντας φύλο και η σχολική πραγματικότητα στην Ελλάδα*, Κ.Ε.Θ.Ι., Αθήνα.

Wahl, A., Höök P., Holgersson C., Linghag, S. (2005), «*Εν τάξει*». *Θεωρίες για την οργάνωση και το φύλο*, επ. επιμέλεια Μ. Γκασούκα, Μετάφραση Χρ. Παππά, Κ.Ε.Θ.Ι., Αθήνα.